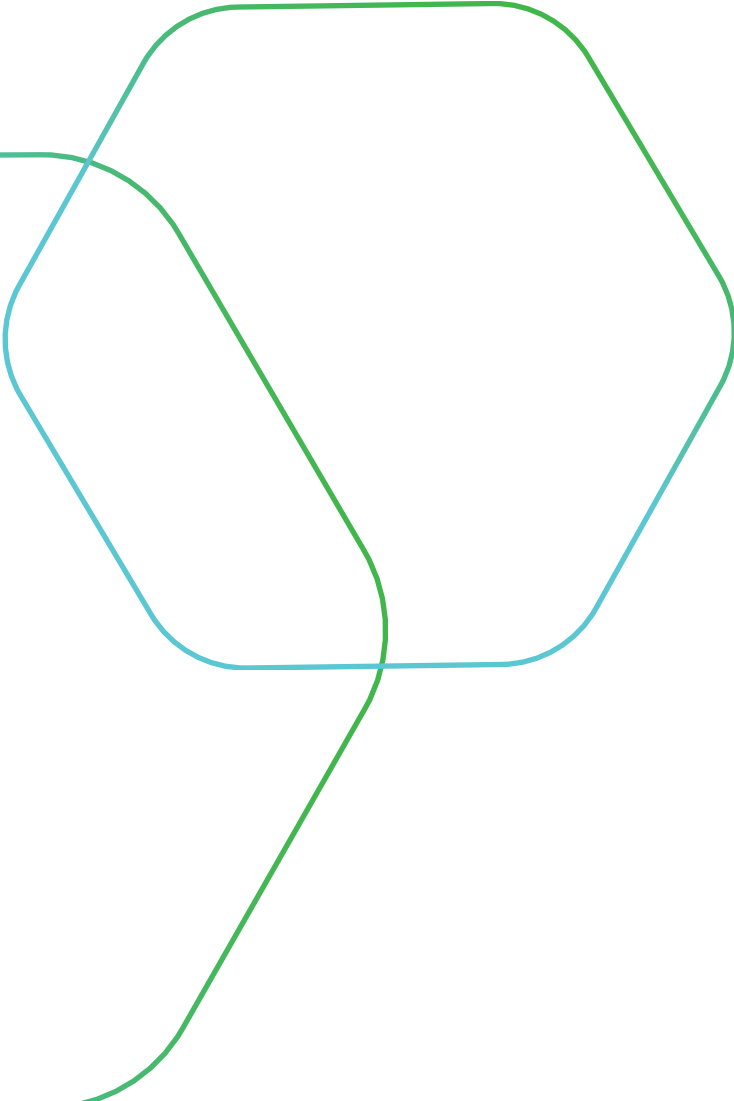

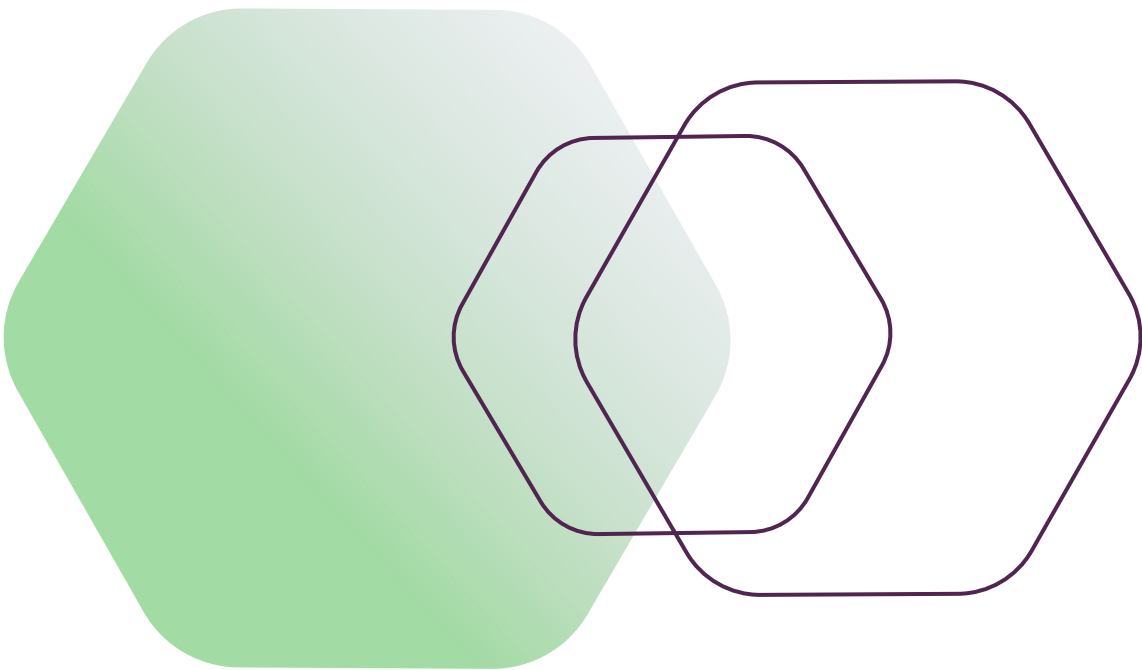

Громадянське суспільство України в умовах війни: звіт з комплексного соціологічного дослідження

Лютий
2024 року

Це дослідження виконано Київським міжнародним інститутом соціології за підтримки ІСАР Єднання у межах проєкту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України», що реалізується ІСАР Єднання у консорціумі з Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД) та Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) завдяки ширій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку. Зміст звіту не обов'язково відображає погляди ІСАР Єднання, погляди Агентства США з міжнародного розвитку або Уряду США.

ЗМІСТ

Зміст	1
Глосарій	4
Висновки та рекомендації	5
Довіра до волонтерів та громадських організацій	5
Кількісні характеристики та динаміка сектору	5
Характеристики організацій за результатами дослідження у 2023 році та порівняння із результатами дослідження 2022 року	6
Цільові аудиторії ОГС	6
Сфери діяльності ОГС та волонтерів	6
Залученість ОГС до надання соціальних послуг	7
Залученість ОГС до міжнародної адвокації	7
Доступ ОГС до джерел фінансування	8
Основні канали комунікації ОГС з аудиторією, органами влади та донорами	8
Співпраця ОГС та волонтерів між собою, з бізнесом, інфлюенсерами та партнерами за кордоном	9
Співпраця ОГС та волонтерів з органами державної влади та місцевого самоврядування.....	9
Правові аспекти діяльності ОГС в умовах воєнного стану	10
Основні труднощі та потреби ОГС та волонтерів у 2023 році	10
Адаптація ОГС до роботи в умовах війни	11
Плани ОГС на 2024 рік	12
Представлення громадських та благодійних організацій в українському медіа-просторі в 2023 роках	12
Рекомендації щодо підтримки діяльності та розвитку ОГС під час війни	13
Методологія дослідницького проєкту	15
Методологія кількісного опитування	16
Методологія якісного дослідження	17
Методологія кабінетного дослідження	18
Методологія медіа-моніторингу	18
Рівень довіри та показники ставлення суспільства до ОГС та волонтерів: дані репрезентативних соціологічних досліджень	20
Довіра до волонтерів та громадських організацій	20
Обізнаність та ставлення до діяльності ОГС	22
Довіра до конкретних ОГС	25
Кількісні характеристики та динаміка сектору: аналіз вторинних даних	26
Динаміка кількості зареєстрованих громадських, благодійних організацій та ОСББ в 2021-2023 рр.	26
Динаміка числа нових реєстрацій громадських та благодійних організацій в 2014 - 2023 рр.	27
Географічний розподіл нових організацій	28
Динаміка кількості офіційно зареєстрованих волонтерів	30
Гендерний розподіл керівників та співробітників ОГС	31
Характеристики організацій за результатами дослідження у 2023 році та порівняння із результатами дослідження 2022 року	33
Статус активності організацій	33
Досвід роботи організацій	34

Релокація організацій	35
Географія розташування та діяльності організації	35
Штат організацій	37
Сфери діяльності ОГС та волонтерів. Нові напрями активностей у 2023 році.	39
Основні пріоритети діяльності ОГС	39
Основні напрями роботи волонтерського сегменту громадянського суспільства в 2023 році: деталізація	43
Цільова аудиторія діяльності ОГС та волонтерів	45
Категорії людей в Україні, що найбільше потребують допомоги у 2023 році, з точки зору ОГС та волонтерів	45
Зміни в цільовій аудиторії діяльності ОГС внаслідок повномасштабного вторгнення	48
Залученість ОГС до надання соціальних послуг	49
Залученість ОГС до міжнародної адвокації. Оцінка своєї спроможності в цій сфері та наявні навчальні потреби.	53
Доступ ОГС до джерел фінансування	54
Вплив і роль ОГС та волонтерських ініціатив в Україні	63
Оцінка діяльності та впливу ОГС на стан справ у країні з точки зору ОГС та волонтерів 80	63
Експертна оцінка ролі й впливу ОГС та волонтерських ініціатив	65
Основні канали комунікації ОГС з аудиторією, органами влади та донорами	67
Правові аспекти, виклики та необхідні зміни у правовому регулюванні діяльності ОГС в умовах воєнного стану	72
Нововведення у правовому регулюванні діяльності ОГС після повномасштабного вторгнення	72
Оцінка правового регулювання діяльності ОГС з точки зору ОГС та волонтерів	74
Проблемні моменти та необхідні зміни у правовому регулюванні діяльності ОГС	80
Основні труднощі та потреби в діяльності ОГС у 2023 році	86
Основні труднощі та потреби в діяльності волонтерів у 2023 році	91
Результати кількісного та якісного опитування волонтерів	91
Результати кабінетного дослідження	95
Основні проблеми волонтерів за результатами кабінетного дослідження	96
Логістика: проблема комендантського часу та виїзду за кордон	96
Незрозумілі юридичні процедури ввезення товарів в Україну	96
Перестороги щодо реєстрації в Реєстрі волонтерів та побоювання тиску з боку держави	96
Недостатня поінформованість про можливості отримання допомоги від держави	97
Зменшення фінансових надходжень	97
Втома та вигорання	98
Кадрові труднощі, викликані мобілізацією чоловіків-волонтерів	98
Соціальна напруга між волонтерами та громадянами, що живуть “звичним життям”	99
Проблеми розкрадання допомоги	101
Потреби волонтерів	101

Освітні потреби волонтерів	101
Потреба в юридичній допомозі	102
Потреба в психологічній допомозі	103
Адаптація ОГС до роботи в умовах війни	104
Зміни у діяльності ОГС, спричинені повномасштабним вторгненням	104
Самооцінка ОГС та волонтерів щодо їх рівня адаптації до роботи в умовах війни	108
Способи адаптації до викликів воєнного часу	110
Рівень згуртованості та співпраці ОГС між собою та з іншими акторами	113
Співпраця ОГС/волонтерів між собою	113
Співпраця між ОГС/волонтерами та органами влади	116
Співпраця між ОГС/волонтерами та іншими особами й організаціями	120
Пропозиції співпраці для допомоги ЗСУ та постраждалим категоріям населення	122
Необхідна стратегія підтримки діяльності та розвитку ОГС під час війни від держави та донорських організацій	124
Оцінка роботи з підтримання діяльності та розвитку ОГС під час війни	124
Найбільш затребувані форми та способи підтримки ОГС державою та донорами	124
Ефективні способи вивчення потреб та запитів ОГС	129
Плани діяльності ОГС на 2024 рік та наміри взяти участь у відновленні України	131
Плани діяльності ОГС на 2024 рік	131
Готовність ОГС долучитися до відновлення	134
Форми залученості до відновлення	136
Представлення громадських та благодійних організацій в українському медіа-просторі в 2022-2023 роках	140
Кількісні показники згадок громадських та благодійних організацій в українському медіа-просторі в 2022-2023 роках	141
Тематика публікацій	142
Військова допомога	143
Гуманітарна допомога	144
Канали комунікації	144
Найбільш часто згадувані фонди та організації	145
Додаток. Результати медіа-моніторингу. Основні теми протягом року, в контексті яких згадувалися ОГС та волонтери - приклади публікацій.	148
Військова допомога від благодійних та громадських організацій	148
Гуманітарна допомога від благодійних та громадських організацій	151
Активність українців в благодійних ініціативах	158
Роль бізнесу під час війни	160
Формування нових організацій для допомоги армії	161
Протиправна діяльність в контексті благодійництва в Україні	162

ГЛОСАРІЙ

- АР** Крим – Автономна республіка Крим
- АТО** – Антитерористична операція
- БО** – Благодійна організація
- БФ** – Благодійний фонд
- ВО** – Волонтерська організація
- ВПО** – Внутрішньо переміщені особи
- ГЕС** – Гідроелектростанція
- ГО** – Громадська організація
- ГС** – Громадянське суспільство
- ДССУ** – Державна служба статистики України
- ДСНС** – Державна служба з надзвичайних ситуацій
- ДП** – Державне підприємство
- ЗМІ** – Засоби масової інформації
- ЗСУ** – Збройні сили України
- ЄС** – Європейський Союз
- ЄСПЛ** – Європейський суд з прав людини
- ІОЦ** – Інформаційно-обчислювальний центр
- ІСАР** – Ініціативний центр сприяння активності та розвитку громадського почину
- КВЕД** – Класифікатор видів економічної діяльності
- КМІС** – Київський міжнародний інститут соціології
- НАТО** – Організація Північноатлантичного договору
- НУО** – Неурядові організації
- ОГС** – Організації громадянського суспільства
- ОМС** – Органи місцевого самоврядування
- ОСББ** – Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків
- ТБ** – Телебачення
- ТРО** – Територіальна оборона
- ФОП** – Фізична особа-підприємець
- ЦНАП** – Центр надання адміністративних послуг
- ЦОВ** – Центральні органи влади
- ЦПХ** – Договір цивільно-правового характеру
- ЮНЕСКО** – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
- ЮНІСЕФ** – United Nations Children's Fund
- CSO** – Civil Society Organization
- GRP** – Gross Rating Points (сумарний рейтинг, який показує загальну кількість контактів аудиторії з медіа-повідомленням)
- HR** – Human Resources

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Довіра до волонтерів та громадських організацій

Після повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року довіра українців до волонтерських та громадських організацій зросла. Зараз і волонтери, і ОГС входять в число суспільних акторів, яким українці довіряють найбільше. Проте, волонтери, користувалися раніше і користуються зараз, вищим рівнем довіри ніж ОГС. Протягом 2023 року відбулося невелике падіння довіри до обох суб'єктів. Скоріше за все, це незначне падіння відображає тенденцію загального зниження довіри до соціальних інституцій в Україні. В той же час, зниження довіри та ОГС та волонтерів набагато менше, ніж зниження довіри до органів влади чи, наприклад, ЗМІ.

Безумовно, станом на кінець 2023 року ОГС та волонтери входять до лідерів суспільної довіри в Україні.

В той же час, опитування демонструють змішане ставлення українців до громадських організацій. Більшість вважає, що вони важливі для побудови демократичної та процвітаючої України та можуть ефективно впливати на урядову політику. Приблизно половина українців вважають, що ОГС ефективніші у вирішенні соціальних проблем, ніж уряд та бізнес. Проте, в частини українців існує занепокоєння щодо пріоритетів ОГС, зокрема, щодо фокусу на фінансуванні від донорів замість розв'язання соціальних проблем.

Дослідження Kantar в квітні 2023 показало, що найбільшу довіру серед українців мають Фонд "Повернись живим" (43%) та Благодійний фонд Сергія Притули (42%). На третьому місці UAnimals (25%), за ними ЮНІСЕФ (23%) і Українське Товариство Червоного Хреста (21%). Далі йдуть "Таблеточки" (19%), United24 (17%) та Dobro.ua (17%).

Кількісні характеристики та динаміка сектору

З 2021 по 2023 рік найбільше зросла кількість благодійних організацій (на 43%). Кількість ГО та ОСББ також зростала: на 6,1% і 5,4% відповідно. Важливо, що це зростання відбувалося і в 2022, і в 2023 роках. У 2023 році було зафіксовано велику кількість реєстрацій нових благодійних організацій – майже 5 тисяч. Хоча це трохи менше ніж у 2022 році, коли було понад 6 тисяч нових реєстрацій БО, це значно більше, ніж середньорічна кількість в період з 2014 по 2021 роки.

В 2023 році найбільшу кількість громадських та благодійних організацій було зареєстровано в місті Київ, Дніпропетровській, Львівській, Харківській, Київській, Одеській областях. Хоча перелік-областей лідерів у 2023 році залишився майже таким, як і рік тому, зміни темпів створення нових організацій за регіонами є цікавими: найбільший приріст продемонструвала Херсонська область, що може свідчити про створення нових структур для допомоги і відбудови деокупованих громад та ліквідації наслідків підриву Каховської ГЕС. Значне зростання продемонстрували Миколаївська, Дніпропетровська, Харківська, Сумська та Донецька області.

Кількість зареєстрованих волонтерів в Україні значно зросла після початку повномасштабного вторгнення, особливо з жовтня 2022 року: з 320 осіб у січні 2022 до майже 7 тисяч в кінці 2023 року. Проте, багато волонтерської діяльності відбувається поза офіційною реєстрацією, тому реальний масштаб волонтерства в країні є значно ширшим.

В 2023, як і в попередньому році, серед керівників громадських та благодійних організацій переважають чоловіки, тоді як у в керівництві профспілок та ОСББ більше жінок. Згідно з дослідженням КМІС, жінки становлять більшу частину всіх працівників та волонтерів ОГС, але рідше обіймають керівні посади у громадських чи благодійних організаціях.

Характеристики організацій за результатами дослідження у 2023 році та порівняння із результатами дослідження 2022 року

Серед ОГС/волонтерських ініціатив, які взяли участь в дослідженні 26% мають досвід роботи до 3 років, 33% мають досвід роботи 3-5 років, 31% організацій – від 6 до 10 років і 10% мають досвід роботи понад 10 років. Близько 6.3% громадських організацій були змушені переїхати з зони активних бойових дій, при цьому більшість релокацій (4.9%) відбулися у 2022 році. У 2023 році процес релокації сповільнився. Найчастіше переїзди відбувалися з прифронтових регіонів і областей, що зазнавали інтенсивних обстрілів.

Половина громадських організацій та волонтерів (49%) мають локальну географію діяльності, діючи в окремих населених пунктах, громадах або областях. 24% вважають себе загальнонаціональними організаціями, 18% - регіональними, що працюють у декількох областях, та 10% - міжнародними ОГС. Існує значна відмінність між громадськими організаціями та волонтерськими ініціативами: ОГС більше фокусуються на локальному рівні, тоді як волонтери - на загальнонаціональному.

Після початку повномасштабної війни в 2022 році кількість активно залучених працівників у громадських та волонтерських організаціях зменшилася у 1.7 рази. У 2023 році спостерігалось часткове відновлення їх чисельності, переважно за рахунок збільшення кількості волонтерів, які працюють безоплатно.

Цільові аудиторії ОГС

На думку ОГС та волонтерів, що взяли участь в опитуванні, у 2023 році потребують допомоги передусім ті групи людей, чия життєва ситуація найбільше обумовлена війною: військові, ветерани війни та їх родини, жителі прифронтових та звільнених регіонів та ВПО. Понад половина опитаних згадала також осіб з інвалідністю. Більшість учасників опитування сходяться на думці, що потреби у допомозі майже всіх категорій осіб за останній рік скоріше зросли, аніж знизились: це стосується навіть тих людей, яких зазвичай меншою мірою розглядали як реципієнтів допомоги – працездатних осіб, представників бізнесу, волонтерів, жінок чи молодь. Водночас, майже кожен п'ятий респондент вважає, що ВПО та українці за кордоном стали менше потребувати допомоги за останній рік.

Відповідно, у 2022 році відбулися зміни в цільовій аудиторії ОГС, оскільки вони відреагували на різке зростання кількості і потреби в допомозі людей, котрих безпосередньо зачепило повномасштабне вторгнення. Ці зміни залишаються актуальними й дотепер. Також повномасштабне вторгнення сприяло тому, що ОГС почали спрямовувати свою діяльність на міжнародну аудиторію, зокрема, іноземних політичних діячів, оскільки виникла потреба залучати допомогу для України, шукати способи компенсації завданих збитків та впроваджувати ефективну санкційну політику проти агресора. Окремі ініціативи працюють з населенням РФ, наприклад, з національно-визвольними рухами чи російськими інтелектуалами.

Сфери діяльності ОГС та волонтерів

Допомога армії і жертвам російської агресії стали основним напрямком діяльності для громадянського суспільства з початком повномасштабної війни. Проте у 2023 році спостерігалось зменшення частки організацій, для яких ці сфери діяльності є основними: на 5 відсоткових пунктів зменшилась частка ОГС, які спеціалізуються у сфері допомоги армії (з 43%

у 2022 році до 38% у 2023 році) і навіть більш помітне знизилася (на 11 відсоткових пунктів) організацій, які надають допомогу групам, напряду постраждалим від війни (з 43% у 2022 році до 32% у 2023 році).

Сфери, в яких спостерігається розширення залученості ОГС за останній рік, включають: (1) роботу з підлітками і молоддю (зростання на 29 відсоткових пунктів); (2) допомогу вразливим верствам населення і людям з особливими потребами (зростання на 14 відсоткових пунктів); (3) охорону здоров'я і надання медичних послуг (на 7 відсоткових пунктів); (4) відновлення і відбудову інфраструктури, соціальних об'єктів і житла (зростання на 4 відсоткових пункти); (5) захист тварин (зростання на 3 відсоткових пункти).

Також слід відзначити розширення діяльності в сфері надання соціальних послуг, послуг із розвитку та відновлення громад.

Дослідження продемонструвало, що у майже чверті (23%) ОГС відбулися зміни у пріоритетних сферах діяльності за останній рік, тоді як 77% організацій продовжили роботу у звичних для себе сферах під час другого року війни. Більш детальний аналіз характеру змін пріоритетності діяльності показує, що більшість зазначених змін стосується розширення діяльності на нові сфери. Сфери, які набули більшої пріоритетності, такі: допомога армії, допомога жертвам війни і ВПО, допомога вразливим верствам населення, людям з особливими потребами, робота з молоддю і підлітками та освіта. Основні напрямки волонтерської роботи зосереджені на допомозі ЗСУ (46%). Поширеною є також волонтерська допомога жертвам російської агресії (26%), гуманітарна допомога населенню від волонтерів (20%), допомога вразливим верствами і людям з інвалідністю (16%).

Залученість ОГС до надання соціальних послуг

Більше половини (53%) ОГС, що взяли участь в дослідженні, вказали, що однією із сфер їх роботи є надання соціальних послуг особам/сім'ям у складних життєвих обставинах або вразливим групам населення. При цьому, тільки 12% організацій повідомили, що внесені в Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг, що дає можливість отримувати фінансування за рахунок бюджетних коштів. Офіційні дані Мінсоцполітики підтверджують, що залученість ОГС до надання соціальних послуг могла бути більшою: серед усіх надавачів та отримувачів соціальних послуг в Реєстрі, лише 15% відносяться до ОГС. 8% ОГС в нашому дослідженні визначили надання соціальних послуг як один із пріоритетів своєї діяльності. Дуже мала частина ОГС (близько 3%) вказує, що надання соціальних послуг є джерелом фінансування їх організації. Ймовірно, більшість ОГС надають соціальні послуги на ad hoc основі, за донорське фінансування, а не системно із фінансуванням від держави.

Залученість ОГС до міжнародної адвокації

За результатами дослідження близько 10% громадських та благодійних організацій та волонтерських ініціатив, що брали участь у дослідженні, займаються міжнародною адвокацією. З цієї групи, 35% оцінюють свій рівень знань та навичок для роботи в цій сфері як високий або дуже високий, 42% вважають його середнім, а 18% мають низький або дуже низький рівень спроможності. Серед організацій, що займаються міжнародною адвокацією, 78% виявили потребу в навчанні в цій сфері. Найбільш популярними напрямками навчання для міжнародної адвокації є загальні знання, інструменти і методики, що використовуються в цій сфері (33%), правове забезпечення волонтерської діяльності (16%) і міжнародна комунікація (14%). Також важливими є навчання з питань налагодження міжнародного співробітництва

та пошуку партнерів (13%), фандрайзингу, фінансового забезпечення та залучення грантів (11%), а також вивчення міжнародного досвіду роботи під час військових конфліктів (11%).

Доступ ОГС до джерел фінансування

За результатами кількісного опитування 2/3 організацій вказали, що основними джерелами фінансування в 2023 році залишаються пожертви, членські та благодійні внески або донати. Міжнародні гранти займають друге місце (22%), доходи від власної економічної діяльності використовують 18%. Частка організацій, що отримують фінансування з державного або місцевого бюджету, дещо зросла (у 2023 - 7.9%, в минулому році - 5.6%). Дуже невелика частина ОГС використовує надання соціальних послуг як джерело фінансування (2.7%). Опитування продемонструвало, що джерела фінансування для громадських організацій і волонтерських ініціатив в основному співпадають. Єдина відмінність полягає в тому, що волонтери частіше отримують пожертви і донати від населення, місцевого бізнесу та громадських активістів порівняно з громадськими організаціями. Респонденти експертного дослідження притримуються думки, що міжнародні донори є ключовим джерелом фінансування ОГС в Україні. У 2023 році, на думку експертів, донори збільшили обсяг фінансування, і також зросла кількість самих донорів, які активно діють в Україні. Представники ОГС, що взяли участь в якісному дослідженні, вважають, що обсяг благодійних внесків/донацій/пожертв від населення значно зменшився в 2023 році у порівнянні з періодом початку повномасштабного вторгнення. Ця група респондентів також вказує, що в органів державної влади та ОМС стало менше можливостей підтримувати громадянське суспільство через великі видатки на війну і заборону для ОМС здійснювати певні види витрат.

Оцінюючи напрямки фінансування на наступний рік, БО/ГО вказують на міжнародні гранти як найбільш перспективний напрямок (59%). Пожертви, членські внески і донати, як основне джерело фінансування, розглядаються меншістю (43%). Також 42% організацій вбачають потенціал у бюджетному фінансуванні з державного та місцевого рівнів. Загалом, більше організацій бачать перспективи в розвитку бюджетного фінансування та фінансуванні від громадських активістів в 2023 році, але менше покладаються на фінансування від надання соціальних послуг порівняно з минулим роком.

Основні канали комунікації ОГС з аудиторією, органами влади та донорами

Громадські організації, благодійники і волонтери найчастіше використовують соціальні мережі та месенджери (84%) для спілкування з цільовою аудиторією. Крім цього, популярними каналами комунікації є телефонні дзвінки (46%), контакти через місцевих активістів та волонтерів (35%), веб-сайти організацій (26%), особисті зустрічі в спеціальних місцях (наприклад, у ЦНАП, центрах надання соціальної допомоги, лікарнях, школах і т. д.) (24%) і особисті зустрічі в місцях надання гуманітарної допомоги (23.7%). Волонтери та громадські організації найчастіше спілкуються з органами влади через особисті зустрічі (63%), телефонні дзвінки (41%), електронну пошту (32%), соціальні мережі та месенджери (25%) і участь у конференціях та круглих столах (23%). В глибинних інтерв'ю представники громадських організацій вказують, що для комунікації з представниками влади часто використовують лише месенджер WhatsApp, вважаючи його найбільш безпечним серед усіх месенджерів для такого виду спілкування. Каналами комунікації волонтерів та ГО/БО загалом з донорами найчастіше виступають особисті зустрічі з представниками донорів (44%), телефонні дзвінки (35%), соціальні мережі та месенджери (34%) та електронна пошта (33%).

Співпраця ОГС та волонтерів між собою, з бізнесом, інфлюесерами та партнерами за кордоном

За результатами опитування, 62% ОГС та волонтерів залучали до співпраці (постійно чи в межах окремих проєктів) інші організації, 64% – волонтерські, гуманітарні ініціативи та індивідуальних волонтерів, а 56% самі отримували запрошення до співпраці від інших громадських, благодійних організацій та волонтерських ініціатив. Окрім цього, 39% ОГС та волонтерів намагались залучати комерційні організації, 29% – інфлюенсерів та медійних персон, 45% – людей та організації з-за кордону (волонтерів, міжнародні ГО та БО, іноземних фахівців та експертів, рідше бізнес та інфлюенсерів). Суттєвих змін цих показників у 2023 році порівняно з 2022 роком не відбулося.

Учасники глибинних інтерв'ю повідомляють про велике різноманіття форм та рівнів співпраці у громадському секторі: організовані зустрічі, нетворкінги, тренінги, формальні та неформальні партнерства (консорціуми, коаліції та об'єднання, громадські мережі тощо), робота над спільними проєктами. Згадувалось і про існування конкуренції, втім, менш вираженої, ніж у попередні два роки.

Співпраця ОГС та волонтерів з органами державної влади та місцевого самоврядування

За результатами опитування, чотири ОГС та волонтерські ініціативи з десяти отримували запрошення до співпраці з боку державних органів або місцевого самоврядування (майже стільки ж, скільки й у 2022 році). В організацій громадянського суспільства та волонтерів найбільше шансів налагодити плідну робочу взаємодію з місцевим самоврядуванням, а найменше – з центральною владою. Оцінюючи успішність налагодження контактів із владою в рамках спільного подолання наслідків війни, 25% опитаних ОГС та волонтерів повідомили, що вони добре налагодили зв'язок з центральними органами влади, 39% – з місцевою виконавчою владою, 46% – з ОМС. Трохи більше третини респондентів відгукувались про контакт з органами влади та місцевого самоврядування як про посередній чи поганий. Натомість 38% вважають, що їм зовсім не вдалось налагодити контакт з органами влади центрального рівня, 24% не змогли встановити контакт з органами місцевої виконавчої влади, а 21% – з органами місцевого самоврядування.

Ці результати узгоджуються з тим, як опитані ОГС та волонтери оцінюють свій вплив на ситуацію в Україні. Лише 28% респондентів вважають, що мали значний вплив на стан справ в країні у 2023 році (на 13 відсоткових пунктів менше, аніж у 2022 році). Ситуація на місцевому і регіональному рівні є кращою: 55% учасників дослідження вважають, що мали значний вплив на рівні окремих громад або муніципалітетів, а 41% – на рівні областей і регіонів.

Інформація від учасників глибинних інтерв'ю та з інших досліджень вказує на те, що ОГС є важливими партнерами державної влади та місцевого самоврядування у реагуванні на нові виклики, зумовлені війною, допомагаючи з підтримкою постраждалих від повномасштабного вторгнення, забезпеченням Збройних Сил та багатьма іншими завданнями, в тому з нетиповими для громадського сектору, з якими держава не спромоглась впоратися самостійно. Важливо, що ОГС здатні залучати донорське фінансування на реалізацію проєктів, на які бракує коштів у державному та місцевих бюджетах. Водночас, вплив ОГС на прийняття рішень на державному та місцевому рівні залишається обмеженим, зокрема через брак політичної волі в посадовців, і залежить від того, чи вдасться представнику громадського сектору встановити контакт з представником влади. З одного боку, деякі ОГС долучаються

до розробки законопроектів чи вироблення політик у сфері своєї експертизи, надають аналітичну підтримку, послуги з навчання держслужбовців чи беруть участь у роботі консультативно-дорадчих органів; з іншого, ОГС повідомляють про випадки, коли влада лише імітує громадську участь у місцевій політиці, працює лише зі «своїми» громадськими організаціями, обмежує доступ до інформації, чинить бюрократичні перепони і загалом не довіряє експертизі ОГС та вбачає в них конкурентів.

Правові аспекти діяльності ОГС в умовах воєнного стану

У царині правового регулювання діяльності ОГС від початку повномасштабного вторгнення відбулись як позитивні, так і негативні зрушення. До позитивних зрушень можна віднести спрощення процесу реєстрації організацій громадянського суспільства та врегулювання питань оподаткування пожертв на волонтерську діяльність. Законопроект №9111, за повідомленням Кабміну, законодавчо закріпив деякі спрощення процедури ввезення, обліку та розподілу гуманітарної допомоги. Окремі експерти згадували про удосконалення процесу проведення проєктних конкурсів серед ОГС центральними та місцевими органами влади через електронну систему та розробку концепції ветеранської політики. Що стосується негативних змін, найбільшим викликом на кінець 2023 року для ОГС та волонтерів стала Постанова Кабінету Міністрів № 953, що, навпаки, ускладнила процедури ввезення та розподілу гуманітарної допомоги (особливо для малих громадських та благодійних організацій і окремих волонтерів), та законопроект про добровільне лобювання №10337, який дуже зашкодить діяльності організацій, що займаються адвокацією.

За результатами опитування, 41% представників ОГС та волонтерів низько оцінили те, наскільки наявне законодавство дозволяє впливати на формування і реалізацію державної політики організаціям громадянського суспільства. Лише близько чверті опитаних вважає роз'яснення державних та місцевих адміністрацій законодавства та регуляторних актів щодо діяльності ОГС послідовними, ґрунтовними та передбачуваними; приблизно така ж частка респондентів згодна, що законодавство та регуляторні акти щодо діяльності ОГС є чітко прописаними, не суперечливими і не змінюються занадто часто. Найбільш проблемним аспектом діяльності громадських організацій України у 2023 році з точки зору правового забезпечення представники ОГС та волонтери найчастіше вважали правове регулювання ввезення гуманітарної допомоги, а основними викликами у правовому регулюванні роботи ГО – звітність, надмірний контроль та бюрократію, відсутність підтримки від влади, слабку взаємодію, некомпетентність посадовців, а також законодавчу неврегульованість і часту зміну законів.

Представники ОГС, які взяли участь в опитуванні та глибинних інтерв'ю, продемонстрували певні труднощі з обговоренням законодавчих аспектів роботи громадських організацій, що вказує на потребу громадського сектору в юридичній допомозі та доступних роз'ясненнях правових питань.

Основні труднощі та потреби ОГС та волонтерів у 2023 році

За результатами опитування ОГС, основні труднощі в їх діяльності стосуються фінансової забезпеченості (58%) та кадрових проблем – вигорання команди, надмірної праці співробітників, нестачі кадрів (34%). Частка ОГС, що повідомила про ці проблеми, дещо зросла у 2023 році порівняно з 2022 роком. Натомість поширеність проблем з технічною забезпеченістю (28%) не змінилась, а з наявністю офісу та комунікацій (26%), фізичною безпекою команди і майна організації (21%) та організацією роботи (20%) – навіть зменшилась.

Інші дослідження також підтверджують, що ОГС потерпають передусім від фінансових та кадрових труднощів. Організації часто відчувають брак коштів на забезпечення існування у проміжках між проєктами. Що стосується кадрових проблем, вони пов'язані в вигоранням персоналу, релокацією працівників (як за кордон, так і в межах України); переходом фахівців до лав ЗСУ або з регіональних ОГС в організації міжнародного рівня чи в інші сфери, що пов'язано з вищим рівнем заробітної плати. Взаємодія з владою на місцях та недостатня підтримка донорів і бізнесу також є відчутними проблемами для ОГС. Більшість опитаних ОГС та волонтерів оцінили роботу центральної влади з підтримки діяльності та розвитку ОГС під час війни посередньо (48%) або низько (43%), лише 9% – високо. Роботу місцевої влади у цьому напрямку 42% опитаних оцінили посередньо, 35% – низько, а 23% поставили високу оцінку. Найкраще опитані оцінили зусилля донорів з підтримки діяльності та розвитку ОГС під час війни: 40% – високо, 38% – посередньо, 22% – низько.

Основні труднощі в роботі волонтерів у 2023 році також були пов'язані з недостатнім фінансовим забезпеченням для закриття наявних потреб (32%) та вигоранням і переpracцюванням команди (14%). Вагомою перепоною волонтерської діяльності є також недостатня взаємодія з органами державної влади та місцевого самоврядування (11%). Учасники якісного дослідження вказують, що дуже болючою проблемою для волонтерів є нормативно-правове регулювання їх діяльності та, відповідно, взаємодія з правоохоронцями. Респонденти-волонтери відчувають постійний ризик порушити закон під час збору коштів, закупівлі необхідних товарів.

Результати декількох інших досліджень волонтерського руху¹ доповнюють перелік труднощів, з якими стикаються волонтери, зокрема: логістика (збільшення часу на надання допомоги та складність переміщень, особливо в нічний час, через комендантську годину, складнощі з виїздом за кордон), незрозумілі та часто змінювані процедури отримання необхідних дозволів для ввезення товарів в Україну, побоювання тиску з боку держави (перевірок, санкцій), недостатня поінформованість про можливості отримання допомоги від держави, соціальна напруга між волонтерами та громадянами, що живуть “звичним життям”, та діяльність шахраїв-псевдоволонтерів, яка негативно впливає на репутацію волонтерського руху в цілому.

Адаптація ОГС до роботи в умовах війни

Чотири з п'яти опитаних ОГС та волонтерських ініціатив повідомляють, що повністю або більшою мірою адаптувалися до роботи в умовах війни у 2023 році (на 8 відсоткових пунктів більше, ніж у 2022 році). Лише 7% повідомили, що зовсім або майже не змогли адаптуватися до роботи у воєнних умовах. Діяльність ОГС продовжує досить високо оцінюватись їхніми представниками: 85% опитаних вважають її задовільною або цілком задовільною. Більше половини (55%) респондентів вважають, що діяльність громадських та благодійних організацій в Україні за 2023 рік змінилась на краще (втім, 22% помітили погіршення).

Найкраще ОГС та волонтерам вдалося адаптуватися в аспекті сталої організації роботи й збереження команди (87%) та комунікації зі своїми цільовими аудиторіями (86%). Майже

¹ “Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні” (Active Group), “Волонтерство у Львівській громаді: динаміка, потреби, майбутнє” (КУ Інститут міста), “Опитування щодо правових питань, пов'язаних з діяльністю волонтерів в Україні” (УНЦПД, ЦЕДЕМ, Українська волонтерська служба, ІСАР «Єднання»), “Виклики та потреби волонтерського сектору” (ІСАР «Єднання», Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва).

вісім респондентів з десяти змогли успішно реалізовувати проекти і активності під час війни (78%), зберегти і напрацювати нові партнерства (77%). Залишаються труднощі з фінансуванням, яке вдалось зберегти у 2023 році лише половині ОГС та волонтерів (на 8 відсоткових пунктів менше, ніж у 2022 році).

На думку експертів, найкраще вдалося адаптуватися тим організаціям, котрі працюють вже давно і мають певний досвід адаптації, можливості залучати донорську підтримку та навички кооперації всередині громадського сектору. Для новоутворених ОГС процес адаптації є значно складнішим.

Плани ОГС на 2024 рік

За результатами опитування, важко виділити особливі пріоритети серед тематичних напрямів роботи ОГС та волонтерських ініціатив на 2024 рік, зважаючи на різноманіття сфер спеціалізації респондентів. Тим не менш, чотири найбільш згадувані напрямки роботи тісно пов'язані з подоланням наслідків війни: відбудова інфраструктури і житла, реабілітація і підтримка поранених військових, членів їх родин та жертв бойових дій, соціальна і психологічна допомога широкому колу постраждалих від війни. Що стосується стратегічних цілей ОГС на 2024 рік, згаданих представниками громадського сектору та експертами під час глибинних інтерв'ю, вони також є дуже різноманітними: зокрема, це посилення сталості та інституційної спроможності самих ОГС, а також широкий перелік завдань для відновлення, розвитку та зміцнення України в умовах війни.

Основні ризики для реалізації стратегічних планів ОГС, названі їх представниками та опитаними експертами, – негативні наслідки війни, що триває, неспроможність забезпечити фінансування, зберегти кадровий ресурс та забезпечити експертизу у питаннях, що виходять за межі гуманітарного реагування, подальше ускладнення юридичних процедур для волонтерської та іншої громадської діяльності, вигорання та втрата ентузіазму значної частини суспільства, тиск правоохоронних органів, посилення контролю над роботою ОГС місцевих політичних акторів та цілковите усунення її від процесів ухвалення рішень, а також вибори до органів влади, якщо такі відбудуться.

Більше половини (52%) ОГС та волонтерських ініціатив мають проекти та ініціативи з відновлення України, причому 18% вже реалізують такі плани, а 34% запланували відповідні активності на 2024 рік. За даними інших опитувань, готовність ОГС долучатися до повоєнного відновлення та відбудови ще вища. Респонденти, які вже реалізують чи збираються долучитися до проектів з відновлення, здебільшого оцінюють рівень спроможності своїх організацій для цієї діяльності як середній (44%) чи високий (44%), натомість рівень поінформованості про наявні можливості для ОГС у сфері відбудови – як низький (34%) чи середній (40%). ОГС окреслюють широке коло сфер потенційного залучення громадянського суспільства до відновлення, але основними, на їхню думку, є контроль за діями влади, зокрема за забезпеченням прозорості розподілу коштів, розробка соціальних проектів і налагодження діалогу між владою, бізнесом і громадою.

Представлення громадських та благодійних організацій в українському медіа-просторі в 2023 роках

Між груднем 2022 і листопадом 2023 року було опубліковано майже 577,054 згадки про громадські організації, благодійні фонди і волонтерські ініціативи в ЗМІ та соціальних мережах. В 2023 році тренд був скоріше нисхідним - за винятком сплеску у вересні 2023 року, місячна кількість згадок про ОГС зменшувалася протягом року.

Головною платформою для цих згадок в соціальних мережах був Facebook, на який прийшлося 38.5% від усіх публікацій, на другому місці за популярністю був Telegram із 8.1% згадок. Найбільш розповсюджений формат постів в соціальних мережах в контексті БФ та ГО – надання інформації про можливості отримати допомогу та заклики донатити. Також популярним був формат звітування про зібрані кошти і передачу необхідного спорядження ЗСУ та ТРО, або гуманітарної допомоги людям, яким вона потрібна, проведення благодійних подій тощо.

У нашому аналізі теми повідомлень про діяльність благодійних та громадських організацій було розділено на дві групи: військова та гуманітарна допомога. Порівнюючи 2022 і 2023 роки, можна зауважити, що у 2023 році гуманітарна тематика стала домінуючою - 71% всіх публікацій, в той час як військова компонента скоротилася.

Найефективнішими каналами для інформації про допомогу військовим від ГО/БО є Youtube, телебачення та Telegram. Незважаючи на більшу кількість повідомлень у Facebook та інтернет-ЗМІ, саме перша трійка забезпечує найбільше контактів. Twitter, Instagram та друковані ЗМІ мають обмежену роль у цій комунікації. У висвітленні активності ГО/БО в сфері гуманітарної допомоги найбільш ефективним каналом є телебачення, за яким слідує Youtube та Telegram.

Рекомендації щодо підтримки діяльності та розвитку ОГС під час війни

Узагальнюючи побажання та пропозиції опитаних представників ОГС та експертів, а також дані інших досліджень, можливо виокремити такі напрямки підтримки ОГС та волонтерських ініціатив під час війни:

■ Фінансова підтримка:

- Зокрема, фінансування не лише проєктної діяльності, але й підтримка за для інституційної сталості (пільги на оренду приміщення та обладнання, заробітна плата співробітникам, послуги бухгалтерії, логістики тощо).
- Пошук механізмів фінансування ОГС коштом державного та місцевих бюджетів, які були би прозорими та не ставали важелем політичного тиску на ОГС.
- Розширення можливостей для довготривалих партнерств, особливо партнерств з донорськими організаціями.
- Вдосконалення механізму державно-приватного партнерства, розробка нормативної бази для регулювання соціального підприємництва, продовження впровадження та вдосконалення системи закупівлі послуг у громадського сектору, особливо соціальних послуг.

■ Підтримка ОГС у подоланні кадрової кризи:

- Впровадження навчальних програм, сприяння підвищенню кваліфікації фахівців, особливо керівників та проєктних менеджерів, створення програм стажування з залученням молоді з університетів до громадської діяльності.
- Освітні потреби волонтерського сектору – фінансова грамотність, правова грамотність, логістика, домедична допомога, менеджмент, комунікація,

взаємодія з органами влади. Найбільш актуальні освітні напрями для ОГС – написання проєктів, побудова відносин з громадськістю, бізнесом, владою, управління організацією (фінансовий менеджмент, стратегічне планування тощо), фандрейзинг.

■ **Допомога у налагодженні нових зв'язків:**

- Організація заходів для налагодження контактів та формування мережі співпраці, в тому числі з закордонними партнерами.
- Унормування реєстру ОГС для адекватної оцінки кількості діючих організацій та розуміння, хто є потенційним партнером чи стейкхолдером в тих чи інших напрямках.

■ **Психологічна допомога:**

- Організація можливостей для отримання представниками ОГС (передусім волонтерами) довгострокової, стабільної психологічної підтримки, якою можна було би користуватися регулярно.
- Ініціативи з подолання психоемоційного навантаження та вигорання, наприклад, шляхом організації коворкінгів, нетворкінгів та інших заходів.

■ **Юридична підтримка:**

- Для волонтерів, зокрема, найбільш потрібне юридичне роз'яснення щодо посвідчення волонтера, реєстрації у реєстрі волонтерів, підтвердження статусу волонтера, збору благодійних коштів на індивідуальні картки та звітування про це в податкову службу, користування системою "Шлях", законодавство щодо ввезення товарів з-за кордону, оформлення передачі товарів бенефіціарам.
- Волонтери, що співпрацюють із організаціями та фондами, часто потребують роз'яснення щодо бухгалтерського обліку, звітування та оподаткування витрат громадської чи благодійної організації.
- Як для волонтерів, так і для ОГС, критично важливо внормувати питання щодо отримання, розподілу та звітності про гуманітарну допомогу.

■ **Зменшення рівня бюрократії та звітності, спрощення процедур:**

- Зменшення надмірного втручання з боку держави.
- Спрощення бюрократичних процедур та посилення гнучкості донорів.
- Спрощення законодавства та його удосконалення, щоб процеси були простими, зрозумілими, не потребували багато зусиль від ОГС та не шкодили ефективності роботи ОГС. Зокрема, спрощення процедури реєстрації (наприклад, онлайн) та фінансового звітування.
- Сприяння допуску представництв іноземних донорів до розмитнення гуманітарної допомоги, щоб спростити процес їх ввезення.

■ **Покращення комунікації держави та донорів з ОГС та волонтерськими ініціативами:**

- Інформування ОГС щодо форм та джерел фінансування, щоб заохотити їх шукати альтернативні джерела та партнерства.
- Покращення комунікацій про політики донорів щодо оцінювання, щоб ОГС завжди були обізнані з особливостями процедури.

- Ефективніше інформування ОГС про зміни у законодавстві.
 - Посилення прозорості та діалогу між ОГС та органами державної влади й місцевого самоврядування, зміцнення партнерських стосунків, відмова від сприйняття ОГС як політичних опонентів. Активне залучення ОГС до розробки державних стратегій.
 - Забезпечення доступу до публічної інформації, що надасть змогу ОГС проводити публічні моніторинги, розширить можливості адвокації змін в Україні та стратегічного планування.
 - Визначення стратегії відновлення на законодавчому рівні.
- **Підтримка локальних ОГС**, які краще обізнані у контексті тієї чи іншої місцевості/ громади та можуть бути подекуди ефективнішими на місцях.
 - **Підтримка новостворених ОГС**, яким важче адаптуватись до роботи в умовах війни та конкурувати з ОГС, що працюють давно.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПРОЄКТУ

Соціологічне дослідження “Громадянське суспільство в Україні в умовах війни – 2023” ініційоване ICAP “Єднання” і проводиться в межах проєкту “Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства”, що реалізується ICAP “Єднання” у консорціумі з Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД) та Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку.

Головною метою є вивчення діяльності ОГС під час війни у 2022-2023 рр., зокрема вивчення досвіду адаптації та роботи громадських і благодійних організацій, а також волонтерських та гуманітарних ініціатив після повномасштабного вторгнення.

У цьому звіті представлені результати опитування громадських і благодійних організацій (БО/ГО), а також проведення 10 онлайн глибинних інтерв'ю з із представниками ОГС та 15 глибинних інтерв'ю із представниками донорських організацій, ЦОВ та ОМС, ЗМІ, лідерів думок.

Для досягнення цілей дослідницького проєкту, крім опитування БО/ГО було також проведено кабінетний аналіз (desk research) вторинних наявних даних щодо діяльності громадських і благодійних організацій (дані відкритих реєстрів, наукові та аналітичні публікації, результати попередніх досліджень тощо). Також був проведений медіа-моніторинг, для якого обрано національні та регіональні онлайн-ЗМІ, інформаційні агентства, сайти організацій та органів влади, ТБ, загальноукраїнські та регіональні друковані ЗМІ та соціальні мережі (Facebook, Twitter, YouTube, Telegram та Instagram). Аналізу підлягали всі суспільно-політичні матеріали обраних ЗМІ, відібрані за ключовими словами “благодійний фонд”, “благодійна організація”, “громадська організація”, “волонтерська організація”.

Дослідження було проведене Київським міжнародним інститутом соціології (KMIC).

Методологія кількісного опитування

Для опитування були відібрані організації, які мають наступні КВЕД:

88.99 (КВЕД 2010)/85.32.5 (КВЕД 2005) (благодійна діяльність)

94.99 (КВЕД 2010)/91.33.0 (КВЕД 2005) – (Діяльність громадських організацій) – лише діяльність організацій, безпосередньо не пов'язаних із політичними партіями, які впливають на суспільну думку шляхом просвіти, політичного впливу, збирання коштів тощо:

- цивільні ініціативи та рухи протесту
- екологічний рух
- організації, які виступають на підтримку розвитку громад і розширення можливостей освіти, н.в.і.у.
- організації захисту та поліпшення умов існування окремих груп населення, наприклад, етнічних груп і груп меншості тощо
- асоціації патріотичного напрямку, у т.ч. асоціації ветеранів війни
- діяльність із надання гранта членськими або іншими організаціями

82.99 (КВЕД 2010) – (Надання інших допоміжних комерційних послуг, н.в.і.у.):

лише діяльність організацій зі збирання коштів на благодійні потреби, що їх здійснюють за винагороду або на основі контракту

Основою вибірки слугував перелік цільових організацій, який був підготовлений компанією Опендатабот, що надає доступ до державних даних з основних публічних реєстрів. Для участі в дослідженні були відібрані організації за зазначеними КВЕД, які мають офіційну реєстрацію і на момент опитування офіційно не припинили своєї діяльності. Під час опитування використовувався додатковий скринінг, який дозволив відібрати організації, які ведуть активну діяльність. Скринінг здійснювався за допомогою наступного запитання:

Вкажіть, будь ласка, поточний статус діяльності Вашої ГО/БО

1 Діюча (проводиться активна реалізація проектів та звітність перед громадськістю / бенефіціарами)

2 Тимчасово не діюча.

3 Припинила діяльність повністю

4 Планується зміна формату та ребрендинг

Ті організації, які віднесли себе до діючих, були запрошені взяти участь в опитуванні.

Загалом для кількісного опитування було залучено дві групи учасників:

- 1) Опитування представників ОГС, а також ФОП, які надають послуги у громадській і благодійній сфері (за відповідними КВЕДами);
- 2) волонтерські та гуманітарні ініціативи (як організації, так і індивідуальні волонтери).

Для відбору потенційних учасників опитування ОГС використовувався випадковий відбір з наявних баз даних. Для опитування волонтерських організацій і ініціатив використовувались такі методи залучення: а) аналіз медійних на тему волонтерської активності, б) наявні бази даних волонтерських організацій.

Кількість результативних контактів (contact rate) з ОГС/волонтерами – складає 6%, рівень відповіді – 30%.

Опитування проводилося з 27 листопада по 23 грудня 2023 року. Основним методом збору даних було телефонне інтерв'ю, в окремих випадках за бажанням респондентів респондентам була надана можливість самостійно надати відповіді на онлайн опитувальник.

Загалом було опитано 1501 представників ОГС і волонтерів, з яких 1401 представляють БО/ГО, 100 – волонтерські організації та ініціативи. В опитуванні взяли участь організації з усіх областей України і міста Києва, а також у вибірку потрапило 0,3% організацій, релокованих за кордон.

Вибірка дослідження репрезентативна для громадських і благодійних організацій, цільової групи КВЕД, які наразі ведуть активну діяльність.

Статистична похибка вибірки (з імовірністю 0,95 і без врахування дизайн-ефекту) не перевищує 2.5% для всієї вибірки та 2.6% – для вибірки ОГС. Підвибірка волонтерських організацій та ініціатив мала не випадковий, а цілеспрямований дизайн, тому точну похибку розрахувати неможливо, хоча зазвичай похибка вибірок такого обсягу становить близько 10%.

Методологія якісного дослідження

В межах даного компоненту комплексного дослідження на тему “Громадянське суспільство в Україні в умовах війни – 2023” було проведено 10 глибинних інтерв'ю з представниками ОГС та 15 глибинних інтерв'ю з експертами, серед яких представники органів влади та місцевого самоврядування, донорів та лідерів думок/представників ЗМІ.

Метод дослідження: глибинні інтерв'ю у форматі онлайн з використанням програмного забезпечення ZOOM.

Обсяг вибірки: 10 респондентів, які є представниками ОГС та 15 респондентів, які є експертами (5 представників ЦОВ та ОМС, 5 представників донорських організацій, 5 представників ЗМІ та лідерів думок).

Характеристика респондентів: для участі у дослідженні було запрошено 10 представників організацій громадянського суспільства, які займають керівні або вищі менеджерські посади в ОГС. Критерії відбору респондентів для експертних інтерв'ю були такими: в переважній більшості, були запрошені експерти національного рівня, оскільки цільовою категорією є представники державних інституцій (ЦОВ), донорських організацій (міжнародного рівня), лідери думок, експерти та представники ЗМІ, переважна більшість яких зосереджені у столиці. Виключення становлять лише представники органів місцевого самоврядування (ОМС). Були опитані ОМС Запорізької та Донецької області.

Тривалість інтерв'ю: 1 година – 1 година 15 хвилин.

Інструментарій: попередньо розроблені з урахуванням тематики дослідження та емпіричних маркерів гайди для проведення глибинних та експертних інтерв'ю, розраховані на детальне дослідження думок респондента протягом 1 години – 1 години 15 хвилин.

Дата польового етапу: листопад- грудень 2023

Етапи проведення якісного компоненту дослідження:

- 1) Розробка дизайну дослідження та відповідних гайдів;
- 2) Методологічне узгодження гайду та доопрацювання;
- 3) Рекрутинг респондентів та узгодження дати та часу проведення інтерв'ю для кожного респондента (початок польового етапу);
- 4) Проведення інтерв'ю та підготовка транскриптів;
- 5) Опрацювання даних зібраних в ході дослідження;
- 6) Написання проміжного звіту за результатами даних дослідження.

Методологія кабінетного дослідження

Для досягнення цілей дослідницького проекту, крім кількісного опитування ОГС та якісного дослідження, було також проведено кабінетний аналіз (desk research) вторинних даних щодо діяльності громадських і благодійних організацій (дані ДССУ, дані відкритих реєстрів, наукові та аналітичні публікації, результати попередніх досліджень і т.і.)

Методологія медіа-моніторингу

Мета дослідження

Визначити кількість та якість контенту загальнонаціональних та регіональних медіа в контексті висвітлення діяльності благодійних фондів, громадських організацій та волонтерських ініціатив з 1 грудня 2022 по 30 листопада 2023. Дослідити, як висвітлювались питання гуманітарної та військової допомоги в динаміці. Виділити топ-100 організацій за кількістю згадок.

Вибірка

Для моніторингу обрано національні та регіональні онлайн-ЗМІ, інформаційні агентства, сайти організацій та органів влади, ТБ (Єдиний марафон), загальноукраїнські та регіональні друковані ЗМІ та соціальні мережі (Facebook, Twitter, YouTube, Telegram та Instagram).

Збір на обробка даних

Аналізу підлягали всі суспільно-політичні матеріали обраних ЗМІ, відібрані за ключовими словами “благодійний фонд”, “благодійна організація”, “громадська організація”, “волонтерська організація” двома мовами, а також назви найбільших благодійних організацій (Повернись живим, UNITED24, Карітас, Справа громад), оскільки про них можуть писати не використовуючи формулювання “фонд”, ГО тощо.

В аналізованих публікаціях виділялись теми – військова або гуманітарна допомога. Під військовою допомогою мається на увазі допомога армії та підрозділам ТРО. Під гуманітарною – допомога постраждалим від війни людям.

До військової допомоги входили автівки, військове спорядження та форма, медичне спорядження для військових, дрони, байрактари тощо. До гуманітарної допомоги входили допомога ВПО, соціальна та грошова допомога, евакуація людей з небезпечних регіонів та правозахист, допомога дітям, тваринам, літнім людям, людям з особливими потребами та відбудова України.

Методика розрахунку контактів з аудиторією

Для аналізу згадок використовувалась метрика прогнози контакти з аудиторією або прогнозе охоплення. Для кожного з типів ЗМІ використовується окрема методика розрахунку. Прогнози контакти (GRP) – це розрахована прогнозна кількість переглядів публікації (новини/посту/сюжету).

Розрахунок кількості контактів в Інтернет-ЗМІ

Для збору даних щодо аудиторії конкретного сайту використовується ресурс SimilarWeb. За основу розрахунку береться кількість відвідувань сайту за останній повний місяць. Дані про загальну кількість відвідувань оновлюється щомісяця, коли оновлює дані SimilarWeb. Прогнозна кількість контактів з конкретною публікацією на сайті розраховується за коефіцієнтом, вирахованим як середнє значення переглядів окремої публікації на сайті, та з урахуванням ваги ЗМІ (великий чи малий) та часом публікації відносно часу доби (у нічний час нижча відвідуваність, ніж у денний).

Розрахунок кількості контактів для ТБ-сюжетів

Для оцінки аудиторії телеканалу використовуються дані Індустріального телевізійного комітету. Прогнозна кількість контактів ТБ-сюжета розраховується за коефіцієнтом з урахуванням часу виходу сюжету відносно доби (вранішній прайм-тайм, вечірній прайм-тайм, денний чи нічний час).

Розрахунок кількості контактів для статей із друкованих ЗМІ

Для оцінки аудиторії друкованого видання використовуються дані про заявлені виданням тиражі. Кількість переглядів окремої статті у номері друкованого видання дорівнює тиражу видання. Оновлення даних раз на рік.

Розрахунок кількості контактів для соцмереж

Для Facebook, YouTube, Twitter та Telegram використовуються дані про кількість підписників сторінки, на основі яких, залежно від “величини” аудиторії сторінки, розраховується прогнозна кількість переглядів окремого повідомлення. Для коментарів охоплення не розраховується.

Як визначається регіональна приналежність ЗМІ

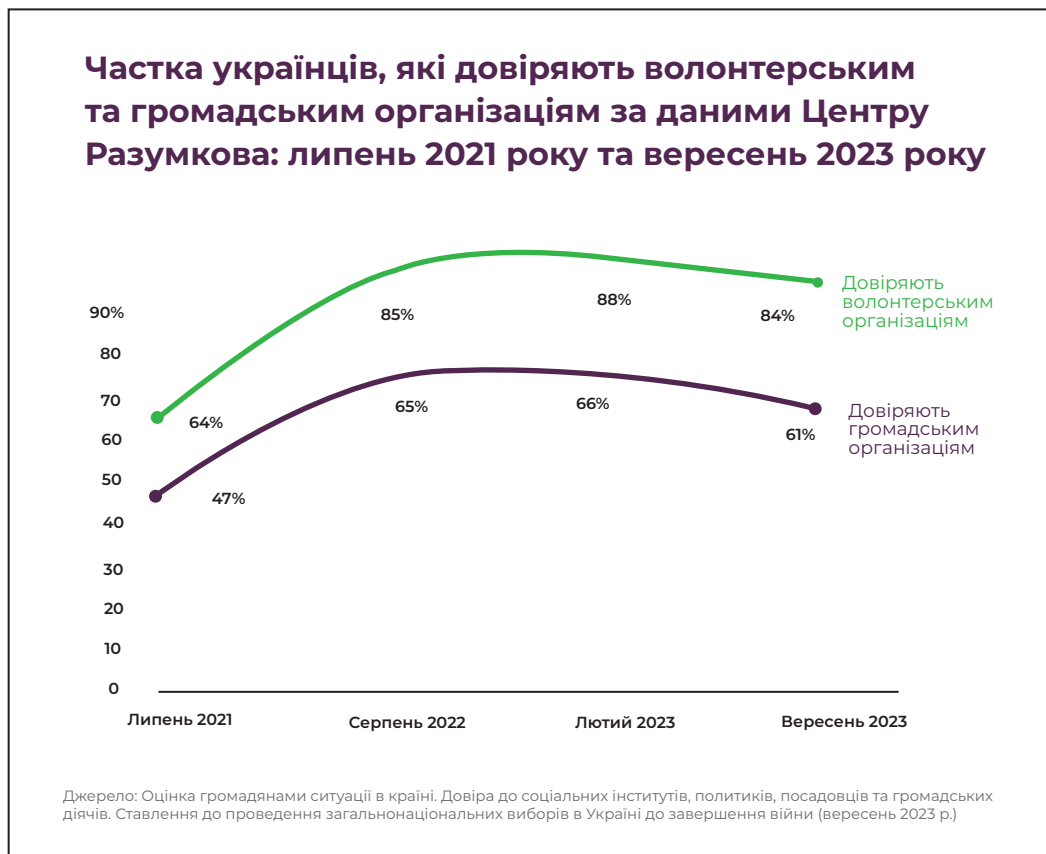
Регіон джерела – це регіон України, з якого походить джерело. Визначається спеціалістами для web-джерел; для ТБ, преси, радіо – визначається в основному за даними постачальника інформації; для соцмереж визначається за технічної можливості. Така деталізація є лише в українських джерел, деталізація лише до регіону. Якщо джерело не має прив'язки до конкретного регіону, воно маркується як загальноукраїнське.

РІВЕНЬ ДОВІРИ ТА ПОКАЗНИКИ СТАВЛЕННЯ СУСПІЛЬСТВА ДО ОГС ТА ВОЛОНТЕРІВ: ДАНІ РЕПРЕЗЕНТАТИВНИХ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Довіра до волонтерів та громадських організацій

Після повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року довіра українців до волонтерських та громадських організацій зростає: якщо, за даними Центру Разумкова ², в липні 2021 року волонтерським організаціям довіряли 64% українців, а громадським організаціям – 47%, то влітку 2022 ці показники зросли до 85% та 65%. І ОГС, і волонтери зараз входять до “елітної ліги” за рівнем довіри серед суспільних інституцій України. Проте, волонтери, очевидно користувалися раніше і користуються зараз, вищим рівнем довіри ніж ОГС.

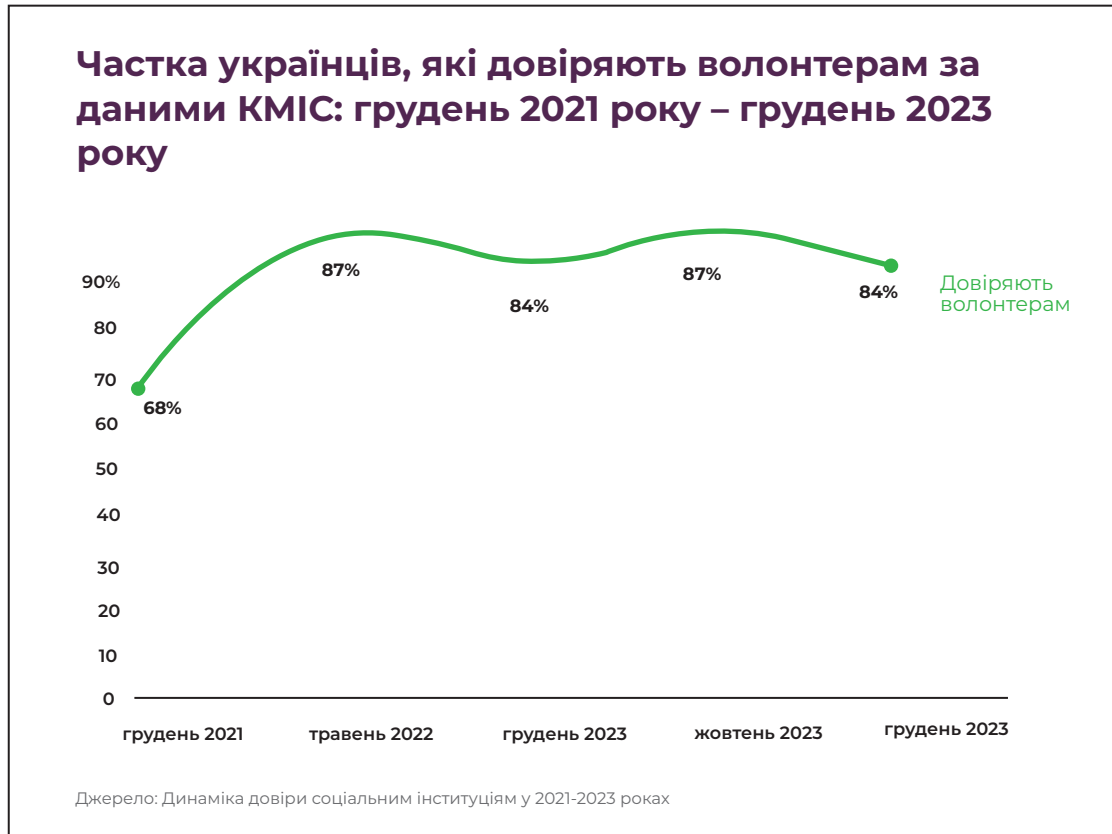
Протягом 2023 року відбулося невелике падіння довіри до обох суб'єктів: восени 2023 року волонтерським організаціям довіряли 84% (на початку року – 88%), громадським організаціям – 61% (на початку року – 66%).

Дані КМІС демонструють схожу динаміку щодо довіри волонтерським організаціям: до повномасштабного вторгнення їм довіряли 68% українців, після – 84-87%.

² Оцінка громадянами ситуації в країні. Довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів. Ставлення до проведення загальнонаціональних виборів в Україні до завершення війни (вересень 2023 р.)

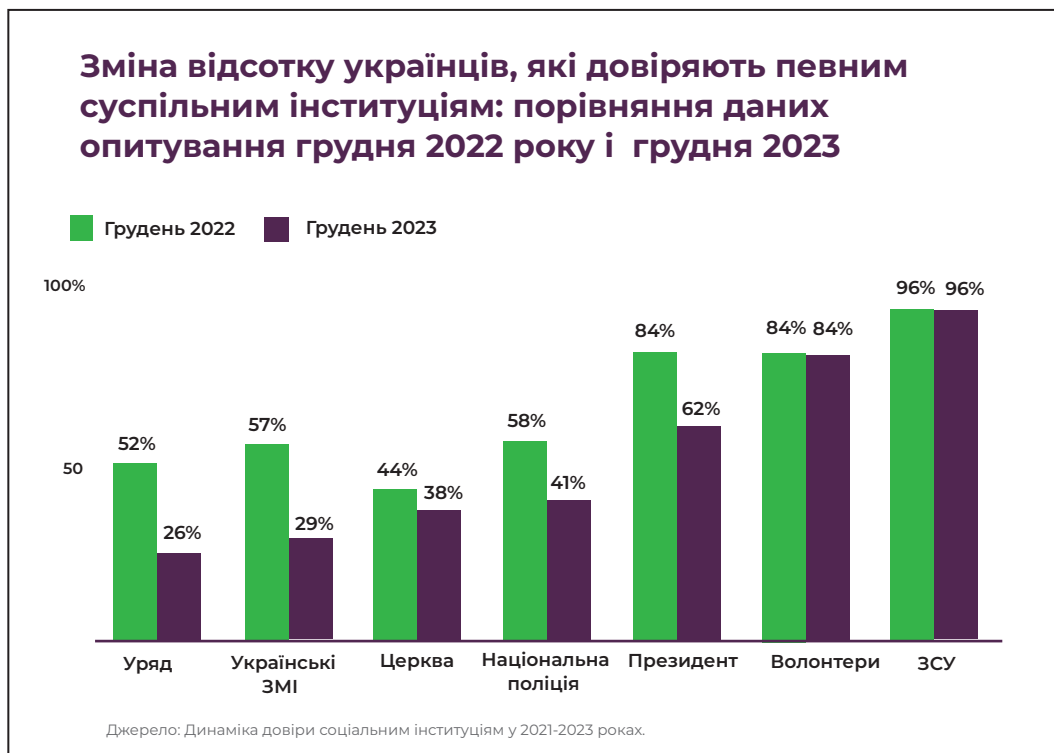
Відмітимо, що коливання довіри до волонтерів зовсім невелике: за даними КМІС і Центру Разумкова, в останні 2 роки показник довіри до волонтерів знаходиться в інтервалі 84-88%.

Виходячи із динаміки довіри до різних органів влади та соціальних інституцій (наприклад, за даними моніторингу КМІС³), можна припустити, що деяке зниження частки тих, хто довіряє волонтерам та громадським організаціям, є відображенням більш загальної тенденції падіння рівня довіри українців до суспільних акторів. Зауважимо, що порівняно з, наприклад, падінням довіри до Уряду чи Верховної Ради в період з грудня 2022 по грудень 2023, масштаб зменшення довіри до волонтерів та ГО є набагато меншим⁴.

³ Динаміка довіри соціальним інституціям у 2021-2023 роках.

⁴ Динаміка довіри соціальним інституціям у 2021-2023 роках.

⁵ Динаміка довіри соціальним інституціям у 2021-2023 роках.

Обізнаність та ставлення до діяльності ОГС

За результатами **“Загальнонаціонального опитування щодо громадського залучення весна-літо 2023”**⁶, 47% українців, які зараз мешкають в Україні в своєму звичному місці проживання (НПО), 41% ВПО та 53% українців, які зараз мешкають за межами України (ЗПО), не обізнані з діяльністю українських організацій громадянського суспільства.

Значна частина респондентів недостатньо поінформована про діяльність організацій громадянського суспільства в Україні. Серед респондентів поширена думка, що робота цих організацій є корисною, але не систематичною, і що вони не завжди вирішують найважливіші соціальні проблеми. З твердженням **“їх (ОГС) робота спрямована на вирішення ключових соціальних проблем”** погоджуються 14% українців, які зараз мешкають в Україні в своєму звичному місці проживання, 19% ВПО та 21% українців, які зараз мешкають за межами України⁷.

29% українців, що мешкають в Україні, 34% ВПО та 34% українців за межами України погоджуються, що **“їх (ОГС) робота не має системного характеру, але є корисною для окремих груп громадян”**.

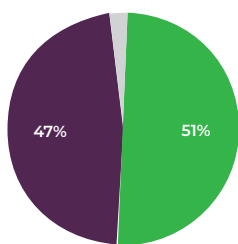
⁶ Загальнонаціональне опитування щодо громадського залучення весна-літо 2023. Опубліковано 23 жовтня 2023 року.

⁷ Загальнонаціональне опитування щодо громадського залучення весна-літо 2023. Опубліковано 23 жовтня 2023 року.

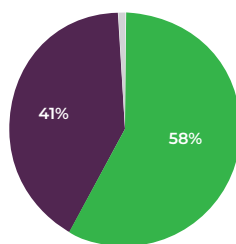

Як ви можете оцінити свою обізнаність про роботу українських організацій громадського суспільства?

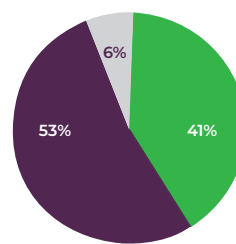
■ Обізнані про діяльність ОГС ■ Не обізнані про діяльність ОГС ■ Інше, важко сказати

Українці, які зараз мешкають в Україні в своєму звичайному місці проживання

ВПО

Українці, які зараз мешкають за межами України

Джерело: Загальнонаціональне опитування щодо громадського залучення весна-літо 2023. Опубліковано 23 жовтня 2023 року.

9% українців, що мешкають в Україні, 6% ВПО та 9% українців, які зараз мешкають за межами України погоджуються, що **“їх (ОГС) робота не спрямована на вирішення важливих соціальних проблем”**.

Вважають, що мало знають про їхню (ОГС) роботу 47% українців в Україні, 40% ВПО та 33% українців, які зараз мешкають за межами України.

Результати **“Загальнонаціонального опитування щодо громадського залучення весна-літо 2023”**⁸ демонструють, що громадяни України мають змішане ставлення до громадських організацій. З одного боку, велика частина респондентів (89% тих, хто живе в Україні на звичайному місці та ВПО, та 78% з групи українців, які тимчасово живуть за кордоном) вважають, що розвинена демократія та процвітаюче суспільство в Україні неможливі без участі громадських організацій. Це вказує на визнання важливої ролі цих організацій у суспільному житті. Також більшість вірять у здатність громадських організацій ефективно впливати на політику уряду (63% тих, хто живе в Україні, 57% ВПО та 49% ЗПО).

Кожен другий респондент з числа НПО та ВПО (50%) та 44% ЗПО притримуються думки, що ОГС ефективніші у вирішенні соціальних проблем, ніж уряд та бізнес.

З іншого боку, існує певне занепокоєння щодо пріоритетів та діяльності цих організацій: майже половина респондентів, що проживають в Україні (49%), та близько 43% ВПО вважають, що організації громадянського суспільства більше зосереджені на фінансуванні від донорів, ніж на розв'язанні важливих соціальних проблем (серед ЗПО таких 33%). Є також стурбованість щодо корупції, оскільки 61% тих, хто живе в Україні на звичайному місці, та

⁸ Загальнонаціональне опитування щодо громадського залучення весна-літо 2023. Опубліковано 23 жовтня 2023 року.

57% ВПО висловили думку про широке поширення корупції серед цих організацій (серед ЗПО таких 42%). Як вказують автори дослідження **“Загальнонаціональне опитування щодо громадського залучення весна-літо 2023”**⁹:

“Порівняно з НПО¹⁰ та ВПО, ЗПО¹¹ найрідше висловлюють довіру до ОГС або вірять в їхню ефективність, коли йдеться про вплив на рішення уряду чи вирішення соціальних питань, водночас їхня участь у діяльності ОГС є найвищою. Хоча українці, які не виїжджали за межі країни, як правило, більше довіряють ОГС та їхній ролі в забезпеченні демократичного розвитку країни, вони більш схильні асоціювати роботу громадянського суспільства з негативними стереотипами”

“ЗПО менш схильні погоджуватися з негативними стереотипами, пов’язаними з ОГС. Лише 33% представників цієї вибірки схильні вважати, що громадські організації надають перевагу донорському фінансуванню, а не вирішенню соціальних проблем, порівняно з 49% НПО та 43% ВПО.

Зовнішньо переміщені особи також вважають ОГС менш корумпованими: 42% погоджуються, що корупція поширена серед ОГС, порівняно з 61% серед непереміщених та 57% серед внутрішньо переміщених українців. У той же час, ЗПО, які менш схильні погоджуватися з негативними стереотипами щодо ОГС, є найбільш обізнаними про їхню роботу – лише 33% ЗПО визнали, що мало знайомі з діяльністю ОГС, порівняно з 47% серед непереміщеного населення та 40% серед ВПО”¹².

ОГС, що взяли участь у дослідженні **Chatham House**, додатково вказали на певні ризики, що пов’язані із корупцією при залученні самих ОГС до відбудови і взаємодії громадського сектору з владою та бізнесом в цьому процесі:

“Групи громадянського суспільства напрочуд тверезо оцінили власну вразливість і ризики неурядового сектора. [...] Йдеться головню про надходження коштів до груп, афілійованих із місцевими або центральними органами влади (про це згадали 40% респондентів), низький рівень професіоналізму (18%) та сприйняття корупції в самому секторі. Респонденти висловили занепокоєння тим, що місцеві органи влади можуть піддатися спокусі створювати “кишенькові” ОГС для імітації справжнього залучення або залучати лише лояльні групи, готові підтримувати неефективні рішення та приховувати потенційно корупційні схеми. Менша частина респондентів також вказала на можливість того, що групи бізнес-інтересів намагатимуться лобювати або впливати на процеси відновлення шляхом створення чи вербування ОГС для роботи від їхнього імені”¹³

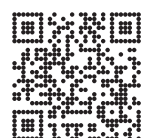
⁹ Загальнонаціональне опитування щодо громадського залучення весна-літо 2023. Опубліковано 23 жовтня 2023 року.

¹⁰ Українці, які зараз мешкають в Україні в своєму звичному місці проживання.

¹¹ Українці, які зараз мешкають за межами України.

¹² Загальнонаціональне опитування щодо громадського залучення весна-літо 2023. Опубліковано 23 жовтня 2023 року.

¹³ Lutsevych, O. (2023), *Giving civil society a stake in Ukraine’s recovery: How government, citizens and donors can work together to embed trust in reconstruction*, Briefing Paper, London: Royal Institute of International Affairs

Довіра до конкретних ОГС

За результатами дослідження **“Українці про волонтерство та довіру до благодійних фондів”**¹⁴, проведеного **Kantar** в квітні 2023 року, найпопулярніші організації, яким українці готові пожертвувати кошти – це Фонд “Повернись живим” (43%) та Благодійний фонд Сергія Притули (42%). UAnimals, організація по рятуванню тварин, набрала 25%, ЮНІСЕФ – 23%, Українське Товариство Червоного Хреста – 21%. Потім ідуть благодійний фонд “Таблеточки” (19%), фандрейзингова платформа United24 (17%) та благодійна платформа Dobro.ua (17%). Інші фонди та проекти отримують підтримку менше ніж від 10% опитаних.

Якщо порівняти отримані **Kantar** дані щодо довіри фондам з даними медіа моніторингу інформаційного простору України в 2023 році, який здійснив **Semantrum** на замовлення **КМІС**, то видно, що фонд, якому довіряє найбільша частка українців (“Повернись живим”, 43%), водночас найчастіше згадується в ЗМІ та інтернеті – майже 57,5 тисяч публікацій. Фонд Притули, якому довіряють 42% українців, знаходиться на четвертому місці за кількістю згадок – майже 20,8 тисяч публікацій. В той же час, такі фонди як UAnimals, ЮНІСЕФ, Товариство Червоного Хреста України, “Таблеточки”, які зайняли 3-6 місця за рівнем довіри, згадуються в медіа не так часто, як два фонди-лідери.

В той же час, платформа United24, яка займає другу сходинку за кількістю згадувань в медіа та інтернеті (більше 37 тисяч публікацій), за рівнем довіри займає тільки сьому позицію, поступаючись, наприклад, “Таблеточкам”, які мають 47 місце за кількістю згадувань в ЗМІ.

¹⁴ Українці про волонтерство та довіру до благодійних фондів. Дослідження Kantar. Опубліковано 1 травня 2023 року.

Рівень довіри українців до благодійних фондів громадських та міжнародних організацій та кількість їх згадок в медіа- просторі України в 2023 році

		Готові пожертвувати кошти (% українців), квітень 2023 року	Кількість згадок за результатами медіа-моніторингу в 2023 році	Ранг за кількістю згадок в Україні
1	Фонд компетентної допомоги армії «Повернись живим»	43%	57 448	1
2	Благодійний фонд Сергія Притули	42%	20 769	4
3	Організація порятунку тварин UAnimals	25%	1 978	21
4	ЮНІСЕФ	23%	8 497	6
5	Товариство Червоного Хреста України	21%	2 831	15
6	«Таблеточки»	19%	704	47
7	Фандрейзингова платформа United24	17%	37 113	2
8	Благодійна платформа Dobro.ua	17%		

Джерело: 1. Українці про волонтерство та довіру до благодійних фондів. Дослідження Kantar. 01 травня 2023 2. Медіа-моніторинг Semantrum на замовлення КМІС

КІЛЬКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ДИНАМІКА СЕКТОРУ: АНАЛІЗ ВТОРИННИХ ДАНИХ

Динаміка кількості зареєстрованих громадських, благодійних організацій та ОСББ в 2021-2023 рр.

В період з 2021 по 2023 роки найбільший приріст продемонстрували благодійні організації: за даними ДССУ, їх кількість за 2 роки зросла на 43%. Кількість громадських організацій та ОСББ також зростає: на 6,1% і 5,4% відповідно. Важливо, що зростання кількості зареєстрованих ГО, БО та ОСББ не припинялося ані в 2022, ані в 2023 роках.

Кількість та темпи приросту благодійних організацій, громадських організацій та ОСББ, 2021-2023 рр.

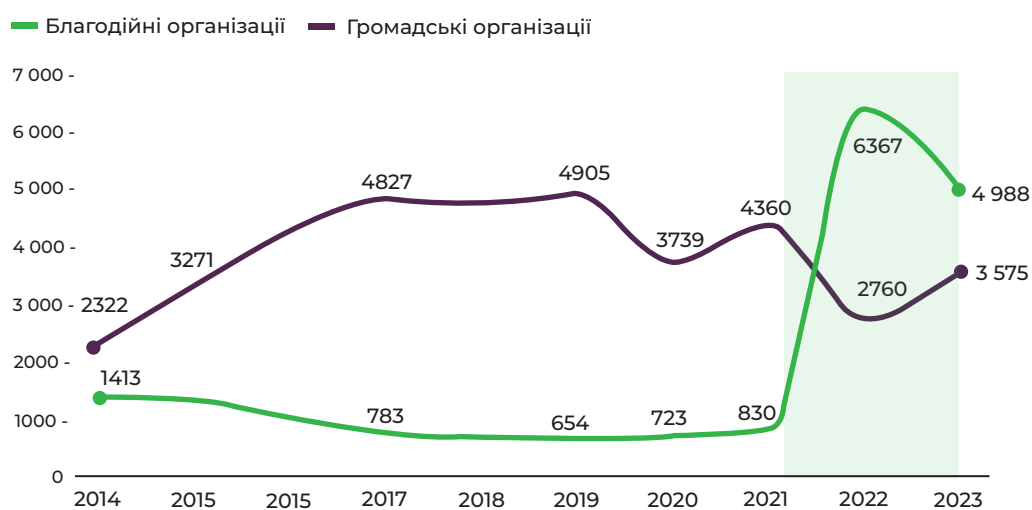
	2021	2022	2023	Приріст 2021-2023
1 Благодійні організації	20 449	25 755	29 246	43%
2 Громадські організації	96 258	98 917	102 087	6.1%
3 ОСББ	37 435	38 364	39 448	5.4%

Джерело: Державна служба статистики України

Динаміка числа нових реєстрацій громадських та благодійних організацій в 2014-2023 рр.

В 2023 році кількість реєстрацій нових благодійних організацій знову була дуже великою: з'явилося майже 5 тисяч нових організацій. Це дещо менше, ніж в 2022 році (тоді було зареєстровано більше 6 тисяч), але в рази більше, ніж реєструвалося щорічно в період з 2014 по 2021 роки. Порівняно із 2022 роком зросла і кількість нових реєстрацій громадських організацій – 3575 в 2023 проти 2760 в 2022. Проте це ще менше, ніж річні темпи реєстрації нових ГО в період з 2017 по 2021 роки. Сумарно ГО та БО в 2023 році було зареєстровано дещо менше, ніж в 2022: 8563 організації проти 9127.

Динаміка кількості реєстрацій нових громадських та благодійних організацій по роках (2014-2023 рр.)

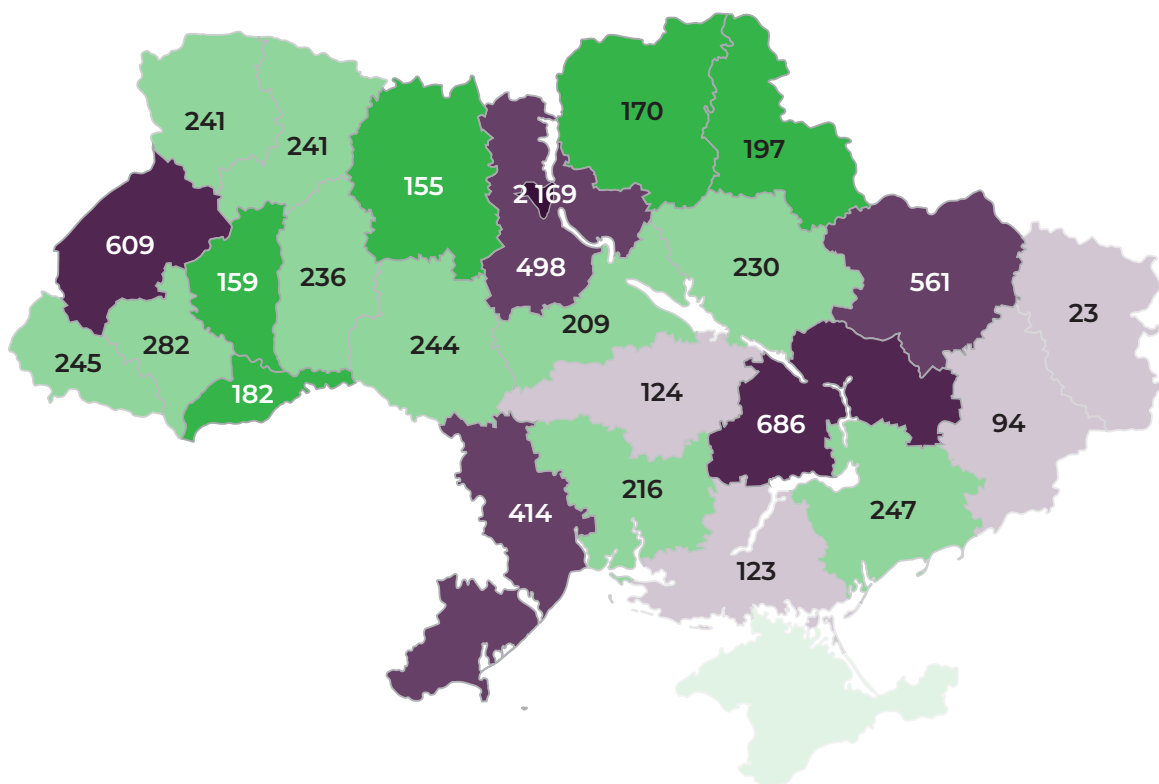
Джерело: Дані відкритих реєстрів (отримані через портал «Дія» та сервіс Opendatobot)

Географічний розподіл нових організацій

В 2023 році найбільшу кількість громадських та благодійних організацій було зареєстровано в місті Київ – 2169 організацій; Дніпропетровській області – 686; Львівській області – 609; Харківській області – 561; Київській області – 498 та Одеській – 414. Найменшу кількість нових організацій створили в Луганській, Донецькій, Херсонській та Кіровоградській областях.

Кількість реєстрацій нових громадських та благодійних організацій в 2023 році по областях України

■ <155 ■ 155-209 ■ 209-414 ■ 414-561 ■ 561-2169 ■ ≥2169

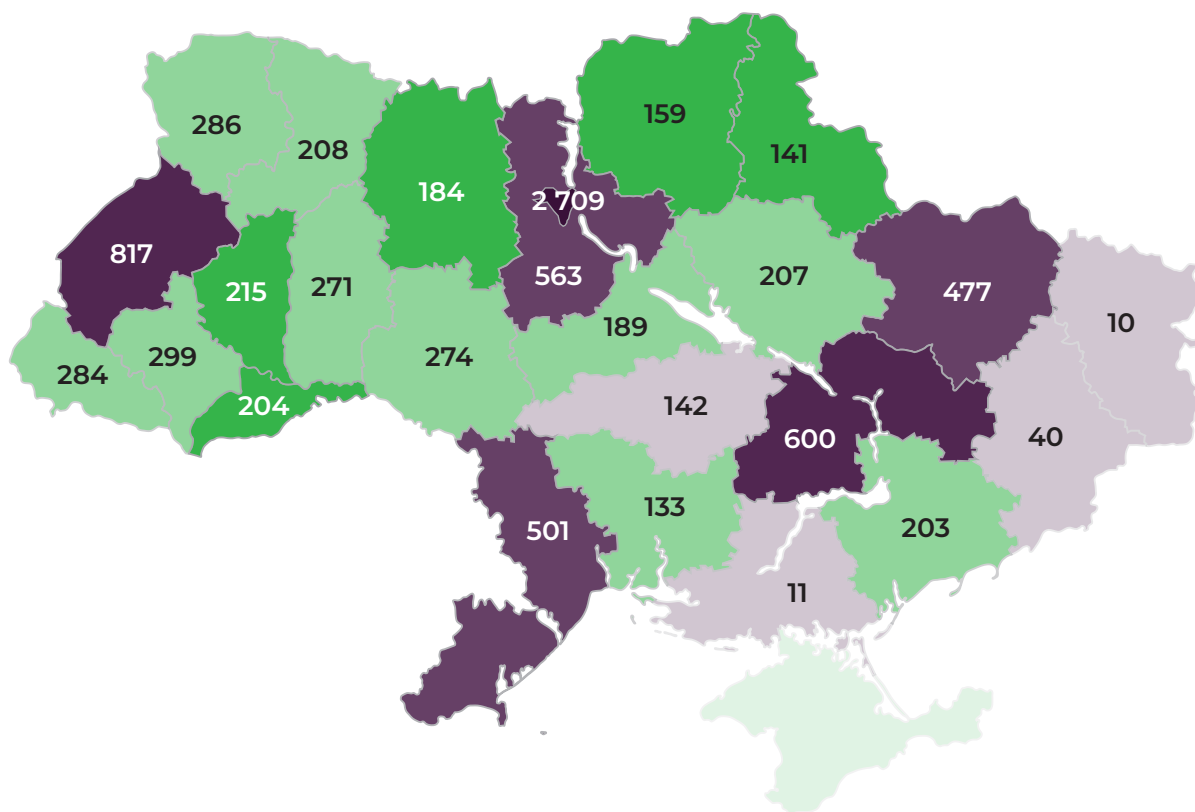

Джерело: Дані відкритих реєстрів (отримані через сервіс Opendatobot)

У 2022 році перелік областей, в яких реєструвалося найбільше ГО/БО, був схожим на перелік 2023 року: місто Київ, Львівська область, Дніпропетровська область, Київська область, Харківська, Одеська області.

Кількість реєстрацій нових громадських та благодійних організацій в 2022 році по областях України

<155
 155-209
 209-414
 414-561
 561-2169
 ≥2169

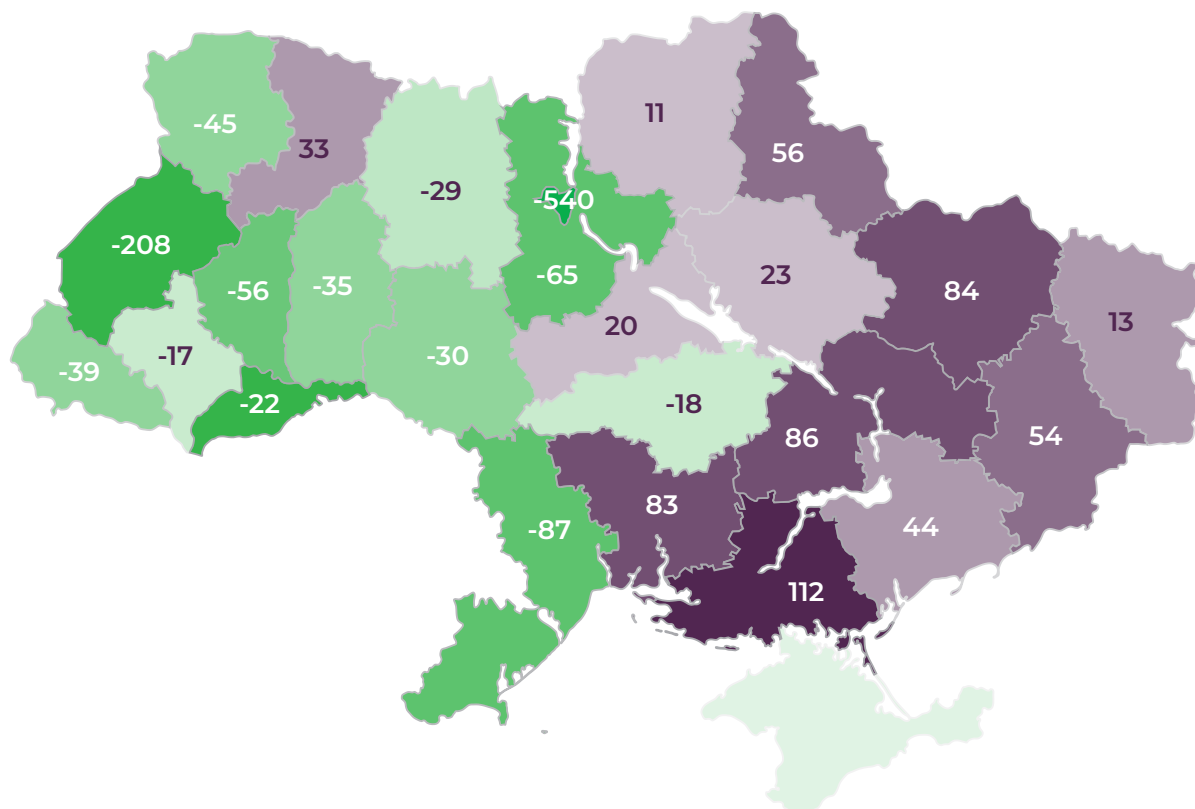
Джерело: Дані відкритих реєстрів (отримані через сервіс Opendatabot)

Хоча перелік-областей лідерів у 2023 році залишився майже таким, як і рік тому, зміни темпів створення нових організацій за регіонами є цікавими: найбільший приріст продемонструвала Херсонська область (на 112 нових організацій більше), що може свідчити про створення нових структур для допомоги і відбудови деокупованих громад та ліквідації наслідків підриву Каховської ГЕС. Значне зростання продемонстрували Миколаївська (+83 нових організацій), Дніпропетровська (+86), Харківська (+84), Сумська (+56) та Донецька (+54) області.

В той же час різко зменшилась кількість нових реєстрацій ГО/БО в місті Київ та Львівській області.

Різниця між кількістю реєстрацій нових громадських та благодійних організацій в 2023 та 2022 роках по областях України

-540 0 112

Джерело: Дані відкритих реєстрів (отримані через сервіс Opendatobot)

Динаміка кількості офіційно зареєстрованих волонтерів

Кількість офіційно зареєстрованих волонтерів в Україні швидко зростає після початку повномасштабного вторгнення, особливо великими є темпи зростання в період з жовтня 2022 року¹⁵. Якщо в січні 2022 року в Реєстрі волонтерів було 320 людей, то зараз їх майже 7 тисяч¹⁶. Але результати досліджень серед волонтерів свідчать, що офіційно реєструється

¹⁵ Реєстр волонтерів виріс у 2,5 рази за рік. Як змінилась кількість волонтерів від початку повномасштабної? Оpubліковано 15 грудня 2023 року.

¹⁶ Реєстр волонтерів виріс у 2,5 рази за рік. Як змінилась кількість волонтерів від початку повномасштабної? Оpubліковано 15 грудня 2023 року.

невелика частка людей, які займаються волонтерською діяльністю^{17 18}. Тобто реальний масштаб волонтерства в Україні набагато більший, ніж може видатися, виходячи із офіційних даних.

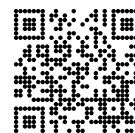
Гендерний розподіл керівників та співробітників ОГС

Як і в 2022 році, на 1 січня 2023 року серед керівників громадських та благодійних організацій значно переважають чоловіки (71% і 64% відповідно), тоді як серед таких ОГС, як профспілки та ОСББ, навпаки, жінки (62% та 53% відповідно). Оскільки результати базуються на даних відкритих державних реєстрів ДССУ, інші гендери в аналізі не враховано.

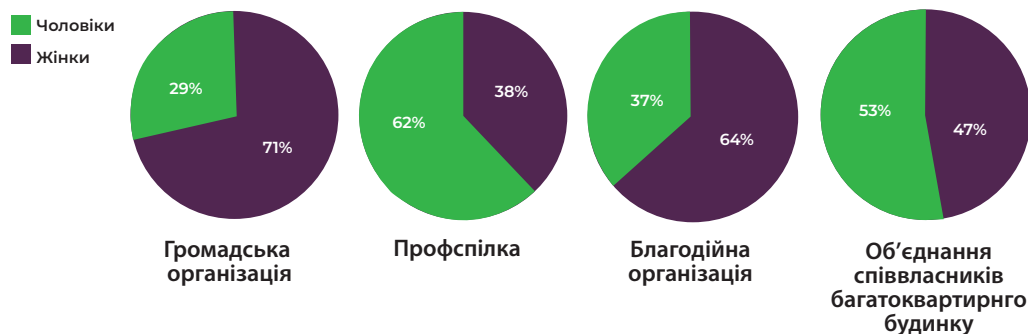
¹⁷ Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Опубліковано 31 липня 2023 року.

¹⁸ Виклики та потреби волонтерського сектору. Опубліковано в 2023 році.

Стать керівників різних типів організацій (станом на 1 січня 2023 року)

Джерело: Державна служба статистики України

Звісно, цей аналіз обмежений тим, що ДССУ враховує в ньому всі юридичні особи (ГО, БО, профспілки, ОСББ), які не знаходяться в стані припинення діяльності, і велика їх частина може бути або неактивна, або зареєстрована дуже давно. Для того, щоб зрозуміти найбільш актуальні тенденції, ми проаналізували дані про стать керівників (якщо це юридична особа) громадських та благодійних організацій, зареєстрованих в період з грудня 2022 по листопад 2023, та стать фізичних осіб-підприємців (які реєструються за відповідними КВЕД). Наш аналіз може мати певну похибку через те, що ми визначали стать керівника/ФОПа через автоматичну класифікацію за ім'ям людини – в наборі даних не було інформації про стать директора/засновника, проте, основну тенденцію ми можемо прослідкувати. Видається, що гендерний дисбаланс тільки посилюється: 86% керівників нових ГО/БО, що зареєструвалися останнім часом, є чоловіками. Серед ФОПів цей дисбаланс не такий сильний, але теж переважають чоловіки, до того ж кількісно ФОПів у цій сфері значно менше.

Стать керівників благодійних та громадських організацій та стать ФОП-ів, що зареєструвалися за відповідними КВЕД в період з грудня 2022 по листопад 2023 року

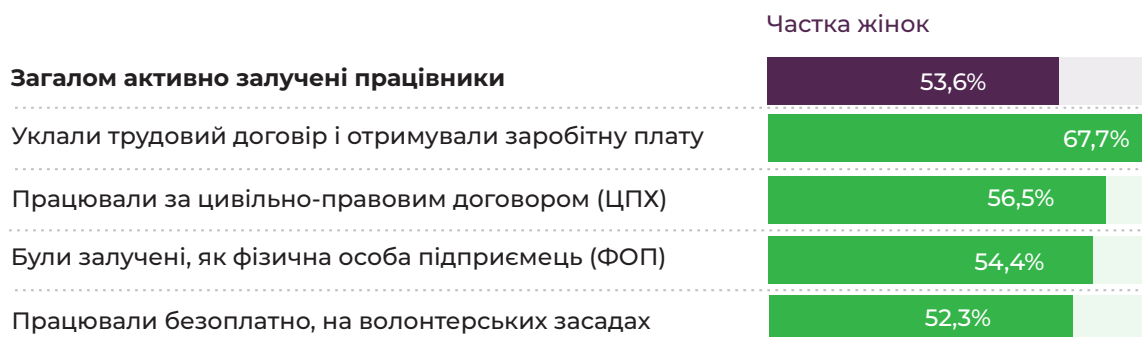

Джерело: Дані відкритих реєстрів (отримані через сервіс Opendatobot)

В той же час, за результатами опитування КМІС 2023 року, жінки складають 54% всіх працівників ОГС/волонтерів. Очевидна диспропорція: жінки складають більшу частину працівників ОГС/волонтерів, але набагато рідше за чоловіків є керівниками громадських чи благодійних організацій.

Додамо, що частка жінок серед постійних працівників є вищою – 68% порівняно з тими, хто працює за іншими формами оформлення співпраці, а саме серед працюючих за договорами ЦПХ жінки складають 57%, серед залучених за іншими формами співробітництва – 54% і серед безоплатних працівників – 52%.

Частка жінок серед співробітників ОГС/волонтерських ініціатив різної форми оплати у 2023 році (% від загальної кількості)

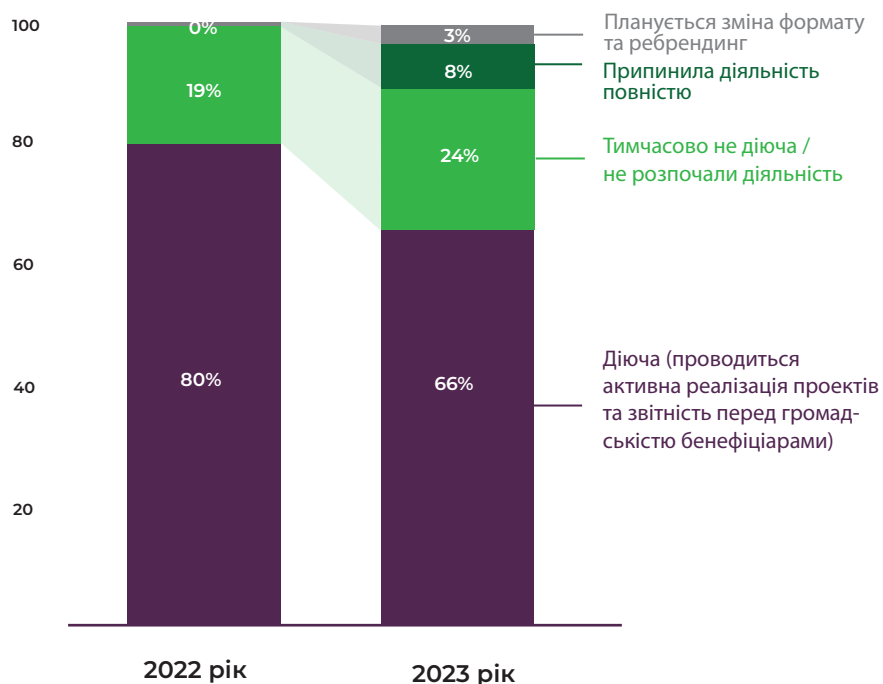
ХАРАКТЕРИСТИКИ ОРГАНІЗАЦІЙ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ У 2023 РОЦІ ТА ПОРІВНЯННЯ ІЗ РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ 2022 РОКУ

Статус активності організацій

В цьому звіті розглядаються і порівнюються між собою результати опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив. Серед тих організацій, з якими вдалося встановити контакт в ході дослідження, опитування проводилось лише з тими, хто зараз займається активною діяльністю – реалізує проекти, звітує перед своїми членами, благоотримувачами тощо. У 2023 році таких організацій було 66%. При цьому серед основних причин неактивності найчастіше згадували тимчасове припинення діяльності (24%), майбутню зміну формату (2.5%). Про повне припинення діяльності повідомили 8% організацій. Порівняно з попереднім роком, частка діючих організацій серед тих, з ким вдалось встановити контакт, дещо зменшилась – з 80.0% до 66.1%.

Поточний статус активності ГО/БО, з якими вдалося встановити контакт і отримати згоду на участь в опитуванні

% серед ГО/БО у 2022 році і ОГС/волонтерів у 2023 році

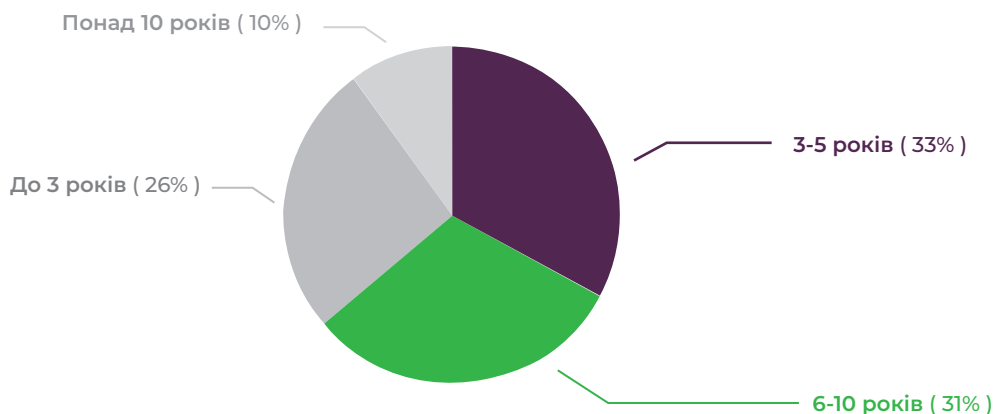

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Досвід роботи організацій

Серед ОГС/волонтерських ініціатив, які взяли участь в опитуванні 26% мають досвід роботи до 3 років, 33% мають досвід роботи 3-5 років, 31% організацій – від 6 до 10 років і 10% мають досвід роботи понад 10 років.

Досвід роботи організацій

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Релокація організацій

Загалом, 6,3% ОГС були змушені релокуватись з зони ведення активних бойових дій. Більшість з них (4,9%) були релоковані протягом 2022 року. У 2023 році цей процес сповільнився і релокації зазнали 1,5% ОГС. Найчастіше ОГС були змушені переїжджати з прифронтових регіонів та областей, які зазнавали інтенсивних обстрілів, а саме:

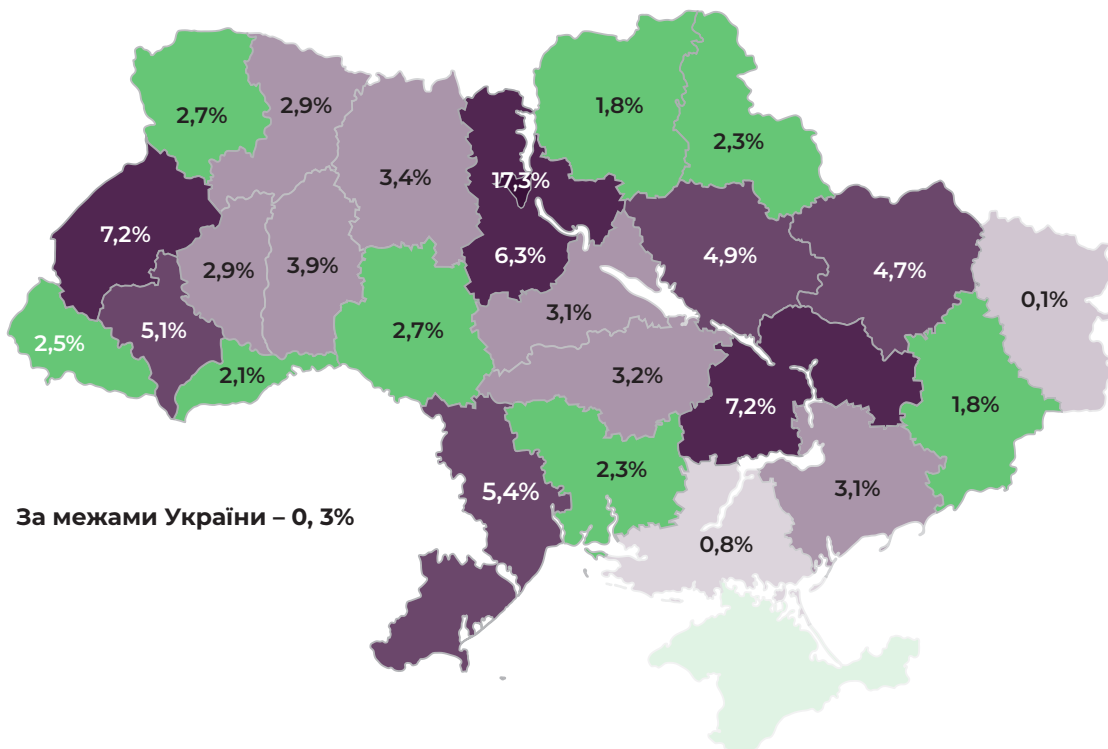
- Донецька – 1,2%,
- м. Київ та Київська область – 1,0%,
- Луганська – 0,8%,
- Запорізька – 0,7%,
- Харківська – 0,5%,
- Херсонська – 0,5%,
- Дніпропетровська – 0,3%,
- Інші – 1,4%.

Географія розташування та діяльності організацій

Географія поточного розташування головного осередку організації представлені на графіку 2.2. Найбільша кількість ОГС/волонтерських ініціатив зараз працюють у столиці – 17,3%, Дніпропетровський (7,2%), Львівській (7,2%), Київський (6,3%) та Одеській областях (5,4%).

Географія розташування головних осередків ОГС/волонтерів у 2023 році

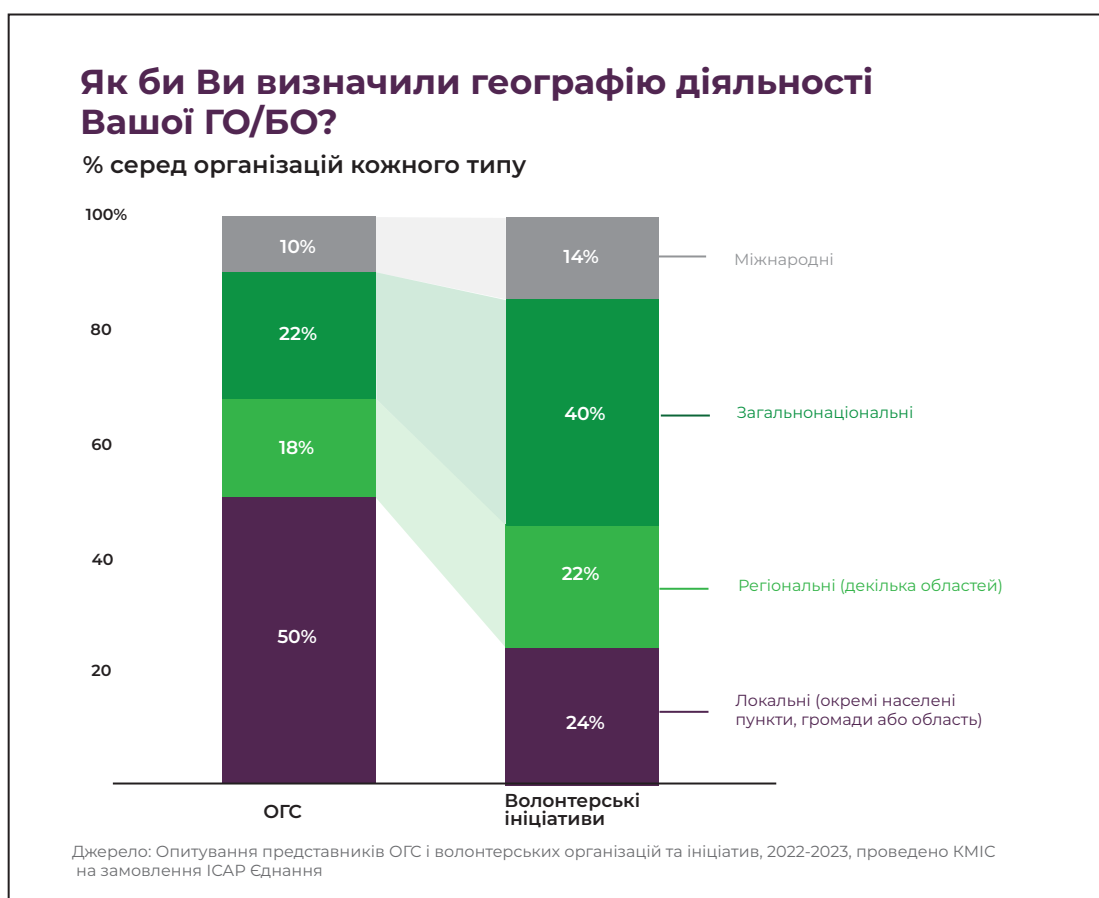
< 1,8% ■ 1,8%-2,9% ■ 2,9%-4,7% ■ 4,7%-6,3% ■ 6,3%-17,3% ■ ≥17,3%

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Однак, регіон реєстрації не означає, що вся діяльність організації є локально орієнтованою. Дані опитування показують, що так само, як і у 2022 році, 12% організацій мають філії в інших областях України. Загалом, близько половини (49%) ОГС/волонтерів визначили географію своєї діяльності, як локальну, тобто вони діють в окремих населених пунктах, громадах або в межах однієї області. Тоді як 24% відносять себе до загальнонаціональних організацій, 18% визначають себе, як регіональну організацію, що діє в кількох областях і 10% організацій визначають себе як міжнародні ОГС. Географія діяльності дуже подібна до тієї, яка була у 2022 році, за винятком міжнародних організацій, частка яких скоротилась за останній рік з 14.3% до 10%.

Спостерігаються суттєві розбіжності між ОГС та волонтерськими ініціативами, які полягають в тому, що діяльність ОГС частіше зосереджена на локальному рівні, а волонтерів – на загальнонаціональному.

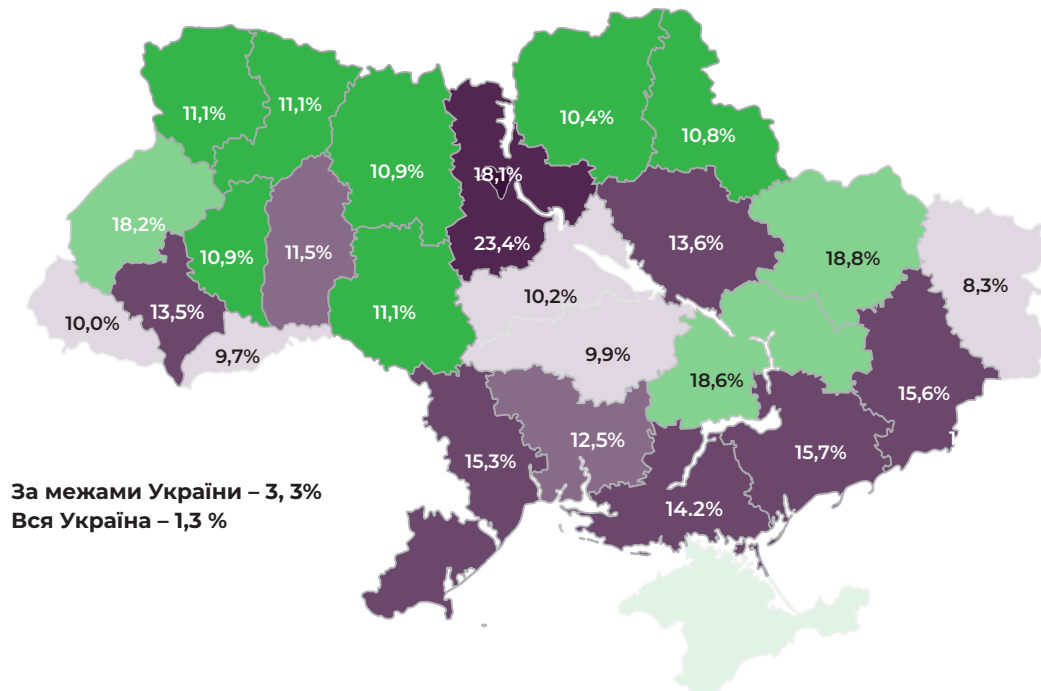

У 2023 році регіональний фокус діяльності ОГС/волонтери був концентрований на фронтових та прифронтових областях сходу і півдня України, а також у місцях, де перебуває найбільше ВПО – Київ і Київська область, Львівська та Івано-Франківська області.

Географія здійснення діяльності ОГС/волонтерів у 2023 році

ОГС/волонтери можуть здійснювати діяльність в декількох областях, відповідно, сума відповідей більше 100%

■ < 10,4% ■ 10,4%-11,5% ■ 11,5%-13,5% ■ 13,5%-18,1% ■ 18,1%-23,4% ■ ≥23,4%

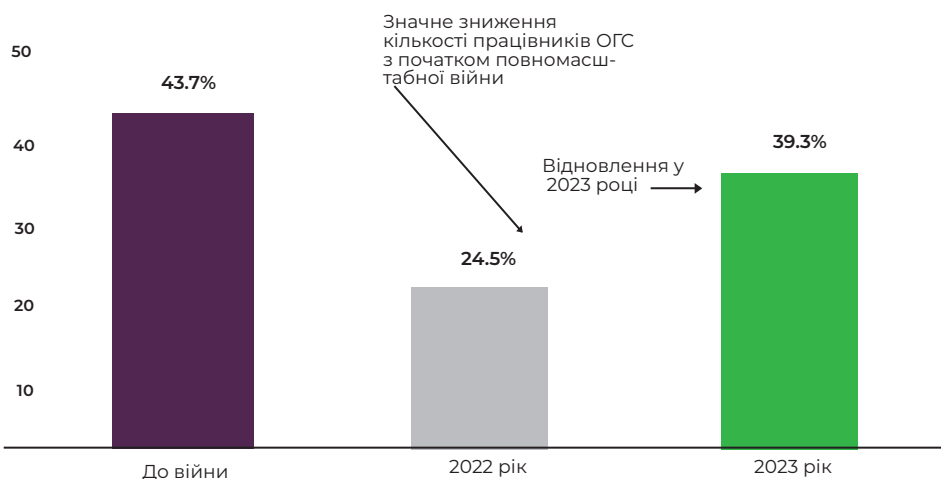
За межами України – 3,3%
Вся Україна – 1,3%

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Штат організацій

З початком повномасштабної війни в 2022 році середня кількість активно залучених працівників ОГС/волонтерських ініціатив скоротилась в 1.7 рази. У 2023 році відбулось часткове відновлення їхньої кількості, переважно завдяки зростанню кількості співробітників, які працюють безоплатно, на волонтерських засадах. Поширеність решти форм співпраці залишається низькою.

Середня кількість активно залучених працівників у 2022-2023 роках на одну організацію

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Середня кількість активно залучених працівників на одну організацію у 2022-2023 роках за різними юридичними варіантами оформлення співпраці

■ До війни ■ 2022 рік ■ 2023 рік

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено KMIC на замовлення ICAP Єднання

В середньому волонтерські організації залучають до співпраці набагато більше людей, ніж ГО чи БО (237 людей проти 25 в 2023 році). Це пояснюється тим, що волонтерські ініціативи залучають в 11.2 разів більше людей, які працюють безоплатно, порівняно із ОГС.

Жінки складають 54% всіх працівників ОГС/волонтерів. При цьому частка жінок серед постійних працівників є вищою – 68% порівняно з тими, хто працює за іншими формами оформлення співпраці, а саме серед працюючих за договорами ЦПХ жінки складають 57%, серед залучених інших форм залучення – 54% і серед безоплатних працівників – 52%.

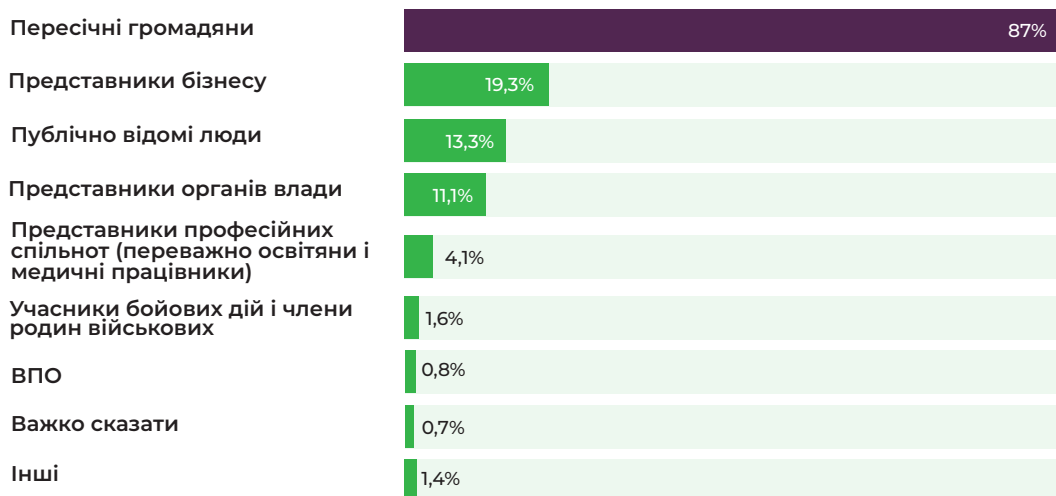
Зважаючи на значну варіативність кількості працівників ОГС/волонтерських ініціатив, середні показники можуть не давати повну картину змін у складі. Тому учасникам дослідження було поставлене пряме запитання щодо змін, які відбулись у складі їхніх співробітників протягом останнього року. Більшість організацій повідомили, що змін не було. Незначні (в межах 3%), взаємо компенсуючі зміни спостерігаються для постійних працівників за трудовим або цивільно правовими договорами. Незначне зростання спостерігається в залученні волонтерів, які працюють безоплатно, та залучених за іншими формами співпраці.

Основну частину волонтерів у 2023 році склали пересічні громадяни – 87.0% опитаних організацій дали таку відповідь. Щодо віку залучених волонтерів, то 61% організацій повідомили, що в якості волонтерів у них працювали люди різного віку, без переважання певної вікової групи; 19% повідомили, що переважно це були люди середнього віку; 14% - що молодь; 6% - що пенсіонери.

Серед інших груп, які активно долучались до волонтерства слід відзначити представників бізнесу (19%), публічно відомих людей (13%) та представників органів влади (11%).

Хто переважно є волонтерами в Вашій організації?

Множинний вибір, відповідно, сума відповідей перевищує 100%

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

СФЕРИ ДІЯЛЬНОСТІ ОГС ТА ВОЛОНТЕРІВ. НОВІ НАПРЯМИ АКТИВНОСТЕЙ У 2023 РОЦІ

Основні пріоритети діяльності ОГС

В цілому ті напрямки, де було задіяно найбільше ОГС, є незмінними за останні роки, але їхня пріоритетність дещо змінилась. Якщо до вторгнення найчастіше серед пріоритетів ОГС називали культуру, спорт і освіту, то у воєнні роки їх згадують рідше. Водночас допомога армії і жертвам російської агресії стали основним напрямком діяльності для громадянського суспільства. Проте у 2023 році спостерігалось зменшення частки організацій, для яких ці сфери діяльності є основними: спостерігається зменшення на 5% частки ОГС, які спеціалізуються у сфері допомоги армії (з 43% у 2022 році до 38% у 2023 році) і навіть більш помітне зменшення на 11% організацій, які надають допомогу групам, напряму постраждалим від війни (з 43% у 2022 році до 32% у 2023 році).

До інших напрямків діяльності, які зазнали скорочення участі ОГС за останній рік, належать соціальне підприємництво (-3%), медіаграмотність (-2%), цифрова трансформація і кібербезпека (-2%) та децентралізація (-2%).

Водночас є п'ять сфер діяльності, де спостерігається розширення залученості ОГС за останній рік. Перш за все слід відзначити значне зростання пріоритетності роботи з підлітками і молоддю (+29%). Частково це може пояснюватись відновленням активностей, реалізація яких була призупинена або суттєво скорочена в рік повномасштабного вторгнення. Альтернативними поясненнями може бути поява нових донорів, які підтримують проєкти в цій царині. Другим напрямком, де відзначається розширення активності виступає допомога вразливим верствам населення, людям з особливими потребами (+14%). Також помітне зростання наявне у сфері охорони здоров'я і надання медичних послуг (+7%), сфері відновлення і відбудови інфраструктури, соціальних об'єктів і житла (+4%), а також захисті тварин (+3%). Можна також відзначити, що відбувається розширення діяльності в сфері надання соціальних послуг, послуг із розвитку та відновлення громад.

Основні сфери діяльності ГО/БО до і після повномасштабного вторгнення

% серед ГО/Бо у 2022 році і ОГС/волонтерів у 2023 році, множинний вибір, позначками «зменшення» та «збільшення» показані альтернативи, за якими є статистично значущі зміни показника

	2022 рік	2023 рік	
Допомога армії, ветеранам	43%	38%	Зменшення
Допомога жертвам війни і переселенцям	43%	32%	Зменшення
Робота з молоддю і підлітками	1%	31%	Збільшення
Культура і спорт	27%	29%	
Допомога вразливим верствам населення, людям з особливими потребами	12%	26%	Збільшення
Освіта	24%	22%	
Правова допомога	15%	13%	
Захист прав людини	13%	12%	
Охорона здоров'я, медичні послуги	3%	10%	Збільшення
Екологічні проблеми	10%	9%	
Надання соціальних послуг	-	8%	
Послуги із розвитку громад	-	7%	
Наукові і аналітичні дослідження, консалтинг	8%	7%	
Міжнародні відносини/євроатлантична інтеграція	7%	6%	
Розбудова демократії	6%	6%	
Соціальне підприємство	8%	5%	Зменшення
Гендерна рівність	6%	5%	
Відновлення / розбудова інфраструктура, соціально-економічних об'єктів, житла	1%	5%	Збільшення
Боротьба з корупцією	6%	5%	
Захист тварин	2%	4%	Збільшення
Медіаграмотність	6%	4%	Зменшення
Децентралізація	5%	3%	Зменшення
Цифрова трансформація і кібербезпека	4%	2%	Зменшення
Інше	7%	6%	

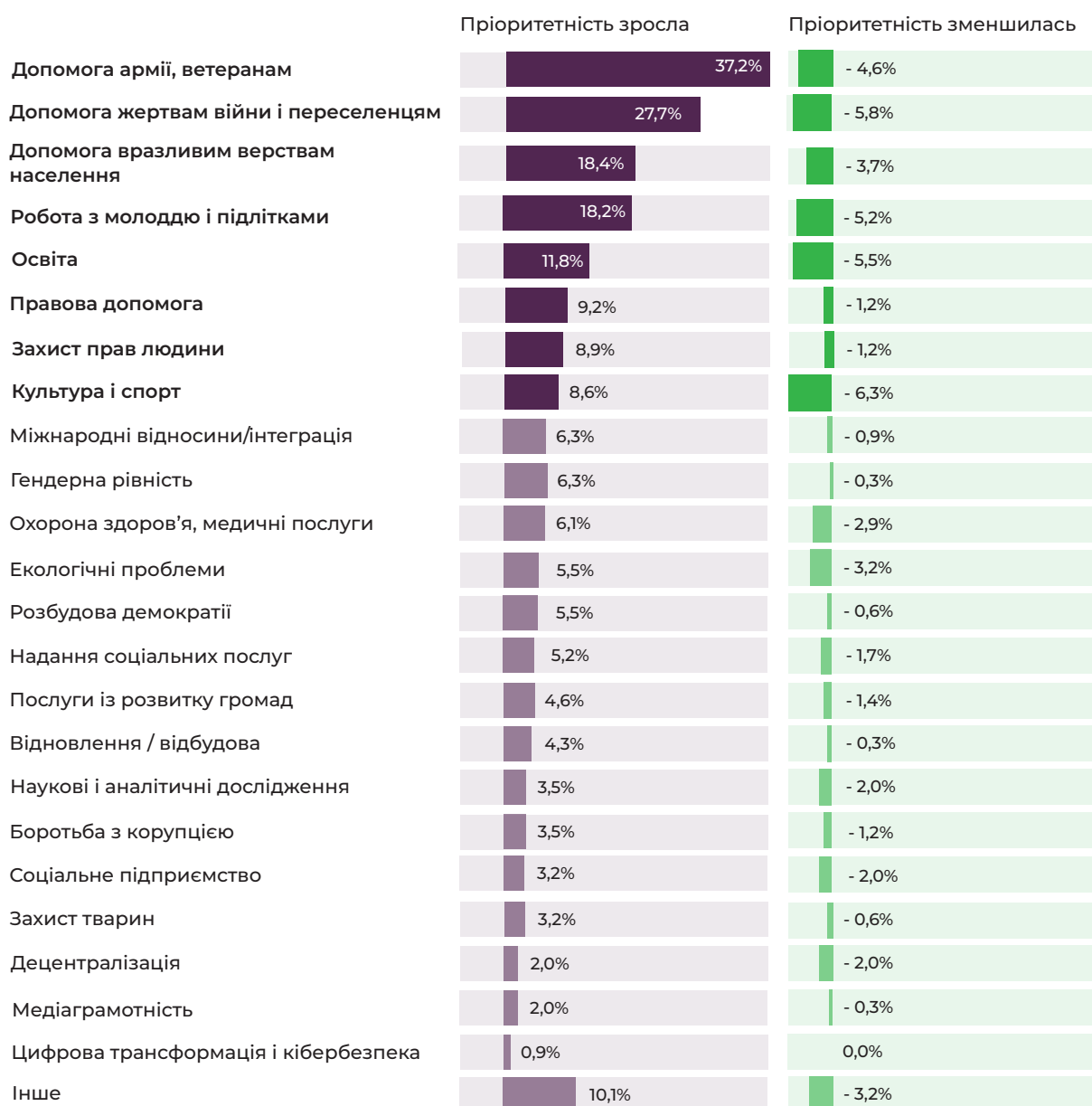
Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ICAP Єднання

Опитування КМІС показало, що у майже чверті (23%) ОГС відбулися зміни у пріоритетних сферах діяльності за останній рік, тоді як 77% організацій продовжили роботу у звичних для себе сферах під час другого року війни.

Більш детальний аналіз характеру змін пріоритетності діяльності показує, що більшість зазначених змін стосується розширення діяльності на нові сфери. Серед тих сфер, які набули більшої пріоритетності є допомога армії, допомога жертвам війни і ВПО, допомога вразливим верствам населення, людям з особливими потребами, робота з молоддю і підлітками та освіта. Водночас саме в цих сферах спостерігається також найбільш помітне зменшення пріоритетності у частини ОГС. Можна припустити, що значна активізація роботи у цих напрямках призводить до великої конкуренції організацій, тому частина з них розширює свою діяльність, а дехто переносить свою активність в інші напрямки роботи.

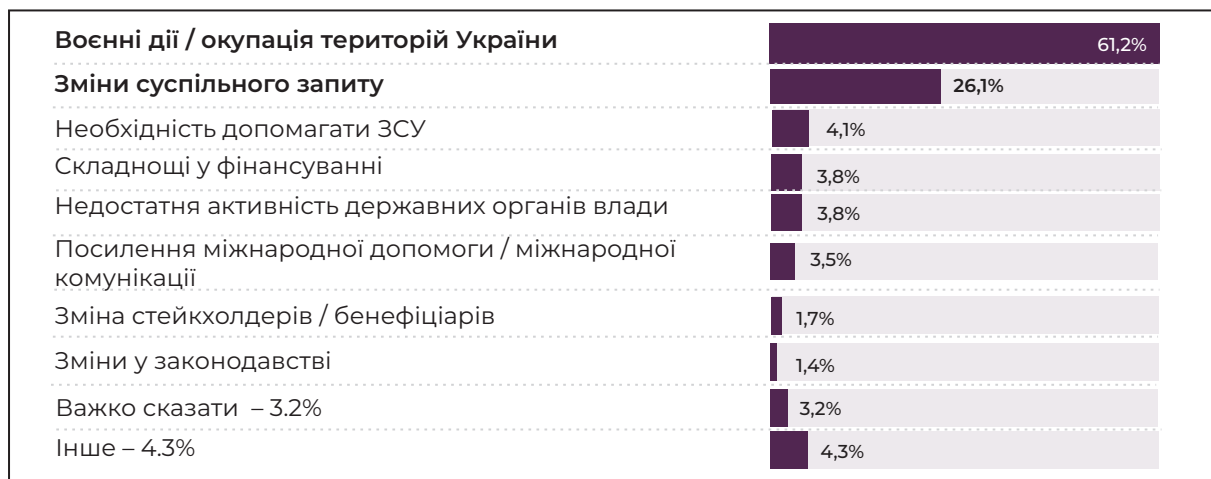
Вкажіть, будь ласка, які зміни відбулись у пріоритетних сферах діяльності вашої організації за останній рік?

■ Пріоритетність зросла ■ Пріоритетність зменшилась

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Основними причинами зміни у пріоритетних сферах діяльності організацій, де відбувались зміни за останній рік, були названі наступні:

Можна припустити, що визначальним фактором зміни пріоритетів ОГС виступають виклики військового часу, які зумовлюють фокусування уваги громадянського сектору на найбільш злободенних питаннях за рахунок інших напрямків роботи або завдяки надзусиллям з поєднання старих та нових пріоритетів.

У 2023 році, на думку учасників експертного дослідження, частині організацій вдалося повернутися до тих напрямків, які були передбачення статутами ОГС з початку їх заснувань, зберігаючи дієвими гуманітарний напрям та напрям допомоги ЗСУ. Також багато напрямків не лише відновили актуальність, а й суттєво оновилися самі. До прикладу, напрямок підтримки ветеранів та родин військовослужбовців - цей напрямок не є новим, він розвивається в Україні з 2014 року, але були оновлені підходи та значно збільшений масштаб як результат реакції на повномасштабне вторгнення.

“У нас, коли розпочалась повномасштабна війна, все увійшло в сторону. У нас була задача, у наших підрозділів і у громадських організацій – це гуманітарне реагування. Це евакуація людей, тому що у нас обов’язкова евакуація з Донецької області. Це знаходження прихистку цим людям. Це надання гуманітарної допомоги людям, які залишилися на території Донецької області. І потім вже почалася робота з деокупованими територіями... Тому це було по-перше. Все відійшло, ми не займалися ніякими більше питаннями. Але зараз у нас вже іде повномасштабна робота. І ті напрямки, які у нас були, ми практично всі відновили. І навчання молодіжних працівників, і оновлення наших рад по громадам, і оновлення наших обласних програм комплексних. Там по молоді у нас окрема програма. По домашньому насильству, по протидії торгівлі людьми, сімейній політиці. Тому зараз все становиться на свої, можна так сказати, завдання. Але паралельно, конечно, іде і гуманітарне реагування”.

Респондент(ка) експертного дослідження

“Навіть, ветеранський напрямок, він не є для нас напрямком минулого року, ми з ветеранами працюємо з 2014 року, оскільки, як ми знаємо, війна почалася саме тоді. І, власне, основні наші партнери у ветеранській спільноті, той же “Простір можливостей” працює вже кілька років і ми з ними також підтримували. Тобто, це точно не новий для нас напрямок”.

Респондент(ка) експертного дослідження

Основні напрямки роботи волонтерського сегменту громадянського суспільства в 2023 році: деталізація

Опитування KMIC продемонструвало, що більшість (75%) опитаних організацій крім своєї основної діяльності, тим чи іншим способом долучаються до підтримки волонтерських ініціатив.

Основні напрямки цих ініціатив зосереджені на допомозі ЗСУ (46%). Поширеною є також волонтерська допомога жертвам російської агресії (26%), гуманітарна допомога населенню (20%), допомога вразливим верствами і людям з інвалідністю (16%). Решта напрямків були названі значно рідше.

Результати інших досліджень добре кореспондуються із даними KMIC. Наприклад, серед респондентів дослідження **“Опитування щодо правових питань, пов’язаних з діяльністю волонтерів в Україні”** найбільша частка волонтерів зайнята допомогою ЗСУ, іншим військовим формуванням та органам влади (63%)¹⁹. Однак, значна частина волонтерів (56%) також опікується допомогою малозабезпеченим особам та особам, що перебувають у складних життєвих обставинах. На думку авторів дослідження, це свідчить **“про продовження в Україні активного волонтерства, спрямованого не лише на військові потреби, а й допомогу у цивільних проектах, водночас з “військовим” волонтерством”**²⁰.

Основні напрямки волонтерської роботи у 2023 році

% серед усіх ОГС/волонтерів, залучених до волонтерської активності, n=1119

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено KMIC на замовлення ICAP Єднання

Якісне дослідження КМІС також підтверджує, що найпріоритетнішим та найактуальнішим напрямком роботи волонтерів у 2023 році залишається підтримка Збройних Сил України. В першу чергу підтримка здійснюється через збір коштів на необхідні військовим речі (медичні засоби, транспорт, дрони, одяг, засоби обігріву та освітлення, продукти, маскувальні засоби та допоміжні девайси – тепловізори, тощо).

“Ну, те що я бачу зараз дуже глобальний напрямок, я сподіваюсь він залишається пріоритетним і актуальним, це все що пов’язано з підтримкою ЗСУ. І нашої військової спроможності. І дійсно, там велика кількість фондів, які працюють в Україні, вони... вони потрібні, і було б непогано, щоб цей напрям зберігався”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

“Якщо ми говоримо про волонтерку, це підтримка армії. Збір для армії грошей, машини, інше обладнання. Продукти. Окремо свічки, теплий одяг, плетіння шкарпеток. І маскувальні сітки. Вони в різний сезон потрібні різні. Це ті напрямки, з якими працюють волонтери. Я не бачу змін порівняно з попередніми роками”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

Також серед пріоритетних напрямків респонденти згадували допомогу вразливим верствам населення та тим хто постраждав від війни, зокрема це підтримка ВПО, літніх людей, осіб що втратили роботу, людей з інвалідністю. Ці результати співпадають з даними кількісного опитування КМІС та інших опублікованих досліджень. Хоча й деякі респонденти зазначали, що цей напрямок трішки втратив масштаби порівняно з 2022 роком, що пов’язано з адаптацією ВПО на нових місцях, але все ще зберігає свою актуальність.

“Друга частина, для мене це все-таки підтримати вразливі групи людей, які постраждали. А також місцеве населення, яким вдалося витримати виклики війни, вони не виїхали і інколи вони не мають певної підтримки, і хотілося б щоб ось ці певні проекти залишалися”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

“Якщо говорити чисто про волонтерів, то, скоріше за все, мені здається, що там треба акцентувати поки зараз більшу увагу на підтримку армії. Бо те, що я бачу, колись в 22-му році було популярно підтримувати гуманітарні напрямки, там, ВПО, люди які не можуть собі допомогти там ще щось, то вже за цей рік трохи людей з цими запитами стало менше. Бо ВПО стало менше. Люди, які були ВПО встали вже на ноги, як то кажуть. І треба підтримувати більше збройні сили для того, щоб швидше перемогти”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

¹⁹ Наталія Повтарь, Михайло Сташук. Аналіз результатів опитування щодо правових питань, пов’язаних з діяльністю волонтерів в Україні (березень 2023 року). Опубліковано 19 квітня 2023 року.

²⁰ Наталія Повтарь, Михайло Сташук. Аналіз результатів опитування щодо правових питань, пов’язаних з діяльністю волонтерів в Україні (березень 2023 року). Опубліковано 19 квітня 2023 року.

Деякі респонденти експертного опитування КМІС вважають, що починає формуватися як повноцінний напрямок діяльності волонтерів робота в сфері допомоги ветеранам війни.

“Зараз починає, скажімо, виокремлюватися допомога ветеранам, тим, хто воював у російсько-українській війні і зараз вже звільняється по тим чи іншим причинам, в основному це по нездатності, тобто з пораненнями і це окремий напрямок, який трішки формується. Все. Новий напрямків я не бачу, всі заточені принаймні тут, тільки в одному напрямку – це громадський сектор, це допомога ВПО. Поки що не формується навіть, не бачу навіть спроб, напрямку допомоги нам самим собі, тому що по факту цивільні люди які знаходяться під постійними обстрілами або в очікуванні цих обстрілів – це теж потребує допомоги. Вони поки що вважаємо, я так розумію, норма життя і ми вважаємо, що нам треба об’єднуватися в само-допомозі. Ну, ось так”.

Респондент(ка) експертного дослідження

ЦІЛЬОВА АУДИТОРІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОГС ТА ВОЛОНТЕРІВ

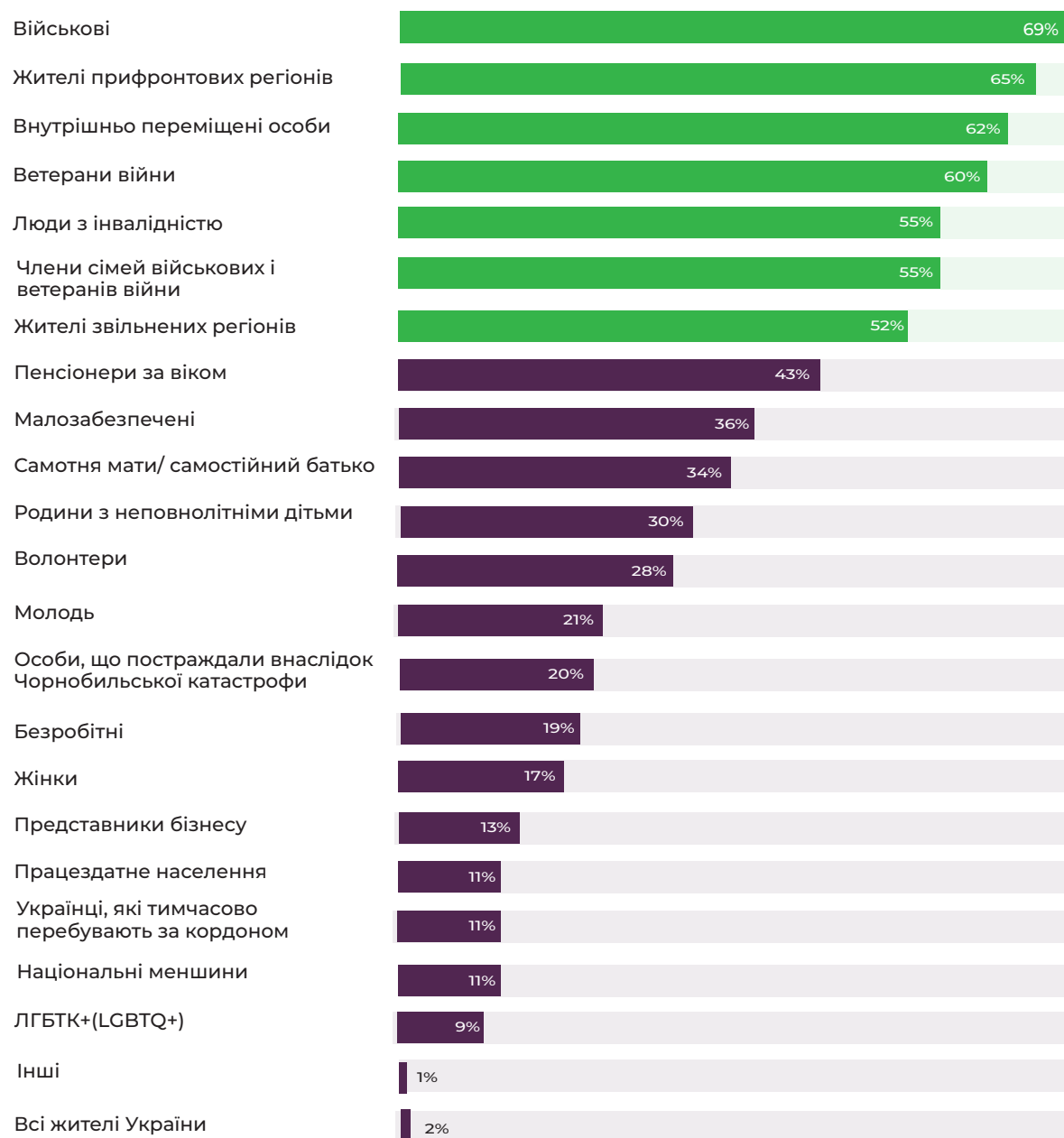
Категорії людей в Україні, що найбільше потребують допомоги у 2023 році, з точки зору ОГС та волонтерів

Повномасштабна війна в Україні, яка триває другий рік, внесла значні корективи у звичні цільові аудиторії діяльності ОГС. Групи, які найбільше зараз потребують допомоги і які були названі більш ніж половиною учасників дослідження, здебільшого виникли внаслідок воєнних дій: військові (69%), ветерани війни (60%) та члени їх сімей (55%), жителі прифронтових (65%) та звільнених (52%) регіонів, ВПО (62%). Також серед найбільш нужденних понад половина респондентів назвала людей з інвалідністю (55%). Далі слідує група, які традиційно були у фокусі надання допомоги: літні люди, малозабезпечені, самотні батьки, родини з дітьми. Масштаб потреб у допомозі настільки зріс, що у переліку можна побачити нові групи: представників бізнесу, волонтерів, молодь, працездатне населення тощо.

Винятком є українці, які тимчасово перебувають за кордоном: рівні частки респондентів оцінили їх потреби як такі, що зросли або зменшились. Також майже п'ята частина опитаних вважає, що ВПО стали менше потребувати допомоги за останній рік. Найбільшою мірою зростання потреб помітне у військових і членів їх сімей, жителів прифронтових і звільнених територій, а також волонтерів, людей з інвалідністю і малозабезпечених.

Які категорії людей в Україні найбільше потребують допомоги у 2023 році?

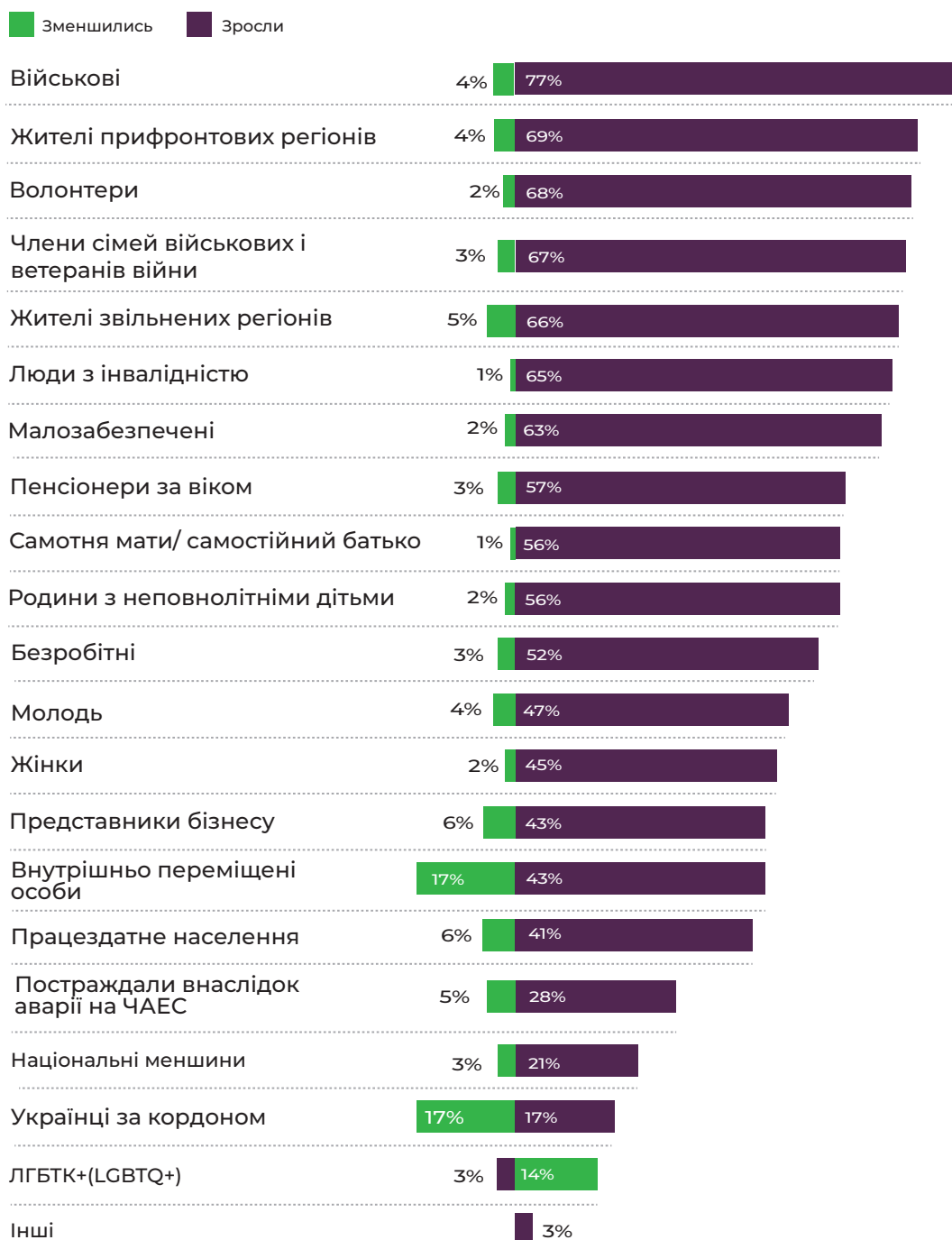
% серед усіх ОГС/волонтерів , n=1501

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Як змінились потреби цих груп у допомозі за останній рік?

% серед усіх ОГС/волонтерів у 2023 році, n=1501

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ICAP Єднання

Зміни в цільовій аудиторії діяльності ОГС внаслідок повномасштабного вторгнення

Говорячи про зміни у цільовій аудиторії, опитані експерти та представники ОГС передусім порівнюють ситуацію до та після повномасштабної війни. Саме в цей час відбувалися глобальні зміни в цільовій аудиторії ОГС, які залишаються актуальними по сьогодні. Війна спричинила появу нових категорій людей, які потребують допомоги: ВПО, військові, ветерани, які знову стали військовими, ветерани нової хвилі, родини військовослужбовців. Війна погіршила становище вразливих категорій: людей з інвалідністю, літніх людей, дітей тощо.

“У нас стали найбільш потребуючі групи – це військові і ВПО і плюс додалася третя група, до якої ще руки не доходять у ГО, але поступово – це родини військових. Тому що вважається, що найбільш зараз тяжче військовим, бо він на фронті ризикує життям, але випали з поля зору родини, діти, і намагаються з ними працювати. Але, знову-таки, тут більше йде самоорганізація дружин, вдів або родин з дітьми. Але вони не можуть самоорганізуватися, бо вони змушені шукати як жити, за рахунок чого жити”.

Респондент(ка) експертного дослідження

“З початком повномасштабного вторгнення велика частина нашої цільової аудиторії з ветеранів перейшли в військових назад. Суттєво розширилася цільова аудиторія в нашій сфері як ні в якій іншій. Якщо до початку повномасштабного вторгнення офіційні цифри це в районі 460-480 тисяч учасників бойових дій, то зараз, ніхто точно не говорить, але лунають цифри від мільйона до півтора мільйона. І це все потенційно наші клієнти в майбутньому. Ті, хто закінчить службу, вийдуть. І це суттєво все змінює”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

Деякі ОГС змістили фокус діяльності на посилення інституційної спроможності та залучення фінансування для муніципалітетів, лідерів думок, інших ОГС та бізнесу. Деякі – на адвокацію і, як наслідок, посилену роботу з органами державної влади та ОМС. Інші, навпаки, почали частіше працювати безпосередньо з вразливими групами та постраждалими від війни.

“Якщо спочатку ми працювали з фокусом на людей і людські потреби, то зараз ми працюємо з фокусом на муніципалітети і на лідерів громадських організацій, які є тут”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

“Якщо раніше нашою ЦА частіше були ОМС, наприклад, ми реалізували цікавий аналітичний проект, оцінка реформи децентралізації з точки зору прав людини [...]. І ми тут працювали з ОМС, з державними посадовцями, в основному. Але зараз дуже розширилися саме вразливі групи жінок. Тобто ми частіше працюємо з дітьми, з родинами, які постраждали від війни, з жінками”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

Також повномасштабне вторгнення, на думку деяких експертів, сприяло розширенню аудиторії в міжнародному напрямку (політичні діячі, дипломати, policy makers), оскільки посилилась потреба напрацьовувати міжнародні партнерства та залучати допомогу Україні. Деякі ОГС почали розвиватися в напрямку міжнародного співробітництва та партнерства, зокрема це стосується компенсації завданих збитків, санкційної політики. Також з'явилося

більше ініціатив, спрямованих на аудиторію країни-окупанта, зокрема це спроби “достукатися” до російських інтелектуалів чи посприяти національно-визвольним рухам “поневолевених народів росії”.

“Водночас, після початку повномасштабного вторгнення з’явилося кілька абсолютно нових ЦА. [...] Західні дипломати, policy makers, аналітики і публічні інтелектуали, ось так я би описав цю аудиторію. І з ними була комунікація стосовно допомоги Україні, стосовно політичної підтримки і так далі... Я би ще сказав, що важливо цільовою аудиторією певного сегменту українського ОГС стала росія, різні сегменти російської аудиторії. Там також є різні групи. Є ті групи, які працюють скоріше з, скажімо так, російськими інтелектуальними елітами. Є групи, які намагаються якимось чином достукатися до глибинного народу. Хоча там практично неможливо достукатися до них. Є люди, які працюють з національними визвольними рухами. Це окрема дуже специфічна підгрупа російської ЦА”.

Респондент(ка) експертного дослідження

“Існують, я думаю, що достатньо ефективні канали горизонтальної комунікації як між різними частинами громадянського суспільства в Україні і за кордоном, так і між українським громадянським суспільством і тими, хто приймають рішення у різних секторах інших країн. Тобто, тут ми можемо говорити про те, щоб взаємодії стало більше і взаємодія стала краще поінформована. [...] Підтримка роботи з країнами не Заходу, от є такий Колективний Захід, з яким завжди традиційно багато працює українське громадянське суспільство. І є колективний не Захід, це країни Латинської Америки, країни Близького Сходу, країни Африки, де знань було, взаємного розуміння, взаємних знань було дуже небагато, контактів теж було дуже небагато. Зараз це змінюється”.

Респондент(ка) експертного дослідження

ЗАЛУЧЕНІСТЬ ОГС ДО НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Більше половини (53%) опитаних ОГС в ході опитування вказали, що працюють в сфері надання соціальних послуг особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах або належать до вразливих груп населення. Водночас тільки 12% організацій, згідно результатів опитування, внесені в Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг, що дає можливість претендувати на отримання фінансування за рахунок бюджетних коштів. 8% ОГС в ході опитування відповіли що надання соціальних послуг - це один з пріоритетів їх діяльності. Станом на 6 грудня 2023 року у Реєстрі надавачів та отримувачів соціальних послуг, згідно з дашбордом ІОЦ Мінсоцполітики України²¹, було зареєстровано 525 надавачів, чия організаційно-правова форма надає змогу віднести їх до організацій громадянського суспільства (всього надавачів – 3491). Відтак, частка ОГС серед усіх надавачів у Реєстрі складає 15%.

Дуже невелика частка ОГС, що взяли участь у дослідженні, - близько 3% в опитуванні вказали, що надання соціальних послуг є одним із джерел фінансування їх організації.

²¹ Державне підприємство “Інформаційно-обчислювальний центр” – ДП ІОЦ.
Дашборд працює в тестовому режимі.

Результати опитування ОГС щодо надання соціальних послуг

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Чому така велика кількість ОГС вказують, що вони надають соціальні послуги, але така незначна частка внесена в Реєстр і отримує кошти за ці послуги? Скоріше за все, більшість ОГС допомагають особам в складних життєвих обставинах ad hoc - надають гуманітарну допомогу, працюють з ВПО тощо, і здійснюють цю роботу за донорський кошт. В той же час, ОГС рідко надають соціальні послуги системно, протягом довгого періоду часу, отримуючи за це фінансування від ОМС.

В той же час, в ході експертного дослідження деякі представники виконавчої влади та донорських організацій вказують, що громадські організації активніше висловлюють готовність надавати соціальні послуги за рахунок бюджету ОМС та держави.

“Дивіться, точно те, що можна відслідкувати в межах напрямку, який я веду, так, що громадські організації висловлюють готовність працювати з бюджетними коштами, надавати соціальні послуги за бюджетні кошти готові. В принципі модифікуватися, трансформуватися, розвиватися в межах цього процесу. Це певний такий виклик, тому що це не дуже просто, так, але це свідчить якраз про сталість надання послуги, про те, що громадські організації готові і відкриті до цього процесу, і паралельно з цим це про роздержавлення ринку надання соціальних послуг, де на ринку не лише комунальні установи, але і громадські і благодійні організації, які можуть ці соціальні послуги надавати”.

Респондент(ка) експертного дослідження

Щодо законодавчих можливостей для ОГС активно брати участь в наданні соціальних послуг, то експерти вважають, що зараз відбувається кардинальний перелом в кращий бік: окрім принципово важливого Закону України “Про соціальні послуги”, який був прийнятий в 2019 році, започатковуються і конкретні пілотні програми, до яких мають змогу долучитися ОГС, наприклад, організація соціального супроводу військових та їхніх сімей на базі підрозділів Збройних Сил²².

“Соціальні послуги, які були вторинним питанням для Міністерства соціальної політики, стало первинним в час воєнного стану. І воно взагалі вирішило, це міністерство, що пора нарешті виконувати реформу, і повністю докорінно змінювати систему. Звернулися до нас, хоча ми стукали в ці двері довгі десятиліття, реально десятиліття. Десь року з 2008 ми намагаємося повернути реформу, яка би наблизила Україну до європейських стандартів”.

Респондент(ка) експертного дослідження

“Тут інше питання, не в контексті збільшення обсягу коштів як такого, і не на громадські ініціативи як такі. Тут конкретно на соціальні послуги для недержавних надавачів передбачені нарешті ресурси у державному бюджеті. І це... це те, чого не було, це такий певний прорив, так. І власне от уже зараз розпочалася закупівля соціальних послуг в недержавних надавачів, от. Це дві послуги: послуга соціального супроводу для військових і їхніх сімей, так, про що ми вже згадували, і послуга формування життєстійкості, от. Тому такого не було, і воно сталось, по великому рахунку. Тому це такий дуже, дуже вагомий момент насправді. Плюс закупівля відбувається через, наприклад, Міністерства соціальної політики через Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю, тобто на базі цього фонду планується створення закупівельника соціальних послуг, централізованого такого органу, так, який може супроводжувати, вести той процес. Знову ж таки, теж такого не було, зараз воно розробляється”.

Респондент(ка) експертного дослідження

В той же час, незважаючи на значні зміни в законодавстві, які юридично полегшили участь ОГС в наданні соціальних послуг за кошти місцевих та державного бюджету, експерти вказують, в реальності механізм виділення коштів і залучення дуже сильно залежить від суб'єктивних рішень керівників ОМС:

“Ну, звичайно, соціальні послуги і можливість долучитися в ОГС до надання. І не просто долучитись, на підставі якогось там конкурсу, а щоб вони абсолютно в автоматичному режимі, без людського фактору, без якихось доленосних рішень місцевого голови, який вибирає між ремонтом каналізаційного колектора і доцільністю надання соціальних послуг, щоб ОГС могла надавати ці послуги. І щоб ці послуги облікувалися в належний спосіб. Щоб потреба кожної людини була забезпечена такою послугою, що без ОГС фактично не вдасться”.

Респондент(ка) експертного дослідження

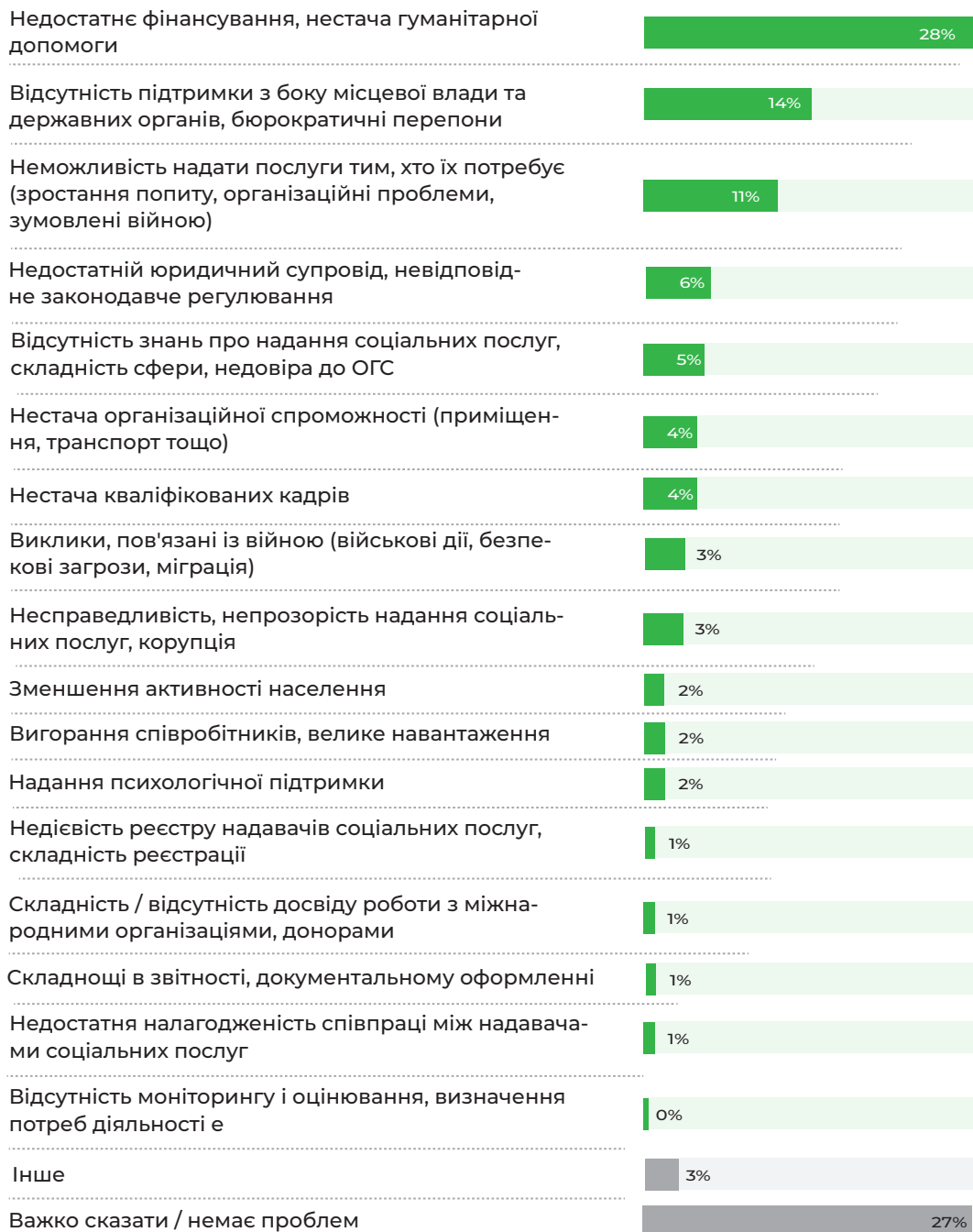
²² Соціальний супровід військових та їх родин: Уряд підтримав пілотний проект. Міністерство соціальної політики України. Опубліковано 3 жовтня 2023 року.

Загалом, 73% організацій, які надають соціальні послуги, стикались з певними проблемами під час їх надання у 2023 році. До найгостріших проблем відносяться недостатнє фінансування або нестача гуманітарної допомоги (28%), відсутність підтримки з боку місцевої влади та державних органів, різноманітні бюрократичні перепони (14%), а також неспроможність надати послуги всім нужденним через зростання попиту, внутрішні організаційні проблеми та виклики роботи в умовах військового часу (11%).

Які проблеми надання соціальних послуг громадськими організаціями Ви вважаєте основними на даний момент?

% серед усіх ОГС, які працюють в сфері надання соціальних послуг, n=794

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

ЗАЛУЧЕНІСТЬ ОГС ДО МІЖНАРОДНОЇ АДВОКАЦІЇ ОЦІНКА СВОЄЇ СПРОМОЖНОСТІ В ЦІЙ СФЕРІ ТА НАЯВНІ НАВЧАЛЬНІ ПОТРЕБИ

Дослідження, опубліковані в 2023 році, вказують на важливу роль ОГС в міжнародній адвокації. Автори дослідження **“Wartime Pivots and Adaptation: Pact USAID/ENGAGE Mapping of Support to and Needs of Advocacy-focused CSOs”**²³ вказується, що під час повномасштабної війни ОГС були продуктивні в адвокації євроатлантичної інтеграції:

“Співпраця між ОГС та урядом найяскравіше проявилася у спільній роботі з євроатлантичної адвокації. [...] Фінансування міжнародної адвокації та нетворкінгу було критично важливим компонентом міжнародної солідарності для України, і його потрібно продовжувати і розширювати”²⁴.

Згідно з інформацією **“Дослідження ініціатив у сфері повоєнного відновлення”²⁵**, такі організації як **“Міжнародний центр за перемогу України” (ICUV)²⁶** та **БФ “Разом для України”²⁷** активно займаються адвокацією України в Європі та США.

За результатами кількісного опитування приблизно 10% громадських організацій/благодійних організацій/волонтерських ініціатив, що взяли участь в дослідженні, працюють в сфері міжнародної адвокації. Трохи більше третини з тих, хто залучений до цієї діяльності (35%) оцінюють власний рівень для роботи в цій сфері як високий або дуже високий, 42% вважають його посереднім, а 18% організацій зайнятих міжнародною адвокацією, мають, за власною оцінкою, низький або дуже низький рівень спроможності.

Серед організацій, долучених до міжнародної адвокації, переважна більшість (78%) мають потреби у навчанні в цій сфері. Найбільш затребуваними для роботи в сфері міжнародної адвокації є загальні знання, інструменти і методики, які використовуються в цій сфері (33%), навчання з питань правового забезпечення волонтерської діяльності (16%) та міжнародної комунікації (14%), налагодження міжнародного співробітництва, пошук партнерств (13%), фандрайзинг, фінансове забезпечення, залучення грантів (11%), а також вивчення міжнародного досвіду роботи під час військових конфліктів (11%).

²³ Dr. Kristie D Evenson. Wartime Pivots and Adaptation: Pact USAID/ENGAGE Mapping of Support to and Needs of Advocacy-focused CSOs. Published 31 January 2023.

²⁴ Dr. Kristie D Evenson. Wartime Pivots and Adaptation: Pact USAID/ENGAGE Mapping of Support to and Needs of Advocacy-focused CSOs. Published 31 January 2023.

²⁵ Дослідження ініціатив у сфері повоєнного відновлення.

²⁶ International Center for Ukrainian Victory.

²⁷

Які саме потреби у навчанні для роботи в сфері міжнародної адвокації Ви маєте?

% серед усіх ОГС, які працюють в сфері міжнародної адвокації і мають потреби у навчанні, n=115

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАП Єднання

Доступ ОГС до джерел фінансування

Основними джерелами фінансування громадського сектору в 2023 році за результатами кількісного опитування, залишаються пожертви, членські і благодійні внески або донати, про що повідомляють 2/3 опитаних організацій. Далі з великим відривом слідують міжнародні гранти (22%) і доходи від власної економічної діяльності (18%).

Загалом ситуація с джерелами фінансування в 2023 році суттєво не змінилася порівняно із 2022, окрім появи значної кількості ОГС, що отримують фінансування з боку громадських активістів – 22% в 2023 році.

Спостерігається невелике зростання частки організацій, які отримують фінансування з державного або місцевого бюджету (у 2023 році таких було 7.9%, в минулому році – 5.6%). Також зростає кількість організацій, які мають ГО – ендавмент, з 1.5% у 2022 до 2.6% у 2023 році.

Залишається невеликою частка ОГС, які вказують надання соціальних послуг в якості джерела фінансування – 2.7%.

Джерела фінансування, які активно використовувала ГО/БО та волонтерські об'єднання у 2022 – 2023 роках

% серед ГО/Бо у 2022 році і ОГС/волонтерів у 2023 році, множинний вибір, позначками «зменшення» та «збільшення» показані альтернативи, за якими є статистично значущі зміни показника

	2022 рік	2023 рік	
Пожертви/членські внески/донати/краудфандингові надходження/підтримка місцевого бізнесу	69%	69%	
Міжнародні гранти	22%	22%	
Доходи від власної економічної діяльності	15%	18%	
Фінансування з держбюджету / місцевого бюджету	6%	8%	Збільшення
Надання соціальних послуг	2%	3%	
ГО - ендавмент (цільовий капітал)	2%	3%	Збільшення
Фінансування з боку громадських активістів	2%	22%	Збільшення
Немає фінансування / робота на громадських засадах	12%	-	
Інше	0%	-	

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

За результатами дослідження **“Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни”**²⁸, опублікованого в 2023 році, основними джерелами фінансування ОГС на момент проведення опитування були членські внески (34%), пожертви громадян (27%) і бізнесу (15%). В сумі цей показник (76%) близький до результатів дослідження КМІС – 69%.

Власна проектна діяльність із залученням грантів була джерелом фінансування для 23% учасників дослідження **“Потреби та проблеми...”**, в опитуванні КМІС використовувалося формулювання “міжнародні гранти” і показник був дуже подібним – 22%.

Власнугосподарська діяльність в якості джерела фінансування назвали 7% респондентів дослідження “Потреби та проблеми...”. В опитуванні КМІС ця альтернатива формулювалася як “доходи від власної економічної діяльності” і набрала 18%.

Найрідше серед джерел фінансування організацій в дослідженні “Потреби та проблеми...” згадувались місцевий бюджет (6%), обласний бюджет (2%) та державний бюджет (1%) – всього 9%. В опитуванні КМІС майже така ж частка організацій – 8% вказали, що серед джерел їх фінансування були державний або місцевий бюджети.

Крім того, 27% опитаних представників організацій в опитуванні “Потреби та проблеми...” повідомили, що взагалі не мають фінансування²⁹. За даними цього ж проєкту, в період повномасштабного вторгнення гранти міжнародної технічної допомоги отримали 17% опитаних організацій³⁰.

Звісно, різні формулювання відповідей в двох дослідженнях ускладнюють порівняння, але очевидно, що структурно ситуація с джерелами фінансування ОГС в двох дослідженнях доволі близька.

²⁸ Ганна Падалка, к.соц.н, Олена Бікла, к. і.н, Андрій Білоскурський. Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни (результати кількісного та якісного дослідження). Опубліковано в 2023 році.

²⁹ Ганна Падалка, к.соц.н, Олена Бікла, к. і.н, Андрій Білоскурський. Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни (результати кількісного та якісного дослідження). Опубліковано в 2023 році.

³⁰ Ганна Падалка, к.соц.н, Олена Бікла, к. і.н, Андрій Білоскурський. Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни (результати кількісного та якісного дослідження). Опубліковано в 2023 році.

Якісний компонент дослідження **“Потреби та проблеми...”** виявив проблему з донорським фінансуванням певних активностей, які ОГС вважають важливими:

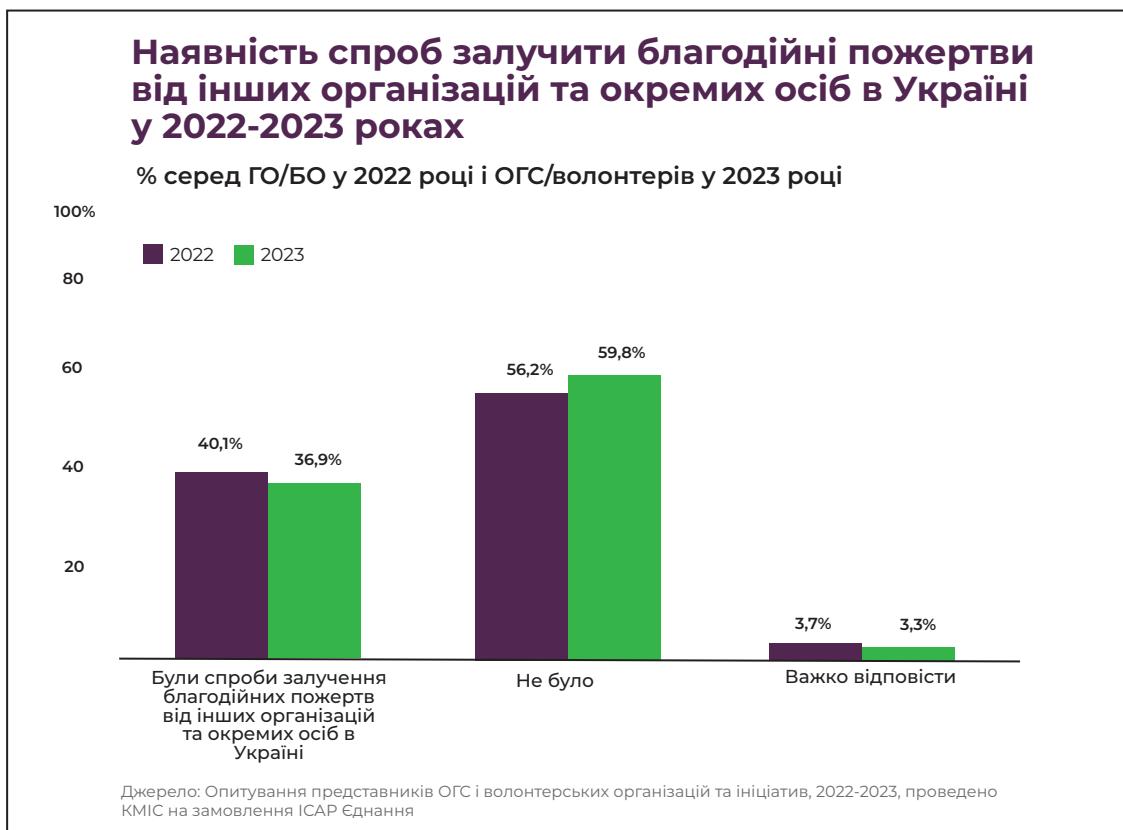
“Організація бачить потребу / актуальність у певних активностях, у вирішенні певних проблем, але донори не можуть фінансувати проєкти на територіях, які умовно знаходяться в зоні ризику, і, відповідно, цей напрям не фінансується, а проблема не вирішується. Організація «підлаштовується» під ті активності, які пропонує вирішити донор у проєктних оголошеннях”³¹.

В експертному опитуванні КМІС також звучала тема складності отримання ОГС сталого фінансування, а не тільки на окремі проєкти.

Опитування КМІС продемонструвало, що джерела фінансування ОГС і волонтерських ініціатив є дуже подібними. Єдине що їх розрізняє – це дещо більша поширеність отримання пожертв і донатів від населення, місцевого бізнесу та громадських активістів для волонтерів порівняно із ОГС.

У 2023 році ОГС рідше намагались залучити благодійні пожертви від інших організацій та окремих осіб, як в Україні, так і за її межами порівняно з 2022 роком.

Респонденти експертних інтерв'ю притримуються думки, що міжнародні донори є ключовим джерелом фінансування ОГС в Україні. В 2023 році, на думку експертів, донори збільшили обсяг фінансування, крім того в період 2022-2023 років збільшилася кількість самих донорів, які працюють в Україні. На думку деяких представників донорських організацій зараз навіть набагато складніше знайти хороші проєкти під фінансування, ніж, наприклад, фінансування під хороші проєкти як це було раніше.

³¹ Ганна Падалка, к.соц.н, Олена Бікла, к. і.н, Андрій Білоскурський. Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни (результати кількісного та якісного дослідження). Опубліковано в 2023 році.

“Але коштів від донорів, під гранти, мені здається, їх багато. І дуже часто не вистачає ГО використовувати всі ці кошти. Тому, є більше змагання донорів за гарні ідеї, за гарні ініціативи, ніж проблеми з грантами у організацій. Але є виклик такий, що багато там є організацій не дуже спроможних, і дуже важко донорам фінансувати. Ну, для нашого фонду, наприклад, дуже важко фінансувати маленькі організації, через процедури, до яких ці організації не готові. І тому в нас часто бувають затримки з цим фінансуванням, і дуже довго обговорюємо деталі, перед тим як надати грант маленьким організаціям”.

Респондент(ка) експертного дослідження

Складністю може бути неготовність деяких організацій (найчастіше новостворених або невеликих за розміром) відповідати всім адміністративним процедурам та вимогам донорів.

“Я думаю, для ГО великих, які мають досвід, це не проблема. Ну, принаймні з тих, з ким я знаю, донорські організації, в них навпаки проблеми витратити ці кошти ефективно. Для маленьких організацій можливо це проблема, для нових. Особливо ось ці які нові зайшли асоціації родичів зниклих. Ну, вони не дуже розуміються, як працювати з донорами, що таке заявки. Ну, тобто для них це складніше, звісно”.

Респондент(ка) експертного дослідження

Учасники якісного дослідження з числа ОГС вважають, що обсяг благодійних внесків/донацій/пожертв від населення значно зменшився в 2023 році у порівнянні з періодом початку повномасштабного вторгнення. На їх думку, це пов'язано з тим, що люди бідніють, подекуди втрачають віру, втомлюються, вигорають. Також обсяг донатів зменшився і через те, що люди переходять у фазу накопичення коштів на «чорний день», оскільки приходить усвідомлення того, що війна надовго і в будь-який момент може щось статися що потягне за собою фінансові витрати (втрата роботи через руйнування підприємств, мобілізація когось з членів родини, тощо).

“Зараз люди розуміють, що буде довга тяжка з втратами війна. І менше стали донатити через те, що люди не знають, що завтра буде у них з їх родинами, чи буде в них там можливість заробити ці гроші, і зараз, як хом'яки, просто, якщо щось десь заробили, відкладають. Відкладають, накопичують, ну, на випадок, якщо вот завтра мого чоловіка заберуть – на що я житиму? Або там, от завтра там не буде у мене роботи, позакривають наші бюджетні заклади (а їх позакривають), – що я буду робити? Або там: от завтра розіб'є, розбомбить наше підприємство – що я буду робити? Тому люди ничкають, і тому менше донатять”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

Натомість деякі респонденти глибинних інтерв'ю зазначили, що можливо й ця тенденція може бути дещо гіперболізована, оскільки зараз люди більше переключилися на точкові донації (до прикладу знайомим військовим) та долучаються до локальних зборів, які проходять повз великі донорські організації і їх важко відслідковувати.

“Є абсолютно видимий, його можна навіть прослідити статистично, процес, що донати стають більш персоніфікованими і дрібними. Тобто ті люди, які донатили, вони і зараз донатять. Є певна кількість людей, які там з періодичністю певною кудись кидають. Але якщо раніше багато

кидали на фонди, то єсть можна було кинути клич, що «ребята, ми збираємо там на машину в фонд», – або там на якусь велику закупівлю, на якісь дрони, на якесь щось – то кидали, хорошо кидали. Зараз дуже тяжко, треба ізгалятися сильно, щоби ці збори закрити. Але почали донатити персонально людям”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

Представники ОГС вказують, що в органів державної влади та ОМС стало менше можливостей підтримувати громадянське суспільство через великі видатки на війну і заборону для ОМС здійснювати певні види витрат. Проте ОМС долучаються через надання тих ресурсів, якими можуть вільно розпоряджатися: приміщення, інформування про заходи тощо.

“Долучаються. Але це теж в міру їхньої можливості. Бо зараз дуже багатом органам місцевого самоврядування позаблоковували різні виплати і таке всяке. То єдине, чим вони можуть допомагати, це якимось ресурсами або якимось впливом. Умовно робить ГОшка якийсь захід, в них нема де провести, але, наприклад, у міської ради є приміщення. То вони там безкоштовно його надають. Ну, типу такого формати. Фізично там коштами, то це рідкість”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

З цим погоджуються респонденти з числа експертів. За їх словами, лише деякі інституції (Міністерство молоді та спорту, Міністерство соціальної політики, Міністерство культури та Український ветеранський фонд) зберегли спроможність проводити конкурси для проєктів. Зокрема в Міністерстві молоді та спорту була впроваджена можливість подання заявок у онлайн форматі, а Міністерство соціальної політики впровадило надання соціальних послуг на конкурсній основі.

“Те що я однозначно можу сказати, що було значно зменшено фінансування з боку держави, з державного бюджету, з місцевих бюджетів. Адже більшість коштів були спрямовані на інші напрямки, в тому числі на підтримку ЗСУ, на допомогу незахищеним категоріям населення. На підтримку ВПО, і так далі. Тож тут можна сказати однозначно, що набагато було зменшено. Лише деякі органи влади спромоглися цього року провести конкурси. Якщо я не помиляюсь, то все ж таки Мінмолодьспорту провели такі конкурси. Серед обласних адміністрацій зараз важко, не зможу одразу сказати”.

Респондент(ка) експертного дослідження

“За останній рік змін не відбулося. Тому що якщо раніше ми проводили конкурси фінансування проєктів в громадських організаціях, то зараз ми ці конкурси не проводимо. Не дивлячись на те, що у нас у бюджеті є кошти. Але, ви ж розумієте, є етичні питання. Коли люди збирають на дрони і коли ми з обласного бюджету або з місцевих бюджетів будемо виділяти кошти на конкурс, ну, це якось не етично. Тому у нас зараз громадські організації працюють практично за кошти міжнародних організацій. Зараз міністерство соціальної політики розробило конкурс на надання соціальних послуг. От це – да. Коли громадська організація займається дітьми з інвалідністю, то вона робить це професійно. І, наприклад, якщо вона працює не перший рік, це все розуміють. Тому чого не делегувати кошти і не заплатити цій організації на реалізацію проєктів з дітьми-інвалідами.

Розумієте? Тому що вони аутсорсингом беруть повноваження влади і роблять роботу. За соціальні послуги – да. Але на проведення поки заходів, хоча ми розуміємо, що і утвердження української ідентичності, національно-патріотичне виховання воно теж потребують кошти. Але зараз ми проводимо, як правило, все це безкоштовно або в онлайні, або залучаємо міжнародні організації, або з обласного бюджету”.

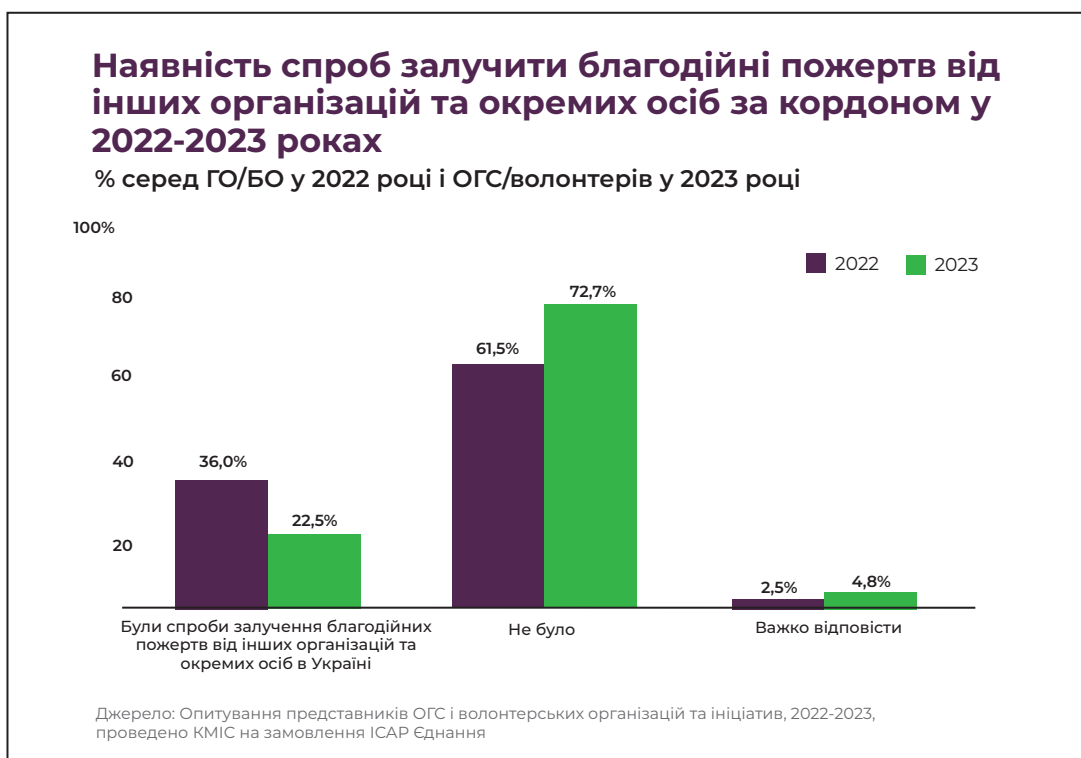
Респондент(ка) експертного дослідження

В той же час представники ОГС вказують, що бізнес активніше почав долучатись до фінансування ініціатив та проектів громадянського суспільства, особливо коли ОГС представляють добре розроблені проекти.

“Я кажу, що зараз сильно більше можливостей просити грошей на діяльність організацій у бізнеса. Знову ж таки, якщо ти знаходиш правильний бізнес, якому не все одно на корпоративно-соціальну відповідальність і якщо ти приходиш з якимось гарним проектом або чимось обґрунтованим, якщо ти зацікавиш бізнес. Та і все! Оскільки ми не беремо маленькі гранти, а хочемо великі. А великі гранти це довга історія. То власне станом на зараз ми живемо за рахунок того, що деякі бізнеси прямо забезпечують нашу адміністративну діяльність. Це окремі рахунки, які відділені від зборів на забезпечення сил оборони і всі про це знають, у нас окрема звітність”.

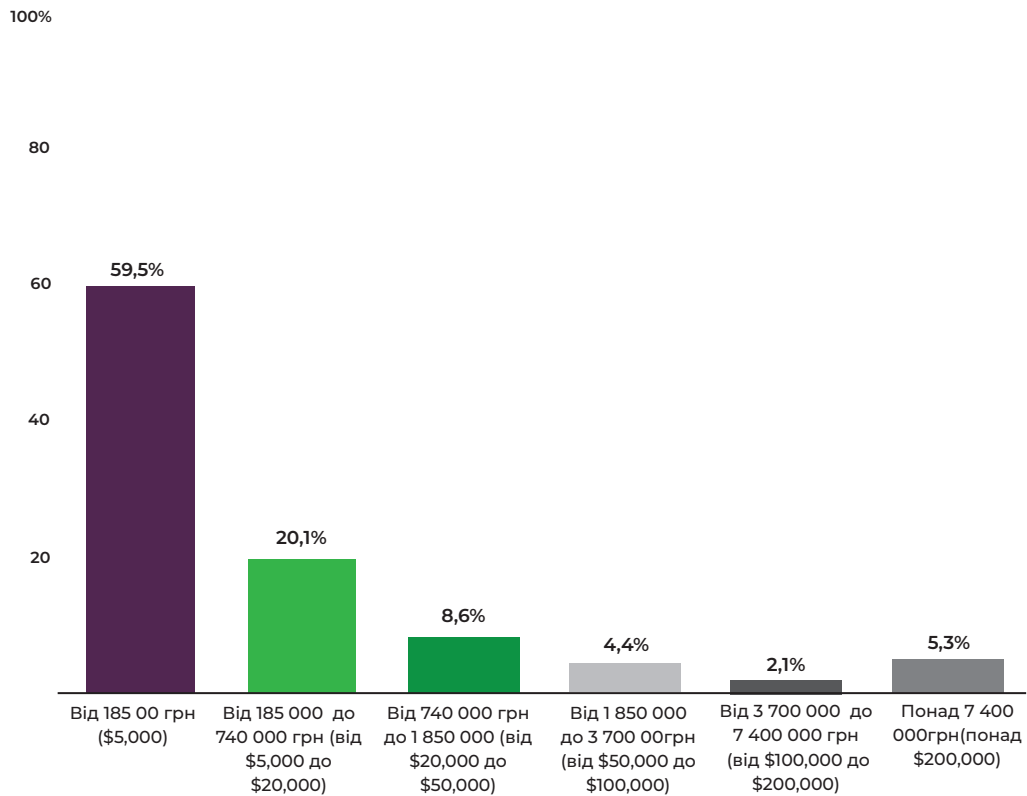
Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

За даними кількісного опитування, тим 23% ОГС та волонтерських ініціатив, які робили спроби залучити благодійні кошти від інших організацій та окремих осіб за межами України, протягом останнього року переважно вдалось залучити з-за кордону невеликі суми пожертв. Більшість (60%) організацій отримали загальну суму пожертв менш ніж \$5000. П'ята частина організацій (20%) отримали від \$5000 до \$20000, 9% ОГС залучили від \$20000 до \$50000, 7% ОГС отримали від \$50000 до \$200000. Великі пожертви загальним обсягом понад \$200 000 отримували тільки 5% організацій.

Сума благодійних пожертв, яку вдалося залучити з-за кордону протягом останнього року

% до усіх ОГС/волонтерів, які робили спроби таких залучень

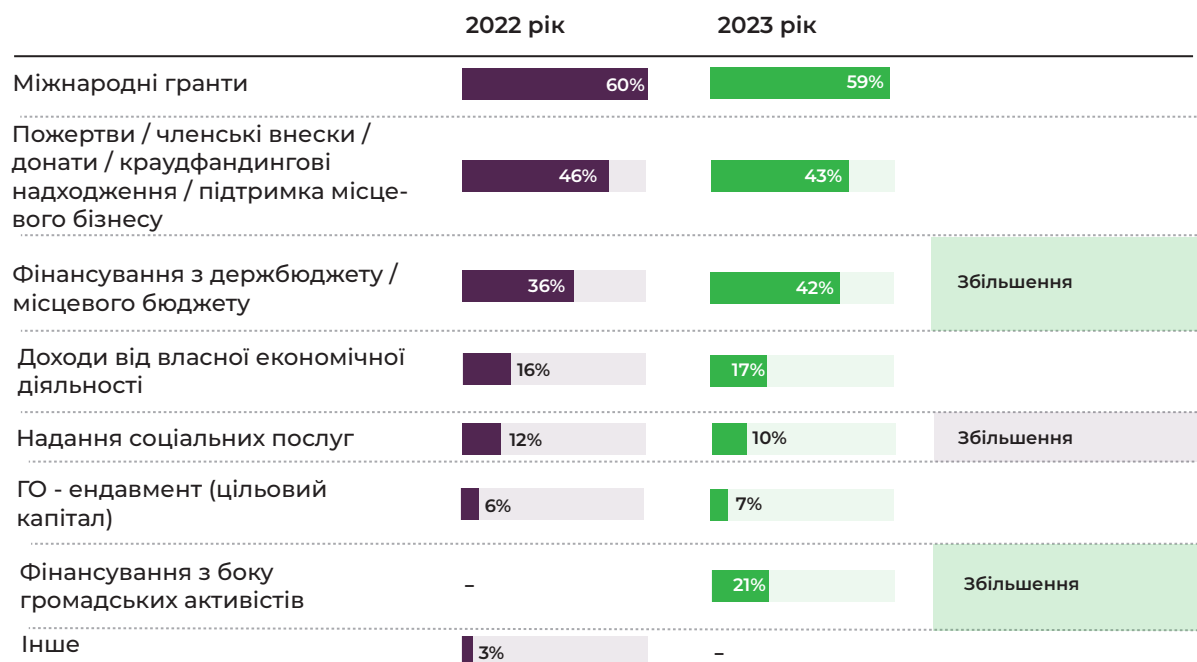

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено KMIC на замовлення ICAP Єднання

Оцінюючи напрямки фінансування, які варто розвивати у наступному році, БО/ГО сходяться на думці, що найбільші перспективи мають міжнародні гранти. Так вважають 59% ОГС і волонтерських ініціатив. Дещо менше надій покладаються на пожертви, членські внески і донати, які зараз є основним джерелом фінансування ГО/БО: 43% вважають, що зараз варто розвивати саме цей напрямок фінансування. Також значна частка організацій (42%) високо оцінюють перспективи фінансування з державного та місцевого бюджетів. Загалом частка організацій, які бачать більше перспектив розвитку бюджетного фінансування та фінансування з боку громадських активістів у 2023 році зростає. Водночас, перспективи отримання доходів від соціальних послуг оцінюються більш стримано ніж рік тому.

Напрямки фінансування, які варто розвинути після початку війни

% серед ГО/Бо у 2022 році і ОГС/волонтерів у 2023 році, множинний вибір, позначками «зменшення» та «збільшення» показані альтернативи, за якими є статистично значущі зміни показника

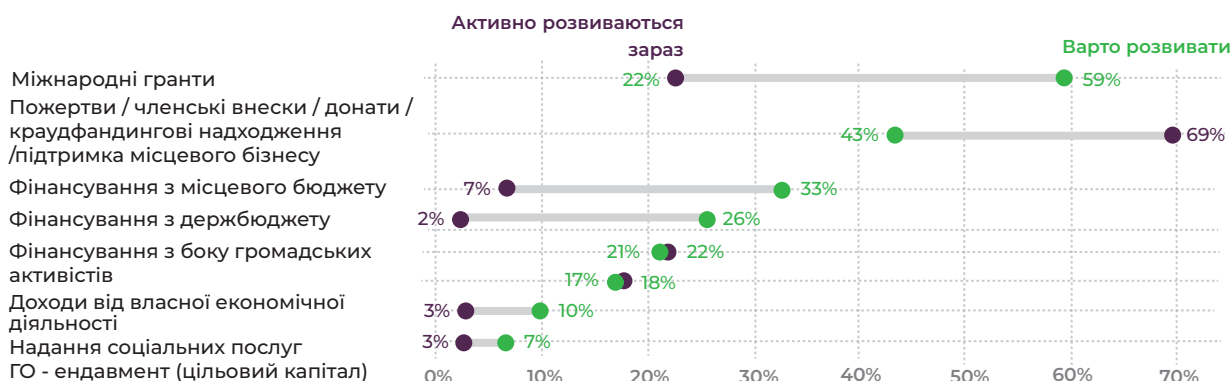

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Порівняння джерел фінансування, які активно використовували ОГС у 2023 році і тих, які варто розвивати в наступному році показує значну неузгодженість практики і бачення перспектив. В умовах наростання економічних складнощів, викликаних веденням війни, на національні пожертви і членські внески в майбутньому покладаються менше, а на фінансову допомогу громадському сектору від міжнародних організацій – набагато більше ніж зараз.

Джерела фінансування, які активно використовувались ОГС у 2023 році і ті, які варто розвинути у 2024 році

% усіх ОГС/волонтерів, множинний вибір

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

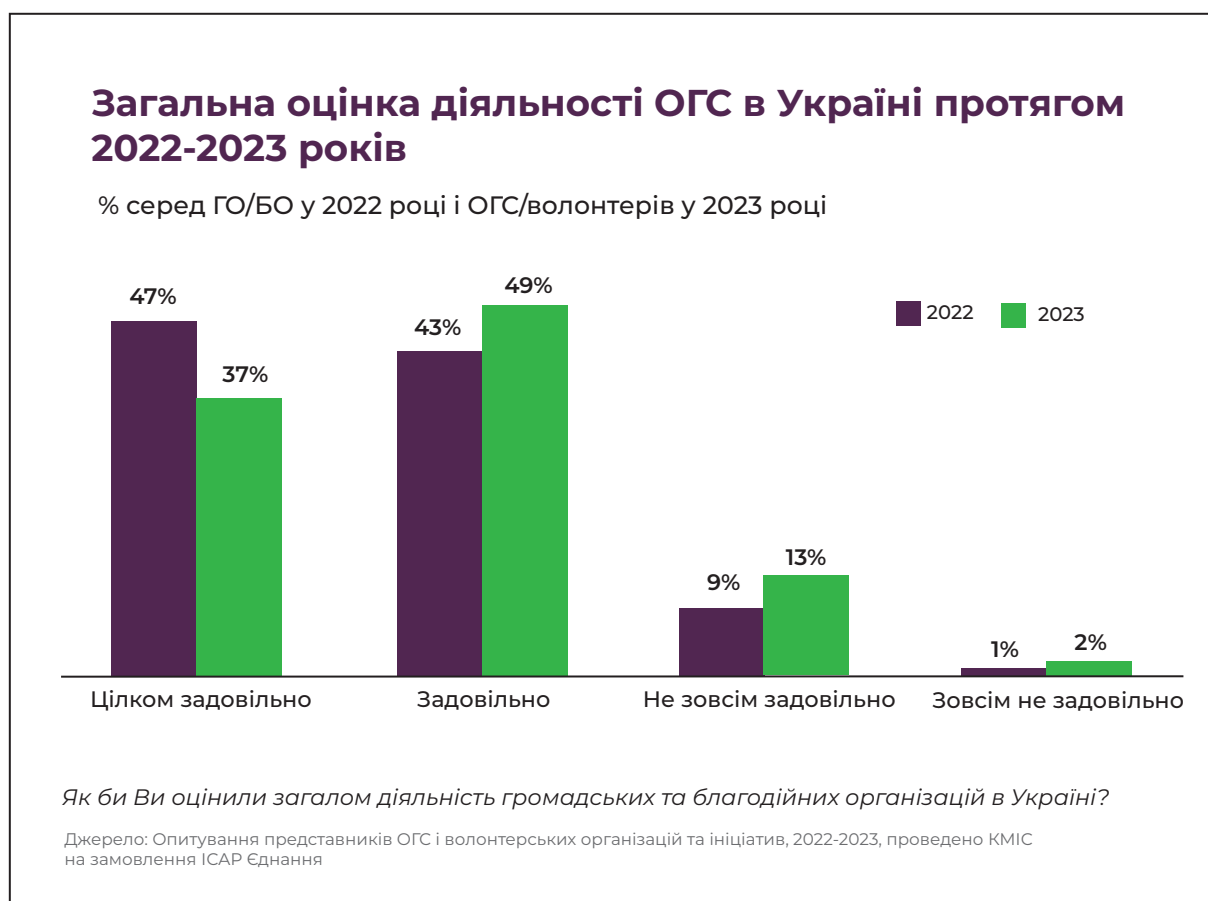
Також помітно, що організації сподіваються на відновлення в перспективі фінансування від державного і місцевих бюджетів. Також, на думку опитаних, є значний потенціал зростання перспектив використання ГО – ендаументу (цільового капіталу).

Тільки 1.4% ОГС використовували віртуальні активи, з них 0.9% використовували монети (Біткоїн, Ethereum, XRP, Solana, Tezos, EOS тощо) і 0.5% використовували токени з прив'язкою до валюти або активів (наприклад USDT). Основною метою використання був обмін зібраних активів на гривні або іншу валюту для подальшого використання на потреби організації (50%), закупівля потрібних для діяльності товарів (44.4%), збір пожертв (8.3%) та інше (8.3%).

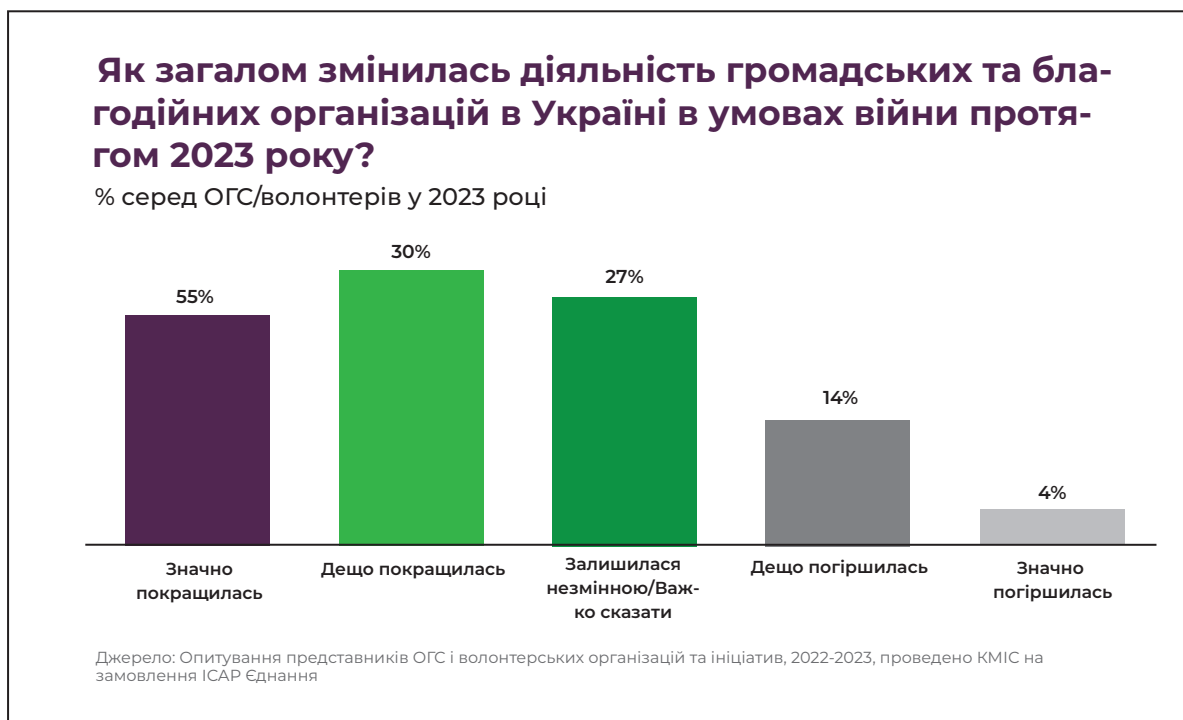
ВПЛИВ І РОЛЬ ОГС ТА ВОЛОНТЕРСЬКИХ ІНІЦІАТИВ В УКРАЇНІ

Оцінка діяльності та впливу ОГС на стан справ у країні з точки зору ОГС та волонтерів

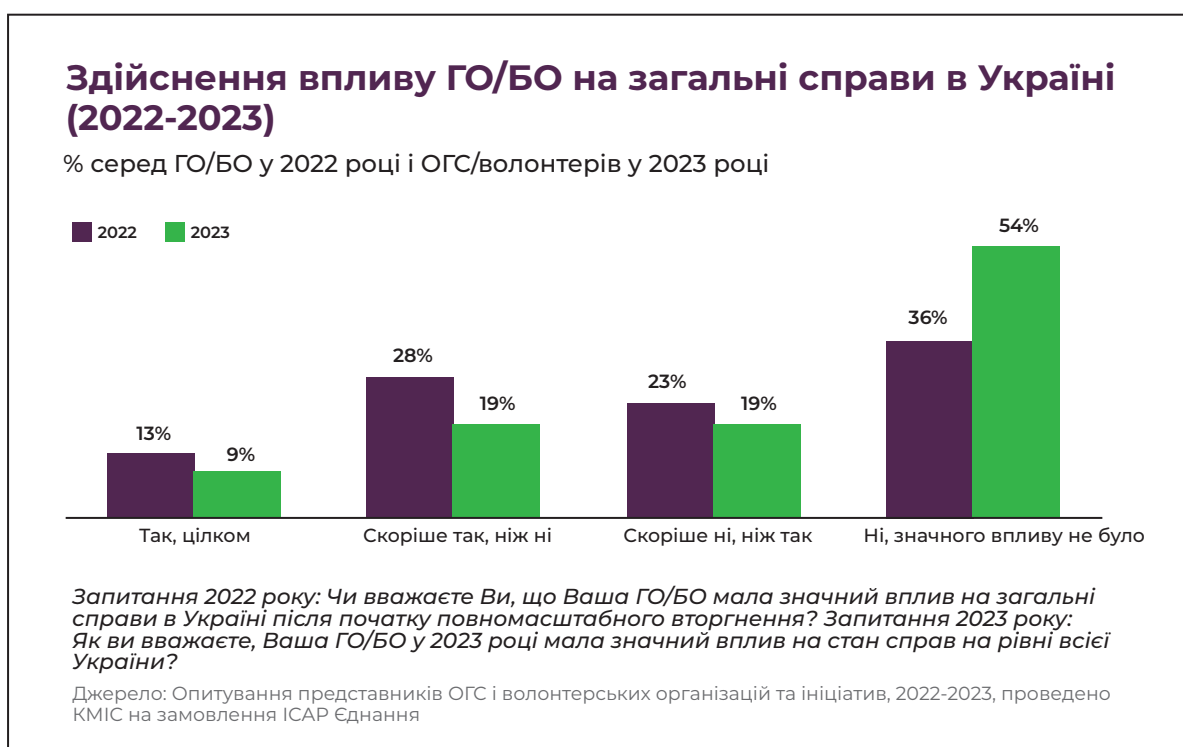
Діяльність громадських і благодійних організацій у 2023 році продовжує загалом досить високо оцінюватись їхніми представниками – 85% опитаних вважають її задовільною або цілком задовільною. Разом із тим, за останній рік спостерігається незначне зменшення загальної частки задовільних оцінок з 90% у 2022 році до 86% у 2023 році. Зменшився також ступінь задоволеності: частка цілком задовільних оцінок зменшилась з 47% до 37%, а просто задовільних оцінок зросла з 43% до 49%. Не зовсім задовільно або зовсім не задовільно оцінили діяльність ОГС у 2022 році 10%, а у 2023 році – 15%.

Більше половини (55%) респондентів вважають, що діяльність громадських та благодійних організацій в Україні за 2023 рік тією чи іншою мірою змінилась на краще, ще 27% респондентів притримуються думки, що ситуація не змінилась або вагаються з оцінкою напрямку змін. Водночас 18% помітили погіршення у здійсненні громадської діяльності, серед яких 4% зазначили значне погіршення в цій сфері.

Оцінюючи вплив власної громадської чи благодійної організації на загальний стан справ в Україні, учасники опитування висловлюються доволі самокритично: тільки 28% ОГС вважають, що мали значний вплив на стан справ в країні у 2023 році. Порівняно з 2022 роком, цей показник суттєво зменшився (з 41% до 28%). Водночас, якщо у 2022 році 59% ОГС вважали власний вплив на рівні країни несуттєвим, то зараз частка таких організацій зросла до 73%.

З іншого боку, ситуація на місцевому і регіональному рівні є значно кращою. Більше половини (55%) учасників дослідження вважають, що мали значний вплив на рівні окремих громад або муніципалітетів, а 41% мали вплив на рівні областей і регіонів. Вочевидь, під час військового стану прийняття рішень на рівні всієї країни зосереджене в руках центральних органів влади і впливовість ОГС в цій сфері зменшилась, тим не менш, здатність впливати на стан справ значною мірою зберігається на регіональному і місцевому рівні.

Найменший вплив (16%) опитані ОГС мають на українців, які внаслідок війни змушені шукати прихистку за кордоном.

Експертна оцінка ролі й впливу ОГС та волонтерських ініціатив

Опитані експерти сходяться на думці, що ОГС у 2023 році щонайменше продовжують зберігати значний вплив на стан справ в Україні, а й на думку деяких, навіть посилюють його. ОГС виступають важливими партнерами державної влади та місцевого самоврядування у реагуванні на нові виклики, зумовлені війною, допомагаючи з підтримкою та евакуацією постраждалих від повномасштабного вторгнення, забезпеченням Збройних Сил та багатьма іншими завданнями.

Автори дослідження “CSOMeter: A compass to conducive environment and CSO empowerment. Ukraine 2022 country report”, так само, як і опитані експерти, стверджують, що з початком повномасштабної війни ОГС “підхопили” роботу в низці сфер, які держава не могла “закрити” самостійно:

“З початком повномасштабного російського вторгнення українські ОГС масово мобілізували свої сили, покриваючи багато потреб, які держава не могла забезпечити самостійно. Основними напрямками діяльності були допомога людям, які постраждали безпосередньо внаслідок вторгнення, надання правової допомоги, інформування громадян про події війни, відновлення України, забезпечення потреб Збройних сил України, документування воєнних злочинів і злочинів проти людяності, скоєних російськими збройними силами та проросійськими маріонетковими силами в Україні”³².

³² Svitlana Kononchuk, Myroslava Chornousko. CSO Meter 2022: Ukraine. Country Report. Published in 2023.

Окремо слід відзначити здатність ОГС залучати на свою діяльність кошти від донорів, що додатково підвищує їх цінність як партнерів для органів державної влади та місцевого самоврядування.

“На сьогодні громадянське суспільство бере на себе також роль відновлення. І дуже багато у співпраці з громадськими організаціями на місцевому рівні дуже багато залучається, як на мій погляд, інвестицій в громади. І довіра, взагалі, міжнародних інституцій, вона вища, як на мене, до громадських організацій, ніж до державних органів і деяких органів місцевого самоврядування”.

Респондент(ка) експертного дослідження

За словами експертів, деякі напрямки, якими довелось зайнятися ОГС після повномасштабного вторгнення, були для них до того часу нетиповими: наприклад, участь у дипломатичних перемовинах, інформаційне протистояння, реалізація інфраструктурних проєктів.

“Тобто є цілі величезні блоки, які ГС раніше не вирішувало. Ну, наприклад, більша частина інформаційної війни висить на ГС, на його ГО і ініціативах. Знов-таки, значна частина армійського постачання... як висіла після повномасштабного вторгнення в перші місяці, так і дотепер значною мірою висить на волонтерських організаціях, в певних сферах. Це пов'язано із дронами, це пов'язано із медичним забезпеченням, і з багатьма іншими речами. Скажімо, багато речей пов'язані з переговорами з Євросоюзом, так само так чи інакше туди включаються ті або інші ГО. Або було би правильно сказати ОГС, в широкому розумінні. Включаючи сюди, наприклад, і бізнес-асоціації, і експертно-аналітичні спільноти. Тобто багато нових речей в 2022 році почало робитися, які не робилися до того. [...] І я би сказав, що ще одна річ, яка дуже сильно... яку треба додати в цей список, це те що можна було би назвати народною дипломатією. Тобто роль ОГС у, скажімо так, дипломатичних переговорах стала дуже значною. Вона не була такою в попередні роки”.

Респондент(ка) експертного дослідження

“Зараз ми бачимо взагалі цікаві кейси, коли громадські організації роблять великі інфраструктурні проєкти. Тобто я принаймні знаю декілька кейсів, коли громадська організація залучає кошти міжнародні, і вони спільно з місцевою владою, наприклад, відбудовують там гуртожитки, так, ті приміщення, де можуть перебувати внутрішньо переміщені особи. Щось таке до війни ми навіть не могли собі уявити, але от бачимо, є спроможність у організацій (звичайно, не у всіх, у деяких) навіть робити такі проєкти”.

Респондент(ка) експертного дослідження

Також ОГС виконують надважливу функцію в умовах війни, а саме, підтримку солідарності та згуртованості всередині українського соціуму:

“Велика частина роботи громадянського суспільства, власне, і спрямована на те, щоб підтримувати, плекати, забезпечувати, посилювати соціальну згуртованість як на рівні конкретних громад, перед якими постали численні виклики, зокрема, спричинені війною, спричинені достатньо суттєвим переміщенням населення, спричинені тим, що все суспільство перебуває під величезним стресом і напруженням от вже 21-ий місяць. Забезпечення соціальної згуртованості, пошук шляхів її підтримання, налаштування діалогу між громадами в самих громадах”.

Респондент(ка) експертного дослідження

Автори дослідження **“CSOMeter: A compass to conducive environment and CSO empowerment. Ukraine 2022 country report”** також акцентують увагу на високій оцінці діяльності українських ОГС в сфері з боку міжнародних партнерів України:

“Діяльність українських ОГС отримала визнання на міжнародній арені. Роль громадянського суспільства у просуванні та контролі за реформами в Україні була окремо відзначена у висновку Європейської Комісії щодо заявки України на членство в Європейському Союзі (ЄС)”³³.

Втім, вплив ОГС на прийняття рішень на державному та місцевому рівні залишається обмеженим: зокрема, через те, що деякі представники влади використовують воєнний стан як привід обмежити доступ громадянського суспільства до цього процесу.

“Звичайно, зараз у нас діє Martial law так, тобто є певні обмеження, є обмеження доступу до публічної інформації, і тому особливо там на рівні громад ми бачимо, що деякі представники влади, вони використовують цю можливість, щоби не так активно долучати представників громадянського суспільства до вироблення рішень, так, до політик. Тобто мені здається, що от якраз в сфері адвокації ситуація дещо погіршилася”.

Респондент(ка) експертного дослідження

ОСНОВНІ КАНАЛИ КОМУНІКАЦІЇ ОГС З АУДИТОРІЄЮ, ОРГАНАМИ ВЛАДИ ТА ДОНОРАМИ

За результатами кількісного опитування КМІС, у 2023 році громадські організації, благодійні організації та волонтери найчастіше використовували соціальні мережі та месенджери (84%) для комунікації з цільовою аудиторією. Окрім цього, популярними каналами комунікації є також телефонні дзвінки (46%), контакти через місцевих активістів, волонтерів (35%), веб-сайти організацій (26%), особисті зустрічі у спеціальних місцях (наприклад, у ЦНАП, центрах надання соціальної допомоги, лікарнях, школах тощо) (24%) та особисті зустрічі в місцях надання гуманітарної допомоги (23.7%).

За даними опитування 2022 року, з початку повномасштабного вторгнення, діяльність громадського сектору була переважно сфокусована на наданні миттєвої допомоги, покритті базових потреб за запитами від цільових аудиторій, через що багато організацій брали участь в евакуації населення, видачі продуктової, гігієнічної, гуманітарної допомоги, наданні психологічної підтримки. Згідно з цим, канали комунікації, які волонтери та ГО/БО найчастіше обирають для взаємодії зі своєю цільовою аудиторією у 2023 році, надають змогу забезпечити миттєву допомогу та закриття базових потреб за запитами цільових аудиторій.

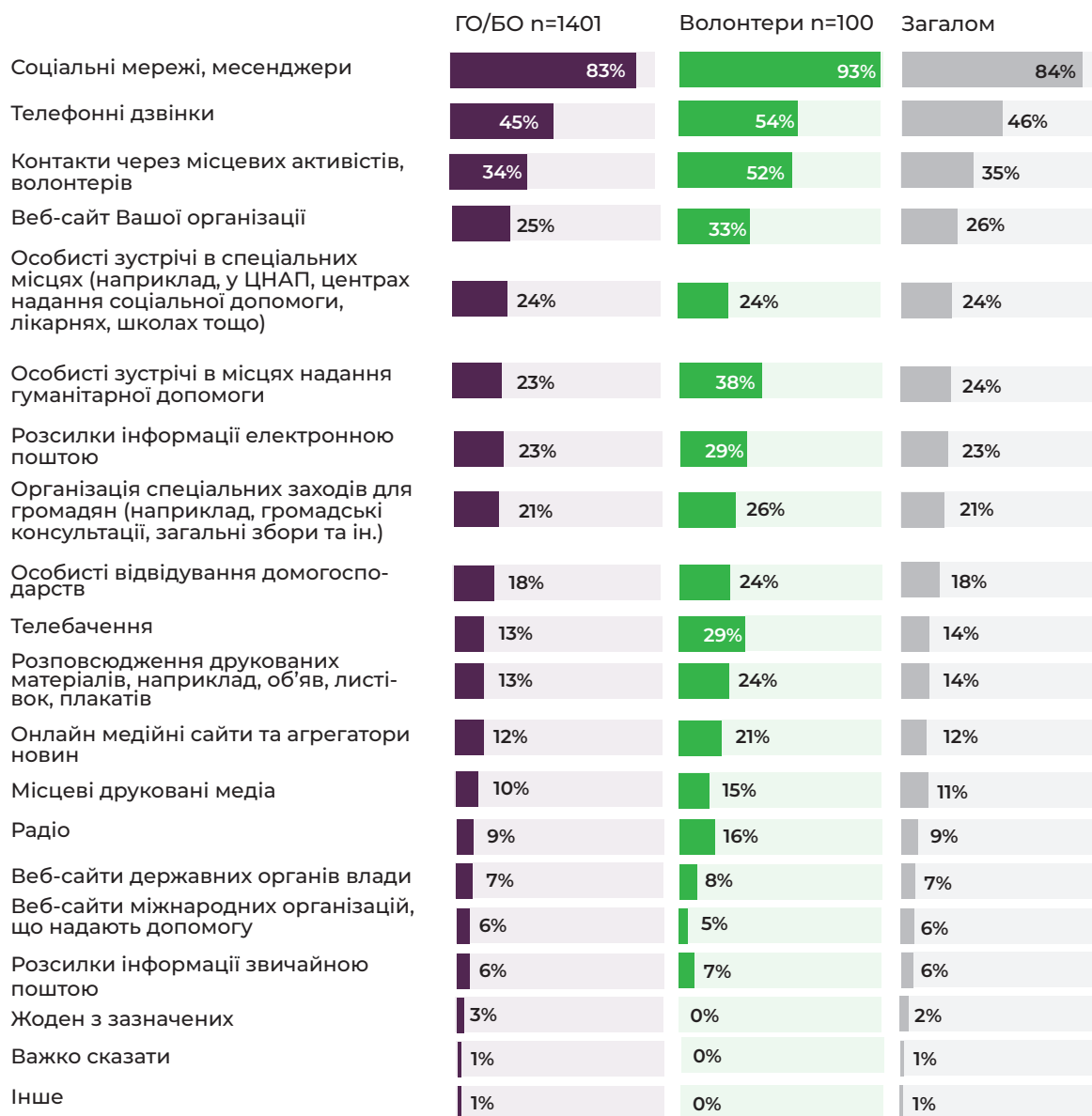
Значущими відмінностями між каналами комунікації з цільовою аудиторією волонтерів та ГО/БО виступає те, що волонтери дещо більше, ніж ГО/БО, використовують соціальні мережі, месенджери; контакти через місцевих активістів, волонтерів; особисті зустрічі в місцях надання гуманітарної допомоги; телебачення; розповсюдження друкованих матеріалів; онлайн медійні сайти та агрегатори новин; радіо.

³³ Svitlana Kononchuk, Myroslava Chornousko. CSO Meter 2022: Ukraine. Country Report. Published in 2023.

Канали комунікації зі своєю цільовою аудиторією

%серед ОГС/волонтерів, множинний вибір

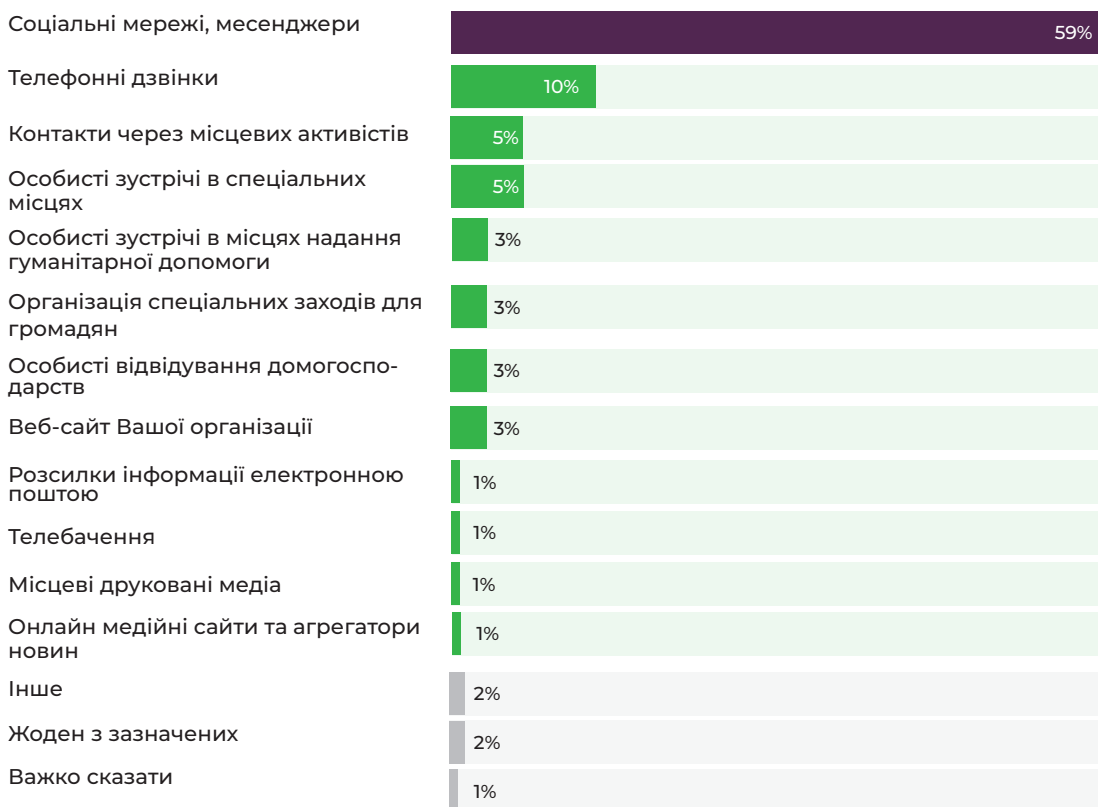

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ICAP Єднання

Найбільш ефективним каналом комунікації зі своєю цільовою аудиторією загалом вважають соціальні мережі (59%). На другому місці за ефективністю, на думку респондентів, серед каналів комунікації, зі значним відривом знаходяться телефонні дзвінки (10%).

Найбільш ефективні канали комунікації зі своєю цільовою аудиторією

%серед ОГС/волонтерів, множинний вибір

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Каналами комунікації волонтерів та ГО/БО з органами влади найчастіше виступають особисті зустрічі з представниками органів влади (63%), телефонні дзвінки (41%), електронна пошта (32%), соціальні мережі та месенджери (25%) та участь у конференціях, круглих столах (23%).

В глибоких інтерв'ю представники ОГС вказують, що часто використовують для спілкування з представниками влади месенджер WhatsApp, і лише його. На їх думку це найбільш безпечний з усіх месенджерів, що важливо для такого виду комунікації.

Значущими відмінностями волонтерів від ГО/БО є більші показники використання електронної пошти (42% та 31% відповідно); участі у конференціях, круглих столах (33% та 21% відповідно); долучання до публічних заходів і ініціатив влади (23% та 12% відповідно); розміщення інформації у «традиційних» ЗМІ, таких як телебачення, радіо, газети (9% та 4% відповідно).

Канали комунікації з органами влади

%серед ОГС/волонтерів, множинний вибір

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

В ході глибинних інтерв'ю представники ОГС підкреслюють важливість персональної комунікації з представниками влади, які базуються на попередній успішній співпраці:

“Дивіться, з органами влади ми використовували тільки один канал: це йти до тих людей, яких ми вже знаємо. І це переважно... персональні контакти, це такі теплі контакти, по-іншому не виходить. Ну, тобто якщо говорити про громади, то ми берем людину, яку ми знаєм в громаді, з якою ми вже, десь на проектах вона у нас була, або ми були разом”.

Респондент(ка) експертного дослідження

Каналами комунікації волонтерів та ГО/БО загалом з донорами найчастіше виступають особисті зустрічі з представниками донорів (44%), телефонні дзвінки (35%), соціальні мережі та месенджери (34%) та електронна пошта (33%). Також варто зазначити, що особисті зустрічі з представниками донорів; телефонні дзвінки; соціальні мережі та месенджери; долучання до публічних заходів і ініціатив донорів; звичайна пошта та розміщення інформації у «традиційних» ЗМІ, таких як телебачення, радіо, газети дещо частіше використовуються волонтерами, у порівнянні із ГО/БО.

Канали комунікації з донорами

%серед ОГС/волонтерів, множинний вибір

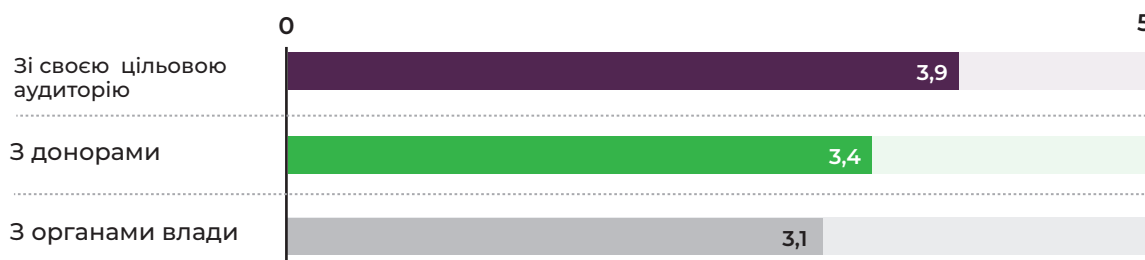

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Волонтери та представники ГО/БО найбільше задоволені можливостями комунікації із своєю цільовою аудиторією 3.9 за шкалою від 1 до 5, де 1 – зовсім незадоволені, а 5 – повністю задоволені. Рівень задоволеності можливостями комунікації з донорами – 3.4; найменше представники ОГС та волонтери задоволені можливістю вести комунікацію з владою (3.1).

Середня оцінка задоволеності можливостями комунікації за шкалою від 1 до 5, де 1 – зовсім незадоволені, а 5 – повністю задоволені

%серед ОГС/волонтерів

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

За результатами дослідження **“Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни”**³⁴, близько чверті ОГС-респондентів перебувають на найнижчому (первинному) рівні взаємодії з донорами (тобто 1 за 5-бальною шкалою) та урядовими структурами/органами державної влади. Натомість взаємодія з іншими ОГС, ОМС, ЗМІ та широкою громадськістю розвинена краще³⁵. Щодо взаємодії з місцевою владою (ОМС), то в дослідженні **“Потреби та проблеми...”** вказується, що найменше ОГС задоволені доступом до ухвалення рішень (27% зовсім незадоволені) та залученням громадськості до розроблення політики (26% зовсім незадоволені). Потенціал створення партнерських відносин між місцевою владою та їхньою ОГС 28% респондентів оцінили як низький чи дуже низький, 24% – як середній, 28% – як достатній, а 17% – як високий³⁶.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ, ВИКЛИКИ ТА НЕОБХІДНІ ЗМІНИ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ДІЯЛЬНОСТІ ОГС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Нововведення у правовому регулюванні діяльності ОГС після повномасштабного вторгнення

Згідно з дослідженням **«Барометр ОГС 2023»**³⁷, через повномасштабне російське вторгнення загальна оцінка середовища для ОГС в Україні у 2022 році становить 4.7 за 7-бальною шкалою, що нижче, ніж у 2021 році (5.2 з 7). Зауважимо, що співпраця ОГС з державою в 2022 році оцінена доволі високо: 5.2 за 7-бальною шкалою, а от підтримка держави здобула значно нижчий бал – 4.3. Проте автори вказують, що, незважаючи на війну, у більшості з проаналізованих сфер відбулися позитивні зміни, які дозволили адаптувати законодавство та практику до реалій і потреб воєнного стану. Зокрема, відмічаються позитивні зрушення в законодавстві про волонтерство.

*“Держава також підтримала діяльність ОГС у сфері державної допомоги, спростивши процес реєстрації ОГС та запровадивши сприятливу податкову політику для діяльності ОГС [...] Також відбулися зміни в законодавстві, що стосується волонтерства, наприклад, Закон «Про внесення змін до Закону України «Про волонтерську діяльність» щодо підтримки волонтерства» полегшує оподаткування, сприяє розвитку культури волонтерства серед студентів та вдосконалює саме законодавство про волонтерство. Тому історично високі бали за показниками «Свобода об’єднань» (5,6) та «Співпраця держави та ОГС» (5,2) збереглися у 2022 році, незважаючи на війну”*³⁸.

³⁴ Падалка Г., Бікла О., Білоскурський А. (2023). Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни.

³⁵ Падалка Г., Бікла О., Білоскурський А. (2023). Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни.

³⁶ Падалка Г., Бікла О., Білоскурський А. (2023). Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни.

³⁷ Svitlana Kononchuk, Myroslava Chornousko. CSO Meter 2022: Ukraine. Country Report. Published in 2023.

³⁸ Svitlana Kononchuk, Myroslava Chornousko. CSO Meter 2022: Ukraine. Country Report. Published in 2023.

Проте аналіз відкритих джерел демонструє, що ситуація із законодавчим регулюванням діяльності волонтерів та стосунками волонтерів і влади є такою вже й безхмарною. У весняний період 2022 року Кримінальний кодекс було доповнено новою статтею, котра створює правові підстави для притягнення до відповідальності осіб за комерційний продаж товарів, призначених для гуманітарної допомоги, а також за використання благодійних внесків з метою наживи. 28 липня керівник Національної поліції України Ігор Клименко повідомив про проведення поліцією розслідувань у 320 справах, пов'язаних з такими правопорушеннями³⁹. В низці гучних випадків серед осіб, що опинилися під слідством, були волонтери.

У лютому 2023 року тривали обговорення щодо законодавчого регулювання благодійності та волонтерської діяльності в Україні, зокрема, стосовно оподаткування фізичних осіб-донорів. Юридичний радник Центру прав людини ZMINA, Данило Попков, висловив занепокоєння щодо недовіри благодійників до державних форм звітності та недосконалої комунікації між ними та податковими органами⁴⁰.

5 вересня 2023 року була прийнята постанова Кабінету Міністрів № 953, яка вводить нові правила для гуманітарної допомоги, що мали вступити в силу з 1 грудня 2023 року (згодом введення постанови в дію було частково відтерміновано). Відповідно до постанови, лише зареєстровані юридичні особи можуть бути розпорядниками гуманітарної допомоги та зобов'язані декларувати та звітувати про неї. Це викликало критику від малих благодійних організацій та іноземних волонтерів, які вважали, що нові правила ускладнять їхню діяльність та сприятимуть монополізації великими фондами, котрі не в змозі повністю покрити всі потреби, що існують наразі.

22 грудня 2023 року президент України Володимир Зеленський підписав ухвалений Верховною Радою законопроект №9111 **“Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення порядку ввезення, обліку та розподілу гуманітарної допомоги”**⁴³.

³⁹ Контрольна закупка. Як справи про «продаж гуманітарки» стали пасткою для волонтерів. Опубліковано 7 вересня 2022 року.

⁴⁰Громадські організації обговорили з Омбудсменом механізми звільнення волонтерів від оподаткування. Опубліковано 22 лютого 2023 року.

⁴¹ Як зміняться правила ввезення гуманітарної допомоги з 1 грудня 2023 року. Опубліковано 23 жовтня 2023 року.

⁴² Петиція з вимогою відкласти нові правила пропуску гуманітарної допомоги набрала голоси за три дні. Опубліковано 19 жовтня 2023 року.

За повідомленням Кабміну, **“законодавчо закріплюється спрощення процедури ввезення, обліку та розподілу гуманітарної допомоги”**, запроваджується необхідність використання електронної системи обліку гуманітарної допомоги, створеної Мінсоцполітики, до переліку отримувачів допомоги додаються іноземні благодійні організації, представництва яких акредитовані в Україні та неприбуткові державні та комунальні установи, органи місцевого самоврядування, надавачі соціальних послуг, вводиться можливість передавати транспортні засоби військовим як фізичним особам у якості гуманітарної допомоги⁴⁴.

10 січня 2024 року Верховна Рада прийняла за основу Проєкт Закону про добровільне лобювання №10337 від 13.12.2023. Також розробляється законопроект “Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо порушення законодавства в сфері здійснення лобювання та адвокації”. Законопроекти викликали критику зі сторони громадянського суспільства: зокрема, 30.11.2023 була оприлюднена Заява щодо необхідності забезпечення прозорих, змістовних та інклюзивних публічних консультацій щодо законопроектів про лобювання⁴⁵, підписана 260-ма ОГС. Основна проблема полягає в тому, що під їх дію потрапляє не лише лобювання, але й адвокація та реалізація громадянами своїх конституційних прав і свобод. Для здійснення адвокації громадські організації мають реєструватися у Реєстрі прозорості та щорічно звітувати про кожен предмет адвокації та фінансові джерела на здійснення адвокації. На думку авторів та підписантів Заяви,

“Попри те, що законопроекти позиціонуються як антиолігархічні, запропоновані механізми не здатні вирішити питання політичної корупції та непрозорих впливів на прийняття рішень. Проте вони здатні заблокувати роботу інститутів громадянського суспільства, ускладнять залучення їх експертизи та розробку необхідних змін до законодавства. Громадські організації, благодійні фонди, волонтерські ініціативи, які стали надійними партнерами держави у просуванні демократичних реформ та протидії збройній агресії РФ, фактично будуть позбавлені ключової функції — бути голосом тих, чії права вони захищають, в комунікації з владою, виступати в інтересах суспільства”⁴⁶.

Оцінка правового регулювання діяльності ОГС з точки зору ОГС та волонтерів

Надаючи оцінку тому, наскільки наявне законодавство дозволяє впливати на формування і реалізацію державної політики організаціям громадянського суспільства, 47% опитаних ГО/БО і волонтерів оцінили таку можливість посередньо, 41% – дуже низько/скоріше низько, а 12% – дуже високо/скоріше високо. Середня оцінка становить 2.5 за 5-бальною шкалою, де 5 – найвища оцінка.

Що стосується найбільш проблемних аспектів діяльності громадських організацій України у 2023 році з точки зору правового забезпечення, представники ОГС та волонтери найчастіше вважали такими аспектами правове регулювання ввезення гуманітарної

^{43 44} Президент підписав законопроект №9111 про гуманітарну допомогу: що зміниться. Міністерство соціальної політики України. Опубліковано 22 грудня 2023 року.

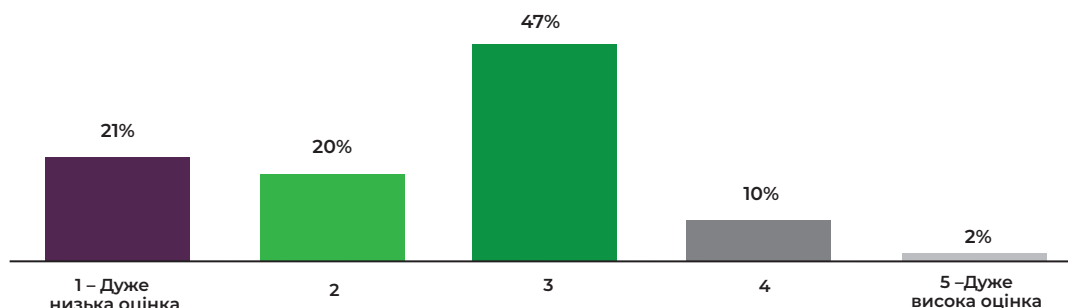
^{45 46} Заява щодо необхідності забезпечення прозорих, змістовних та інклюзивних публічних консультацій щодо законопроектів про лобювання. Опубліковано 30 листопада 2023 року.

допомоги (31%), розподіл функцій і повноважень ОГС і влади (18%), реалізацію права на інформацію про діяльність владних структур (17%) та прозорість, публічність і звітність (16%).

Оцінка того, наскільки наявне законодавство дозволяє впливати на формування і реалізацію державної політики організаціям громадського суспільства

% серед всіх ОГС і волонтерів, n=1501. Середнє значення – 2.5 за 5-бальною шкалою

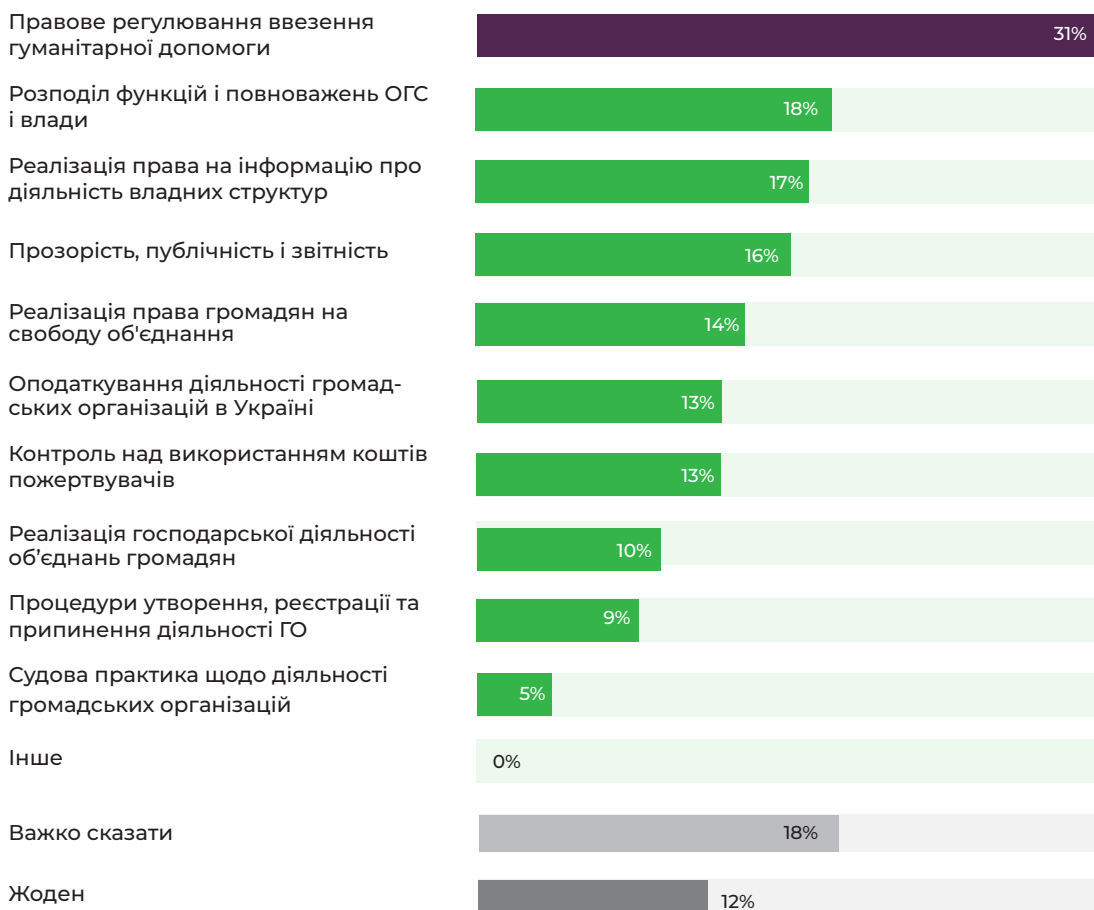

Як ви загалом оцінюєте те, як наявне законодавство дозволяє організаціям громадського суспільства впливати на формування і реалізацію державної політики?

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Найбільш проблемні аспекти діяльності громадських організацій України у 2023 році з точки зору правового забезпечення

% серед всіх ОГС і волонтерів, множинний вибір

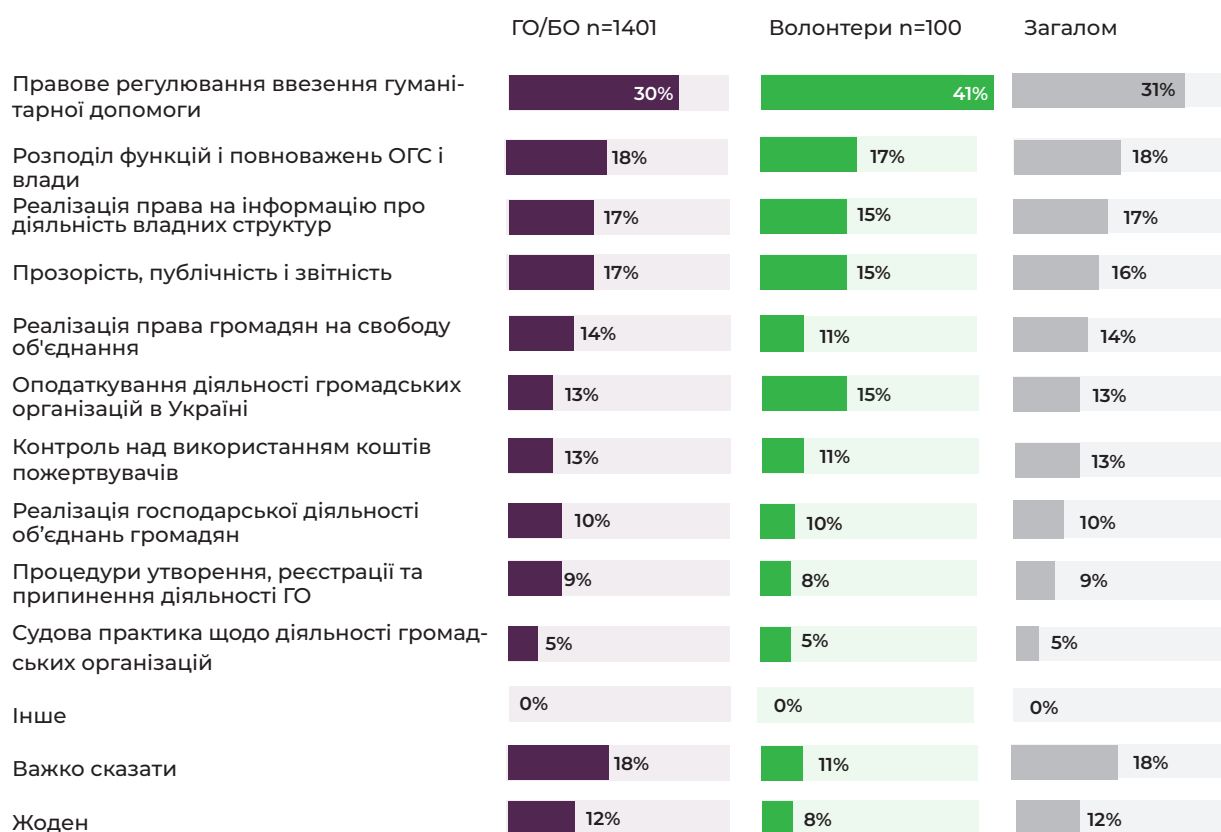

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Значущою відмінністю між ОГС та волонтерами є те, що волонтери частіше вбачають проблему у правовому регулюванні ввезення гуманітарної допомоги (41% порівняно з 30% серед громадських та благодійних організацій).

Найбільш проблемні аспекти діяльності громадських організацій України у 2023 році з точки зору правового забезпечення

% серед всіх ОГС і волонтерів, n=1501, множинний вибір

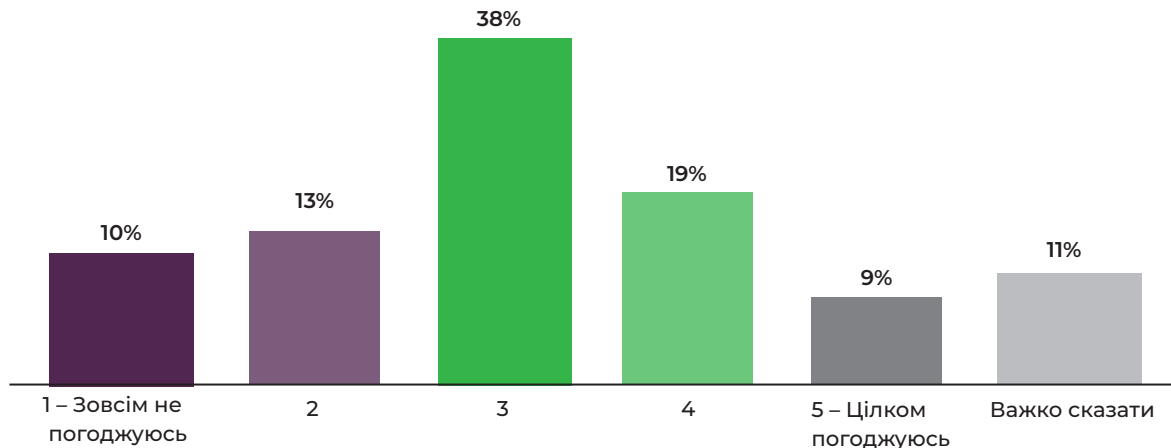

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Серед опитаних представників ОГС та волонтерів, які оцінювали власний ступінь згоди із твердженням: «Законодавство та регуляторні акти щодо діяльності ОГС є чітко прописаними, не суперечливими і не змінюються занадто часто», 38% не висловили однозначної позиції та відмітили, що у чомусь погоджуються із твердженням, а у чомусь ні. Натомість 28% зазначили, що цілком або скоріше погоджуються, а 23% – зовсім або скоріше не погоджуються із цим твердженням. Середня оцінка становить 3 за 5-бальною шкалою.

Ступінь згоди із тим, що законодавство та регуляторні акти щодо діяльності ОГС є чітко прописаними, не суперечливими і не змінюються занадто часто

% серед всіх ОГС і волонтерів, n=1501. Середнє значення – 3.0 за 5-бальною шкалою.

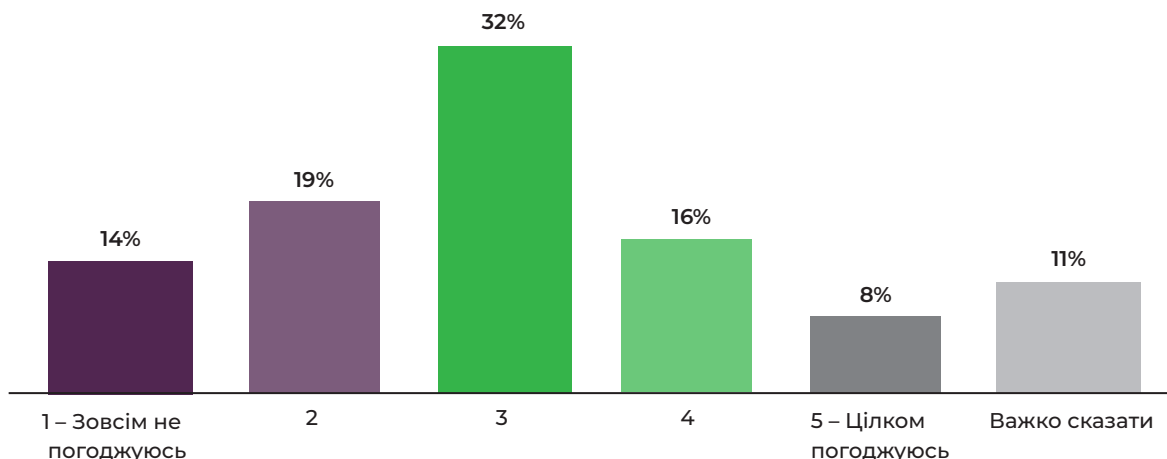

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Оцінюючи свій ступінь згоди із твердженням: «Роз'яснення державних та місцевих адміністрацій законодавства та регуляторних актів щодо діяльності ОГС є послідовними, ґрунтовними та передбачуваними», 33% опитаних зазначили, що вони зовсім або скоріше не погоджуються, 32% – у чомусь погоджуються, а у чомусь ні, а 24% відмітили, що вони цілком або скоріше погоджуються із цим твердженням. Середня оцінка становить 2.8 за 5-бальною шкалою.

Ступінь згоди із тим, що роз'яснення державних та місцевих адміністрацій законодавства та регуляторних актів щодо діяльності ОГС є послідовними, ґрунтовними та передбачуваними

% серед всіх ОГС і волонтерів, n=1501. Середнє значення – 2.8 за 5-бальною шкалою

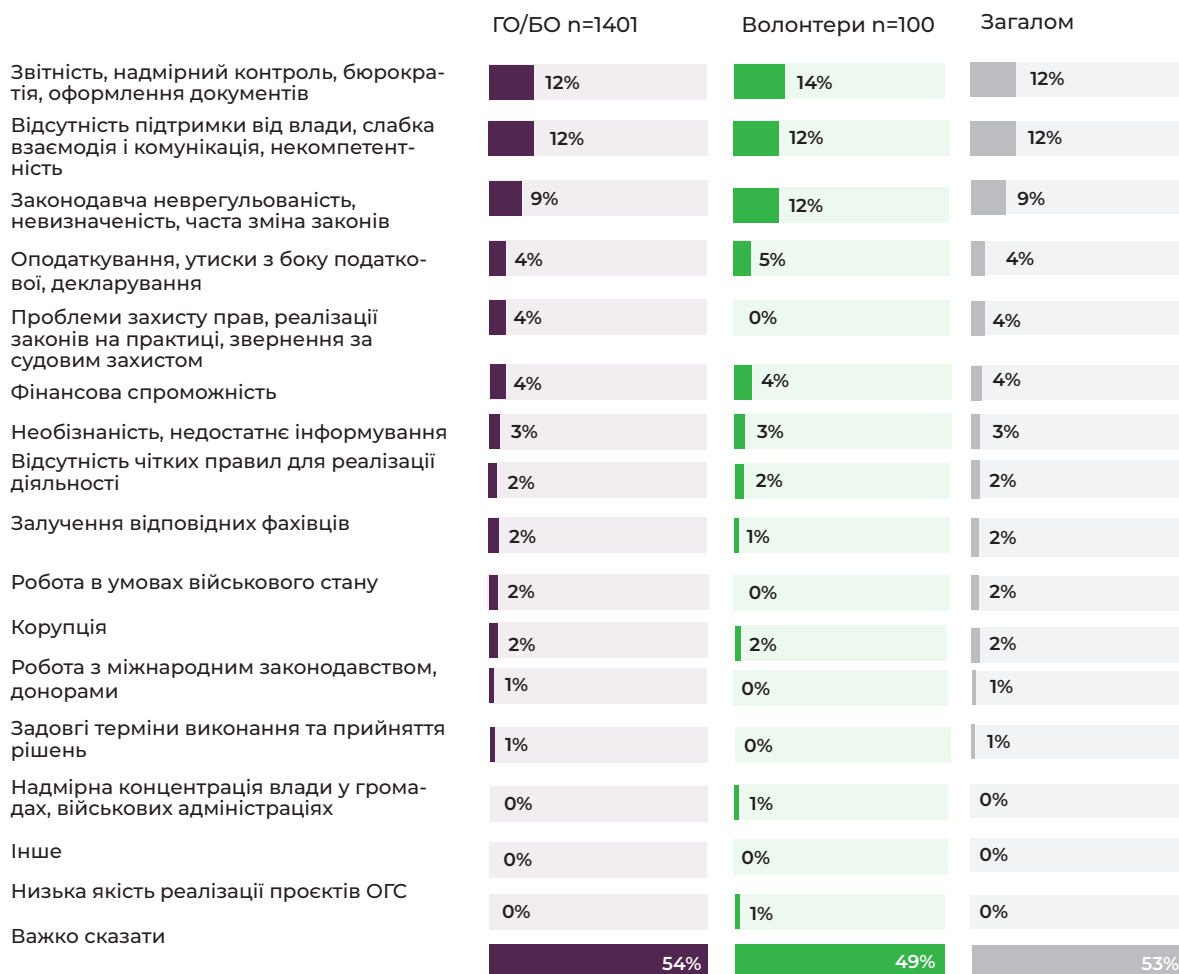

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Більше половини опитаних (53%) відмітили, що їм важко визначити основні виклики у правовому регулюванні роботи ГО. Решта представників ОГС та волонтерів найчастіше повідомляли про такі виклики: звітність, надмірний контроль, бюрократія, оформлення документів (12%), відсутність підтримки від влади, слабка взаємодія і комунікація, некомпетентність (12%) та законодавча нерегульованість, невизначеність, часта зміна законів (9%).

Основні виклики у правовому регулюванні роботи ГО

% серед всіх ОГС і волонтерів, n=1501, множинний вибір

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено KMIC на замовлення ICAP Єднання

Більше половини опитаних представників ОГС та волонтерів (52%) не змогли сказати, яких першочергових змін потребує правове регулювання роботи організацій громадянського суспільства в умовах війни. Однак серед найпопулярніших відповідей респондентів можна відзначити спрощення регуляторних процедур, обліку і звітування, зменшення бюрократії (9%), зміну взаємовідносин/співпраці/комунікації з владою (7%), посилення прозорості роботи, контролю за фінансами ОГС (7%) та удосконалення законодавства у сфері неприбуткового сектору (6%).

Необхідні зміни у правовому регулюванні роботи організацій громадянського суспільства в умовах війни

% серед всіх ОГС і волонтерів, n=1501, множинний вибір

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ICAP Єднання

Серед коментарів респондентів про те, яке саме вдосконалення законодавства потрібно для неприбуткового сектору, зустрічалися такі думки:

- Необхідно більш детально врегулювати за допомогою нормативних актів порядок отримання, використання та звітності гуманітарної допомоги. Це найпопулярніший запит від респондентів
- Доопрацювати закон про благодійну діяльність, прописавши чіткі норми роботи БО
- Розширити перелік товарів для безоплатної передачі військовим

- Ввести більш жорстку відповідальність за порушення закону про доступ до публічної інформації. Чітко прописати процедуру отримання публічної інформації та інформації з обмеженим доступом
- Зробити можливим відрахування невеликого відсотку з податків громадян на фінансування громадських організацій (респондент вказав приклад Молдови⁴⁷)
- Внести зміни в законодавство, які стосуються надання банківських послуг, зокрема з уточненням повноважень засновників громадських організацій у цій сфері
- Розробити та ухвалити закон про соціальне підприємництво
Законодавчо закріпити визначення «громадянське суспільство»
- Обов'язкове врахування думки громадських організацій при підготовці нормативних і регулюючих документів щодо третього сектору
- Прийняття законодавчих актів, які б дозволяли ГО отримувати фінансування від місцевих громад та бюджетних структур різних рівнів
- Спрощення фінансової звітності для ГО-БО
- Зміна ліміту річного обсягу оподатковуваних операцій (зараз 1 млн. грн.) після якого організація стає платником ПДВ
- Пришвидшити процедуру оформлення ГО/БО

Зауважимо, що нещодавно прийнятий законопроект №9111 **“Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення порядку ввезення, обліку та розподілу гуманітарної допомоги”**⁴⁸ має на меті саме врегулювання надання гуманітарної допомоги.

Проблемні моменти та необхідні зміни у правовому регулюванні діяльності ОГС

Якісне дослідження серед представників та представниць ОГС та експертного середовища підтвердило інформацію з відкритих джерел, що у царині правового регулювання діяльності ОГС від початку повномасштабного вторгнення відбулись як позитивні, так і негативні зрушення.

Респонденти-експерти зазначали, що протягом 2022-2023 року відбулись такі позитивні зміни:

- Удосконалення процесу проведення проєктних конкурсів серед ОГС центральними та місцевими органами влади через електронну систему

⁴⁷ Закон про 2% в Молдові дозволяє громадянам перераховувати 2% від своїх податків на доходи фізичних осіб на користь неприбуткових організацій або релігійних організацій, що ведуть соціально корисну діяльність. Це сприяє фінансовій підтримці громадського сектора, дозволяючи громадянам безпосередньо впливати на розподіл частини своїх податків.

⁴⁸ Президент підписав законопроект №9111 про гуманітарну допомогу: що зміниться. Міністерство соціальної політики України. Опубліковано 22 грудня 2023 року.

(ймовірно, мається на увазі онлайн-платформа Простір електронних конкурсів ⁴⁹, яка наразі працює в режимі дослідної експлуатації);

- Спрощення процесу реєстрації організацій громадянського суспільства та врегулювання питань оподаткування пожертв на волонтерську діяльність:

“Держава відреагувала певною мірою на запит як з боку волонтерських ініціатив, так і з боку громадських організацій. Відреагувала так, як могла. Могла відреагувати, ймовірно, краще. Але деякі моменти були, все ж таки, врегульовані, зокрема, щодо спрощення реєстрації і також питання того, яким чином волонтерські ініціативи можуть одержати можливість пільгового оподаткування або не оподаткування тих надходжень, які вони одержують у вигляді пожертв і використовують, власне, на свою волонтерську діяльність”.

Респондент(ка) експертного дослідження

- Розробка концепції ветеранської політики, що дало змоги визначити рамки напрямку та посилити роботу ГО та волонтерів у даному напрямку:

“Була низка зареєстрованих законопроектів, які стосувалися прав ветеранів, і власне громадські організації, по великому рахунку, скорегували цю картинку загальну як таку і розробили дуже якісний документ, який може стати в основі, лягти в основі такого нормального законопроекту”.

Респондент(ка) експертного дослідження

Водночас, деякі правові зміни та процедури, навпаки, створюють виклики для ОГС та волонтерів:

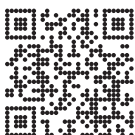
- Хоча у 2022 році порядок ввезення гуманітарної допомоги був спрощений, але нововведення відповідно до постанови Кабінету Міністрів № 953, навпаки, ускладнюють процедури:

“Я не стежила дуже сильно за правовим полем, я зараз бачу, що оця історія з ввозом гуманітарної допомоги – це явно серйозний виклик, який дуже сильно вже рубає по волонтерам, бо ну, дві останніх поставки нам, наприклад, поляки відмовили... Враховуючи, що там іде дрібнота, назбирана просто людьми, від одного вантажу ми просто відмовились, хоча він нам був потрібен. Але я просто представила, як я буду звітуватися за кожний шампунь, бо різне накидано”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

- Експерти вбачають великий ризик у прийнятті законопроекту про добровільне лобювання №10337, який сильно зашкодить діяльності організацій, що займаються адвокацією:

“Ми зараз на етапі, коли перед громадянським суспільством постав важливий, серйозний виклик, а саме законопроект про добровільне лобювання та адвокацію, саме включення в нього адвокації є великим викликом для організацій громадянського суспільства і для сектора в цілому. Оскільки, якщо законопроект буде прийнятий у тому вигляді, в якому він зараз є, він вийшов із надр, можна сказати, з протидії корупції. Це буде

суттєво, ну, реально суттєве і непропорційне обмеження діяльності організації громадянського суспільства, яке, фактично, знівелює зусилля щодо проведення адвокації”.

Респондент(ка) експертного дослідження

- Є певні виклики, пов’язані з отриманням коштів на банківські рахунки організації:

“Є особливості законодавства. Наприклад, один раз банк прийняв платіж, а другий транш гранту банк почав задавати умови – а доведіть, що ці гроші, які вам перечисляють, не мають російського походження. І це було нове для всіх нас і ми над цим працювали. Тому я вважаю, що організації, які працюють з міжнародними партнерами, зобов’язані мати юриста, який в цьому компетентний...”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

- Інші виклики стосуються процесу мобілізації співробітників ОГС, що створює додаткові труднощі для збереження кадрового потенціалу. Втім, вони не є специфічними для сектору:

“Основний виклик це те, що до прикладу ми ми подаємо всі дані наших працівників в центр комплектації. І іноді виходить так, що я подаю ці дані, а в мене людей забирають. І це виклик тому, що деякі фахівці, ну як би дуже важко знайти їм заміну... Але ну, така реальність, ми живемо в умовах війни і тому я ні в якому разі не бідкаюся на це, але це об’єктивна важкість... Але давали якийсь час хоча би на передачу справ. Не знаю, 2 тижні”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

“А недоліки те, що дійсно є нерозуміння, наскільки є організації критично важливими для економіки України часом. Не зважаючи на те, що донори через наші національні мережі інвестують мільярди гривень реально в Україну зараз, у вигляді допомоги. Ми досі залишаємося без можливостей для бронювання. Тобто механізм вже є, але бронювання працівників від мобілізації ще не відбулося”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

- Хоча процес реєстрації і ОГС було значно спрощено, але все одно існують певні виклики з релокованими організаціями, що втратили документи, та громадськими організаціями, що утворилися спонтанно на основі об’єднання людей, котрі здійснюють громадську діяльність, але не реєструються (зокрема й через те, що просто необізнані у необхідності та правилах процедури).

“То переважна більшість ОГС – це не інституціоналізовані організації. Тобто організації, які ніде не зареєстровані, не існують в правовому полі, а є просто сталими мережами громадян, які вирішують якісь певні суспільно значущі задачі. Частково це пов’язано з масовими викликами перших... ну, коли треба щось робити, і приходять десятки тисяч людей це робити. В них не на часі щось реєструвати і так далі. Я думаю, що цей тренд збережеться певний час. [...] Посилення контролю над ОГС призводить до повного переходу ОГС в тінь”.

Респондент(ка) експертного дослідження

- Також з'явилися обмеження для отримання волонтерської допомоги військовими, і це негативно відобразилось на сфері підтримки ЗСУ.

“Військовим заборонили брати волонтерську допомогу. Якщо ще там влітку ми спокійно співпрацювали з підрозділами, нам, допустим там, командир роти міг написати запит, ми йому відправляли все, що потрібно, і потім отримували, ну, підписаний документ, акт, або накладну, то зараз просто заборонили. Вони кажуть, що «або ви нам даєте просто так, ... або ми тоді не берем нічого». І розуміючи, що цей вантаж я маю показати, куди я діла, я від нього відмовилась. А це ну, це було дуже боляче, і мені було дуже жалко, що ми відмовились від цих шести палет медицини, які були реально потрібні”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

- Врешті, ризиком для функціонування волонтерських механізмів є те, що їх почали використовувати в корупційних схемах:

“А виклики насправді були основні і вони були пов'язані з корупційною складовою. Це, по-перше, корупційною складовою у рамках роботи такої програми як «Шлях», коли ГО використовувались для того, щоб тікати, незаконно виїжджати з України або для того щоб привозити сюди незаконно для комерції ті ж самі автомобілі”.

Респондент(ка) експертного дослідження

Серед правових змін, які необхідно впроваджувати, представники ОГС та експерти згадували наступні:

- Обмежити надмірне втручання держави та контроль діяльності організацій громадянського суспільства:

“Для мене головне, щоб держава нікуди не втручалась. Не треба нам створювати преференції. Головне, щоб регуляції не створювали. І ми будемо функціонувати, без проблем, все прекрасно. Я не бачу зараз нагальної необхідності створювати для нас якісь додаткові умови, поблажки. Все прекрасно, ми дотримуємося всіх податкових регуляцій, освітніх регуляцій, статутних. Я не бачу проблем, якщо чесно”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

- Спростити процедури реєстрації (наприклад, онлайн) та фінансового звітування:

“Ну, я не думаю, що ми можемо юридично якось зробити організації більш ефективними. Але якщо покращити і полегшити їх життя, то звичайно, це, можливо там, спрощені процедури реєстрації, або перереєстрації, або там зміни якісь. Тобто от ми, наприклад, співпрацювали з Мережею хабів громадянського суспільства, вони зареєстрували організацію в місті Вінниці, і потім там люди звідти переїхали, вони хотіли внести зміни в штаб правління, і це було майже неможливо зробити”.

Респондент(ка) експертного дослідження

- Впровадити механізми інституційної підтримки громадських організацій коштом державного та місцевих бюджетів:

“І точно, як я вже говорила, немає цього механізму інституційної підтримки, взагалі визнання ролі інститутів громадянського суспільства на рівні держави, що це сильний гравець, який може частіше, набагато якісніше і ефективніше надавати послуги. То делегування повноважень громадським організаціям, забезпечення цього делегування механізмами, наприклад, через соцзамовлення, через підтримку проектів, через бюджети розвитку, через підтримку того, що в програмах мають з'являтися ресурси на підтримку громадських організацій, в місцевих програмах, в державних програмах – цього немає”.

Респондент(ка) експертного дослідження

“Фінансування інститутів ГС за кошт держави, тобто підтримка діяльності і не тільки грошова, але і менторська, або навчальна”.

Респондент(ка) експертного дослідження

- Провести моніторинг та виключити з Реєстру “паперові” та давно не діючі організації, що допоможе проводити оцінку кількості та спроможності ОГС в Україні:

“Мені здається, нам зараз дуже не вистачає унормування реєстру громадських організацій у нас в реєстрі. І розуміння взагалі цього пулу громадських організацій в Україні, який реально працює. Тому що подивитись його насправді ніде. Якщо зайти в реєстр, то ми можемо побачити там перелік просто шаленої кількості організацій. Половина з них існує тільки на папері або утворювалася там під якісь відповідні виборчі процедури, або ще під якісь проекти, можливо. А так, щоб подивитись, які організації реально стало працюють, які послуги вони надають, я такого реєстру не знаю. І це не добре”.

Респондент(ка) експертного дослідження

- Забезпечити відкритість і прозорість прийняття рішень за участю громадянського суспільства, зокрема це стосується відкритих реєстрів даних:

“Можливо більшою мірою...збільшити питання відкритості даних. Тому що досі багато даних залишаються закритими. Але громадськість більшою мірою працює з відкритими даними. Можливо, посилити прозорість і відкритість, і необхідність залучення громадянського суспільства на різних етапах прийняття рішень. Що у Верховній Раді, що в Кабінеті Міністрів, що на рівні ОМС. Запровадити певні...як гарантії такої участі. Далі, ну...ось наша організація пролобіювала, щоб в конкурсних комісіях, на місцях, в проектах відновлення, щодо проектів відновлення, 30% громадськості саме брали участь в цих комісіях”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

- Змінити механізми залучення ОГС до надання соціальних послуг:

“Ну, звичайно, соціальні послуги і можливість долучитися в ОГС до надання. І не просто долучитись, на підставі якогось там конкурсу, а щоб вони абсолютно в автоматичному режимі, без людського фактору, без якихось доленосних рішень місцевого голови, який вибирає між ремонтом каналізаційного колектора і доцільністю надання соціальних послуг, щоб ОГС могла надавати ці послуги. І щоб ці послуги облікувалися в належний спосіб. Щоб потреба кожної людини була забезпечена такою послугою, що без ОГС фактично не вдасться”.

Респондент(ка) експертного дослідження

- Розробити нормативну базу для регулювання соціального підприємництва:

“Також, мені здається, на часі поговорити про соціальне підприємництво і почати напрацьовувати нормативну базу в цьому напрямку. Тому що якраз на базі організацій громадянського суспільства виникає багато ініціатив щодо розвитку соціального підприємництва. Це може забезпечити, в свою чергу, і сталість організації в тому числі. А також може забезпечити і абсолютно новий вектор розвитку в державі підприємництва як такого”.

Респондент(ка) експертного дослідження

- Вдосконалити механізм державно-приватного партнерства:

“Зараз, на сьогодні, в принципі, механізм державно-приватного партнерства, він не дуже досконалий в Україні. І більше працює на комерційний сектор. Скажімо, врегульований для співпраці з комерційним сектором, з підприємствами і з юридичними особами такими. І мені здається, потребує врегулювання ця історія державно-приватного партнерства між організаціями громадянського суспільства і органами державної влади, виконавчої влади в тому числі, органами місцевого самоврядування”.

Респондент(ка) експертного дослідження

- Насамкінець варто зауважити, що більшість керівників ОГС, котрі взяли участь у дослідженні, не дуже активно слідкують за змінами у нормативно-правовому полі і тому мали певні труднощі з обговоренням законодавчих аспектів роботи громадських організацій, але водночас усвідомлюють потребу у фаховій юридичних питань:

“Я можу сказати, що часто громадська організації, які не займаються юридичним супроводом, вони економлять на юристі. Ну, принаймні я це бачу по колегах. І так само зробили ми. Тобто у нас немає в штаті юриста. І ми від цього потерпаємо. Тобто ми вже на наступний етап собі записуємо юриста, бо є багато речей, про які потрібно консультиватися. А юрист більш фахово готує документи, часто швидше”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

ОСНОВНІ ТРУДНОЩІ ТА ПОТРЕБИ В ДІЯЛЬНОСТІ ОГС У 2023 РОЦІ

Основні труднощі в діяльності ОГС, як у 2022, так і в 2023 році, стосуються **фінансової забезпеченості**, а саме виплат працівникам, закупівлі матеріалів, оплаті послуг тощо. У 2023 році спостерігається певне погіршення ситуації, оскільки частка ОГС, яка повідомила про наявність фінансових труднощів склала 58%, а у 2022 році таких було 52%.

Серед інших поширених труднощів для ОГС часто називається **вигорання команди, надмірна праця співробітників, нестача кадрів** тощо. Про наявність такої проблеми у 2022 році повідомили 29% ОГС, тоді як у 2023 році поширеність цієї проблеми збільшилась: вона вийшла на друге місце – її мають 34% опитаних організацій.

Ще однією поширеною проблемою виступає **технічна забезпеченість** (девайси, канцелярія, транспорт тощо), про що повідомляють 28% ОГС, як у 2022, так і в 2023 році. Поширеність цієї проблеми не змінилась.

Чверть (26%) ОГС мали у 2023 році труднощі з **наявністю офісу та комунікацій** (електропостачання, інтернет). Попри помітне поширення такої проблеми, у порівнянні з ситуацією 2022 року ситуація дещо покращилась. У 2022 році існування таких проблем зазначали 43%, а зараз суттєво менше.

З початком повномасштабної війни у 2022 році спостерігається суттєве (в більш ніж 4 рази) погіршення ситуації з **фізичною безпекою команди і майна організації**, причинами чого стали обстріли, утиски членів команди, напади тощо), про це повідомляли 30% ОГС. У 2023 році цю проблему зазначили значно менше організацій – 21%. Об'єктивний перебіг подій не дає підстав вважати, що безпекові виклики зменшились, але вони сприймаються менш гостро, чому могла сприяти релокація ОГС з найбільш небезпечних територій, припинення активних обстрілів та звикання до життєдіяльності в умовах війни.

Дослідження **“Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни”⁵⁰** продемонструвало схожу ієрархію проблем ОГС. Найчастіше організації вказували на такі внутрішні проблеми, як брак коштів (63%), слабка матеріально технічна база (33%), емоційне вигорання (26%), брак кадрів (25%), недостатню співпрацю з місцевою владою (24%) . Брак коштів найбільше відчутний серед організацій, створених у 2022–2023 роках (про це повідомили 74% таких ОГС), а найменше – серед тих, хто працює з 2001 року⁵¹.

⁵⁰ Падалка Г., Бікла О., Білоскурський А. (2023). Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни.

⁵¹ Падалка Г., Бікла О., Білоскурський А. (2023). Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни.

Сфери виникнення труднощів в реалізації власної діяльності у 2022 та 2023 роках

% серед всіх ОГС, які мали труднощі, множинний вибір, позначками «зменшення» та «збільшення» показані альтернативи, за якими є статистично значущі зміни показника

	2022 рік	2023 рік	
Фінансова забезпеченість (виплати працівникам/закупівля матеріалів/оплата послуг/тощо)	52%	58%	Збільшення
Стан команди (вигорання/надмірна праця/нестача кадрів/тощо)	29%	34%	Збільшення
Технічна забезпеченість (девайси/канцелярія/транспорт/тощо)	28%	28%	
Наявність офісу, електропостачання, інтернету	43%	26%	Зменшення
Фізична безпека команди і майна організації (обстріли, утиски членів команди/напади тощо)	30%	21%	Зменшення
Організація роботи (менеджмент / дистанційний формат / координація / тощо)	26%	20%	Зменшення
Слабка медійність (проблеми PR / зворотна комунікація)	16%	17%	
Наявність роботи (мала кількість проектів/низька залученість / тощо)	14%	13%	
Операційна діяльність (відкриття банківських рахунків/проходження процедур фінансового моніторингу\ проблеми з регуляторними органами, серед іншого ДПС/бухгалтерський супровід/проблеми з реєстрацією змін до статуту, відомостей в ЄДР тощо)	12%	11%	
Цифрова безпека (захист інформації/атаки на інформаційні ресурси\ сайти\бази даних тощо)	5%	6%	
Інші аспекти	15%	6%	Зменшення
Важко сказати	1%	3%	Збільшення

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ICAP Єднання

Організації-учасниці дослідження **“Wartime Pivots and Adaptation: Pact USAID/ENGAGE Mapping of Support to and Needs of Advocacy-focused CSOs”**⁵² також вказали брак фінансування серед найбільших викликів для функціонування організації, одразу після “незрозумілих часових горизонтів для планування на випадок надзвичайних обставин (ні мир, ні війна)” (ці варіанти відповідей обрали 62% та 68% відповідно).

Важливість проблеми з кадрами підкреслюють автори звіту **“Громадянське суспільство у відновленні України”**, які зазначають, що ключовою проблемою для організацій, задіяних у процесах відновлення та відбудови, є брак кваліфікованого персоналу, що, в свою чергу, впливає на якість і швидкість процесу відновлення⁵³.

Згідно зі звітом **“Wartime Pivots and Adaptation: Pact USAID/ENGAGE Mapping of Support to and Needs of Advocacy-focused CSOs”**, в організацій, зайнятих адвокацією, проблеми з людськими ресурсами також стоять одразу після фінансових за рівнем поширеності. Зокрема, 57% таких ОГС відчують складнощі із забезпеченням безпеки персоналу та організації, 55% – із вигоранням персоналу, 42% – з недостатньою кількістю персоналу. Ще 32% потерпають від зовеликого обсягу нової діяльності, що також частково пов’язане з нестачею співробітників, на яких можна розподілити навантаження, котре зросло⁵⁴.

⁵² Dr. Kristie D Evenson. *Wartime Pivots and Adaptation: Pact USAID/ENGAGE Mapping of Support to and Needs of Advocacy-focused CSOs*. Published 31 January 2023.

⁵³ Olena Andriieva, Viacheslav Kurylo, Vitalii Nabok, Josh Rudolph. *Civil Society in Ukraine’s Restoration. A Guide to CSOs Mobilizing for a Marshall Plan*. Published in September 2023.

⁵⁴ Dr. Kristie D Evenson. *Wartime Pivots and Adaptation: Pact USAID/ENGAGE Mapping of Support to and Needs of Advocacy-focused CSOs*. Published 31 January 2023.

Глибині інтерв'ю з представниками ОГС показують, що кадрову проблему викликає релокація працівників (як за кордон, так і в межах України); те, що фахівці активно долучаються до ЗСУ (особливо чоловіки); також спостерігається тенденція переходу кваліфікованих співробітників з регіональних ОГС в організації міжнародного рівня, або взагалі в інші сфери, що пов'язано з вищим рівнем заробітної плати.

“Це пов'язано з тим, що купа людей пішла працювати в інші сфери. Це відбулося десь починаючи з червня минулого року, коли появились купа донорів, коли купа регіональних офісів откривалась, купа гуманітарних нових проєктів, і гарних професіоналів тут же, ну особливо якщо це на регіональному рівні, то людей зразу запрошують в ці програми. І як правило, там контракти на рік, або навіть більше, і люди просто уходять із команд, тому що ГО-шки не можуть платити таку зарплату. Ми не можемо конкурувати з донорськими структурами в сенсі рівня оплати праці. Це з однієї сторони. З другої сторони, іде процес мобілізації, люди уходять воювати, люди уходять в діяльність, пов'язану з військовою тематикою, і полишають те, що називається молодіжкою. І це абсолютно нормальний, логічний процес”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

Відзначимо, що навіть міжнародні організації, куди за версією респондентів з ОГС, частково мігрують кадри, теж відчувають нестачу кваліфікованих працівників. Ось як це коментує один із респондентів експертного дослідження:

“Ну, власне, дуже складно. Насправді це не тільки в громадському секторі, навіть ми, міжнародні організації, там я теж спілкувалася з колегами з інших проєктів міжнародної технічної допомоги, є дуже сильне відчуття браку кадрів, ось. Тому в громадському секторі це теж є”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

Респонденти експертних інтерв'ю також наголошують на проблемі вигорання кадрів, що особливо сильно торкнулось нових акторів громадської діяльності, котрі не очікували зтяжної війни, довготривалої «марафонської дистанції» до якої більш звикли давно діючі ОГС.

“Перші почали вигорати ще навесні 2022 року, люди з дуже коротким диханням. Але врешті значною мірою люди вигоріли до кінця 2022 року, що поставило ці громадські організації і ініціативи в дуже... я не буду повторювати весь цей перелік, я буду називати «громадськими ініціативами» все, що я перелічив сукупно... Значною мірою воно пов'язується з тим, що велика кількість людей виявилися не готовими до постійної громадянської діяльності”.

Респондент(ка) експертного дослідження

Найпоширеніші запити на підтримку ОГС, за даними дослідження **“Потреби та проблеми...”** це допомога в написанні конкурсних заявок та грантів (54%), фінансова підтримка (53%) та забезпечення матеріально-технічною базою (42%).

За словами інформантів-представників ОГС, що взяли участь у глибинних інтерв'ю, важливе не лише фінансування проєктної діяльності: організації часто відчувають брак коштів на забезпечення існування у проміжках між проєктами чи на організаційний розвиток.

“Я б тут назвала – це наявність коштів на те, щоб організація в проміжок між проектний мала можливість все-таки розвиватись і навчати своїх фахівців, мала на це кошти. Бо, на жаль, так званий оверхед – це кошти, які надаються на розвиток організацій. Ми про це почули тільки у 19-му році, коли вперше почали працювати з ООН-жінки. До цього всі наші партнерські організації і міжнародні, і наші українські навіть не згадували про цей так званий оверхед або бонус для організації на розвиток. І в міжпроектні періоди ми залишалися майже без коштів і фінансували й оренду приміщень, і комунальні послуги за рахунок своїх заробітних плат. Просто відкладали, знаючи, що проєкт закінчується, ми відкладали на декілька місяців, розуміючи, що у нас може бути наступний проєкт через місяць, два, нам треба було платити оренду тощо. Це якраз от ті виклики, з якими ми стикалися”⁵⁵.

Взаємодія з владою на місцях та недостатня підтримка донорів і бізнесу є відчутними зовнішніми проблемами для ОГС. Учасники опитування **“Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни”** серед зовнішніх проблем своїх організацій найчастіше обирали низький рівень підтримки з боку місцевої влади (42%), недостатню підтримку донорів / міжнародних організацій (39%) та бізнесу (30%). Організації, задіяні у процесах відновлення та відбудови, також не задоволені рівнем співпраці між усіма залученими сторонами:

“Незважаючи на зростаючу тенденцію до мережування та співпраці між ОГС, а також між ОГС та урядом, координація всередині сектору та між ОГС та донорською спільнотою залишається серйозною проблемою”⁵⁶.

За даними опитування **“Участь громадянського суспільства у відновленні України”**, багато ОГС вважають, що

“і національні, і регіональні органи влади відсторонили їх від процесів планування та здійснення проєктів відновлення”⁵⁷.

⁵⁵ Падалка Г., Бікла О., Білоскурський А. (2023). Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни.

⁵⁶ Olena Andriieva, Viacheslav Kurylo, Vitalii Nabok, Josh Rudolph. Civil Society in Ukraine's Restoration. A Guide to CSOs Mobilizing for a Marshall Plan. Published in September 2023.

⁵⁷ Lutsevych, O. (2023), Giving civil society a stake in Ukraine's recovery: How government, citizens and donors can work together to embed trust in reconstruction, Briefing Paper, London: Royal Institute of International Affairs

Згідно зі звітом **“Wartime Pivots and Adaptation: Pact USAID/ENGAGE Mapping of Support to and Needs of Advocacy-focused CSOs”**, 42% зайнятих адвокацією ОГС відчули, що після початку війни співпраця з органами влади стала легшою і до їх думки дослухаються, 36% вважають, що співпраця ускладнилась, а 23% відповіли, що співпраця стала легшою, проте до їх думки все одно не дослухаються⁵⁸.

Автори звіту **“Громадянське суспільство у відновленні України”** зазначають, що великою прогалиною є відсутність механізму прямої співпраці між українським громадянським суспільством та донорською спільнотою. Проблему, на їх думку, могло би вирішити створення спеціалізованої консультативної ради при донорській координаційній платформі “Великої сімки”, до якої входили б представники громадянського суспільства. ОГС могли би пропонувати донорам рекомендації, виходячи з їх знання українського контексту: наприклад, ретельно перевіряти потенційних грантоотримувачів для запобігання корупції, або працювати з новоствореними ОГС, котрі виникли як відповідь на нові проблеми та потреби України⁵⁹.

ОСНОВНІ ТРУДНОЩІ ТА ПОТРЕБИ В ДІЯЛЬНОСТІ ВОЛОНТЕРІВ У 2023 РОЦІ

Результати кількісного та якісного опитування волонтерів

Кількісне опитування показало, що тільки 13% волонтерів не мали проблем під час здійснення своєї діяльності у 2023 році, решта 87% опитаних мали різноманітні складнощі⁶⁰.

Найгострішою проблемою для волонтерів у 2023 році було недостатнє фінансування для закриття наявних потреб, про що повідомив майже кожен третій респондент. Також серйозним викликом є надмірна праця команди, зумовлена дефіцитом кадрів через міграцію і мобілізацію працівників, що призводить до вигорання - про це повідомили 14% опитаних волонтерів.

⁵⁸ Dr. Kristie D Evenson. *Wartime Pivots and Adaptation: Pact USAID/ENGAGE Mapping of Support to and Needs of Advocacy-focused CSOs*. Published 31 January 2023.

⁵⁹ Olena Andrieieva, Viacheslav Kurylo, Vitalii Nabok, Josh Rudolph. *Civil Society in Ukraine's Restoration. A Guide to CSOs Mobilizing for a Marshall Plan*. Published in September 2023.

⁶⁰ Для цілей аналізу вони були згруповані в 10 закритих категорій.

Основні проблеми волонтерів

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Результати експертних інтерв'ю підтверджують висновки кількісного опитування: значним викликом для волонтерів є пошук фінансів, оскільки рівень благодійних внесків та донацій від громадян знизився. Фінансова проблема, на думку експертів, тягне за собою іншу, не менш важливу, – волонтерське середовище починає вигорати (емоційно та психологічно), оскільки пошук грошей перетворюється в рутину, яка забирає все більше часу у волонтерів, не залишаючи часу на відпочинок та перезавантаження. Крім того, відбувається кадровий відтік з волонтерського руху, оскільки, по-перше, люди почали повертатися до оплачуваної праці (частково через вигорання), по-друге, багато людей поповнюють лави ЗСУ.

“Передусім, очевидно волонтери всі стикаються з нестачею фінансових ресурсів, з необхідністю фандрайзинга і відсутністю добре поставлених механізмів цього фандрайзингу. Тобто кустарний фандрайзинг призводить до того, що постійно доводиться витратити на це величезні зусилля. Це призводить в тому числі до вигорання. Коли ти знаєш, що тобі треба грубо кажучи набрати Х гривень, а в тебе їх немає і ти не можеш їх набрати. Ти робиш все що завгодно, але все одно не набираєш, от. Що одразу призводить до емоційного падіння. І так далі. Тобто перше є очевидно це фінансове питання... Це не всім очевидно, от. Тобто перше – фінансове. Друга проблема, це про яку я вже сказав, це людський ресурс, капітал. Люди

вигорають, а дуже часто потрібні не просто абстрактні люди, а потрібні люди з дуже специфічними компетенціями. Тому що там збирати дрони, чи вести переговори з якимись брюсельськими чиновниками, чи там щось ще таке робити. Значить, забезпечувати кібербезпеку тих або інших сегментів українського кіберпростору. Це не можуть робити просто будь-які люди, з вулиці прийшли. Тобто не просто треба знаходити людей, а знаходити людей з відповідними компетенціями. І це є виклик, до якого ніхто не був готовий. Тому ці процеси значною мірою, скажімо так, сформували... ну, значною мірою ці тренди впливали протягом 2023 року, от”.

Респондент(ка) експертного дослідження

“Ну, найбільший виклик це те, що закінчилися гроші в людей, і втома прийшла. І відповідно різко попадали реакції на збори. Стало складніше збирати збори, це найбільший виклик. Друге це те, що в мережах люди перестали бути спроможними вкладати весь свій час. Люди почали відходити назад в роботу, повертатися до основного виду діяльності. Хтось пішов на фронт. В результаті, просіла кількість людей, які можуть займатися волонтерською діяльністю, і складніше стало вигризати час на волонтерство. Це означає, що тепер для досягнення одиниці результату потрібно потратити більше одиниць вкладених зусиль і часу. І це фруструє”.

Респондент(ка) експертного дослідження

“Я би ще сказав, що одним з ключових ресурсів, якого не вистачає разом з грошима і людським капіталом є комунікація з органами влади. Але це мені здається абсолютно безнадійна історія, тому що я ще хотів це сказати на самому початку, але вже забув яка там була логічна розв'язка...”

Вагомою перепорою волонтерської діяльності є також недостатня взаємодія з органами державної влади та місцевого самоврядування. Таку проблему в кількісному опитуванні зазначили 11% опитаних волонтерський ініціатив.

В ході якісного дослідження проблема комунікації з органами державної влади, та, особливо, з ОМС, також піднімається респондентами, хоча й на думку окремих експертів її вдалося частково врегулювати. Один із респондентів висуває гіпотезу, що влада розглядає все громадянське суспільство як учасника політичної боротьби на боці опозиції, що, звісно, зменшує ймовірність побудови діалогу.

“Тобто влада не спілкується ні з ГО, ні в волонтерськими, ні з ветеранськими, ні з бізнес-спільнотами, ні з групами народної дипломатії, ні з ким. Причина цього давня, застаріла. І вона не нова, вона не з'явилася в 2022 чи 2023 році. Вона полягає в тому, що нинішня правляча команда вважає все ГС таким ГС, яке тим або іншим чином підпорядковано політичним опонентам. Тобто вважає ГС не самостійним актором, а таким який підпорядкований політичній опозиції. А отже що з ними спілкуватися?”

Респондент(ка) експертного дослідження

Перешкодою для нормальної роботи виступає низький рівень матеріального забезпечення (перш за все нестача транспорту та приміщень для роботи), про що повідомляють 10% волонтерських ініціатив. І нарешті, 10% волонтерів наголошують на зменшенні залучення населення для допомоги волонтерам на другому році повномасштабної війни. Крім того, існують законодавчі перепони для ведення волонтерської діяльності, на що вказали 9% опитаних волонтерів та ОГС залучених до волонтерської діяльності. Решту викликів назвали 5% і менше опитаних.

Учасники якісного дослідження вказують, що дуже болючою проблемою для волонтерів є нормативно-правове регулювання їх діяльності та, відповідно, взаємодія з правоохоронцями.

“Ну, наскільки я можу розуміти, то це певні зміни законодавства. Те що ми бачили в інформаційному полі, це проблеми з реагуванням правоохоронних органів на певні дії волонтерів”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

Респонденти-волонтери відчують постійний ризик порушити закон під час збору коштів, закупівлі необхідних товарів. Деякі учасники глибинних інтерв'ю повідомляють, що вже відчують увагу правоохоронних органів до себе і своєї діяльності.

“Законодавство. У нас немає нормального законодавства і дуже багато волонтерів ходять по тонкій лінії, які не знають як правильно що робити. Бо в будь-який момент може прийти податкова, не знаю, служба безпеки, будь-яка інша організація і, умовно, створити якісь неприємності для того чи іншого волонтера, який навіть не підозрює, що він щось робить не так. Люди навіть не знають як збирати правильно гроші на монобанку і купа інших різних моментів. То це, напевно, найбільший виклик...”

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

“Перше – це власне активізувались ті люди, які в лютому минулого року кудись поділися: прокуратура, Нацполіція, вони вдруг згадали, що вони мають робити якусь роботу, от, і почали її робити там, де не треба...”

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

Вигорання, втома та велике психоемоційне навантаження - це ще одна із проблем волонтерів, яку виділяють учасники глибинних інтерв'ю. Значна поширеність складних психологічних станів серед волонтерів викликає у них запит на професійну психологічну допомогу.

“Основна потреба і виклик, це...пов'язано з психоемоційним навантаженням, і фізичним навіть навантаженням... Друге – це психоемоційний стан. Ми себе спасаємо роботою інколи. Тому ми і набираємо ту роботу, тому що важко це все так довго жити, в такій невизначеності. І постійній небезпеці. Тому я би другу потребу виділив – підтримка психологічна, можливо відновлення якість. Виклики пов'язані з постійними тривогами, безпеками є”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

РЕЗУЛЬТАТИ КАБІНЕТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У 2023 році було опубліковано декілька досліджень волонтерського руху в Україні під час повномасштабної війни. Дослідження **“Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні”**⁶¹ було проведене в червні 2023 року компанією Active Group. Соціологи провели ряд фокус-груп у трьох містах: Запоріжжі, Сумах і Хмельницькому – залучивши до обговорення волонтерів, представників влади та бізнесу. Дослідження **“Волонтерство у Львівській громаді: динаміка, потреби, майбутнє”**⁶², проведене КУ Інститут міста в листопаді 2023 року, також покладалося на якісні методи (глибинні інтерв'ю та фокус-групи). У фокус-групах брали участь волонтери військового та екологічного спрямування, в глибинних інтерв'ю – представниками освітнього, соціального та зоозахисного напрямів волонтерства. **“Опитування щодо правових питань, пов'язаних з діяльністю волонтерів в Україні”**⁶³ було проведене в березні 2023 року і мало на меті **“визначити найактуальніші питання в сфері нормативно-правового регулювання волонтерства, з якими стикаються волонтери під час своєї діяльності, потреби щодо внесення змін до законодавства, зібрати найактуальніші запити щодо тематичних правових консультацій та створення роз'яснювальних матеріалів для волонтерів та представників організацій, які залучають волонтерів”**⁶⁴. Дослідницький проєкт **“Виклики та потреби волонтерського сектору”**⁶⁵ був ініційований ІСАР Єднання та виконаний Фондом **“Демократичні ініціативи” ім. Ілька Кучеріва** в травні 2023 року. В ході проєкту проводилися онлайн фокус-груп, особисті та експертні інтерв'ю.

⁶¹ Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Опубліковано 31 липня 2023 року.

⁶² Волонтерство у Львівській громаді: динаміка, потреби, майбутнє. Опубліковано в грудні 2023 року.

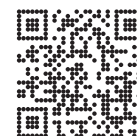

⁶³ Наталія Повтарь, Михайло Сташук. Аналіз результатів опитування щодо правових питань, пов'язаних з діяльністю волонтерів в Україні (березень 2023 року). Опубліковано 19 квітня 2023 року.

⁶⁴ Наталія Повтарь, Михайло Сташук. Аналіз результатів опитування щодо правових питань, пов'язаних з діяльністю волонтерів в Україні (березень 2023 року). Опубліковано 19 квітня 2023 року.

⁶⁵ Виклики та потреби волонтерського сектору. Опубліковано в 2023 році.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ВОЛОНТЕРІВ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ КАБІНЕТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Логістика: проблема комендантського часу та виїзду за кордон

Автори дослідження **“Виклики та потреби волонтерського сектору”**⁶⁶ вказують, що дія комендантської години ускладнила волонтерську діяльність, пов'язану з подоланням великих відстаней. Основними проблемами стали збільшення часу на надання допомоги та складність переміщень, особливо в нічний час. Через заборону виїзду чоловіків за кордон, для ввезення авто для армії часто залучаються волонтери-жінки, або чоловіки-інваліди, які мають можливість виїхати з країни⁶⁷. Дозволи на виїзд за кордон через програму “Шлях”, на думку волонтерів, отримувати доволі довго та складно⁶⁸. Іноді представники місцевої влади, відповідальні за внесення учасників в систему “Шлях”, вимагають хабарі у волонтерів⁶⁹.

Незрозумілі юридичні процедури ввезення товарів в Україну

Волонтери вказують на проблематичність та часті зміни у процедурах отримання необхідних дозволів для ввезення товарів в Україну, зазначаючи, що знайти актуальні та оновлені директиви важко, а іноді неможливо через відсутність їх у відкритому доступі⁷⁰.

Перестороги щодо реєстрації в Реєстрі волонтерів та побоювання тиску з боку держави

У дослідженні **“Виклики та потреби волонтерського сектору”**⁷¹ вказується, що деякі волонтери, включаючи членів неофіційних волонтерських організацій, побоюються, що формалізація їх діяльності може призвести до небажаних дій з боку влади (перевірок Податкової служби, можливого переслідування в майбутньому). Тиску влади побоюються і деякі респонденти проєкту **“Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні”**⁷²: вони повідомляють про інформацію щодо перевірки “всіх фондів”, і побоюються, що це може торкнутися їх також. Потенційно проблемними моментами волонтери бачать збори на власні банківські карти та ввезення

⁶⁶ Виклики та потреби волонтерського сектору. Опубліковано в 2023 році.

⁶⁷ Виклики та потреби волонтерського сектору. Опубліковано в 2023 році.

⁶⁸ Виклики та потреби волонтерського сектору. Опубліковано в 2023 році.

⁶⁹ Виклики та потреби волонтерського сектору. Опубліковано в 2023 році.

⁷⁰ Виклики та потреби волонтерського сектору. Опубліковано в 2023 році.

⁷¹ Виклики та потреби волонтерського сектору. Опубліковано в 2023 році.

⁷² Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Опубліковано 31 липня 2023 року.

допомоги в Україні⁷³. В багатьох волонтерів просто немає достатніх знань для якісної звітності перед державою щодо отриманих та витрачених коштів ⁷⁴ . Автори звіту **“Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні”**⁷⁵ наголошують:

“Велике незадоволення і відчуття несправедливості провокують намагання влади оподатковувати або вимагати звітів щодо допомоги, яку зібрали від людей без жодного сприяння влади” ⁷⁶ .

Автори цього звіту ⁷⁷ вважають, що існує серйозна напруженість між владою (найчастіше – місцевою) та волонтерами:

“Окремі респонденти перевірок і санкцій з боку влади бояться більше, аніж ворога. Відповідно потрібна велика робота як по налагодженню комунікації, так і по просуванню нових, інших правил взаємодії влади з волонтерами”.

Недостатня поінформованість про можливості отримання допомоги від держави

В опублікованих дослідженнях наводяться випадки, коли волонтери, що допомагають армії і були поранені біля лінії фронту, не могли отримати допомогу від держави через незнання своїх прав та юридичних процедур⁷⁸.

Зменшення фінансових надходжень

Учасники дослідження **“Виклики та потреби волонтерського сектору”**⁷⁹ з числа волонтерів вказують, що фінансова допомога від громадян зменшується через втому людей та зниження доходів. Про цю проблему кажуть і респонденти-волонтери дослідження **“Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні”**⁸⁰ : зменшення допомоги через механізм донатів від населення зменшує і кількість волонтерів, які закупають, розподіляють та доставляють допомогу тим, хто потребує.

⁷⁴ Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Опубліковано 31 липня 2023 року.

⁷⁵ Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Опубліковано 31 липня 2023 року.

⁷⁶ Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Опубліковано 31 липня 2023 року.

⁷⁷ Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Опубліковано 31 липня 2023 року.

⁷⁸ Виклики та потреби волонтерського сектору. Опубліковано в 2023 році.

“Зменшення активності людей, які підтримують волонтерів «донатами», призводить до зменшення волонтерської активності”⁸¹.

Втома та вигорання

За свідченням самих волонтерів, волонтери стикаються з серйозними психоемоційними проблемами, які пов’язані з великим навантаженням та втомою, яка накопичилась від початку війни⁸².

Кадрові труднощі, викликані мобілізацією чоловіків-волонтерів

Автори дослідження **“Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні”⁸³** вказують, що кадрові труднощі, викликані мобілізацією чоловіків-волонтерів, можуть бути серйозною проблемою для волонтерів. Учасники дослідження⁸⁴ вказують на можливі складнощі із роботами, які потребують фізичної міцності та витривалості (**“В нас тільки дівчата і їм складно буде. Минулого року прийняли понад 40 вагонів гуманітарки”**). Також респонденти повідомляють, що буде зменшуватися кількість чоловіків-волонтерів, які перестали приходити до штабів волонтерських організацій через побоювання воєнкомів⁸⁵. Як вказується в згаданому дослідженні :

“Організації, які стикнулись із браком чоловіків, відмовляються від створення проектів, де може знадобитись чоловіча допомога (“фізично і морально не готові писати й отримати, бо як його забирати потім”)⁸⁶.

⁷⁹ Виклики та потреби волонтерського сектору. Оpubліковано в 2023 році.

⁸⁰ Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Оpubліковано 31 липня 2023 року.

⁸¹ Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Оpubліковано 31 липня 2023 року.

⁸² Виклики та потреби волонтерського сектору. Оpubліковано в 2023 році.

⁸³ Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Оpubліковано 31 липня 2023 року.

⁸⁴ Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Оpubліковано 31 липня 2023 року.

Соціальна напруга між волонтерами та громадянами, що живуть “звичним життям”

Майже всі дослідницькі проекти по вивченню волонтерів доходять висновку, що байдужість частини суспільства до проблеми війни або інших соціально важливих тем, яким приділяють увагу волонтери, дуже сильно демотивує та розлючує волонтерів. Автори дослідження **“Виклики та потреби волонтерського сектору”**⁸⁷ наводять таку цитату жінки-волонтерки, яка пояснює величезний “розрив між світами” волонтерів та населення, яке діяльнісно та емоційно не залучене до війни:

“Ти бачиш паралельний світ, який п’є коктейлі, гуляє, катається на самокатах і все у них ок і мир. А паралельно тобі приходять есеменски про те, що цей тобі вже ніколи не відповідь, а цей знаходиться в самій сраці, а тут терміново треба це. От із цим іноді справлятися важко. Це такі навантаження від яких можна просто перегоріти і увійти в агресію, або зненавидіти тих, хто сидить з коктейлями”.

Про схожий “розрив між світами” пишуть і автори проекту **“Волонтерство у Львівській громаді: динаміка, потреби, майбутнє”**: **“респонденти зазначили про невидимий конфлікт між умовними фронтами і тилом – умовними, оскільки межі цих понять є доволі розмитими в контексті території. Серед локацій, де волонтерів тригерело враження байдужості від оточення, найчастіше згадували Київ та центральну частину Львова”**⁸⁸.

Респонденти дослідження **“Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні”**⁸⁹ також вказують, що іноді волонтери

⁸⁵ Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Опубліковано 31 липня 2023 року.

⁸⁶ Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Опубліковано 31 липня 2023 року.

⁸⁷ Виклики та потреби волонтерського сектору. Опубліковано в 2023 році.

⁸⁸ Волонтерство у Львівській громаді: динаміка, потреби, майбутнє. Опубліковано в грудні 2023 року.

⁸⁹ Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Опубліковано 31 липня 2023 року.

сприймають ставлення певної частини суспільства як байдужість до війни. Це демотивує волонтерів і стає однією з причин виходу із цієї активності.

Роздратування і розпач у волонтерів викликає і ставлення реципієнтів їх допомоги – як цивільних, так і військових. Як вказується в дослідженні **“Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні”**⁹⁰.

*“...іноді реципієнти ставляться до волонтерів як до тих, хто зобов’язаний їм щось робити. Такі отримувачі послуг мають завищені очікування і, відповідно, претензії, коли те, що можуть дати волонтери, не відповідає очікуванням (“а люди забувають, думають їм винні всі, чому фасоль, а не м’ясо”)*⁹¹.

Дослідження волонтерів Львова (**“Волонтерство у Львівській громаді: динаміка, потреби, майбутнє”**⁹²) також показує, що байдужість частини суспільства призводить до вигорання волонтерів та припинення ними постійної активної діяльності:

*“За майже два роки повномасштабної війни в Україні у волонтерському секторі військового напрямку залишилась невелика частка постійних волонтерів. Учасники дослідження, що волонтерять з 2014 року, вже більше кількох разів відчували на собі вигорання, ставили діяльність на паузу, а за деякий час поверталися до неї. Серед факторів, про які зазначали учасники, що найбільше демотивують постійних волонтерів і сприяють вигоранню – байдужість та пасивність зі сторони громади, знецінення волонтерської праці”*⁹³.

*“Через подібне ментальне розмежування та різницю контекстів волонтери зазначали, що комфортніше почуваються у колі однодумців або військових. Однак можна припустити, що за відсутності конкретних змін у комунікації та взаємодії в межах громади не виключено, що конфлікт між групами з часом буде лише загострюватися”*⁹⁵.

Автори звіту⁹⁴ дають невтішний прогноз розвитку цієї ситуації в майбутньому:

⁹⁰ Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Опубліковано 31 липня 2023 року.

⁹¹ Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Опубліковано 31 липня 2023 року.

⁹² Волонтерство у Львівській громаді: динаміка, потреби, майбутнє. Опубліковано в грудні 2023 року.

⁹³ Волонтерство у Львівській громаді: динаміка, потреби, майбутнє. Опубліковано в грудні 2023 року.

⁹⁴ Волонтерство у Львівській громаді: динаміка, потреби, майбутнє.

Проблеми розкрадання допомоги

Розголос щодо випадків, коли псевдоволонтери (шахраї) недобросовісно використовували надану фінансову та матеріальну допомогу, дуже сильно впливає на зменшення донатів від населення та зменшує ймовірність брати участь в проєктах великих фондів (навіть для тих волонтерів, хто безпосередньо на має стосунку до цих дій, але проживає і працює в тому ж місті) .

ПОТРЕБИ ВОЛОНТЕРІВ

Освітні потреби волонтерів

Нестачу можливостей для “волонтерської освіти” (як краще працювати, звітувати тощо) вказують в якості проблеми, яка демотивує, респонденти дослідження **“Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні”**⁹⁷ – «відсутність школи волонтерства». Освітні потреби волонтерського сектору автори дослідження **“Виклики та потреби волонтерського сектору”**⁹⁸ формулюють таким чином:

- фінансова грамотність: краудфандинг, проведення фінансових операцій за кордоном, фінансова звітність;
- правова грамотність: оформлення договору про провадження волонтерської діяльності, права волонтерів, чинне законодавство щодо ввезення товарів з-за кордону, оформлення передачі товарів бенефіціарам;
- логістика;
- домедична допомога;
- менеджмент;
- комунікація;
- взаємодія з органами влади .

⁹⁵ Волонтерство у Львівській громаді: динаміка, потреби, майбутнє. Опубліковано в грудні 2023 року.

⁹⁶ Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Опубліковано 31 липня 2023 року.

⁹⁷ Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Опубліковано 31 липня 2023 року.

⁹⁸ Виклики та потреби волонтерського сектору. Опубліковано в 2023 році.

⁹⁹ Виклики та потреби волонтерського сектору. Опубліковано в 2023 році.

Потреба в юридичній допомозі

Дослідження **“Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні”**¹⁰⁰ доходить висновку, що **“фахові юридичні консультації і правовий захист волонтерів в умовах нашої держави є дуже важливим для розвитку волонтерського руху”**. Один із можливих варіантів організаційної підтримки волонтерів владою за результатами цього дослідження – це надання допомоги щодо звітування (забезпечення послугами юриста, бухгалтера тощо)¹⁰¹. Автори дослідження **“Волонтерство у Львівській громаді: динаміка, потреби, майбутнє”**¹⁰² повідомляють, що респонденти їх дослідження також дуже потребують юридичної допомоги через збільшення бюрократії в сферах, де працюють волонтери, та проблемами з митницею, наводячи таку цитату (активної волонтерки військового напрямку):

*“Потрібно щось брати, брати все в руки, щоб оця вся юридична сторона і захищала волонтерів. І мають бути якісь такі інституції, поділи, тобто, щоб нам допомагали, не тільки там фінансуванням на фонд, чи юридична сторона, щоб було якась зацікавленість самого ж там міського управління, а не тільки. Тому що з часом з таким всім фонди почнуть закриватися, з таким ставленням.”*¹⁰³

Автори дослідження **“Опитування щодо правових питань, пов’язаних з діяльністю волонтерів в Україні”**¹⁰⁴ показують, що найбільш потрібне волонтерам юридичне роз’яснення щодо, по-перше, посвідчення волонтера, можливості його отримання та використання; по-друге, реєстрації у реєстрі волонтерів; по-третє, підтвердження статусу волонтера. Також цікавлять волонтерів юридичні пояснення щодо збору благодійних коштів на індивідуальні картки та звітування про це в податкову службу.

Волонтери, що співпрацюють із організаціями та фондами, часто потребують роз’яснення щодо бухгалтерського обліку, звітування та оподаткування витрат громадської чи благодійної організації¹⁰⁵.

¹⁰⁰ Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Опубліковано 31 липня 2023 року.

¹⁰¹ Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Опубліковано 31 липня 2023 року.

¹⁰² Волонтерство у Львівській громаді: динаміка, потреби, майбутнє. Опубліковано в грудні 2023 року.

¹⁰³ Волонтерство у Львівській громаді: динаміка, потреби, майбутнє. Опубліковано в грудні 2023 року.

¹⁰⁴ Наталія Повтарь, Михайло Шашук. Аналіз результатів опитування щодо правових питань, пов’язаних з діяльністю волонтерів в Україні (березень 2023 року). Опубліковано 19 квітня 2023 року.

¹⁰⁵ Наталія Повтарь, Михайло Шашук. Аналіз результатів опитування щодо правових питань, пов’язаних з діяльністю волонтерів в Україні (березень 2023 року). Опубліковано 19 квітня 2023 року.

Як індивідуальні волонтери, так і ті, що співпрацюють із фондами та іншими організаціями, зацікавлені в юридичних консультаціях щодо користування системою “Шлях”¹⁰⁶.

Потреба в психологічній допомозі

Про потребу волонтерів отримувати психологічну допомогу говорили респонденти всіх трьох досліджень, які ми цитували вище ^{107 108 109}. Автори дослідження львівських волонтерів зазначають, що **“якісна психологічна підтримка є безумовною потребою волонтерів усіх напрямів, а особливо військового, оскільки для них особливо гостро виникає проблема вигорання та демотивації”**¹¹⁰. Респонденти-волонтери зі Львова вказують, що потрібна саме довгострокова, стабільна психологічна підтримка, якою можна було би користуватися регулярно, бо зараз більшість платформ пропонують один безкоштовний сеанс¹¹¹. В дослідженні **“Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні”**¹¹² вказується, що питання психологічного стану волонтерів ігнорується донорськими організаціями, які не мають розуміння, а українські органи влади на місцях часто не мають фінансових та кадрових ресурсів для організації системної психологічної допомоги¹¹³.

¹⁰⁵ Наталія Повтарь, Михайло Сташук. Аналіз результатів опитування щодо правових питань, пов'язаних з діяльністю волонтерів в Україні (березень 2023 року). Опубліковано 19 квітня 2023 року.

¹⁰⁶ Наталія Повтарь, Михайло Сташук. Аналіз результатів опитування щодо правових питань, пов'язаних з діяльністю волонтерів в Україні (березень 2023 року). Опубліковано 19 квітня 2023 року.

¹⁰⁷ Волонтерство у Львівській громаді: динаміка, потреби, майбутнє. Опубліковано в грудні 2023 року.

¹⁰⁸ Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Опубліковано 31 липня 2023 року.

¹⁰⁹ Виклики та потреби волонтерського сектору. Опубліковано в 2023 році.

¹¹⁰ Волонтерство у Львівській громаді: динаміка, потреби, майбутнє. Опубліковано в грудні 2023 року.

¹¹¹ Волонтерство у Львівській громаді: динаміка, потреби, майбутнє. Опубліковано в грудні 2023 року.

¹¹² Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Опубліковано 31 липня 2023 року.

¹¹³ Олександра Гліжинська, Ірина Макарова, Андрій Єременко. Цінності волонтерів: результати якісного дослідження перспектив розвитку волонтерського руху в Україні. Опубліковано 31 липня 2023 року.

АДАПТАЦІЯ ОГС ДО РОБОТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Зміни у діяльності ОГС, спричинені повномасштабним вторгненням

Звіт за результатами якісного компонента дослідження “Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни”¹¹⁴ узагальнює спостереження щодо змін в діяльності ОГС, спричинених повномасштабним вторгненням. Автори виокремлюють зокрема такі тенденції:

- У сфері **стратегування**: перегляд стратегічних та оперативних планів, звуження горизонту стратегічного планування в ОГС, введення деякими організаціями напрямку “гуманітарного реагування” у статут.
- У сфері **адміністративних процедур**: зростання уваги до безпекових питань, особливо серед ОГС, що працюють на прифронтових чи деокупованих територіях, а також до питань психологічного відновлення команд та командоутворення.
- У сфері **складу персоналу**: постійна ротація всередині команд (відтік персоналу, але водночас доєднання нових членів, волонтерів, зокрема з числа ВПО); або ж розширення персоналу за кількістю людей і за спеціальностями вузького спрямування (проте все же спостерігається нестача фахівців); поява активної молоді.
- У сфері **навичок персоналу**: зростання обізнаності та навичок у військовій справі, гуманітарній допомозі, роботі з постраждалим населенням, ВПО, біженцями, військовими та ветеранами, тактичній медицині, фандрейзингу, роботі з потребами; покращився облік видання гуманітарної допомоги та звітування; зріс досвід проєктної діяльності.
- У сфері **самопочуття персоналу**: зростання навантаження (у т.ч. періодів роботи в небезпечних умовах) та випадки психологічного вигорання;
У сфері цільових аудиторій: актуалізація роботи з ВПО, військовими, ветеранами, військовими медиками, пораненими, родинами загиблих тощо; збільшення кількості унікальних бенефіціарів через мобільність цільової аудиторії.
- У сфері **напрямків діяльності**: фокус на більш актуальних напрямках діяльності; поява нових послуг і розширення кількості послуг, що пропонують ОГС; здійснюється робота на замовлення, наприклад, виконання волонтерськими групами замовлень військових різних підрозділів, військових медиків, ДСНС тощо.
- У сфері **фінансування**: поява нових джерел фінансування для ОГС, які раніше не були пріоритетними; збільшилось фінансування та зріс рівень гонорарів фахівців у сфері громадського сектору; диверсифікація джерел фінансування;

¹¹⁴ Ганна Падалка, к.соц.н, Олена Бікла, к. і.н, Андрій Білоскурський. Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни (результати кількісного та якісного дослідження). Опубліковано в 2023 році.

нові можливості проектної роботи, профінансовані міжнародними організаціями; проте все ще є потреба у фінансуванні адміністративних витрат.

- У сфері **географії діяльності**: релокація частини ОГС; збільшення географії партнерств та взаємодії; географічна розпорошеність членів команди; зміна фокусу діяльності на постраждалі території; масштабування діяльності.
- У сфері **матеріально-технічного забезпечення**: втрата матеріально-технічної бази та збільшення потреби в утриманні складів, автомобілів; перехід до “безпаперової” роботи та “мобільних” офісів.
- У сфері **партнерських відносин**: підсилення міжсекторального партнерства, пошук партнерів у громадах, розвиток особистої комунікації громадських активістів з донорами та владою.

Інтерв'ю з представниками ОГС та експертами загалом підтверджують вищенаведені тенденції.

Деякі громадські організації у 2023 році масштабували свою діяльність та/або розширили напрямки діяльності. Зокрема, були згадані напрямки відновлення/відбудови, міжнародного співробітництва та напрацювання іміджу України, адвокації та експертизи, аналітичний напрямок, розробка законодавства, гуманітарний напрямок, психосоціальна підтримка, національно-патріотичне виховання молоді, посилення інклюзії та безбар'єрності для молоді, захист української спадщини (сектор ЮНЕСКО). Зміни масштабів та напрямів діяльності закономірно спричинили зміни внутрішньої структури ОГС, а саме, створення нових відділів та/або відокремлення окремих послуг в повноцінний напрямок роботи організації з окремими командами (зокрема такі зміни згадувалися в сфері аналітики та соціальних послуг). Також були випадки, коли ОГС брали участь або самі створювали нові організації та об'єднання.

Окремі представники ОГС зазначили, що змін у цьому році не було, бо вони відбулися і продовжуються з моменту повномасштабного вторгнення.

“Ми почали системніше займатися інституційною спроможністю організації, це також дуже змінило нашу структуру. Тому що розширилась організація, з'явилося декілька напрямків, збільшилась чисельність членів організації, чисельність проектів. Те що ми спостерігаємо протягом 2023 року, організація набрала нового рівня в плані експертності, в плані проектів і напрямків роботи”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

“Я думаю, що також відбулося посилення тих організацій, які були сильними, і загалом організації зробили крок вгору, з точки зору розвитку своєї спроможності”.

Респондент(ка) експертного дослідження

На думку експертів, деякі давно діючі ОГС у 2023 році демонструють тенденцію повернення до довоєнних напрямків діяльності.

Експерти відмічають, що у громадських організацій з'явилося більше ресурсів та фінансових можливостей, зокрема через розширення підтримки міжнародних донорів, а також включення бізнесу та донацій від громадян. Також донори активніше почали вкладати

кошти у економічне відновлення територій, зокрема у відновлення бізнесу та працевлаштування людей. Деякі представники ОГС, в свою чергу, повідомляли про перехід від малих конкурсів/грантів до більш великих за обсягом фінансування.

“У сектора з’явилося достатньо багато нових ресурсів. Ми знаємо про те, що міжнародні донори нарощують свої донорські програми, з’являється більше коштів, це не тільки кошти на надання гуманітарної допомоги, це і кошти на більш, скажімо так, традиційну роботу організації громадянського суспільства, громадська участь, забезпечення демократичних процесів по мірі того, наскільки вони важливі, можливі в умовах повномасштабної війни і, відповідно, воєнного стану. Це і можливість доступу до коштів, які продовжують надходити в сектор, зокрема, благодійними ініціативами, гуманітарними ініціативами через механізми краудфандингу, механізми пожертв від громадян, від підприємств”.

Респондент(ка) експертного дослідження

“Ми трошки внутрішньо переформатувалися, і формували роботу з донорами, наприклад. Ми почали працювати тільки з великими конкурсами, перестали звертати увагу на малі, наприклад. І таким чином трошки більш сфокусувалися на основній діяльності”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

За словами експертів, у громадському секторі від 2022 року триває тенденція, яка полягає в тому, що до громадської активності залучається більше нових людей, які раніше не працювали у цій сфері взагалі, з’являються нові ОГС, зокрема ті, що надають допомогу постраждалим від війни верствам населення.

“Ну, я б почала з того, що сам сектор суттєво змінився. До сектору прийшли нові люди, насамперед у якості волонтерів, волонтерських ініціатив, це люди, які не працювали раніше в організаціях громадянського суспільства. Вони привнесли із собою багато нових умінь, зв’язків, мереж, компетенцій. Водночас змінилося саме поле організації громадянського суспільства. Їх не просто стало більше, вони стали різноманітніші... Це не справа 2023-го року, це другий рік повномасштабного російського вторгнення і, власне, частково продовжуються тенденції, які були в 2022-му році”.

Респондент(ка) експертного дослідження

Експерти та представники ОГС повідомляють про дві великі проблеми, пов’язані з людськими ресурсами: нестача та/або втрата кваліфікованих кадрів та психологічне й

“Тобто всі ці види діяльності отримали величезний поштовх, з початком повномасштабного вторгнення, коли волонтерські ініціативи, інші громадські ініціативи, одночасно прийшло дуже багато людей, які хотіли бути якимось чином корисними. Значна частина цих людей вигоріла. [...] Є люди, які займаються громадською діяльністю багато років, ну принаймні якщо відраховувати відлік активного масового громадянського суспільства від революції гідності. Тому що до революції гідності ГО були здебільшого невеликі, маргінальні, і виключно живилися коштами донорів. То масовий прихід людей стався після революції гідності. Перший масовий прихід. І ці люди або вигоріли давно, ще в 2015-2016 роках, або навчилися працювати

якимось сталим способом. В тому числі, це означає і джерела фінансування... В 2022 році стався другий великий наплив людей. І ці люди не були готові так само до марафонської дистанції. Коли виявилось, що війна не 2-3 тижні, а надовго, то в багатьох цих людей сталося вигорання, вони виявилися не готовими до марафонських дистанцій, і власне з ними зійшли тим або іншим способом, от”.

Респондент(ка) експертного дослідження

Кадрові проблеми є безпосередніми наслідками війни. Вони зумовлені релокацією (як за кордон, так і в межах України) та мобілізацією до лав ЗСУ. Також спостерігається тенденція переходу кваліфікованих фахівців з регіональних ОГС в організації міжнародного рівня, або взагалі в інші сфери, що пов'язано з вищим рівнем заробітної плати. Попри це, кадрові проблеми спостерігаються не лише в ОГС, але й у державних організаціях, у бізнесі та навіть у міжнародних донорів.

“Кадрове забезпечення, те що я чую від колег з громадського сектору, що в них повністю не вистачає кадрів. Відбулось вимивання кадрів за рахунок, ну по-перше, того що виїхали деякі працівники за кордон. Хтось змінив рід діяльності, хтось пішов на фронт. Крім того, було вимито багато працівників з потужних організацій якимись міжнародними проектами. І тому знову-таки, зі слів саме представників громадянського суспільства, що в них відчувається дуже великий кадровий голод. Якщо сказати, наприклад, про державну службу, тенденція та сама. І так само є вимивання кадрів, за рахунок того, що працівники або переїхали, або за кордон виїхали, або пішли також служити. Тому, мені здається це тенденція загальна по країні, і мабуть громадський сектор не є тут виключенням”.

Респондент(ка) експертного дослідження

“Бо спеціалістів, особливо проектних менеджерів якісних, не вистачає, як на мій погляд. Так само не вистачає експертів вузькоспеціалізованих. Це можуть бути і медичні експерти, це можуть бути експерти в галузі економіки, експерти в галузі освіти. Ті самі експерти в галузі безпеки, правове регулювання. Брак кадрів, насправді, у всіх сферах”.

Респондент(ка) експертного дослідження

“Тобто людей багато, а сказати, що на ринку дуже багато професіоналів, які можуть щось придумати і реалізувати якийсь проект від початку до кінця, над якими не треба там стояти з палкою і контролювати і підказувати постійно, то цей дефіцит кваліфікованих кадрів він залишився, не змінився”.

Респондент(ка) експертного дослідження

Хоча деякі експерти зазначають, що відбувся наплив нових людей до ОГС та волонтерських ініціатив, ці люди не вирішують проблему “кадрового голоду” повністю, оскільки не працювали у громадській сфері раніше, не знають, як вона влаштована і не мають потрібної кваліфікації. Тому є необхідність додаткового навчання, щоб підвищувати кваліфікацію нових фахівців, їхню обізнаність.

“Я також зазначала, що багато з’явилося нових волонтерських та громадських ініціатив, і от є потреба в розвитку цих кадрів, їх навчань, щоби більш професійно займатися громадською діяльністю і бути більш ефективними, краще впливати на те, що відбувається”.

Респондент(ка) експертного дослідження

Самооцінка ОГС та волонтерів щодо їх рівня адаптації до роботи в умовах війни

Чотири з п’яти (80%) опитаних ОГС та волонтерських ініціатив повністю або більшою мірою адаптувалися до роботи в умовах війни у 2023 році. Ще 19% демонструють середній рівень адаптації, а 7% повідомили, що зовсім або майже не змогли адаптуватися до роботи у воєнних умовах.

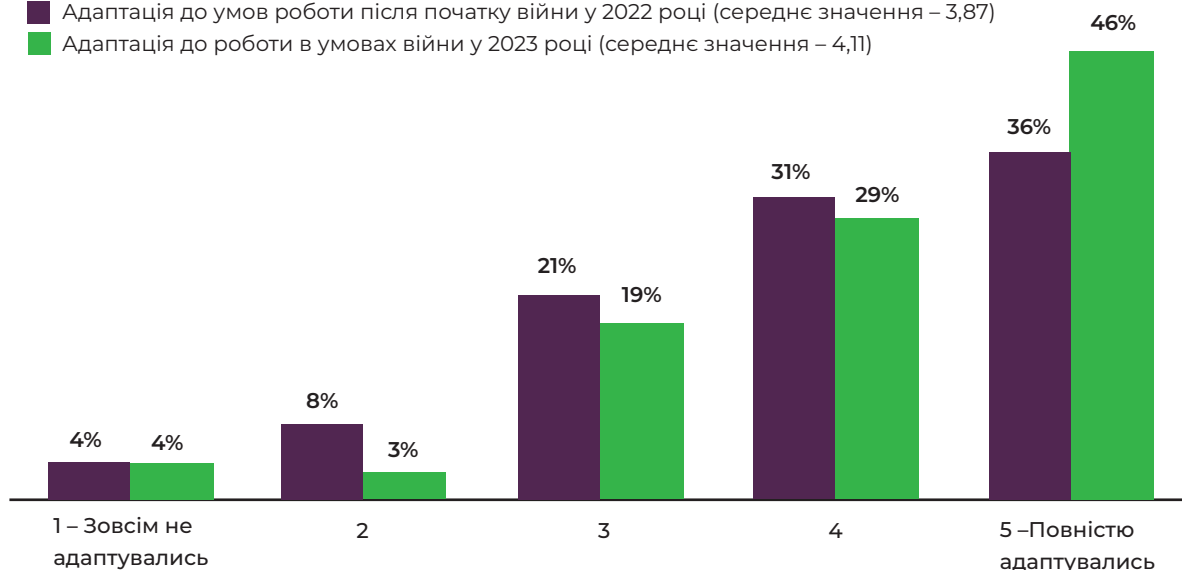
Рівень адаптованості до роботи у воєнних умовах 2023 році серед діючих організацій та ініціатив значно покращився порівняно з 2022 роком. Частка респондентів, які зовсім або майже зовсім не могли адаптуватись до роботи в умовах війни, скоротилась вдвічі – з 12% у 2022 році до 7% у 2023 році. Водночас спостерігається не тільки зростання частки тих ОГС, які мали минулого року середній рівень адаптації, а і тих, що повністю або значною мірою адаптувалися до нових умов роботи – з 67% у 2022 році до 75% у 2023 році. Середній рівень адаптації складав у 2023 році 4.1 бал з 5 максимальних, тоді як у 2022 році він становив 3.9 балів.

Слід зазначити, що зростання рівня адаптації серед ОГС та волонтерських ініціатив у 2023 році порівняно з 2022 роком може бути пов’язане і з тим, що найменш пристосовані вже “вибули” з числа тих, хто продовжує вести діяльність, і не потрапили у вибірку.

Оцінка рівня адаптації до роботи в умовах війни (2022-2023 рр.)

% серед ГО/БО у 2022 році і ОГС/волонтерів у 2023 році

- Адаптація до умов роботи після початку війни у 2022 році (середнє значення – 3,87)
- Адаптація до роботи в умовах війни у 2023 році (середнє значення – 4,11)

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Забільшістю показників сталості діяльності ОГС тією чи іншою мірою змогли забезпечити своє існування. Найкращою у 2023 році виглядає ситуація щодо організації роботи й збереження команди, а також підтримки комунікації зі своїми цільовими аудиторіями: це вдалося забезпечити відповідно 87% та 86% організацій. Успішно реалізовувати проекти і активності під час війни у 2023 році вдалося 78% ОГС, зберегти і напрацювати нові партнерства – 77% ОГС. Найбільш проблемною сферою залишається фінансування організацій, яке вдалось забезпечити у 2023 році 50% ОГС.

Порівняно із ситуацією у 2022 році, у 2023 році дещо зросла частка тих організацій та ініціатив, що забезпечили сталість діяльності в умовах війни за такими аспектами роботи, як комунікації з ключовими аудиторіями (з 82% до 86%) та успішна реалізація проектів та активності (з 72% до 78%). Майже не змінилась за рік ситуація з організацією роботи та збереженням команди, а також створенням і підтримкою партнерств. Водночас тривала війна стала значним випробуванням для забезпечення фінансування діяльності ОГС, оскільки частка тих, кому вдалося забезпечити фінансову стійкість в умовах війни, скоротилась за рік з 58% до 50%.

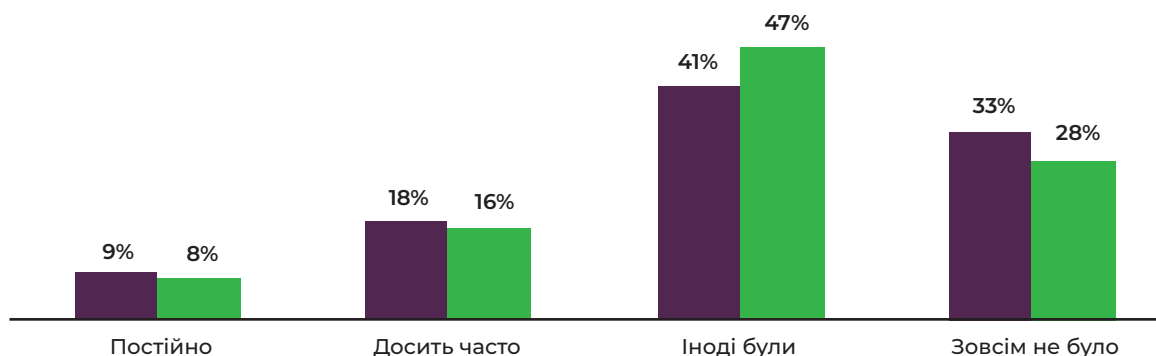
Тільки 28% організацій не стикалися з труднощами реалізації власної діяльності у 2023 році. Найчастіше проблеми мали епізодичний характер, про що повідомили 47% ОГС, хоча 16% ОГС мали досить часті проблеми, а 8% – постійні.

Порівняно з ситуацією у 2022 році, частка організацій, які мали проблеми у 2023 році хоча б іноді, зросла з 67% до 72%, водночас ОГС наголошували на скоріш тимчасовому, ніж на частому або постійному характері наявних проблем.

Труднощі в реалізації власної діяльності у 2022 та 2023 роках

% серед ГО/БО у 2022 році і ОГС/волонтерів у 2023 році

■ Труднощі у 2022 році ■ Труднощі у 2023 році

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Способи адаптації до викликів воєнного часу

Більшість керівників ОГС зазначила, що їхнім організаціям вдалося адаптуватися до нових умов та зберегти сталість процесів.

Досить успішно вдалося адаптуватися тим організаціям, котрі працюють вже давно: це сталі ОГС, що почали власну діяльність ще до початку війни, тому вони мають певний досвід адаптації. Процесу адаптації також посприяла донорська підтримка. Важливу роль відіграв аспект кооперації всередині самого громадського сектору: до прикладу, згадується ініціатива «СпівДія», в межах якої було об'єднано низку ОГС.

“Я думаю, багато в чому адаптуватися організаціям вдалося тим, які були сильними ще до війни, тобто в яких було сильне планування, так, в тому числі стратегічний був сильний менеджмент, і їм вдалося переформатувати”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

“Деякі організації, мені здається, це більш такі потужні організації, вони собі як працювали, то вони так і працюють. Навіть може навпаки, вони з війною якісь кошти залучили більше, оскільки там міжнародні партнери почали ще більш турбуватися якимось там, це дало якусь можливість більше розвиватися. А от в малих ГО, які були такі активні, нові, дуже розвивалися, я бачу дуже мало”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

Разом з тим, слід зауважити, що процес адаптації є дуже складним для новоутворених ОГС, котрі ще мають сталих партнерств та відповідно постійної підтримки донорів. Також, на думку деяких експертів, процес адаптації ускладнився через втрату кадрового потенціалу, звичних джерел фінансування, а деяким ОГС, навпаки, довелося розширюватися, що створило виклики вже організаційного та структурного характеру.

“Коли команди розширюються, то виникає дуже багато внутрішніх операційних питань, які треба забезпечувати. І вже зовсім по-іншому треба врегулювати діяльність організації, і це додаткове навантаження на те, щоб паралельно і розширяти діяльність, і паралельно думати якраз над сталістю роботи, над сталістю організації як такої”.

Респондент(ка) експертного дослідження

“Є деякі організації, яким це складно. Зокрема це ті організації, які займалися фандрейзингом для вразливих груп. І в багатьох випадках їх ресурси, які вони могли б залучити, були поглинуті фінансовими зборами на підтримку армії, чи стали канібалізованими фінансовими зборами на підтримку армії, чи м-м-м... якимись більш ургентними потребами. І в результаті сталося так, що їм стало складніше фандрейзити на свої речі. Наприклад, те що не є питанням життя і смерті. Те що є питанням розвитковим, фандрейзити стало складніше. Відпо відно це є той сектор організацій, який випав. З іншого боку, донори стали відкриті до ширшого спектру питань. Тобто частково перекриття відбулися за рахунок донорів”.

Респондент(ка) експертного дослідження

Представники ОГС пояснюють успішну адаптацію до роботи в умовах війни тим, що в цілому вдалося зберегти кадровий потенціал організацій або ж знаходити альтернативи залучення працівників на окремі проєкти (проєктна зайнятість); деякі організації розробили нові політики реагування на виклики сьогодення (політики захисту персональних даних, інформаційної безпеки тощо); організації приділяють увагу психоемоційному стану працівників.

“Ми з огляду на нові виклики почали вдосконалювати свої політики. Зокрема, розробили політику безпеки, захисту персональних даних, інформаційної безпеки. Ми почали працювати з колективом, в плані підтримки психоемоційного стану”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

“У нас є системні проблеми з чоловіками, пов'язаними з тим, що людей мобілізують. З тим, що важко залучити фахівців. А цю історію ми вирішуємо шляхом залучення зовнішніх експертів або експертів парт-тайм високої кваліфікації, які нам допомагають частково, або допомагають в регіоні нашим партнерам. Наприклад, там діє бізнес. І таким чином ми, знову ж таки, посилюємо сталість”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

“Ну, по-перше, в нас немає штатних працівників організації. В нас є працівники... всі залучені експерти, фахівці, під проєкти, ми створюємо проєктні групи наказом голови правління. Це пов'язано з тим, що, як я вже зазначила, більшість членів організації – це науковці Сумського державного університету. Це викладачі, які основне місце роботи... це Сумський державний університет. Ми взагалі, коли створювали організацію, ми її не розглядали як таку повноцінну організацію, де будемо працювати. Ми її розглядали як організацію, де можна залучати кошти і студентів вчити працювати, писати проєкти і реалізувати їх”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

Деякі ОГС навіть створили спеціалізовані HR-відділи та відповідні позиції у штаті для більш ефективного пошуку та утримання співробітників.

“Ми визначили нову роль head of talent management, і почали шукати цю людину. І визначили політики, які ми маємо прописати. Але поки що ми насправді майже рік шукаємо відповідного керівника, і не можемо знайти. Ми зрозуміли, що жоден університет в нас не готує таких управлінців”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

В окремих випадках керівники ОГС зазначали про особливу структуру роботи, управління ризиками, успішну координацію та комунікацію, а також успішний перехід від реагування до планування як складові адаптації.

“Нам вдалась ця адаптація в зв'язку з тим, що тут була потужна робота правління Асоціації. [...] Вам варто розуміти, що Асоціація має доступ через чат, раз, до будь-якого куточка України і до будь-якої громади, і обласної, і молодіжної ради. Тому в нас дуже швидка комунікація. І ми чітко розуміємо, що відбувається в області, в громаді. Треба зробити або один дзвінок, або одне повідомлення, і ми знаємо, що там”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

“Оскільки для нас є вкрай важливим перейти від реагування, в якому ми, як суспільство, напевно, і бізнесу, і громадського сектору знаходились в 2022 році, перейти все-таки до планування, наскільки це можливо, вже в 23-му, от, і мені здається, що нам це вдається”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

РІВЕНЬ ЗГУРТОВАНOSTI ТА СПІВПРАЦІ ОГС МІЖ СОБОЮ ТА З ІНШИМИ АКТОРАМИ

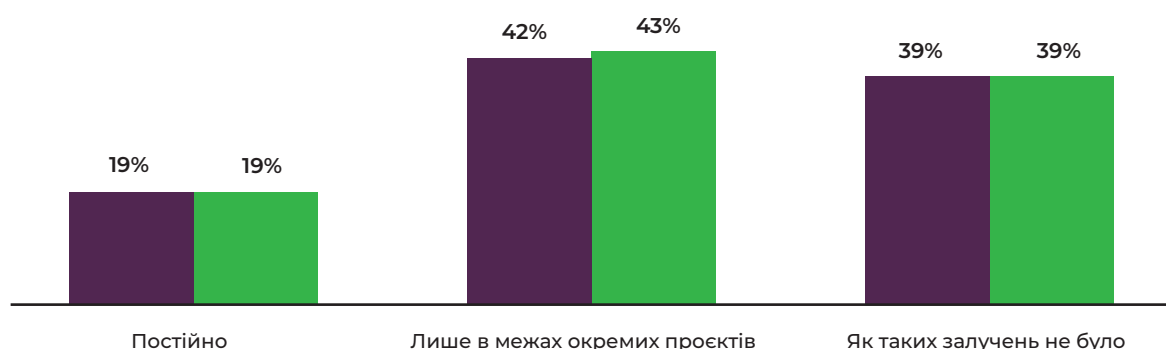
Співпраця ОГС/волонтерів між собою

За результатами опитування ОГС та волонтерів, співпраця між ними та іншими благодійними / громадськими організаціями у 2023 році залишилась на тому ж рівні, що й у 2022 році. Впродовж останнього року постійно залучали до співпраці інші організації 19% ОГС та волонтерів (стільки ж, скільки й у 2022 році). Крім цього, в межах окремих проєктів у 2023 році залучали до співпраці інші організації 43% ОГС та волонтерів (42% у 2022). Не співпрацювали з іншими ОГС у 2023 році 39% опитаних (стільки ж, скільки й у 2022).

Залучення до співпраці інших благодійних / громадських організацій

% серед ГО/БО у 2022 році і ОГС/волонтерів у 2023 році

■ 2022 ■ 2023

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Про залучення до співпраці волонтерських, гуманітарних ініціатив та індивідуальних волонтерів у 2023 році на постійній основі зазначили 20% ОГС та волонтерів, а в межах окремих проєктів – 44%. Натомість 36% опитаних ОГС та волонтерів відмітили те, що вони не залучали до співпраці волонтерські, гуманітарні ініціативи та індивідуальних волонтерів.

Залучення до співпраці волонтерських, гуманітарних ініціатив та індивідуальних волонтерів

% серед всіх ОГС/волонтерів у 2023 році

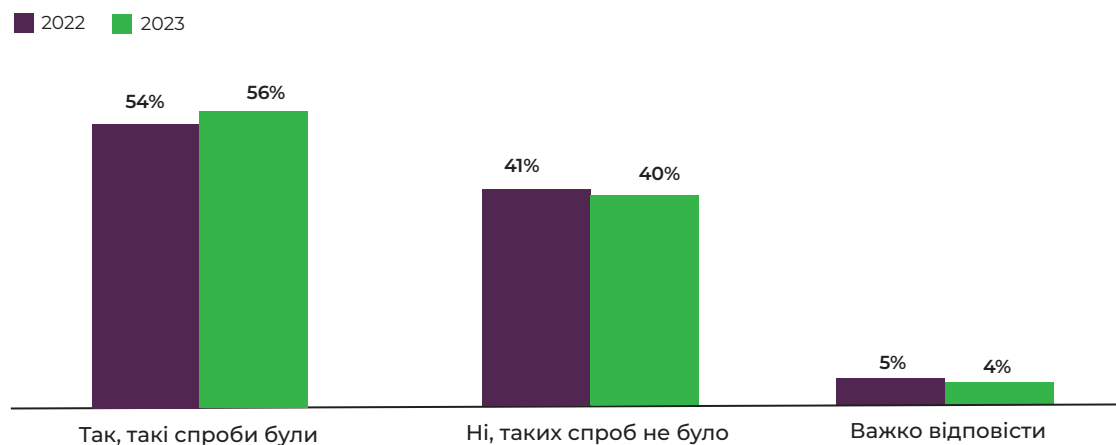

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАП Єднання

Досить часто ОГС отримують запрошення до співпраці від інших громадських, благодійних організацій та волонтерських ініціатив. У 2022 році про це повідомили 54% ОГС, а у 2023 році – 56% ОГС та волонтерів.

Спроби залучення ОГС та волонтерів до співпраці з боку інших громадянських, благодійних організацій та волонтерських ініціатив

% серед ГО/БО у 2022 році і ОГС/волонтерів у 2023 році

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАП Єднання

За даними **Інституту аналітики та адвокації**, половина ОГС, котрі вже залучені до процесів відновлення, входять до однієї чи декількох коаліцій чи об'єднань. Найпопулярнішими виявилися RISE Україна, Коаліція **«Реанімаційний пакет реформ»** та **Консорціум RRR4U**. Автори звіту **“Громадянське суспільство у відновленні України”** відмічають, що

“спостерігається тенденція до зростання співпраці між громадськими організаціями на основі спільних або схожих цілей. Про це свідчить зростання кількості спільних ініціатив, спрямованих на ліквідацію наслідків війни, боротьбу з агресором та допомогу країні у відновленні”¹¹⁵.

Абсолютно всі представники організацій громадянського суспільства, що взяли участь у глибинних інтерв'ю, співпрацюють з іншими ОГС. Зустрічаються різноманітні види та рівні співпраці, починаючи від спільних заходів (для комунікації, обміну досвідом, координації, тощо) і закінчуючи спільними проектами та консорціумами. Зокрема, були згадані такі види взаємодії та співпраці:

- Організовані зустрічі (як мінімум раз на пів року і частіше);
- Нетворкінги та тренінги (обмін досвідом, підвищення кваліфікації, стратегічне планування);
- Пошук партнерів/заохочення до проектів;
- Сталі партнерства/консорціуми (на основі угод/меморандумів);
- Громадська мережа (комунікація та координація);
- Коаліції та об'єднання;
- Неформальні партнерства (проектна зайнятість);
- Коаліції громадських рад.

Представники ОГС також згадували і про конкуренцію в громадському секторі, хоча й зараз вона менш виражена у порівнянні з 2021-2022 роками. Конкуренція посилює рівень недовіри серед ОГС, що негативним чином впливає на співпрацю.

“Ми працюємо конкретно з двома великими блоками молодіжної політики. Це центри і ради. І є організації, які теж працюють з цим. Ми в переважній більшості зі всіма дружимо. Але є, умовно, одна організація, про яку нам зараз поки відомо, яка теж хоче зайти в цю нішу. Вона заходить, все ок, все нормально і ми, в принципі, комунікуємо ок. Але поза очі це якась умовно недовіра, я не знаю як це описати. Не люб'язність, небажання йти на якісь там компроміси, перемовинами і всяке таке”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

¹¹⁵ Olena Andriieva, Viacheslav Kurylo, Vitalii Nabok, Josh Rudolph. *Civil Society in Ukraine's Restoration. A Guide to CSOs Mobilizing for a Marshall Plan. Published in September 2023.*

“Якщо якась людина працювала в одній організації вже якось її не дуже могли залучати до проектів іншої організації. Зараз це все зникло. Якась інформація там не дуже активно поширювалася, вона десь могла локалізуватися в одній організації, да? Не дуже ділилися якимись можливостями. Ну от відчувалось. Це не була якась війна, да? Але це були якісь такі ну дійсно...не згуртована робота якась. А чомусь зараз змінилося. Знову ж таки, можливо зрозуміли про зовнішнього ворога. Можливо більше просто роботи всім додалося, і немає часу цим займатися. Плюс, зрозуміли мабуть, що потрібно м-м...ну якось мережуватися, і це вигідніше”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

Співпраця між ОГС/волонтерами та органами влади

Надаючи оцінку налагодженню контактів з органами влади центрального рівня в рамках спільного подолання наслідків війни, 38% опитаних ОГС і волонтерів зазначили про те, що їм зовсім не вдалось налагодити контакт, 9% відмітили поганий результат комунікації, 28% – посередній, а 25% – дуже добрий/добрий.

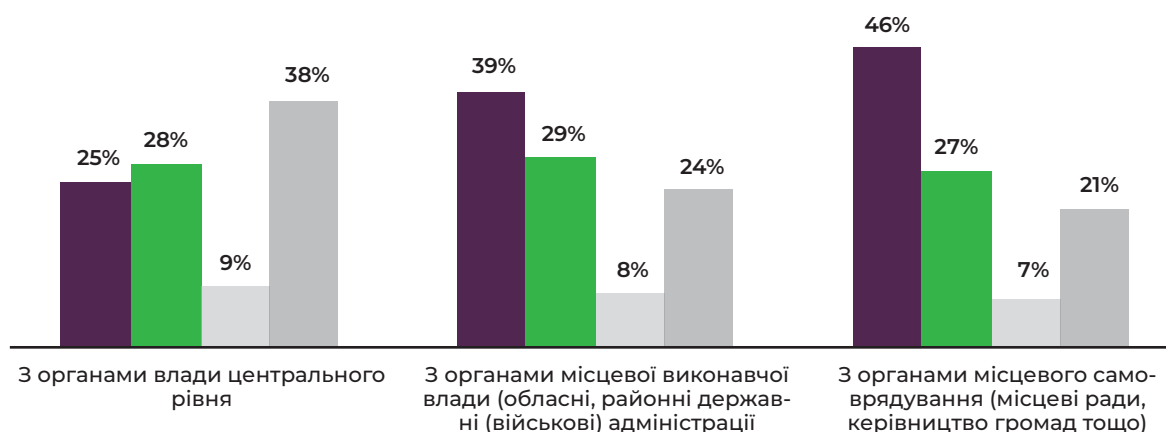
Що стосується органів місцевої виконавчої влади (обласних, районних державних (військових) адміністрацій), 24% опитаних ОГС і волонтерів зазначили, що їм не вдалось налагодити з ними контакт, 8% оцінили його погано, 29% – посередньо, а 39% надали дуже добру/добру оцінку налагодженню контактів в рамках спільного подолання наслідків війни.

Оцінюючи успішність налагодження контактів з органами місцевого самоврядування (місцевими радами, керівництвом громад тощо), 21% опитаних ОГС і волонтерів повідомили, що їм не вдалось налагодити контакт, 7% надали погану оцінку, 27% – посередню, а 46% – дуже добру/добру.

Оцінка налагодження контактів з органами влади в рамках спільного подолання наслідків війни

% серед всіх ОГС/волонтерів

■ Дуже добре/добре ■ Посередньо ■ Погано ■ Зовсім не вдалося

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

У 2023 році 41% організацій отримували запрошення до співпраці з боку державних органів або місцевого самоврядування, у 2022 році ця частка становила 42%, тобто помітних змін не відбулося.

Представники ОГС, що взяли участь у глибинних інтерв'ю, повідомляли про співпрацю їх організацій з органами державної влади та ОМС у форматі консультацій ОГС щодо розробки державних політик, стратегій та напрямків розвитку у різних сферах (були згадані напрямки молодіжної політик та підтримки молоді, міжнародної адвокації). Слід зазначити, що з органами державної влади більше співпрацюють ОГС національного рівня, в той час коли ОГС локального рівня тісніше взаємодіють з ОМС. Повідомлялося, що деякі громадські організації здійснюють спроби інституціоналізувати взаємодію з органами влади, наприклад, шляхом підписання меморандумів про співпрацю.

“ГО намагаються вести у рамках закону, використовуючи якісь договірні методи з органами влади, підписуючи меморандуми, переводячи свою діяльність з договорів на рівні особистості в якусь сталу роботу. Між ГО як юридична особа, наприклад, і державним органом”.

Респондент(ка) експертного дослідження

Водночас, як зазначалося у розділі “Вплив і роль волонтерських ініціатив в Україні”, вплив організацій громадянського суспільства на прийняття рішень залишається обмеженим і залежить передусім від можливості встановити особистий контакт між представниками громадського сектору та органів влади.

“Організації громадянського суспільства стали суспільно впливовішими. Але немає можливості інституціоналізувати цей вплив через

політику уряду. Ну, через політику адміністрації краще сказати. Бо це буде більш інклюзивний термін. Через політику адміністрації, яка полягає у не взаємодії з громадянським суспільством аж до моменту, коли виникає крайня потреба. Тому, значна частина впливу ОГС на прийняття політичних рішень, вона тримається на особистих контактах. Вона тримається на партизанських методах проникнення всередину адміністрації... Це означає, скажімо так, більш підприємницькі підходи до того, щоб донести свою думку. Це може бути пошук спільних знайомих, це може бути знаходження способу, яким чином можна проникнути з якимись ідеями на якісь події, і там зловити когось. Це може бути задіявання західного партнера, для донесення якоїсь думки між двома українськими суб'єктами”.

Респондент(ка) експертного дослідження

За даними опитування Chatham House **“Участь громадянського суспільства у відновленні України”**, ОГС не задоволені тим, як українська влада залучає їх до планування процесів відновлення, пояснюючи це передусім браком політичної волі та браком інформації. Майже половина респондентів вважає основною перешкодою взаємодії між ОГС та владою війну та необхідність кризового менеджменту під час активної фази конфлікту. Втім, представники громадянського суспільства говорили також про небажання влади співпрацювати:

“Дехто говорив про небажання урядовців як на національному, так і на регіональному рівнях ділитися владою з лідерами громадянського суспільства, в яких вони часто бачать конкурентів. У тих випадках, коли влада запрошувала ОГС до участі в процесах відбудови, якість взаємодії, на думку респондентів, більше свідчила про те, що влада це робила «для галочки», радше ніж для встановлення значущого контакту”¹¹⁶.

Відповідно до звіту **“Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни”**, близько чверті ОГС-респондентів перебувають на найнижчому (первинному) рівні взаємодії з донорами та урядовими структурами/органами державної влади. Кожна п'ята організація має такі взаємовідносини з органами місцевого самоврядування. Натомість взаємодія з іншими ОГС, ЗМІ та широкою громадськістю розвинена краще¹¹⁷.

Якщо говорити про різні аспекти взаємодії з місцевою владою, найменше ОГС задоволені доступом до ухвалення рішень (27% зовсім незадоволені) та залученням громадськості до розроблення політики (26% зовсім незадоволені). Потенціал створення партнерських відносин між місцевою владою та їхньою ОГС 28% респондентів оцінили як низький чи дуже низький, 24% – як середній, 28% – як достатній, а 17% – як високий ¹¹⁸.

¹¹⁶ Lutsevych, O. (2023), *Giving civil society a stake in Ukraine's recovery: How government, citizens and donors can work together to embed trust in reconstruction, Briefing Paper*, London: Royal Institute of International Affairs,

¹¹⁷ Падалка Г., Бікла О., Білоскурський А. (2023). *Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни.*

В рамках цього ж дослідження за результатами глибоких інтерв'ю з представниками ОГС були виокремлені позитивні та негативні практики взаємодії ОГС із владою ¹¹⁹.

До **ПОЗИТИВНИХ** можна віднести, зокрема, наступні:

- Робота у громаді таких консультативно-дорадчих органів як рада волонтерів, рада ВПО, рада з гуманітарних питань.
- Координаційні ради з відновлення, у які за квотами в різні комітети запрошуються представники (-ці) ОГС.
- Спільна проєктна робота над проєктами від донорів.
- Пряма комунікація з обласними військовими адміністраціями.
- У громаді є Положення про конкурс громадських організацій; відбуваються конкурси для громадськості.
- Влада відповідає на запити від громадськості.
- Влада надає списки людей, які потребують нагальної допомоги.

Негативні практики, які не сприяють співпраці ОГС із владою, це:

- Імітація / саботаж владою громадської участі у місцевій політиці.
- Робота влади лише зі “своїми” ОГС.
- Закриття сайтів місцевої влади через «загрозу хакерських атак».
- Недовіра до ОГС як експертів у тому чи іншому питанні.
- Бюрократичні перепони з боку влади, наприклад, нові форми контролю за отриманням та розподілом гуманітарної допомоги.
- Недостатнє розуміння представниками ОГС специфіки діяльності влади.
- Слабка/непряма комунікація з ОГС; послаблений громадський контроль та інше.

За даними опитування **Chatham House “Участь громадянського суспільства у відновленні України”**, ОГС низько оцінюють поточні зусилля української влади із залучення їх до планування процесів відновлення. Лише 30% ОГС вважають, що державні органи їх залучають. Основними причинами такого стану справ опитані ОГС називають відсутність політичної волі на найвищому рівні та брак інформації про планування державного відновлення¹²⁰.

¹¹⁸ Падалка Г., Бікла О., Білоскурський А. (2023). *Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни*.

¹¹⁹ Падалка Г., Бікла О., Білоскурський А. (2023). *Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни*.

¹²⁰ Lutsevych, O. (2023), *Giving civil society a stake in Ukraine's recovery: How government, citizens and donors can work together to embed trust in reconstruction, Briefing Paper*, London: Royal Institute of International Affairs,

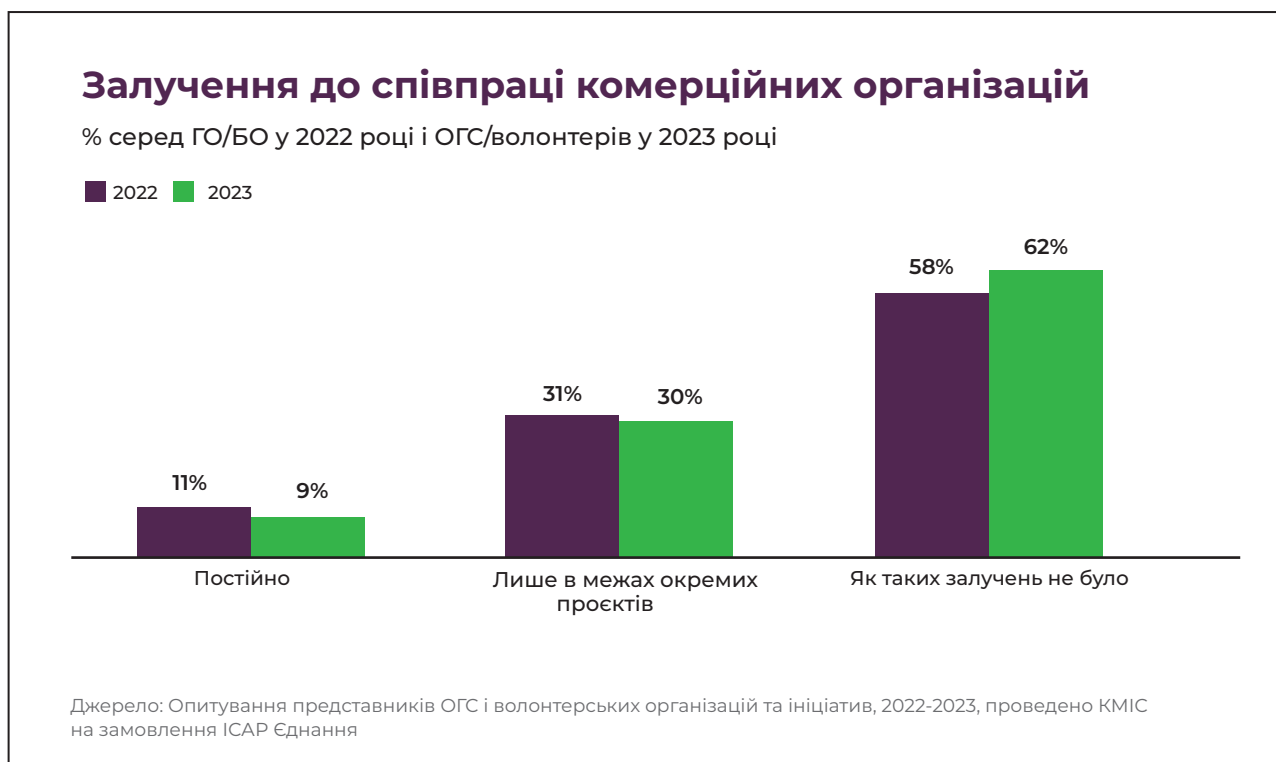

Результати опитування Інституту аналітики та адвокації **“Громадянське суспільство у відновленні України”** серед ОГС, котрі вже залучені до процесів відновлення, демонструють більш оптимістичну картину. Половина опитаних ОГС повідомила, що вони взаємодіють з місцевими органами влади, третина – з центральними органами виконавчої влади.

Майже кожна п'ята організація взаємодіє з органами влади на більш ніж одному рівні. Основною формою взаємодії є участь у публічних заходах та консультаціях із громадськістю. Іншими відносно поширеними формами є надання аналітичної підтримки та проведення досліджень, навчання та підвищення спроможності, реалізація спільних проєктів та розробка законопроєктів. Натомість розробка цифрових рішень та робота у консультативно-дорадчих структурах є менш поширеними¹²¹.

Співпраця між ОГС/волонтерами та іншими особами й організаціями

Залучення до співпраці комерційних організацій не є поширеною практикою серед ОГС як у 2022, так і у 2023 році. Постійне залучення до співпраці комерційних організацій практикували 11% опитаних ОГС та волонтерів у 2022 році та 9% у 2023 році, а залучення в межах окремих проєктів – 31% та 30% відповідно.

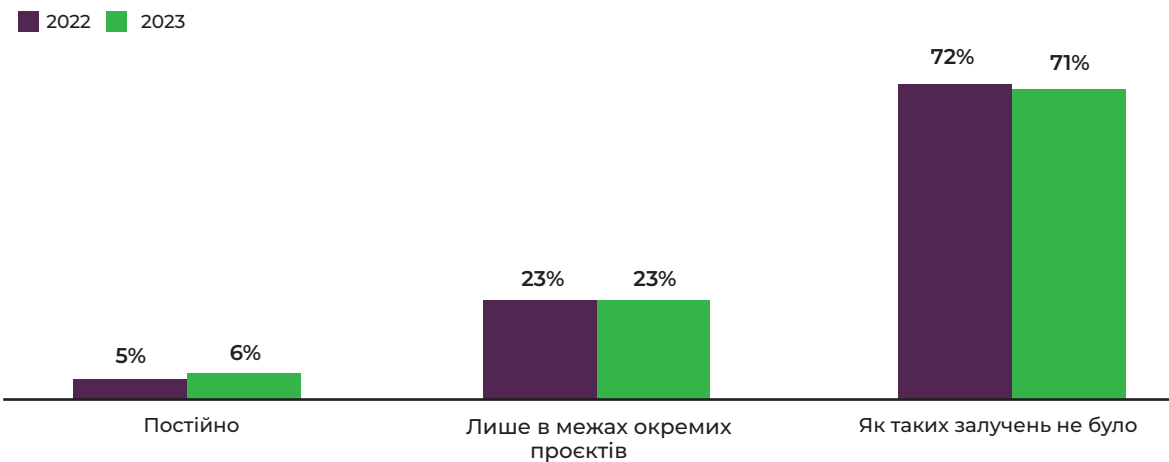

Про залучення до співпраці інфлюенсерів / медійних персон на постійній основі у 2023 році відзначали 6% ОГС і волонтерів (5% у 2022 році). Про залучення в межах окремих проєктів зазначили 23% опитаних у 2022 та 2023 роках.

¹²¹ Olena Andriieva, Viacheslav Kurylo, Vitalii Nabok, Josh Rudolph. *Civil Society in Ukraine's Restoration. A Guide to CSOs Mobilizing for a Marshall Plan. Published in September 2023.*

Залучення до співпраці інфлюенсерів/медійних персон

% серед ГО/БО у 2022 році і ОГС/волонтерів у 2023 році

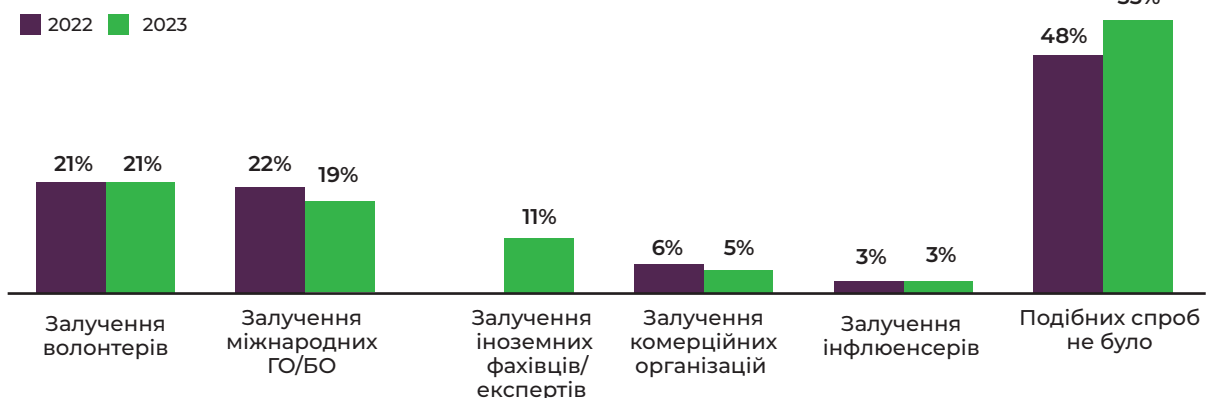

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

У 2023 році 55% опитаних ОГС та волонтерів не здійснювали спроб залучення до співпраці людей/організацій за межами України (у 2022 році не намагались цього робити 48%). Ще 21% залучав іноземних волонтерів, 19% – міжнародні ГО/БО, 11% – іноземних фахівців / експертів, 5% – комерційні організації, 3% – інфлюенсерів. Значних змін щодо залучення різних категорій осіб та організації з-за меж України порівняно з 2022 роком не відбулось (слід зазначити, що стосовно іноземних фахівців та експертів питання у 2022 році не ставилося).

Спроби залучень до співпраці з боку ГО/БО людей чи організацій за межами України

% серед ГО/БО у 2022 році і ОГС/волонтерів у 2023 році, множинний вибір

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Представники ОГС, що взяли участь у глибинних інтерв'ю, повідомляли про розвинені партнерські відносини з донорськими організаціями, в переважній більшості міжнародного рівня, які забезпечують стале фінансування та підтримку. Окрім цього, ОГС активно співпрацюють з урядами інших країн.

Важливо зауважити, що у дослідженні взяли участь спроможні ОГС, які зуміли адаптуватися до роботи в умовах воєнного часу та забезпечити фінансування своєї діяльності. Далеко не всі ОГС можуть похвалитися такою міжнародною співпрацею та підтримкою, особливо новостворені.

“До речі, забув Вам сказати за масштабний проект, асоціація отримала інституційну підтримку від IREX-а. На 18 місяців ми там оновлюємо наші стратегії і політики, і будемо реалізувати різні програми, приймаємо участь. Тобто IREX є нашим партнером. До речі, серед партнерів також ICAP, ЮНІСЕФ, Фонд народонаселення з цих організацій, бо вони завжди долучаються до наших форумів і проектів. Про можливості розповідають і так далі. У нас, наприклад, є меморандум з фондом народонаселення, так, що ми їхня партнерська організація. Я уже мовчу за міжнародний рівень. Тому що у нас є меморандум між двома об'єднаннями, які альтернативні до наших, там, у Молдові, в Польщі, в Литві, ми працювали навіть із Шотландією, з Іспанією, з Хорватією. Тобто тут така мережа, що я Вам скажу, що прям занадто”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

“Наша організація визначила низку країн, з урядами яких ми намагаємося особливо працювати для підтримки... для продовження і посилення підтримки України. Це Сполучені Штати, це Нідерланди, Франція, Німеччина, Італія. Ну і ще ми займаємося японським напрямком, от і з нашими партнерами постійно готуємо публікації у міжнародні мас-медіа. Готуємо візити, де організуємо зустрічі з найвпливовішими політиками, журналістами, експертами. Там співпраці дуже багато. Ну і звичайно, для нас важливо тут діяти не наодинці, а з... теж з сильними потужними організаціями”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

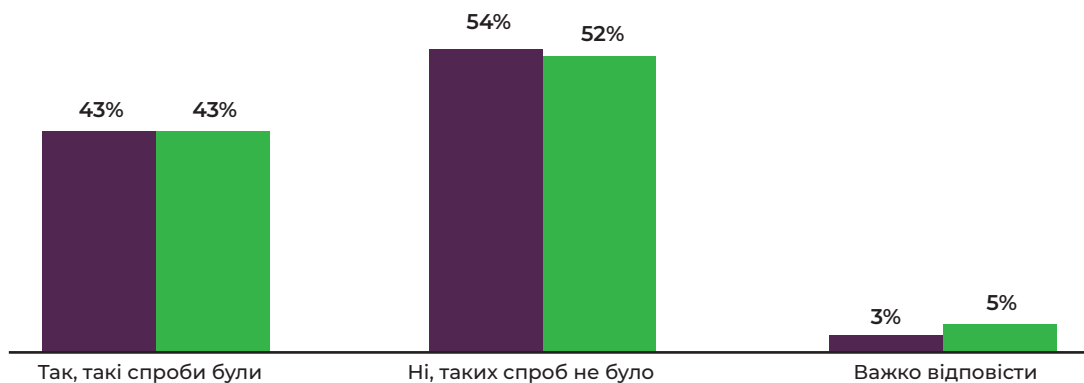
Пропозиції співпраці для допомоги ЗСУ та постраждалим категоріям населення

Серед усіх опитаних ОГС і волонтерів 43% повідомили, що отримували пропозиції співпраці в рамках проектів, спрямованих на допомогу ЗСУ – стільки ж, скільки й у 2022 році.

Пропозиції проектів співпраці, спрямованих на допомогу ЗСУ

% серед ГО/БО у 2022 році і ОГС/волонтерів у 2023 році

■ 2022 ■ 2023

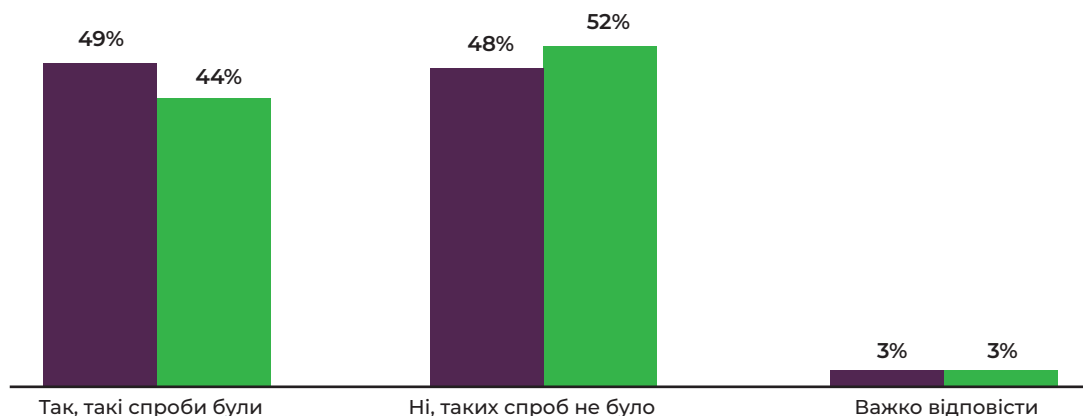
Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Серед усіх опитаних ОГС і волонтерів 44% отримували пропозиції співпраці в рамках проектів, спрямованих на допомогу постраждалим категоріям населення. У 2022 році цей показник був дещо вищий – 49%.

Пропозиції проектів співпраці, спрямованих на допомогу постраждалим категоріям населення

% серед ГО/БО у 2022 році і ОГС/волонтерів у 2023 році

■ 2022 ■ 2023

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

НЕОБХІДНА СТРАТЕГІЯ ПІДТРИМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РОЗВИТКУ ОГС ПІД ЧАС ВІЙНИ ВІД ДЕРЖАВИ ТА ДОНОРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Оцінка роботи з підтримання діяльності та розвитку ОГС під час війни

Більшість опитаних ОГС та волонтерів оцінили роботу центральної влади з підтримки діяльності та розвитку ОГС під час війни посередньо (48%) або низько (43%). Лише 9% оцінили її високо. Середня оцінка становить 2.5 за 5-бальною шкалою.

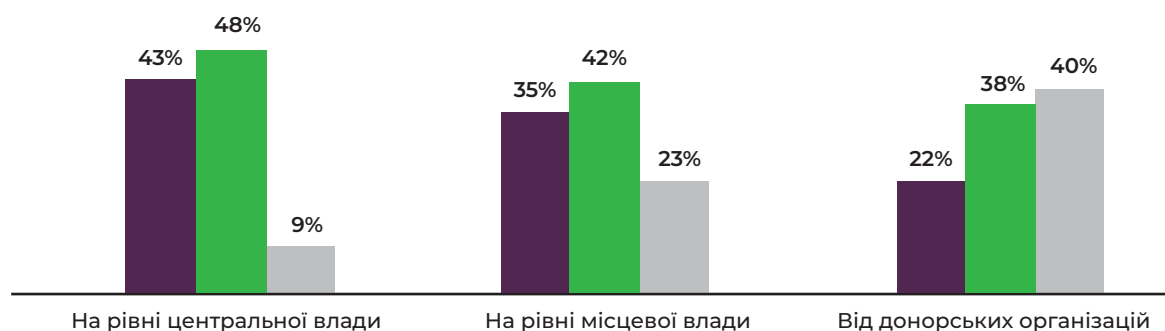
Роботу місцевої влади у цьому напрямку 42% опитаних оцінили посередньо, 35% – низько, а 23% поставили високу оцінку. Середній бал становить 2.7 за 5-бальною шкалою.

Врешті, найкраще опитані оцінили зусилля донорів з підтримки діяльності та розвитку ОГС під час війни: 40% – високо, 38% – посередньо, 22% – низько. Середній бал становить 3.1 за 5-бальною шкалою.

Загальна оцінка роботи з підтримки діяльності та розвитку ОГС під час війни

% серед всіх ОГС/волонтерів, n=1501

■ Дуже низько/скоріше низько ■ Посередньо ■ Дуже високо/скоріше високо

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ICAP Єднання

Найбільш затребувані форми та способи підтримки ОГС державою та донорами

За результатами опитування, серед найнеобхіднішого для підтримки діяльності та розвитку ОГС під час війни ОГС та волонтери найчастіше обирали державне фінансування ОГС через гранти на інституційний та організаційний розвиток (46%), прозорі конкурсні механізми розподілу державних коштів (42%), інформування, навчання представників ОГС щодо ініціатив та планів влади (41%), публічні консультації з ОГС, врахування їх специфічних потреб (41%).

Волонтери частіше зазначають про необхідність створення сприятливих умов для міжсекторальної співпраці ОГС (43%) та зменшення податкового тиску на благоотримувачів і надавачів благодійної допомоги (41%) порівняно з ОГС (32% та 31% відповідно).

Узагальнюючи думки представників ОГС та експертів, що взяли участь у глибинних інтерв'ю, можна виокремити принципи підтримки ОГС та волонтерів під час війни окремо для донорів, для держави та спільні (для донорів і держави).

Представники ОГС та експерти озвучили такі очікування від донорів:

- Підтримка локальних ОГС, які краще обізнані у контексті тієї чи іншої місцевості/ громади та можуть бути подекуди ефективнішими на місцях.

“Я би рекомендувала в стратегії орієнтуватися на локальні організації, і підтримувати саме ось такі маленькі організації. Особливо якщо ще буде відбуватися... занурення в сільські територіальні громади, і активізація там громадянського суспільства. Це було би супер. Тому що те що я бачу, коли вдається маленькій зовсім, ініціативній групі з 2-3 людей отримати якийсь грант, вони можуть навіть змінити кардинально громаду”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

- Підтримка сталості ОГС, інституційна підтримка (приміщення, обладнання, заробітна плата співробітникам, послуги бухгалтерії, логістики тощо).

“Коли підтримують організації не суто на якийсь один конкретний проект, менший чи більший, а підтримують інституційно. Оце важливо. Коли організації розуміють, що на основні їх витрати у них на найближчий рік, можливо там 14 місяців, у них є гарантована підтримка. Тобто вони добирають вже за рахунок інших донорів, вже профільно якісь невеличкі ресурси. Але в них покриваються їх основні витрати. І така інституційна підтримка дається під стратегії на найближчий рік. Я думаю, що такий підхід фінансування в багатьох організацій, він міг би показувати стабільні результати”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

- Підтримка ОГС у подоланні кадрової кризи: наприклад, впровадження навчальних програм, сприяння підвищенню кваліфікації фахівців, особливо керівників та проектних менеджерів, створення програм стажування з залученням молоді з університетів до громадської діяльності.

“Мають бути абсолютно практичні речі, які допомагають організаціям бути більш сталими, зростати і долати кадрову кризу. Якщо у вас немає кадрів таких, яких ви хочете, треба працювати з тими хто є, їх навчати, постійно зростати”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

- Спрощення бюрократичних процедур та посилення гнучкості донорів, оскільки це затримує донорську допомогу та є бар'єром для багатьох нових ОГС, не обізнаних із процедурами.

“Стосовно донорських організацій, то, зараз я бачу що донорські організації трохи урегульовують, дуже урегульовують роботу з ГОшками. Багато вимагають. Що, наприклад, не було до повномасштабного вторгнення. Там нові політики якісь, нові процедури, нові домовленості, про які там мало хто раніше знав”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

- Подолання проблеми дублювання, коли донори, не координуючись між собою, фінансують схожі проєкти.
- Прозорі методи оцінювання успішності проєктів з точки зору донорів та покращення комунікацій про політики донорів щодо оцінювання, щоб ОГС завжди були обізнані з особливостями процедури.
- Створення представництв іноземних донорів в Україні: фізична присутність посилить відчуття підтримки партнерів.

Представники ОГС та експерти озвучили такі очікування від **держави**:

- Забезпечення та підтримка прозорих умов співпраці, активне залучення ОГС до розробки державних стратегій.

“Ну, там в нас стратегії погані. Ми як частина активна культурної дипломатії, чи інформаційної політики, не залучені в створення таких стратегій, і не є там суб’єктом. Можливо є об’єктом, але точно не суб’єктом створення такої стратегії. І я підозрюю, що таких стратегій отже не існує”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

- Зменшення надмірного втручання з боку держави.

“Від держави – менше вмішуватися. Бо так чи інакше на початку повномасштабки якраз таки громадянське суспільство дуже сильно допомагало державі. А зараз виходить так, що держава починає гнати це громадянське суспільство і влазити в ті сфери і заважати громадянським організаціям здійснювати свою роботу”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

- Пошук методів фінансування ОГС з боку держави, прозорих та таких, що не чинять впливу на ОГС.
- Створення ефективних антикорупційних умов взаємодії держави та ОГС, щоб громадські організації не ставали частиною корупційних схем.
- Зменшення рівня бюрократії та звітності (спрощення законодавства та його удосконалення), щоб процеси були простими, зрозумілими, не потребували багато зусиль від ОГС та не шкодили ефективності роботи ОГС.
- Інституційна підтримка (наприклад, пільги на оренду приміщень, щоб ОГС мали свої осередки та «штаб-квартири», особливо у регіонах)
- Підтримка ініціатив зі створення нових, ефективних ОГС.
- Ефективніше інформування ОГС про зміни у законодавстві.
- Визначення стратегії відновлення на законодавчому рівні, прийняття відповідного документу за участі ОГС.
- Більше офіційних партнерств (на рівні меморандумів), які визначатимуть права та обов’язки сторін.
- Посилення прозорості та діалогу між ОГС та органами державної влади й місцевого самоврядування, зміцнення партнерських стосунків, відмова від сприйняття ОГС як політичних опонентів.
- Унормування реєстру ОГС, щоб отримати адекватну оцінку кількості діючих організацій та сприяти розумінню, хто є потенційним партнером чи стейкхолдером в тих чи інших напрямках.
- Впровадження системи закупівлі послуг у громадського сектору, особливо соціальних послуг.
- Забезпечення доступу до публічної інформації, що надасть змогу ОГС проводити публічні моніторинги, розширить можливості адвокації змін в Україні та стратегічного планування.
- Сприяння допуску представництв іноземних донорів до розмитнення гуманітарної допомоги, щоб спростити процес їх ввезення.

Представники ОГС та експерти також вважають, що **держава і донори** мають підтримувати і впроваджувати такі ініціативи:

- Ініціативи з подолання психоемоційного навантаження та вигорання, наприклад, шляхом організації коворкінгів, нетворкінгів та інших заходів.

“Найгірше що відбувається в громадському середовищі, це розчарування. От зараз ми зайшлий, принаймні в нашому регіоні так точно, в таку фазу виснаження, розчарування і зневіри. І будь-які ініціативи, які допомагають подолати це, вони дуже допомагають. З того, що я бачила, це ініціативи ретриту, відпочинку і ініціатива нетворкінгу. Тобто коли збирають будь-які заходи, які збирають однодумців або людей схожої сфери, де вони можуть поспілкуватися і... навчитися один в одного бути більш ефективними”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

- Організація заходів для налагодження контактів та формування мережі співпраці, в тому числі з закордонними стейкхолдерами. Підтримка ОГС у створенні міжнародної мережі українців в ЄС.

“Допомога у формуванні мереж, коаліцій, допомога з міжнародною адвокацією, для тих організацій, для яких є важливою міжнародна адвокація. Можливо, проведення спільних заходів не тільки в межах України, але і спільних коллів, не знаю, або виїздів, якщо таке можливо, за межі України, для проведення комунікації, налагодження контактів з профільними стейкхолдерами за кордоном”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

- Розширення можливостей до довготривалих партнерств, особливо партнерств з донорськими організаціями.

“Можливість до більш глибокої довготривалої кооперації, в тому числі з фінансовими партнерами. Бо в переважній більшості зараз фінансування це типу там на рік. Якщо все хорошо. Але ми розуміємо, що ця сфера буде потрібна і велика кількість насправді проектів має бути реалізована в довгостроковій перспективі”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

- Інформування ОГС щодо форм та джерел фінансування, щоб вони мали можливість шукати альтернативні джерела та партнерства.
- Ініціативи, спрямовані на посилення комунікаційної складової, зокрема у напрямках адвокації та аналітичної роботи.

“Саме для нашої організації, це можливо посилення і виділення ресурсів на комунікаційну складову, для організації, з розробки адвокаційних комунікаційних планів. Це ресурси на залучення таких адвокаційних комунікаційних спеціалістів. Це підтримка аналітичних проектів. Якраз досліджень і адвокації. Наприклад, стратегічні оцінки корупційних ризиків, з напрацюванням відповідних законодавчих та інших змін в окремих сферах. От те, чим ми займаємося. Компенсаційні участі і забезпечення участі громадськості в компенсаційних механізмах репарації, компенсації, ось це важливо. Притягнення до відповідальності агресора, на оці напрямки нам потрібна була би допомога”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

- Навчання, менторство та підвищення кваліфікаційних спроможностей ОГС.

Що стосується навчання, хоча учасники опитування **“Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни”** порівняно рідко вказували на потребу у навчанні нових співробітників та брак знань з різних видів діяльності серед найбільш актуальних проблем організації (14% та 9% відповідно), близько третини ОГС (32%) вважають, що їх спроможність може значно посилитись за рахунок навчання; крім того, 23% потребують консультування. Водночас, для 60% опитаних ОГС участь у програмах та проєктах з розвитку інституційної спроможності, що фінансується міжнародними донорами, є актуальною ¹²².

Серед найбільш актуальних освітніх напрямів – написання проєктів (50%), побудова відносин з громадськістю, бізнесом, владою (40%), управління організацією (фінансовий менеджмент, стратегічне планування тощо) (36%), вивчення мов (33%), фандрейзинг (33%), психологія в умовах та після війни (31%), особливості роботи з вразливими цільовими групами (30%). Від 22% до 27% опитаних ОГС вибирали такі напрямки, як цифрова грамотність, написання звітів, робота зі ЗМІ, безпека (мінна безпека, перша домедична допомога), власний бізнес, моніторинг та оцінювання та командобудування ¹²³.

Ефективні способи вивчення потреб та запитів ОГС

Представники ОГС мають доволі консолідовану позицію щодо досліджень потреб та запитів їх організацій з боку донорів. Загальна думка полягає у тому, що це мають бути «прямі» контакти з представниками ОГС шляхом робочих та партнерських зустрічей, консультацій, організації публічних заходів (до прикладу конференцій) за участі ОГС та донорів, де є можливість в реальному часі обговорювати важливі робочі питання, в тому числі і запити та потреби. Разом з тим представники ОГС зазначили, що донори регулярно проводять дослідження (опитування, фокус групи), що також є хорошим підходом.

“Ну, я думаю, що це має бути безпосередньо пряме спілкування з залученням...ну от нетворкінг, так? З залученням представників ОГС, з різних регіонів”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

“Влаштовувати якісь заходи і конференції, куди запрошувати людей з регіонів, представників всіх організацій, які працюють на місцевості в громадах і так далі”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

На думку представників ОГС, соціологічні дослідження, які часто проводяться донорами, також є ефективним методом вивчення потреб ОГС, але мають певні обмеження. Зокрема, дослідження потребують повного циклу проведення на фоні того, що ситуація динамічна, і результати дослідження можуть швидко втрачати актуальність. Проте, на думку ОГС, моніторингові дослідження нівелюють цю проблему. Тому методологічно вивірені, регулярні дослідження здатні ефективно висвітлити потреби ОГС.

¹²² Падалка Г., Бікла О., Білоскурський А. (2023). Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни.

¹²³ Падалка Г., Бікла О., Білоскурський А. (2023). Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни.

“Соціологічні опитування важливі. Тому що вони показують, по-перше, глибину, а по-друге, вони показують, я дуже сподіваюся, географію. Бо, ну, от ми спілкуємося між собою, і ми бачимо, що в Чернігові, хоча б здавалося теж деокупована Чернігівщина, там зовсім інша історія, і інакше все це, ніж у нас на Київщині... Відповідно, як правило, організації знають потреби. Це можна виявити шляхом опитувань, до заходів, після заходів”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

“Я не скажу нічого нового – мабуть, треба робити соціологічні дослідження, це один з шляхів хороших. Друге – ну, точно не варто питати у обласних адміністрацій, бо вони володіють дуже обмеженою інформацією. Ну і плюс є ще момент політичної заангажованості, він нікуди не дівся... Як ще можуть вони дізнаватися про нас? Ну, можна наймати, скажімо, спеціально обучених людей, це теж один з методів дослідження, і моніторити соціальні мережі. Ми зараз так робимо... я наняла людину, задачею якої є промоніторити... потрібний мені регіон и виявити там організації, які працюють, тупо по Фейсбуку”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

Представники ОГС радять звертати більше уваги на потреби та запити організацій регіонального рівня, адже ті володіють регіональним контекстом та знають потреби кінцевих бенефіціарів на місцях. Експерти радять проводити стратегічні сесії та інші подібні формати частіше ніж раз на рік чи раз на пів року, адже потреби та запити можуть постійно змінюватися, особливо в умовах війни. Особливий акцент експерти роблять на важливості координації донорів між собою, обміні інформацією, що дозволить уникнути дублювання зусиль і втрати часу та ресурсів.

“А друге – це взаємодіяти, координуватися між собою краще і ефективніше. Тому що дуже часто міжнародні організації дублюють проекти, дублюють напрямки роботи. І вливають туди ресурси. Дуже часто можуть співпрацювати з одними і тими ж імплементаційними партнерами. Це не добре і не погано. Але, на мій погляд, це більше не ок чим ок. Чому? Тому що організації теж мають якийсь ліміт спроможності. Якщо організація фахова і якісна, понабиралася замість трьох проектів, які може адмініструвати, десять, то десь буде прогалина. І цей ресурс буде використаний неефективно”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

Також дієвим форматом може бути включене спостереження на місцях. Це формат який передбачає фізичну присутність представників донорів у роботі ОГС, спостереження перебігу проектів, спостереження за матеріальною базою та форматами роботи.

“Жити з ними. Приїжджати в офіс і казати: можна ми з вами попрацюємо один день? Приїжджати в поля, казати: можна ми подивимося як відбуваються ваші проекти? Не проводити співбесід і інтерв'ю по зумам чи так. Тому що це, ну, я можу розказати все що завгодно. Можу зараз включити відео і сказати, що в мене проблема з камерою, але в нашому шестиповерховому офісі відбуваються такі драйвові речі. І ясно, що пані буде дуже професійною леді і вона мене розкусить одразу. Але насправді, дійсно, дуже часто продається бажане за дійсне. І мені здається, що до

норським організаціям потрібно спостерігати. Приїжджати і спостерігати, аналізувати, вживатися. Тому що це інша культура, інше сприйняття, інше... Їм треба трошечки пліч-о-пліч пожити з цими людьми. Поїхати на їх склади, поїхати в їхній машині із міста в місто. Походити, поспілкуватися, пожити. І тоді вони зрозуміють про що йде мова. І після цього можна вже і опитувати і так далі. Ну, десь так”.

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

ПЛАНИ ДІЯЛЬНОСТІ ОГС НА 2024 РІК ТА НАМІРИ ВЗЯТИ УЧАСТЬ У ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

Плани діяльності ОГС на 2024 рік

Учасники дослідження вважають найбільш пріоритетним широке різноманіття тематичних напрямів роботи на 2024 рік. Зважаючи на різноплановість сфер спеціалізації ОГС, в цьому переліку важко виділити особливі пріоритети. Тим не менш, зазначені напрямки роботи тісно пов'язані з подоланням наслідків війни, включно з відбудовою інфраструктури і житла, реабілітацією і підтримкою поранених військових і членів їх родин, соціальною і психологічною допомогою широкому колу постраждалих від війни. До напрямів, які назвали більш ніж 5% респондентів, відносяться і сфери, які можуть мати довгостроковий позитивний вплив на життя в Україні, а саме пов'язані із розвитком освіти і науки, роботою з дітьми і молоддю, а також правовою просвітою і допомогою. Водночас 20% опитаних не змогли відповісти на запитання щодо найбільш пріоритетних напрямків діяльності на 2024 рік, а ще 8% відповіли, що таких напрямків немає.

Найбільш пріоритетні тематичні напрями діяльності на 2024 рік, зокрема у сфері відновлення, які можуть реалізовувати учасники опитування

Топ-14 відповідей, названих >=3% опитаних. % серед усіх ОГС/волонтерів, n=1501

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Більшість ОГС (57%) вважають, що у 2024 році обсяги роботи їхньої організації зростуть, третина (34%) припускає, що вони не зміняться, і тільки 9% очікують скорочення обсягу робіт у наступному році.

Представники ОГС в ході глибинних інтерв'ю перераховували різноманітні стратегічні цілі, які стоять перед організаціями громадянського суспільства на 2024 рік. Деякі з них стосувалися внутрішніх процесів та спроможностей самих організацій:

- Праця на перемогу України у війні.
- Посилення впливу на події в Україні: більша представленість ОГС у розробці планів та стратегічних рішень, більше активної участі ОГС у інформаційній та просвітницькій діяльності тощо.
- Посилення напрямку міжнародної адвокації.
- Посилення інституційної спроможності, поновлення та підтримка кадрового потенціалу ОГС.

Інші стосувалися бажаних змін у зовнішньому середовищі та тих стратегічних цілей держави та суспільства, над досягненням яких прагнуть працювати ОГС:

- Посилення спроможності громадянського суспільства в Україні (особливо місцевих осередків).
- Посилення спроможності України в контексті Євроінтеграції та вступу до НАТО.
- Формування хорошої міжнародної репутації України.
- Забезпечення реалізації компенсаційних механізмів в Україні, санкційної політики.
- Забезпечення прозорості процесів відбудови/відновлення України.

В свою чергу, представники експертного середовища перерахували низку стратегічних цілей, яких організаціям громадянського суспільства варто прагнути досягти у 2024 році:

- Працювати і докладати зусиль для здобуття Україною перемоги.
- Зберегти сталість роботи, вистояти, подолати виклики вигорання та кадрового голоду.
- Покращувати власну спроможність та покращувати власні стратегії, зокрема, вибрати для себе напрямки і фокусуватися саме на них.
- Створювати партнерства з іншими ОГС.
- Посилювати стійкість та згуртованість суспільства, протидіяти спробам ворога посіяти конфлікти всередині українського соціуму.
- Захищати стійкість демократії та дотримання прав і свобод громадян.
- Працювати над покращенням законодавства у своїх сферах експертизи та практик його застосування.
- Напрацьовувати міжнародні партнерства та покращувати імідж України задля залучення більших обсягів допомоги з боку держав-партнерів.
- Запропонувати способи відновити соціальний капітал, підвищити кваліфікацію та освітній рівень населення, що створить основу для відновлення та розвитку всієї території України.
- Активно допомагати ОМС розробляти плани розвитку територіальних громад, у тому числі деокупованих, та сприяти посиленню їх економічної спроможності.

- Проводити освітні заходи з підвищення кваліфікації молодих фахівців у громадському секторі.
- Допомогати залучати кошти для реалізації проєктів у місцевих громадах, чий власні фінансові можливості обмежені (оскільки саме ОГС мають досвід написання проєктних заявок та співпраці з великими фондами).
- Посилювати напрямок адвокації.
- Посилювати напрямок національно-патріотичного виховання.
- Продовжувати підтримувати вразливі категорії населення та молодь, сприяти подоланню безробіття та домашнього насильства, сприяти інтеграції ВПО.
- Впроваджувати ініціативи психосоціальної підтримки населення.

Реалізації стратегічних планів ОГС передусім загрожує війна. Війна впливає на стратегічне планування, оскільки може спричинити непередбачувані зміни. ОГС побоюються, що лінія фронту може розширюватися і виходити за межі Сходу та Півдня України, а сама війна може тривати роками, що потягне за собою негативні наслідки у сфері громадянського суспільства в тому числі.

Інші фактори, про які згадували представники ОГС та експерти і які можуть негативно вплинути на роботу ОГС, це:

- Забезпечення фінансування діяльності. Зменшення фінансової підтримки України на міжнародному рівні та фінансової спроможності громадян може вплинути на обсяги коштів, які ОГС зможуть залучати.
- Актуальним викликом і потребою залишатиметься збереження та оновлення кадрового потенціалу ОГС.
- Існує загроза того, що місцеві політичні актори будуть контролювати політичне та економічне життя регіонів, як наслідок, залишивши ОГС суто формальну, церемоніальну участь в рамках процедур, які реально не впливають на ухвалення політико-економічних рішень в регіоні.
- Викликом можуть стати вибори до органів влади, якщо такі відбудуться. Це може призвести до конфліктів у суспільстві, зміни пріоритетів влади, що також негативно відобразиться на діяльності ОГС.
- Існує загроза тиску з боку правоохоронних органів, зокрема, посилення перевірок та візитів податкової та інших силових структур. Ця загроза особливо актуальна для волонтерів. Загалом, є ризик, що держава не сприйматиме ОГС як незалежних акторів та намагатиметься чинити вплив на громадський сектор.
- Подальше ускладнення юридичних процедур для волонтерської діяльності та гуманітарних ініціатив.
- У суспільстві може поширюватись вигорання і втрата ентузіазму, що призведе до низької громадянської активності та соціальних конфліктів.

Опитані експерти також наголошували, що у 2024 році ОГС може бракувати експертизи в певних складних та специфічних напрямках, які потребуватимуть уваги: наприклад, планування та контролю за виконанням проєктів складного інфраструктурного відновлення, або для надання певних соціальних та інших послуг населенню, що виходять за межі гуманітарної допомоги.

Іншим викликом не лише для ОГС, а й для України в цілому, може стати розбіжність позицій різних донорів та національних акторів щодо розвитку України:

«Коли донор диктує те, що він хоче, а ми маємо насправді робити те, що ми хочемо. І от як це все поєднати, подружити одне з одним, це теж великий виклик. Як робити українцям те, що їм треба, а не те, що треба американцям, бельгійцям, чехам, данцям і так далі».

Респондент(ка) експертного дослідження

Готовність ОГС долучитися до відновлення

Загалом 52% ОГС мають проекти та ініціативи з відновлення України, причому 18% вже реалізують такі плани, а 34% запланували відповідні активності на 2024 рік. Немає такої діяльності або планів долучитись до відновлення України у 31% опитаних. Ще 16% не визначились стосовно цього питання .

За даними інших опитувань, наявних у відкритому доступі, готовність ОГС долучитися до повоєнного відновлення та відбудови ще вища. Серед організацій, що взяли участь в опитуванні Chatham House **“Участь громадянського суспільства у відновленні України”**, 64% ОГС вже беруть активну участь у відбудові України, а 33% планують долучитися¹²⁴. За даними дослідження **“Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни”**, 90% опитаних представників ОГС готові долучитись до розбудови країни після перемоги (а серед ОГС, створених за два роки війни, таких 96%)¹²⁵.

Організації, які реалізують проекти з відновлення або запланували найближчим часом долучитись до відповідних процесів, здебільшого оцінюють власний рівень спроможності для цієї діяльності як середній чи високий: 44% вважають його високим або дуже високим, стільки ж – середнім, і лише 7% – низьким чи дуже низьким.

¹²⁴ Lutsevych, O. (2023), *Giving civil society a stake in Ukraine's recovery: How government, citizens and donors can work together to embed trust in reconstruction*, Briefing Paper, London: Royal Institute of International Affairs

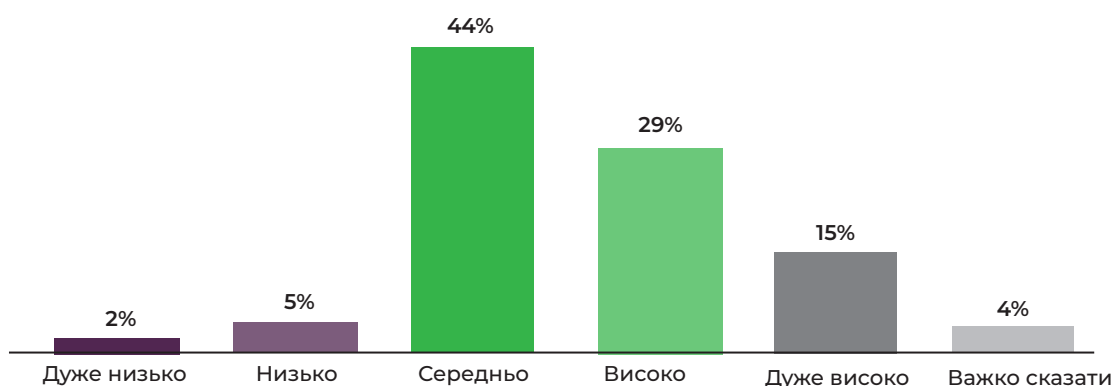

¹²⁵ Падалка Г., Бікла О., Білоскурський А. (2023). *Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни*.

Оцінка рівня спроможності організації брати участь у процесах відновлення

% серед усіх ОГС/волонтерів, які реалізують/запланували долучитись до відновлення України Середнє значення - 3.5 з 5

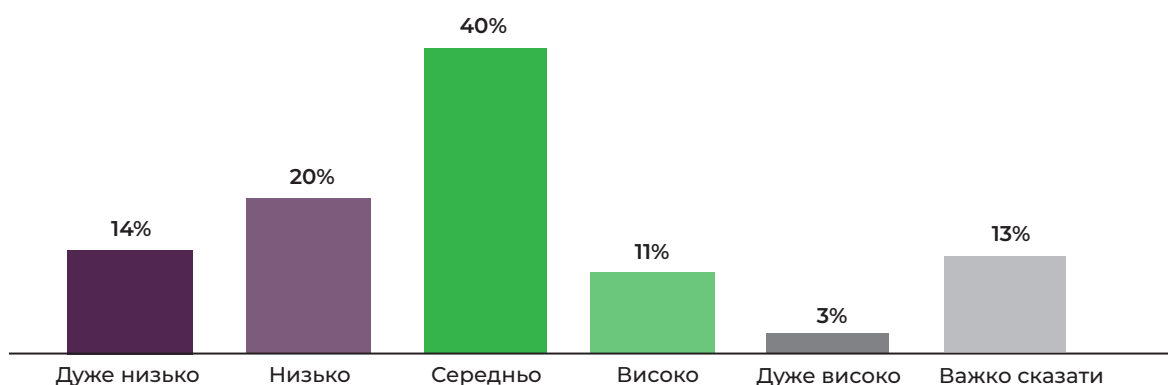

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

Дещо гірше виглядає ситуація з поінформованістю про наявні можливості для організації у сфері відбудови. Загалом, третина ОГС (34%) вважає власний рівень поінформованості низьким або дуже низьким, 40% – середнім і тільки 14% оцінюють його як високий або дуже високий.

Оцінка рівня поінформованості щодо наявних можливостей для організації у сфері відбудови

% серед усіх ОГС/волонтерів, які реалізують/запланували долучитись до відновлення України Середнє значення - 2.6 з 5

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ІСАР Єднання

За даними опитування “Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни” для долучення до процесу відбудови країни організаціям найчастіше не вистачало фінансування (33% дали таку відповідь на відкрите запитання), закінчення війни, перемоги (17%), співпраці, підтримки з боку влади (10%), кадрів і часу (по 7%¹²⁶).

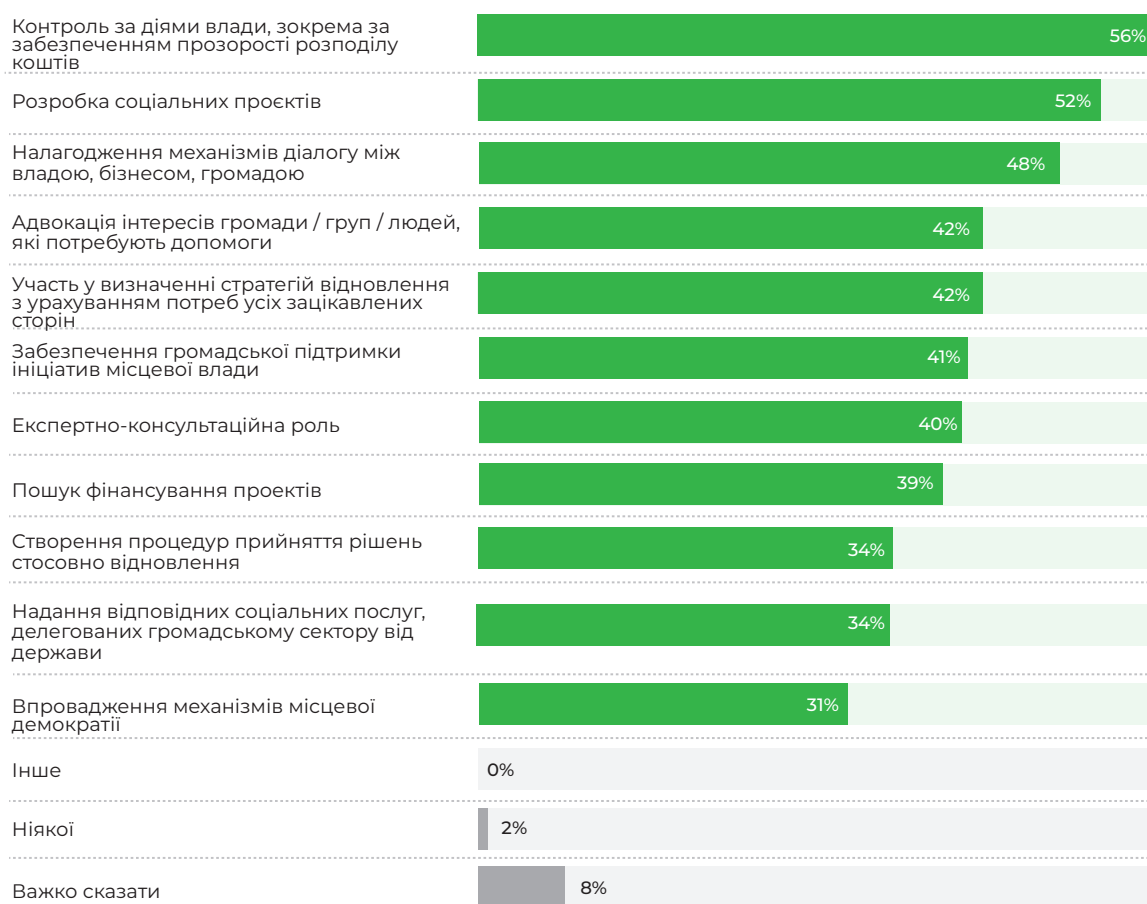
В опитуванні Інституту аналітики та адвокації були отримані схожі результати: найбільшою проблемою для громадських організацій, які займаються відновленням, є брак фінансування (53%), недостатня підтримка інших ОГС, донорів та влади (43%), нестача кваліфікованого персоналу (39%) та нестача доступу до потрібної інформації та даних (35%)¹²⁷.

Форми залученості до відновлення

Всіх учасників дослідження, незалежно від планів долучення до відновлення країни, просили окреслити ту роль, яку має відігравати громадянське суспільство у процесі відновлення. ОГС окреслюють широке коло сфер залучення, але основними сферами, де громадянське суспільство має докласти зусиль до відновлення, на їхню думку, є контроль за діями влади, зокрема за забезпеченням прозорості розподілу коштів (так вважають 56% респондентів), розробка соціальних проєктів (52%) і налагодження діалогу між владою, бізнесом і громадою (48%).

Яку основну роль мають відігравати громадські організації у процесі відновлення України?

% серед усіх ОГС/волонтерів, множинний вибір, n=1501

Джерело: Опитування представників ОГС і волонтерських організацій та ініціатив, 2022-2023, проведено КМІС на замовлення ICAP Єднання

¹²⁶ Падалка Г., Бікла О., Білоскурський А. (2023). Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни.

¹²⁷ Olena Andriieva, Viacheslav Kurylo, Vitalii Nabok, Josh Rudolph. *Civil Society in Ukraine's Restoration. A Guide to CSOs Mobilizing for a Marshall Plan. Published in September 2023*

Організації громадянського суспільства мають значний потенціал щодо долучення до процесів відбудови та відновлення, що зумовлено гнучкістю та адаптивністю самих ОГС, навичками їх співробітників та, головне, детальним розумінням ситуації на місцях. Зокрема, представники ОГС та експерти, що взяли участь у глибинних інтерв'ю, зазначили про такі форми залучення:

- Експертиза, залучення ОГС до розробки планів, стратегічних документів та прийняття рішень, особливо на рівні громад. Розробка та імплементація проєктів за принципом "Build back better".
- Моніторинг та мапування проєктів відновлення.
- Контроль прозорого розподілу та використання коштів задля запобігання корупції.
- Захист інтересів держави у процесі євроінтеграції.
- Комунікація задля протидії пропаганді РФ, інформаційно-просвітницька діяльність на деокупованих територіях.
- Організація обміну досвідом, підвищення кваліфікації сторін, що займатимуться відбудовою та відновленням.
- Впровадження концептів інклюзії та безбар'єрності.
- Впровадження інновацій, особливо у сфері ІТ та цифрової трансформації.
- Як приклад, можна навести коаліцію RISE, яка пов'язана з розробкою цифрових платформ відбудови.
- Адвокація "зеленого відновлення": врахування екологічних стандартів, впровадження енергозаощаджуючих технологій.
- Надання соціальних послуг, спрямованих на відновлення людського капіталу.
- Залучення до напрямків відновлення, які держава не вважатиме пріоритетними: наприклад, відновлення закладів культури, архітектурних пам'яток, історичних будівель тощо.
- Вивчення та "ретрансляція" потреб суспільства у процесі відновлення, особливо на рівні громад.
- Інформування населення щодо проєктів з відбудови, сприяючи залученню громадян та посилюючи прозорість і підзвітність процесу.

Слід зауважити, що багато залежить і від органів державної влади, які мають задавати напрямок і стратегічні цілі для відновлення та відбудови:

"Коли в держави немає відповідного бачення, коли нам не кажуть, який є запит, з чим допомогти, то ОГС не знають що робити. Ми можемо понавигравати купу грантів на якісь ремонтні роботи в містах відновлення, не знаю, інтеграції молоді з тих територій в громадянське суспільство в загальному. І купу всього. Але якщо в держави на це немає планів, а є плани на щось інше, ну, то це буде некоректно. Тому тут якесь, напевно, найбільше треба бачення від держави, щоб були якісь стратегічні цілі, до чого ми рухаємося і що треба".

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

“На рівні регіонів уже створюються якісь там агенції по відбудові, і там призначаються люди, ну от на Сумський регіон уже призначили людину, яка взагалі навіть не з регіону. Це означає, що у держави Україна немає бажання враховувати, ну скажімо так, взагалі, що відбувається в регіонах. Немає бажання, немає натхнення, немає мотивації. Немає такої мети. Ну тобто Кабмін, умовно кажучи, Офіс президента не ставлять собі задачу залучати взагалі кого-небудь з регіонів, в тому числі і організації громадянського суспільства. І тоді, ну, будь-які механізми, які ми зараз придумуємо – ну, чи воно варте того?”

Респондент(ка) – представник(ця) ОГС

Як свідчить звіт **“Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни”**, свою роль у повоєнній відбудові країни організації переважно бачать у гуманітарному реагуванні (39%), освітніх послугах (35%), соціальному захисті (31%) та наданні психологічної підтримки (27%). Менш популярні сфери діяльності – інформаційна сфера (19%), відновлення інфраструктури (17%), економіка (14%), планування комплексного відновлення територій (13%), безпека, в т.ч. розмінування, патрулювання, охорона (12%) та медичне реагування (8%)¹²⁸.

В **“Дослідженні ініціатив у сфері відновлення 2023”**¹²⁹ було з’ясовано, що українські ОГС вже залучені до 22 сфер відновлення України, а саме: (1) оцінка масштабу пошкоджень та потреб внаслідок війни, (2) підтримка підприємців та бізнесу, (3) адвокація доступу та використання відкритих даних для відновлення, (4) створення ГІС-систем/ГІС-реєстрів, необхідних для відновлення, (5) відбудова та ремонт житла, медичної, освітньої та соціальної інфраструктури, (6) залучення мешканців громад до планування і участі у відновленні, (7) створення цифрових продуктів/інформаційних систем, (8) допомога у відновленні критичної інфраструктури, (9) адвокація України на міжнародному рівні, (10) створення аналітичних центрів, координаційних/експертних майданчиків для супроводу відновлення, (11) відбудова та ремонт енергетичної інфраструктури, (12) психологічна підтримка населення, адаптація ветеранів, (13) створення маніфестів або концепцій відновлення, (14) експертна підтримка центральної влади та ОМС в ході відновлення, (15) допомога у розробці інженерно-проектної документації та технічний нагляд, (16) створення навчальних програм для учасників відбудови, (17) розмінування, (18) надання матеріально-технічних засобів та матеріалів, (19) створення аналітичних планів відновлення, (20) стимулювання та адвокація "зеленого" відновлення, (21) підтримка ОГС для участі у відновленні, (21) створення механізмів контролю за витратами коштів та боротьби з корупцією в ході відновлення.

За даними звіту **“Участь громадянського суспільства у відновленні України”**, основними видами діяльності вже залучених до відновлення ОГС є надання підтримки ВПО,

¹²⁸ Падалка Г., Бікла О., Білоскурський А. (2023). Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни.

¹²⁹ Дослідження ініціатив у сфері відновлення 2023.

обговорення відновлення з органами влади на національному та регіональному рівнях, надання допомоги незахищеним верствам населення, особливо постраждалим від війни дітям, та послуги з підтримання ментального здоров'я¹³⁰.

Представники громадянського суспільства, що взяли участь у цьому дослідженні, вважають, що основна цінність участі громадянського суспільства у процесах відновлення України полягає передусім у здійсненні антикорупційного контролю, а також у посиленні соціальної згуртованості та стійкості і пропонуванні інноваційних рішень:

“Українське громадянське суспільство впевнене, що може відіграти позитивну роль у зниженні корупційних ризиків у процесі відновлення. Більшість респондентів серед національних та регіональних організацій вважають, що основною цінністю їх участі є забезпечення незалежного громадського контролю. Те, що так багато респондентів наголосили на своїй спроможності докластися до цієї роботи, не є несподіваним, позаяк ОГС вбачають головний ризик для відбудови у корупції та нецільовому використанні коштів”¹³¹.

Можливі шляхи залучення, які найчастіше обирали ОГС, котрі діють на загальнонаціональному рівні, – створення спеціальних дорадчих груп у профільних міністерствах за участю ОГС, включення представників громадянського суспільства до складу Національної ради з відновлення та проведення консультацій з питань державної політики за участю громадян і ОГС. Регіональні ОГС найчастіше пропонували залучати їх до розробки планів відновлення громад, створювати групи громадського контролю для моніторингу проєктів з відбудови та інституційно закріпити бюджети громадської участі та соціальні контракти на надання послуг¹³².

Натомість в опитуванні Інституту аналітики та адвокації **“Громадянське суспільство у відновленні України”** більшість організацій-респондентів були представлені аналітичними, адвокаційними ОГС чи такими, що займаються громадським контролем і моніторингом¹³³. Ті, що надають послуги, перебувають у меншості. Основні види діяльності, які здійснюють ці ОГС для допомоги у відновленні, включають організацію публічних заходів, збір та надання інформації, проведення досліджень та тренінгів.

Автори звіту **“Громадянське суспільство у відновленні України”** також зазначають, що ОГС, котрі залучені до відновлення, здебільшого вибирають один формат діяльності:

¹³⁰ Lutsevych, O. (2023), *Giving civil society a stake in Ukraine's recovery: How government, citizens and donors can work together to embed trust in reconstruction*, Briefing Paper, London: Royal Institute of International Affairs

¹³¹ Lutsevych, O. (2023), *Giving civil society a stake in Ukraine's recovery: How government, citizens and donors can work together to embed trust in reconstruction*, Briefing Paper, London: Royal Institute of International Affairs

¹³² Lutsevych, O. (2023), *Giving civil society a stake in Ukraine's recovery: How government, citizens and donors can work together to embed trust in reconstruction*, Briefing Paper, London: Royal Institute of International Affairs

¹³³ Olena Andriieva, Viacheslav Kurylo, Vitalii Nabok, Josh Rudolph. *Civil Society in Ukraine's Restoration. A Guide to CSOs Mobilizing for a Marshall Plan*. Published in September 2023

“Деякі чиновники ЄС стурбовані тим, що українські ОГС занадто часто намагаються «робити все», виконуючи функції, які перетинаються між аналізом, адвокацією, наданням послуг та моніторингом. Ризик полягає в тому, що це може призвести до конфлікту інтересів або антидемократичної концентрації влади. Однак, згідно з нашим опитуванням, лише 11% респондентів вказали на свою залученість до більш ніж одного основного напрямку діяльності”¹³⁴.

У висновках дослідження **“Wartime Pivots and Adaptation: Pact USAID/ENGAGE Mapping of Support to and Needs of Advocacy-focused CSOs”¹³⁵** наголошується, що:

“Більшість (ОГС – ред.) бачить свою роль у відбудові та відновленні у залученні громадян та моніторингу, але мало хто має чітке бачення того, як конкретно взаємодіяти з урядом у цьому процесі. Мало хто, якщо взагалі хтось, уявляє собі, як розробляти комплексні позитивні програми з розбудови миру”¹³⁶.

ПРЕДСТАВЛЕННЯ ГРОМАДСЬКИХ ТА БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІА-ПРОСТОРИ В 2022-2023 РОКАХ

З грудня 2022 року по листопад 2023 року зі згадками громадських організацій, благодійних фондів та волонтерських ініціатив вийшло майже 577 054 публікацій у ЗМІ та соціальних мережах. Переважна більшість згадок в соціальних мережах прийшла на Facebook (38.5 % від усіх публікацій), на другому місці – Telegram (8.1%).

Найбільш розповсюджений формат постів в соціальних мережах в контексті БФ та ГО – надання інформації про можливості отримати допомогу та заклики донатити. Також популярним був формат звітування про зібрані кошти і передачу необхідного спорядження ЗСУ та ТРО, або гуманітарної допомоги людям, яким вона потрібна, проведення благодійних подій тощо. Найбільше постів та репостів було про великі благодійні фонди (Повернись живим, Фонд Сергія Притули, ГО Справа громад, Карітас, платформа UNITED24, яка є державною ініціативою).

Медіа активно висвітлювали можливості, які надавали благодійні фонди та громадські організації, їх діяльність та результати. Весь період моніторингу популярними були теми зборів грошей та передачі спорядження для армії, активно реалізовувалися благодійні ініціативи по залученню коштів на гуманітарні потреби.

Значне зростання кількості публікацій у вересні 2023 року пов'язане зі збільшенням згадок про соціальні виплати для незахищених верств населення та ВПО, а також проведення низки благодійних ініціатив.

¹³⁴ Olena Andriieva, Viacheslav Kurylo, Vitalii Nabok, Josh Rudolph. *Civil Society in Ukraine's Restoration. A Guide to CSOs Mobilizing for a Marshall Plan. Published in September 2023*

¹³⁵ Dr. Kristie D Evenson. *Wartime Pivots and Adaptation: Pact USAID/ENGAGE Mapping of Support to and Needs of Advocacy-focused CSOs. Published 31 January 2023.*

¹³⁶ Dr. Kristie D Evenson. *Wartime Pivots and Adaptation: Pact USAID/ENGAGE Mapping of Support to and Needs of Advocacy-focused CSOs. Published 31 January 2023.*

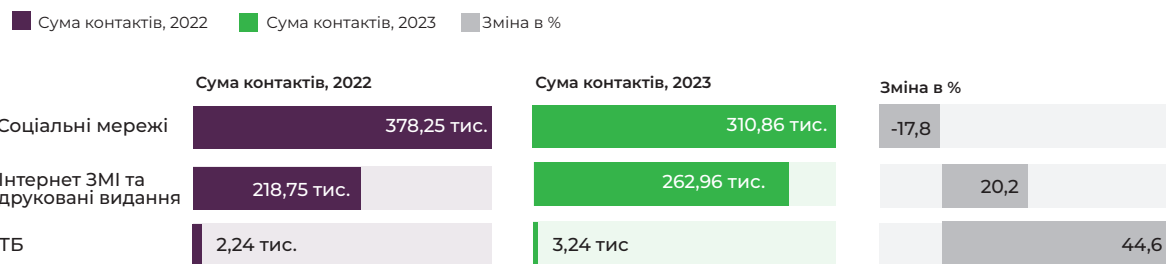
Кількісні показники згадок громадських та благодійних організацій в українському медіа-просторі в 2022-2023 роках

З лютого по листопад 2022 року в українському медіапросторі спостерігалось майже десятикратне зростання згадок про благодійні фонди, благодійні, громадські та волонтерські організації. Якщо в лютому 2022 року їх кількість становила 9.4 тисяч згадок, то до листопада 2022 цей показник збільшився до 97.9 тисяч згадок. В 2022 році спостерігалось зростання уваги медіа простору до ОГС, проте в 2023 році тренд був скоріше нисхідним - за винятком сплеску у вересні 2023 року, місячна кількість згадок про ОГС зменшувалася протягом року.

Ймовірно, що падіння кількості публікацій про ОГС відбулось завдяки зменшенню інтересу до їх діяльності в соціальних мережах. Саме цей комунікаційний канал в 2023 році продемонстрував зменшення публікацій про благодійні фонди, благодійні, громадські та волонтерські організації: в 2022 році було зафіксовано 378.3 тисяч згадок, тоді як у 2023 році — 310.9 тисяч, зниження майже на 18%. Інтернет ЗМІ та друковані видання, навпаки, стали частіше писати про ОГС: спостерігається збільшення з 218.8 тисяч згадок у 2022 році до 263 тисяч у 2023 році (зростання на 20%). Телебачення: тут ми бачимо найбільше зростання — з 2.24 тисяч згадок до 3.24 тисяч, або на 44.6%.

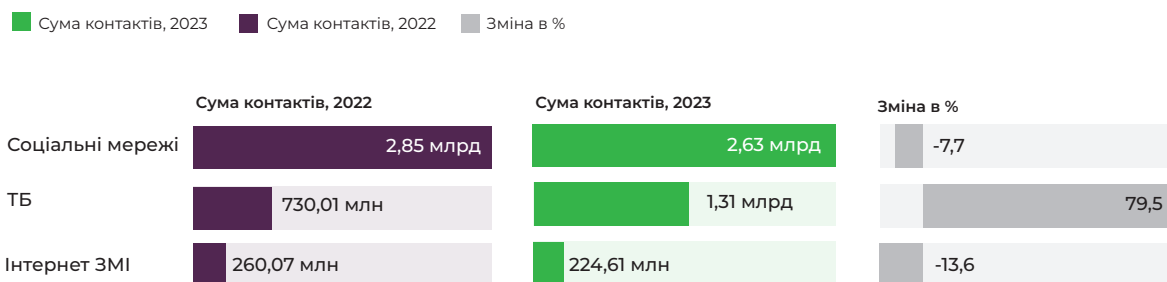
Кількість повідомлень за типами ЗМІ: порівняння 2022 та 2023 рр.

Джерело: Медіа-моніторинг Semantrum на замовлення КМІС

Попри те, що в соціальних мережах сума контактів з матеріалами про БФ, БО, ГО, волонтерські організації, знизилася з 2.85 млрд у 2022 році до 2.63 млрд у 2023 році (на 8%), це все ще основний канал отримання такої інформації населенням України. На телебаченні сума контактів з відповідними публікаціями зросла з 730,01 млн у 2022 році до 1.31 млрд у 2023 році, збільшення величезне - на 80%. В інтернет-ЗМІ спостерігається зменшення кількості контактів з матеріалами про БФ, БО, ГО, волонтерські організації: з 260.07 млн у 2022 році до 224.61 млн у 2023 році (зменшення на 14%).

Кількість потенційних контактів з повідомленнями про ОГС за типами ЗМІ: порівняння 2022 та 2023 рр

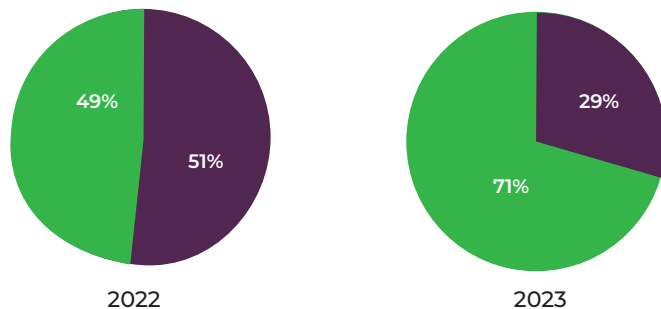
Джерело: Медіа-моніторинг Semantrum на замовлення КМІС

Тематика публікацій

Теми повідомлень про діяльність благодійних та громадських організацій в нашому аналізі було категоризовано на дві великі групи: військова та гуманітарна допомога. Якщо в 2022 році частота появи двох видів повідомлень була майже однаковою, з невеликою перевагою військової компоненти, то в 2023 році вже чітко домінує гуманітарна тематика - 71% публікацій про діяльність благодійних та громадських організацій.

Розподіл тем публікацій за направленістю допомоги: порівняння 2022-2023 років

■ Військові
■ Гуманітарні

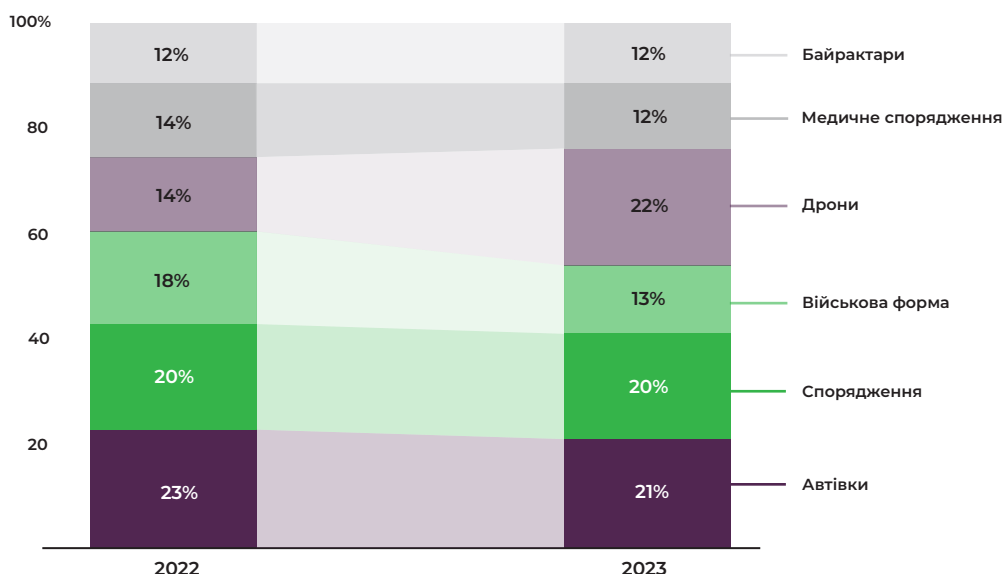
Графік відображає розподіл військової та гуманітарної допомоги за період моніторингу. До військової допомоги входять автівки, військові спорядження та форма, медичне спорядження для військових, дрони, байрактари тощо. До гуманітарної допомоги входять допомога ВПО, соціальна та грошова допомога, евакуація людей з небезпечних регіонів та правозахист, допомога дітям, тваринам, стареньким, відбудова України.

Джерело: Медіа-моніторинг Semantrum на замовлення КМІС

Військова допомога

Повідомлення про військову допомогу, що її здійснюють БО та ГО, найчастіше стосувалися таких тем як купівля автівок, спорядження, військової форми, дронів, медичного спорядження та “байрактарів” для армії. В 2023 році порівняно із 2022 частота висвітлення цих тем в публікаціях змінилася незначно. Логічним винятком стало тільки зростання частки публікацій, що присвячені дронам (з 14% до 22%), з огляду на увагу військових, влади та суспільства до цієї теми. Дещо зменшилася частка публікацій про військову форму (з 18% до 13%). Можна припустити, що механізми забезпечення військових формою в 2023 році запрацювали краще і ця тема менше потребувала допомоги волонтерів та ОГС, через що зменшилася і кількість публікацій.

Структура тем публікацій в категорії «військова допомога»: порівняння 2022 і 2023 років

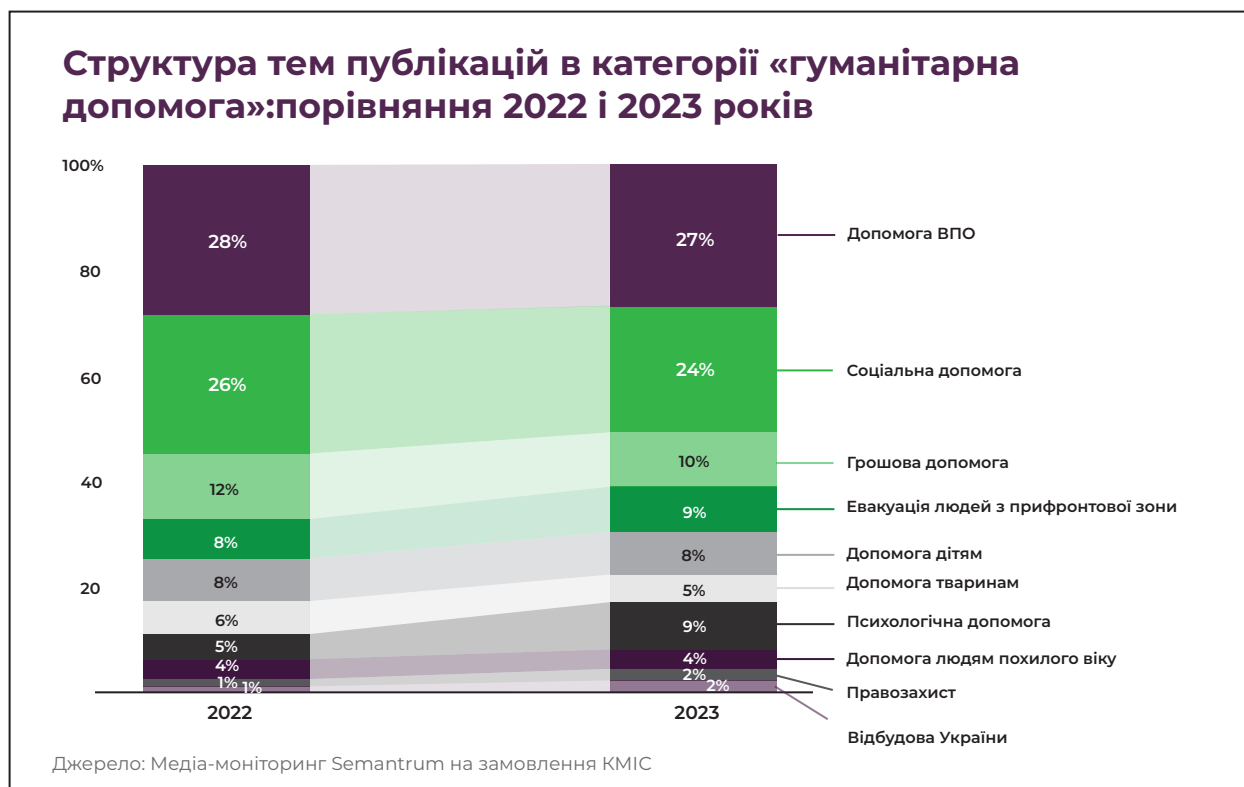
Джерело: Медіа-моніторинг Semantrum на замовлення КМІС

Гуманітарна допомога

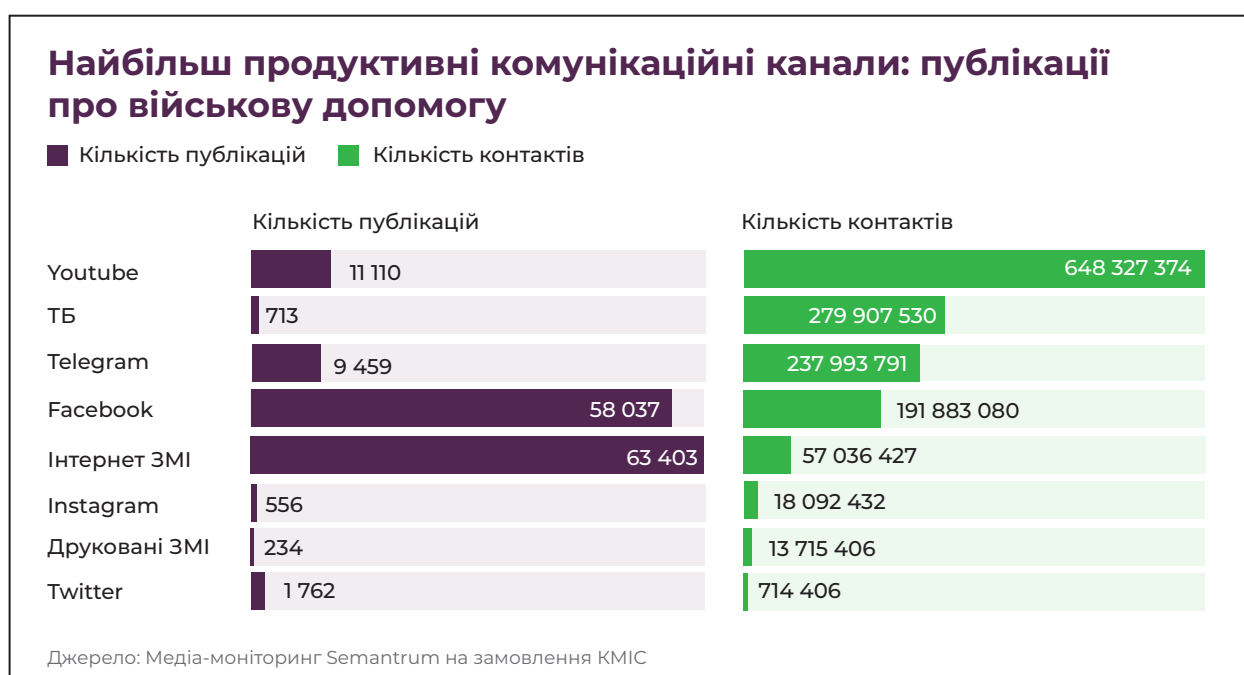
Щодо гуманітарної допомоги, то публікації 2023 року за свою тематикою дуже схожі на публікації 2022: найчастіше пишуть про допомогу, яку надають ВПО благодійні фонди, громадські організація та волонтери (28% рік тому і 27% зараз); соціальну допомогу (26% і 24%); грошову допомогу (12% і 10%); евакуацію людей з прифронтової зони (8% та 9%); допомогу дітям (8% і 8%); допомогу тваринам (6% і 5%).

Звернемо увагу, що зросла частка публікацій, в яких висвітлюється психологічна допомога, що її надають БО/ГО: з 5% до 9%.

На жаль, невелика частка публікацій (1% минулого року і 2% цього року) присвячені участі ОГС у відбудові України.

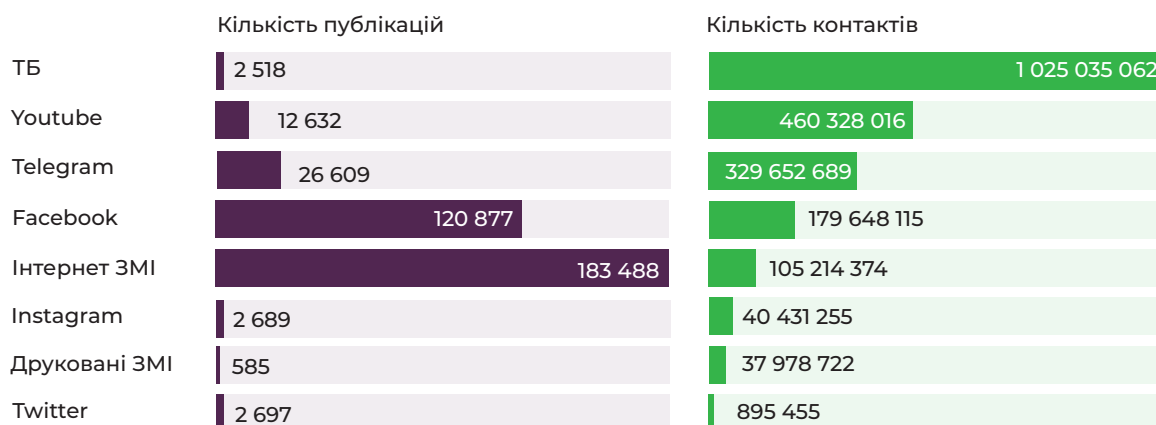
Канали комунікації

В висвітленні активності ОГС в сфері гуманітарної допомоги найбільш ефективний канал - це телебачення. *Youtube* та *Telegram* поступаються телебаченню, але теж генерують велику кількість контактів з публікаціями про гуманітарну допомогу.

Найбільш продуктивні комунікаційні канали: публікації про гуманітарну допомогу

■ Кількість публікацій ■ Кількість контактів

Джерело: Медіа-моніторинг Semantrum на замовлення КМІС

Найбільш часто згадувані фонди та організації

Як і рік тому, ТОП-20 організацій за кількістю згадок в медіа-просторі очолює БФ Повернись живим, на другому місці - UNITED 24 (але слід зауважити, що це державна ініціатива, яка займається фандрейзингом та збором благодійних внесків від громадян), на третьому - ГО Справа громад, на четвертому БФ Сергія Притули. Взагалі, перша сімка фондів та організацій демонструє дивовижну стабільність: перші чотири місця зайняли ті ж організації, що і рік тому. Трохи змінилися позиції БО Карітас (піднялися на одне місце, з 6 на 5); ЮНІСЕФ (піднялися з 8 на 6); Фонд Порошенка (опустилися с 5 на 7).

Звернемо увагу, що всі сім фондів-лідерів в 2023 році згадуються в медіапросторі значно рідше, ніж в 2022 році: про БФ Повернись живим згадок стало на 28,3 тисяч менше (на 33% від показника 2022 року); про UNITED24 (державна ініціатива) згадок стало менше на 12,3 тисячі (на 25%) і т.д.

Якщо перша сімка організацій в 2023 році є дуже подібною до року попереднього, то місця з 8 по 20 зайняли фонди, які в минулому році були поза першою двадцяткою за кількістю згадувань в медіапросторі (окрім Агентства ООН у справах біженців та БФ 100% Життя, які займали в 2022 році 20 та 19 місце відповідно). На відміну від першої сімки, які дуже сильно втратили в кількості згадувань, більшість фондів, які зайняли місця з 8 по 20, навпаки, змогли наростити свою присутність в медіа просторі.

Сильно змінилися позиції таких організацій як БФ Право на захист (піднялися з 26-ого місця на 8-ме); Агентства ООН у справах біженців (піднялися з 20 місця на 9); БО ВОСТОК-СОС (піднялися з 34 місця на 10); БФ Razom for Ukraine (піднялися з 25 місця на 11); БФ 100% Життя (піднялися з 19 місця на 12).

Перші 20 фондів за кількістю згадок в медіапросторі в 2023 році

Назва	Кількість згадок в 2022 році	Кількість згадок в 2023 році	Місце в рейтингу в 2022 році - Місце в рейтингу в 2023 році	Динаміка кількості згадок 2023-2022
1 БФ Повернись живим	85 753	57 448	1 → 1	-28 305
2 UNITED 24 (державна ініціатива)	49 477	37 113	2 → 2	-12 364
3 ГО Справа громад	41 539	21 471	3 → 3	-20 068
4 БФ Сергія Притули	28 402	20 769	4 → 4	-7 633
5 БО Карітас	25 927	1 516	5 → 6	-10 766
6 UNICEF	11 532	8 497	8 → 6	-3 035
7 БФ Фонд Порошенка	27 305	8 005	5 → 7	-19 300
8 БФ Право на захист	2 748	6 681	26 → 8	3 933
9 Агентство ООН у справах біженців	3 176	4 876	20 → 9	1 700
10 БО Восток-СОС	1 714	3 894	34 → 10	2180
11 БФ Razom for Ukraine	2 916	3 638	25 → 11	722
12 БО 100 відсотків життя	3 518	3 326	19 → 12	-192
13 БО Save Ukraine	0	2 991	0 → 13	2 991
14 БФ Стабілізуєш Суппорт Сервісез	1 185	2 838	39 → 14	1 653
15 Товариство Червоного Хреста України	2 509	2 831	29 → 15	322
16 БФ Favbet Foundation (іншціатива бізнесу)	1 771	2 694	33 → 16	923
17 БФ Рокада	1 149	2 346	40 → 17	1 197
18 Центр Громадянських Свобод	2 971	2 338	24 → 18	-633
19 Міжнародний фонд Відродження	2 020	2 304	30 → 19	284
20 Міжнародна рада досліджень і обмінів	1 012	2 051	43 → 20	1 039

Джерело: Медіа-моніторинг Semantrum на замовлення КМІС

Тільки 5 фондів (United 24 (державна ініціатива), ГО Справа громад, БФ Повернись живим, БФ Сергія Притули, БО Карітас) хоча б одному місяці 2023 року потрапляли в першу трійку за кількістю згадувань в медіапросторі. Найчастіше це вдавалося United 24 (державна ініціатив) - кожного місяця, та БФ Повернись живим (11 разів), найрідше - БО Карітас (тільки два рази на третьому місці). З червня 2023 року не потрапляла в трійку ГО Справа громад, з січня по липень це вдавалося зробити БФ Сергія Притули.

Тільки 5 фондів потрапляли в першу трійку за кількістю згадувань в 2023 році: найчастіше – UNITED 24 та БФ

Цифрою позначений ранг фонду в кожному місяці, 0 означає що в цьому місяці фонд не потрапив в трійку

Місяць	United 24 (державна ініціатива)	ГО справа громад	БФ Повернісь живим	БФ Сергія Прутули	БО Карітас
Грудень 2022	2	1	0	3	0
Січень 2023	3	2	1	0	0
Лютий 2023	2	3	1	0	0
Березень 2023	1	3	2	0	0
Квітень 2023	2	3	1	0	0
Травень 2023	1	3	2	0	0
Червень 2023	1	0	2	0	3
Липень 2023	1	0	2	3	0
Серпень 2023	1	0	2	0	3
Вересень 2023	3	0	1	2	0
Жовтень 2023	2	0	1	3	0
Листопад 2023	1	0	2	3	0

Джерело: Медіа-моніторинг Semantrum на замовлення КМІС

ДОДАТОК. РЕЗУЛЬТАТИ МЕДІА-МОНІТОРИНГУ. ОСНОВНІ ТЕМИ ПРОТЯГОМ РОКУ, В КОНТЕКСТІ ЯКИХ ЗГАДУВАЛИСЯ ОГС ТА ВОЛОНТЕРИ - ПРИКЛАДИ ПУБЛІКАЦІЙ.

Військова допомога від благодійних та громадських організацій

Переважаюча частина публікацій протягом грудня 2022 – березня 2023 стосувалася діяльності благодійних організацій, які допомагають військовим зі спорядженням (27 536 публ.), зборів на дрони (21 830 публ.), автівки (19853 публ.) та медичне спорядження (13 602 публ.). Переважну частину інфопростору займали великі фонди – Повернись живим, Фонд Притули, Фонд Порошенка, Favbet Foundation тощо.

Приклади публікацій з приводу діяльності благодійних організацій, які допомагають військовим зі спорядженням:

- Гуманітарні сили України. Як українські благодійні фонди, громадські організації та волонтери допомагають під час війни / **Новое Время**
- Favbet 2022 року сплатив 140 млн гривень ліцензійних платежів / **РБК-Україна**
- ГУР розповіло, скільки ворожої техніки вполював “народний супутник” ICEYE / **Українська правда**
- Воєнний час не зупинив нас: METRO Україна в очікуванні нових перемог у 2023 році / **Новое Время**

Приклади публікацій з приводу зборів на дрони:

- Україна запустить Флот морських дронів уже в грудні 2022 року, — Федоров (відео) / **Фокус**
- Притула показав, як український дрон SHARK літає над Донецьком / **Українська правда**
- “Люті Пташки”: БФ Dignitas та Uklon оголошують збір на 1 000 ударних FPV-дронів / **Українська правда**
- 5 млн грн на флот морських дронів від фармкомпанії “ІнтерХім” / **ЛІГАБізнесІнформ**

Приклади публікацій з приводу зборів на автівки:

- ЗСУ отримали два позашляховики та мікроавтобус за сприяння Favbet Foundation / **Телеканал новин “24”**
- Підрозділи ЗСУ отримали 30 авто від Олега Крота з холдингу TECHIIA / **Телеканал новин “24”**
- Українці в Америці передали тернопільським волонтерам два позашляховики для бійців / **Суспільне**
- “Знову ідемо у звільнений Херсон” Порошенко везе вантажівки для ЗСУ та допомогу для міста / **Обозреватель**

Приклади публікацій щодо зборів на ліки та передачі медичного спорядження:

- Все, що потрібно знати про е-рецепт: хто виписує, на які ліки, термін дії / **Факты ICTV**
- За рік війни Метінвест направив на допомогу українцям та ЗСУ понад 3,1 млрд грн / **Главком**
- Свічки, ліки та саморобний літальний апарат: з Луцька відправили допомогу для військових у Бахмуті, Херсоні й Одесі / **Суспільне**
- Ліки, Такмед для бійців та робота під обстрілами - Projects / **ЛІГАБізнесІнформ**

У **другому кварталі 2023** найбільше згадок спостерігалось **про збори на закупівлю автівок (10 296 публ.), також актуальною залишилась тема зборів на дрони (9 635 публ.)**. Активність волонтерів залишається високою. Почали з'являтися новини про те, що українці стали менше донатити на ЗСУ. В ЗМІ активно обговорювалось новина, що Мінфін вимагає сплачувати податки з волонтерства.

Приклади публікацій щодо зборів коштів на закупівлю автомобілів для потреб ЗСУ:

- Favbet Foundation передав захисникам Авдіївки позашляховик Nissan / **РБК-Україна**
- Захисники України отримали 95 авто за сприяння Favbet Foundation / **Телеканал новин "24"**
- Розробники гри S.T.A.L.K.E.R. передали бійцям ЗСУ 100 бусів / **Znaj.ua**
- Благодійники передали військовим Донеччини 20 позашляховиків Актуально / **ТСН.ua**
- Українським військовим можуть дозволити купувати собі авто із розмитненням 0% / **Today.ua**
- Щоб доставити зброю на передову: черкаська тероборона отримала нові автомобілі / **Суспільне**
- На Запоріжжі діти розмалювали автівку, яка поїде на фронт / **Суспільне**

Приклади публікацій щодо зборів коштів на дрони:

- За дев'ять місяців існування Армія дронів замовила 3200 комплексів БПЛА на понад 4 млрд грн, - Федоров / **Еспресо TV**
- Бойові пташки. Як волонтери Фонду Slots City допомагають створити в Україні армію дронів / **Новое Время**
- Сотня авто і понад півсотні дронів. Як Favbet Foundation допомагає ЗСУ наближати перемогу / **ЛІГАБізнесІнформ**
- Ударні БПЛА від Favbet допомогли знищити 35 одиниць бронетехніки, - військові / **РБК-Україна**
- Дрони, машини швидкої допомоги, медобладнання, амуніція для ЗСУ й 11 відбудованих мостів. Зеленський розповів про результати року роботи United24 / **Гордон**

- Григорій Козловський, ФК “Рух” та норвезький благодійний фонд Fritt Ukraina закупили 30 дронів DJI Mavic 3 Cine для 45-ї ОАБр ЗСУ / [Телеграф.com.ua](#)
- Благодійна кампанія від “Аврори” та UNITED24 допомогла закрити збір на розвідувальні дрони для ЗСУ / [РБК-Україна](#)
Favbet став партнером збору на два БПЛА RQ-35 Heidrun / [РБК-Україна](#)
- Поставлені волонтерами дрони допомагають знищувати окупантів на Донецькому напрямку, - лідер O.Torvald / [РБК-Україна](#)

Третій **квартал 2023** ознаменувався **посиленням тенденцій щодо актуальності теми закупівлі дронів (15 244 публ.) та автівок (11 825 публ.)**. Продовжив зростати рівень активності волонтерів на тлі очікувань результатів контрнаступу ЗСУ. Інфопростір відображає зростаючу зацікавленість суспільства щодо цільового використання коштів благодійних організацій та міжнародної допомоги.

Приклади публікацій щодо зборів коштів на дрони:

- Cosmolot за перше півріччя 2023 року спрямував до держбюджету понад 1 млрд грн / [Обозреватель](#)
- Операція Єдність. Фонд Повернись живим, United24 та monobank оголосили збір на 10 тисяч дронів-камікадзе з боєкомплектom / [Новое Время](#)
“Метінвест” передав українським захисникам понад 1500 безпілотників / [Обозреватель](#)
- Китайські обмеження щодо експорту дронів вплинуть на ринок малих дешевих FPV-безпілотників, – Люба Шипович / [Еспресо TV](#)
- Розвідка терміново потребує нашої підтримки: збір на дрони / [Еспресо TV](#)
- Фонд Трухіна, який намагався дати хабар поліцейським, передав 200 дронів прикордонникам. Йому подякував глава ДПСУ / [Новое Время](#)

Приклади публікацій щодо зборів коштів на закупівлю автомобілів для потреб ЗСУ:

- ЗСУ отримали позашляховик від фонда Романа Зозулі та Favbet Foundation / [Обозреватель](#)
- Порошенко привіз десантникам боєприпаси для дронів, вантажівки і електроніку / [Обозреватель](#)
- МК Foundation передав на фронт 25 автівок для штурмовиків / [Дело.ua](#)
- Метінвест передав ЗСУ броньовані мікроавтобуси / [Корреспондент.net](#)
- Українські бійці отримали 5 броньованих мікроавтобусів від «Сталевого фронту» / [Обозреватель](#)
- Бійці на найгарячіших напрямках фронту отримали від Метінвесту 203 “криївки” та броню для 120 автівок / [Обозреватель](#)
- Працює спецмашина Armtrak 400: в ДСНС показали процес розмінування на Харківщині. Відео / [Обозреватель](#)
- Волонтери почали вибирати складські запаси АвтоКрАЗУ / [Телеканал новин “24”](#)

- Разом до перемоги: читачі OBOZREVATEL допомогли придбати для українських воїнів дрони, авто, Starlink та іншу техніку. Звіт / [Обозреватель](#)

Протягом **жовтня - листопада 2023 так само актуальними залишались теми закупівлі автівок (7 657 публ.) та дронів (7 070 публ.)**. Рівень активності волонтерів залишається на високому рівні – збори на армію дронів, залучення все більше іноземних організацій, пошуки нових шляхів залучення коштів. Варто зазначити, що спостерігались тенденції до зниження кількості донатів від громадян, ця тема обговорювалась в ЗМІ на тлі очікувань довготривалої, затяжної війни. Частина публікацій була присвячена розгортанню проєктів щодо ремонту техніки, а також про все більше використання дронів українського виробництва.

Приклади публікацій щодо зборів коштів на закупівлю автомобілів для потреб ЗСУ:

- Сили оборони отримали вже 230 авто за сприяння Favbet Foundation / [РБК-Україна](#)
- Інфраструктуру Київщини захищатимуть новенькі пікапи з кулеметами у кузові / [Телеканал новин “24”](#)
- Київщина передала військовим ЗСУ понад 20 позашляховиків / [Суспільне](#)
- “Усе для перемоги”: Холодов і Горбенко передали захисникам України пікап і дрони. Фото і відео / [Обозреватель](#)

Приклади публікацій щодо зборів коштів на дрони:

- Понад 5000 FPV-дронів вже в Україні - міністр / [Корреспондент.net](#)
- Порошенко везе на східний фронт рекордну партію техніки / [Gazeta.ua](#)
- “Армія дронів” за тиждень уразила рекордну кількість опорних пунктів РФ / [Суспільне](#)
- Військові на східному напрямку отримали партію БПЛА Poseidon та мобільні пункти управління для аеророзвідки від Порошенка / [Обозреватель](#)
- БРСМ-Нафта відкриває новий збір на дрони-камікадзе. Власник торгової марки подвоїть зібрану суму / [Gazeta.ua](#)

Гуманітарна допомога від благодійних та громадських організацій

Гуманітарна та соціальна допомога

Протягом грудня 2022 – березня 2023 року медіа висвітлювали діяльність благодійних організацій в гуманітарній сфері. Діяльність багатьох з них була направлена на закупівлю генераторів, оскільки було пошкоджено критичну інфраструктуру внаслідок атак РФ. Також важливим напрямком залишається забезпечення продуктами харчування населення, яке цього потребує.

Приклади публікацій щодо соціальної допомоги:

- “Макарони, квасоля, сардини”: у Полтаві переселенцям видають продуктові та гігієнічні пакунки / [Суспільне](#)

- PIN-UP Foundation обладнав у Харкові п'ять пунктів обігріву / **Телеканал новин "24"**
- Година для України. На знак солідарності визначні місця по всьому світу вимкнуть увечері світло / **Новое Время**
- Де у Харківській області у понеділок видаватимуть продуктові набори / **I.UA**
- Світло переможе темряву. В Україні запустили кампанію Light up Christmas for Ukrainians / **Новое Время**
- Бенксі продасть 50 своїх робіт, на виручені кошти планують купити машини швидкої / **Еспресо TV**
- Усик профінансував закупівлю генераторів для українських лікарень / **Телеканал новин "24"**
- NOVUS та Food for Ukraine продовжують допомагати Україні: основні напрямки charity-проектів / **Телеканал новин «24»**

В другому кварталі 2023 року суттєва увага ЗМІ приділялась гуманітарній допомозі для прифронтових територій, а також для допомоги мешканцям Херсонщини, що постраждали внаслідок руйнування Каховської ГЕС. Значна кількість публікацій присвячена бізнесу, який активно долучився до вирішення гуманітарної кризи Херсонського регіону.

Приклади публікацій щодо соціальної допомоги:

- Безкоштовні продуктові набори можна отримати Новою поштою: як оформити допомогу / **Today.ua**
- Україна отримала гуманітарну допомогу та пальне від Азербайджану для постраждалих від катастрофи на Каховській ГЕС / **Телеграф.com.ua**
- "Нова пошта" і БФ "Онуки" запустили безкоштовну доставку допомоги постраждалим від підриву Каховської ГЕС / **Еспресо TV**
- Порошенки відправили перший гуманітарний вантаж на Херсонщину / **Главком**
- Українці можуть отримати продуктові набори ще від одного фонду: як залишити заявку / **Today.ua**
- Благодійний фонд Романа Фелика провів масштабну акцію на підтримку жителів прифронтової Донеччини / **Телеграф.com.ua**

В третьому кварталі 2023 року ЗМІ писали про те, що в Україні продовжують видавати продуктові набори людям, які постраждали від війни, а також про те, що увага благодійників акцентується на медичній гуманітарній допомозі. До благодійності залучається як український бізнес, так і зарубіжні партнери.

Приклади публікацій щодо соціальної допомоги:

- Українці можуть одержати гуманітарну допомогу від благодійного фонду: як подати заявку / **Today.ua**
- 70 кілограм продуктів: українцям видають по 4 коробки соціальної допомоги, як оформити заяву / **Znaj.ua**
- Внаслідок нічної атаки на Львів знищено склад з гуманітарною допомогою / **Суспільне**

- PIN-UP Ukraine сплатила понад 1 млрд гривень до держбюджету за пів року / **Телеграф.com.ua**
- Бренд Simple став партнером благодійного проєкту “Girl Power” / **Нове Время**
- Україна за час війни отримала медичної гуманітарної допомоги на понад 13,5 млрд грн / **Дело.ua**
- Нідерланди виділили Україні другий пакет підтримки на 118 млн євро / **Суспільне**
- Метінвест передав партію медикаментів лікарням Запоріжжя / **Кореспондент.net**

В жовтні-листопаді 2023 року в ЗМІ **продовжилась тенденція висвітлення надання гуманітарної допомоги**. Публікації стосувались ролі бізнесу та благодійних фондів в питаннях вирішення гуманітарних проблем. Участь іноземних партнерів залишається досить високою.

Приклади публікацій щодо соціальної допомоги:

- 150 тонн гумдопомоги в Україну з Хорватії: ініціатива Dobro Dobrim за сприяння Favbet Foundation / **Телеканал новин “24”**
- Грошова допомога-2023: хто може отримати допомогу від фонду Сергія Притули — як подати заявку 25 жовтня, 09:54 2 Поділитися: / **Нове Время**
- Залишилось менше тижня: українцям потрібно подати заявку на отримання продуктових наборів / **Ukrainianwall.com**
- Фонд Ріната Ахметова передасть іще 20 тис. продуктових наборів для центрів “ЯМаріуполь” / **Гордон**
- Гуманітарна допомога. Хто і в яких областях може отримати ваучери для закупівлі продуктів і засобів гігієни 16 листопада, 10:13 90 Поділитися: / **Нове Время**
- Одещина отримала гуманітарну допомогу від американської благодійної організації / **I.UA**
- Велика Британія надасть Україні гуманітарну допомогу на понад 500 мільйонів доларів / **Нове Время**

Допомога ВПО

Протягом **досліджуваного періоду** в ЗМІ **постійно підіймалася тема допомоги ВПО**. Публікації стосувалися гуманітарної допомоги, яка прибула від іноземних партнерів, інформації щодо виплат та обсягу допомоги від українських компаній та волонтерів. Частина публікацій присвячена будівництву шелтерів. Приріст публікацій спостерігався в червні 2023 року як реакція на нову хвилю переселенців внаслідок руйнування Каховської ГЕС.

Приклади публікацій щодо допомоги ВПО:

- Допомога від держави і міжнародних організацій. Які виплати та компенсації отримують ВПО з грудня 2022 / **Нове Время**
- PIN-UP FOUNDATION закупив для жителів Костянтинівки 22 тонни гуманітарної допомоги / **Телеканал новин “24”**
- У новому шелтері в Івано-Франківську житимуть 140 переселенців / **Суспільне**

- Понад 13 млн українців із початку війни отримали гуманітарну допомогу від міжнародних організацій / **Еспресо TV**
- Понад мільйон українців отримали благодійну допомогу від Фонду Вадима Столара в 2022 році / **Апостроф**
- Виїзд за кордон з дитиною під час війни. Документи, правила та всі деталі / **РБК-Україна**
- На Львівщину прибули ще 52 переселенці: Козицький розповів, як минула доба в області / **Еспресо TV**
- Четвертий за два тижні: на Житомирщину прибув евакуаційний потяг із вимушеними переселенцями з Донеччини / **Суспільне**
- Виплати ВПО перевели на нові правила: хто може втратити допомогу / **Обозреватель**
- Переселенцям виплатять по 6660 грн, але не всім: хто і де може отримати допомогу - всі подробиці / **Znaj.ua**
- У Вінницю доставили майже 40-тонн гуманітарної допомоги з Німеччини / **Суспільне**
- Інтеграція вимушених переселенців: європейський досвід і український контекст / **УП Європейська правда**
- Як Кока-Кола забезпечує українців базовими продуктами: фоторепортаж із логістичного хабу / **Телеканал новин "24"**

У вересні 2023 року відбувся сплеск згадувань, що пов'язано з публікацією великої кількості новин щодо виплат для ВПО, проведення ініціативних благодійних акцій та обговорення щодо розмірів компенсації за втрачене житло.

Приклади публікацій щодо допомоги ВПО (вересень 2023):

- Частині переселенців скасують виплати: що зміниться для ВПО у вересні / **Факты ICTV**
- В Україні вступили в дію нові правила нарахування допомоги ВПО: що мають знати переселенці / **Today.ua**
- Грошова допомога від міжнародних організацій зростає із жовтня: які будуть виплати / **РБК-Україна**
- Українцям, що потрапили в скруту, виплачуватимуть допомогу 2220 гривень: хто може претендувати / **Today.ua**
- Нова програма виплат для ВПО запрацює в трьох областях: як отримати гроші / **РБК-Україна**
- Дають понад 6000 грн в одні руки: українцям відкрили доступ до великої фіндопомоги / **Ukrainianwall.com**
- Почалася виплата фіндопомоги українцям, які постраждали від війни: хто і скільки отримає / **Ukrainianwall.com**
- Допомога під час війни: яким українським сім'ям виплатять по 10 тисяч гривень / **Фокус**

- Допомога переселенцям / **Марафон “Єдині новини”**
- У Скалаті приготували 60 літрів борщу для переселенців / **Суспільне**
- Переселенці з Івано-Франківська та трьох громад можуть скористатися послугою соціального таксі від “Карітасу”: де саме / **Суспільне**
- У громаді на Житомирщині в будівлі лікарні облаштували соціальний гуртожиток для переселенців / **Суспільне**
- У Київській області можна отримати безкоштовну допомогу: подробиці / **Коментарі:Київ**

Допомога дітям

Протягом **грудня 2022 – листопада 2023 в ЗМІ неодноразово піднімали тему допомоги дітям**. Розповсюдження отримала новина про те, що ПриватБанк та благодійна організація “Save Ukraine” збирають 35 мільйонів гривень на подарунки й свято для дітей, які стали сиротами внаслідок війни. В червні медіа писали про дитяче свято, яке було організоване Благодійним фондом Вадима Столара з нагоди Дня захисту дітей на центральній площі Вишгорода. Також ЗМІ писали про ініціативи українського бізнесу та іноземних партнерів для допомоги дітям, які постраждали від війни.

Приклади публікацій про допомогу дітям:

- Допомога від держави і міжнародних організацій. Які виплати та компенсації отримують ВПО з грудня 2022 / **Новое Время**
- “Нова пошта” нагородила волонтерів: список та фото / **Українська правда. Життя**
- Грошова допомога: українці можуть отримати виплати від волонтерської організації Ukrainely / **Today.ua**
- “Олені Святого Миколая” знайшли дім на Кіровоградщині та виконують дитячі мрії / **Суспільне**
- ANSWEAR передав понад 93 тисяч євро на допомогу постраждалим від війни дітям / **Телеканал новин “24”**
- 10 проблем освіти, які можуть стати кризою у 2023-му / **Українська правда. Життя**
- Подаруй світло дітям: ПриватБанк та Save Ukraine / Спасемо Україну розпочинають / **ПриватБанк**
- Війна позбавила дітей простих радощів: Вадим Столар розповів про допомогу маленьким українцям / **Обозреватель**
- “Захищені любов’ю”: українським дітям в Іспанії допоможуть пережити жахи війни / **Телеканал новин “24”**

Протягом досліджуваного періоду в ЗМІ зустрічаються новини про дітей, які були викрадені рф, а також про зусилля, яких докладають волонтери та організації, щоб повернути дітей додому.

- Як повернути з Росії вкрадених українських дітей | Андрій Чорноусов / [ТСН](#)
- Путь Путина в Гаагу через “фільтрацію” и “оздоровление”. Как Россия похищает украинских детей / [Українська правда](#)
- Гість Ірина Верещук / [Марафон “Єдині новини”](#)
- Тіла батьків лежали на вулиці не один день. Як війна робить сиротами тисячі дітей / [ВВС Українська служба](#)
- Новини Факти ICTV - випуск новин за 20:00 (11.09.2023) / [Факти ICTV](#)
- “Їх відправили під опіку”: Львова-Бєлова цинічно виправдала викрадення українських дітей / [Телеканал новин “24”](#)
- З окупованих територій повернули ще двох українських дітей: омбудсмен розповів подробиці. Фото / [Обозреватель](#)
- Україна повернула ще двох дітей з російського полону: фото / [Апостроф](#)

Допомога людям з особливими потребами

Протягом періоду дослідження ЗМІ постійно приділяли увагу допомозі для людей з особливими потребами. Публікації стосуються грошових виплат, благодійних ініціатив та інших видів допомоги. В порівнянні з 2022 роком, у 2023 році значно зросла кількість новин про протезування і потреби людей, які користуються протезами.

Приклади публікацій – допомога людям з особливими потребами:

- Українцям почнуть виплачувати нову грошову допомогу на дітей: хто може отримати 2200 грн / [Today.ua](#)
- Оксана Жолнович: Соціальні виплати гарантовані, незважаючи на війну / [Корреспондент.net](#)
- В Ужгороді дівчинку на візочку для людей з інвалідністю не впустили у дитячий розважальний центр. Що кажуть у закладі / [Суспільне](#)
- Інтернати мають зникнути назавжди: волонтерка з Харкова у повномасштабну війну прихистила сімох дітей / [Факты ICTV](#)
- ANSWEAR передав понад 93 тисяч євро на допомогу постраждалим від війни дітям / [Телеканал новин “24”](#)
- Українські медики вчать поводженню з постраждалими від мінно-вибухової діяльності / [Українська правда. Життя](#)
- На Черкащину евакуювали важкохворих та людей з інвалідністю з “гарячих” областей / [Суспільне](#)
- У Житомирі підлітку з ДЦП волонтери зібрали 39 тисяч гривень на комплексну реабілітацію / [Суспільне](#)
- Вислухати і підтримати, а не жаліти: як рідним ставитися до людини з протезом / [Факты ICTV](#)
- Полтавський спортсмен Іван Май віддав на аукціон медаль з Паралімпіади, щоб допомогти ЗСУ / [Суспільне](#)
- Пережив дві трансплантації нирки, інсульт та кому. Історія 7-річного хлопчика зі Львівщини / [Суспільне](#)

- На Вінниччині переселенці з інвалідністю отримали візки / [Суспільне](#)
- Папа Римський отримав картину про перемогу України від 10-річного художника з Бердянська / [Суспільне](#)
- Щоб кожна дитина в Україні зростала в родині: як допомогти опікунам похилого віку у вихованні дітей / [Українська правда. Життя](#)
- Миколаївська плавчиня отримала іменну стипендію / [Суспільне](#)
- Хлопець з інвалідністю створює картини за допомогою праски та воскових олівців / [Суспільне](#)
- Люди з інвалідністю частіше страждають від насильства: як розпізнати, які є ризики та куди звертатися / [ТСН.ua](#)
- “Допомагаю за покликом серця”. Волонтери розповідають, чому підтримують українців під час війни — 3 історії / [Новое Время](#)
- Зеленська, Зінкевич, Паєвська: в топ-100 найвпливовіших жінок 2022 року увійшли 8 українок / [Еспресо TV](#)

Допомога ветеранам війни з РФ

Протягом періоду всього періоду дослідження спостерігається зацікавленість ЗМІ темою допомоги ветеранам. Публікації висвітлюють проблеми ветеранів після повернення з війни, допомогу у працевлаштуванні, психологічну підтримку та адаптацію.

Приклади публікацій – допомога ветеранам війни з РФ:

- У Комітеті заслухали інформацію про стан впровадження електронного реєстру ветеранів / [Верховна Рада України](#)
- Реформа ВЛК: Міноборони перевірить випадки недобросовісного ставлення медиків до військових / [Суспільне](#)
- Тарас Чмут: Зараз вся країна - ветерани / [Главком](#)
- Метінвест допомагатиме українським військовим та мирним жителям з протезуванням / [Телеканал новин “24”](#)
- Благодійний фонд МК Foundation збирає історії героїв для “Книги слави” Актуально / [Гордон](#)
- Старт соцпроєкту “Школа фізичного терапевта” в рамках програми “Повернути Героїв у стрій” ® / [Українська правда. Життя](#)
- Підтримка ветеранського бізнесу: захисники України можуть отримати гранти до 1,5 млн грн / [Суспільне](#)
- Коли дорослі повернуться з фронту. Як Україна має зустрічати ветеранів / [РБК-Україна](#)
- Київ підтримуватиме підприємців-ветеранів АТО, які хочуть розпочати власний бізнес у столиці, – Кличко / [Обозреватель](#)
- Наскільки (не) готові роботодавці до повернення військових на посади - дослідження / [Дело.ua](#)
- У столиці відкриють оновлений простір для підтримки захисників Veteran Hub / [Суспільне](#)

- До всеукраїнської кампанії соціальної реклами “Згуртовані” приєдналися Збройні сили України / **Гордон**
- Відсутність державної політики у роботі з ветеранами є критичною проблемою - Юрій Гудименко / **Телеграф.com.ua**

Активність українців в благодійних ініціативах

Протягом **грудня 2022 - березня 2023 зберігалася тенденція щодо висвітлення активності українців донатити на військові потреби та на відбудову.** Масовані обстріли критичної інфраструктури та житлового фонду стали мотиваційним тригером для зростання кількості донатів. Суттєва увага ЗМІ приділяється також важливості благодійних ініціатив.

Приклади публікацій результати зборів:

- Дружина загиблого воїна Юрія Коваленка перерахувала 40 тисяч гривень на потреби ЗСУ / **Сумські Дебати**
- Допомога ЗСУ - Повернись живим допоміг 24 бригаді імені короля Данила на 9 мільйонів - 24 Канал / Останні спортивні новини на сьогодні - **Спорт 24**
- В ОЗЗСО ім. Василя Стуса провели благодійну акцію “Щедрий вівторок діти” / **НИКОЛАЄВКА 24**
- Приклади публікацій про благодійні та громадські ініціативи, а також збори для залучення коштів:
- У Миколаєві стартувала Програма з відновлювальних практик для волонтерів / **Миколаївська міська рада**
- Прийом заявок на Національний конкурс “Благодійна Україна-2022” – “Благодійність на захисті України” / **Громадський простір**
- Усик у свій день народження відкрив збір коштів на відновлення багатоквартирного будинку в Ірпені / **Корреспондент.net**
- У Львові відбудеться перший форум благодійних ініціатив / **Четверта студія**
- Оля Полякова відкрила збір у 6 млн гривень на зимову форму для захисниць / **WoMo**

У **другому кварталі 2023 року** започатковано низку громадських ініціатив, які сприятимуть формуванню суспільної самосвідомості та розвитку інституту благодійництва. В медійному просторі ширились новини про те, що в червні українці більше донатили на армію. За перші шість місяців 2023 року на рахунки трьох найбільших благодійних фондів України надійшло 8,35 млрд гривень. Але спостерігалась **тенденція до зниження загальної суми донатів.** Загалом в інфопросторі переважала думка про те, що в 2023 році українці стали донатити вдвічі менше, ніж у 2022-му. Найчастіше згадуються United24 та Фонд Сергія Притули.

Приклади публікацій результати зборів:

- “Детектор медіа” дякує всім, хто взяв участь у зборі для підрозділу ППО. Збір закрито / **Детектор медіа**
- Небайдужі громадяни зібрали оборонцям Білогорівки кошти на прибор нічного бачення. ВІДЕО / **BREEZEE**
- Український снайпер знову у строю та при зброї! “Телеграф” дякує всім, хто допоміг закрити збір / **Телеграф.com.ua**

Приклади публікацій про благодійні та громадські ініціативи, а також збори для залучення коштів:

- Конкурс грантів для інклюзивних ініціатив громадянського суспільства, пов'язаних із соціальною згуртованістю / **Громадський простір**
- Міжнародний фонд “Відродження” оголошує конкурс “Посилення стійкості та спроможності організацій, що опікуються питаннями ВПО» / **Громадський простір**
- Культурні проєкти для молоді: ініціативи Слов'янського культурного центру на Кіровоградщині / **Суспільне**
- Міністерство економіки розпочинає збір коштів на гуманітарне розмінування через платформу UNITED24 / **Кабінет Міністрів України**
- До 100 тисяч гривень на власну справу: стартував конкурс бізнес-ідей для підприємців у регіонах “Роби своє” / **Район in.ua**
- Форум громадянського суспільства “Обриси майбутнього: перемога, відновлення та модернізація України” / **Громадський простір**

В третьому кварталі 2023 року в ЗМІ активно висвітлювалась тема збору коштів. Зокрема, розійшлася новина про те, що українці за три дні закрили масштабний збір для ЗСУ. Люди задонатили 235 мільйонів гривень на 10 тисяч дронів-камікадзе для української армії. Фонд “Повернись живим” у серпні 2023-го побив своєрідний рекорд – тоді на його рахунки надійшло 500 000 млн грн, що є найкращим показником за останні півтора роки.

Приклади публікацій результати зборів:

- Усик пожертвував через UNITED24 понад 12 мільйонів на відбудову / УКРІНФОРМ (ua)
- Перевиконали план: українці за два дні зібрали не на 10, а на 13 протимінних тралів / Львівський портал
- Збір закрито: куди підуть гроші зібрані для патрульних після стрілянини у Дніпрі / Телеканал новин “24”
- Рота Фокстрота, підтримка ППО та порятунок пухнастиків. Як Фокстрот допомагає боронити незалежність України / Деловая столица
- На другому благодійному марафоні “Мільйон на ЗСУ від Вінничан” зібрали два мільйона гривень на дрони камікадзе / Політична Арена Вінниччини
- Українці за три дні зібрали 235 млн гривень на 10 тисяч дронів-камікадзе / Запорізька обласна рада
- БЛАГОДІЙНІСТЬ ДЛЯ КАМ'ЯНЧАН ЗСУ / Кам'янець-Подільська міська рада

Приклади публікацій про благодійні та громадські ініціативи, а також збори для залучення коштів:

- Проект USAID “ГОВЕРЛА” оголосив партнерство з 15 новими громадами / **Кабінет Міністрів України**
- “У боротьбі за життя”: у Києві відкрилась благодійна фотовиставка, присвячена роботі медиків / **Интерфакс-Україна**
- “Хочемо об'єднати активістів, бізнес та владу”. У Кам'янці-Подільському запустили соціально-освітній хаб для ГО. Що це і як працює / #ШоТам

В жовтні-листопаді 2023 року інфополе відображає позитивні тенденції в динаміці приросту донатів. Проведені дослідження показують згуртованість українців. Майже половина українців донатить регулярно. Частина надсилає кошти, коли проводяться великі ініціативи та оголошуються масштабні збори.

Приклади публікацій про результати зборів:

- Як “Тиловики “Азову” запустили новий формат зборів. інтерв'ю з ініціаторкою Дашею Червоною / **TheVillage**
- ПОДЯКА ВІД ВІЙСЬКОВИХ / **Путивльська громада**

Приклади публікацій про благодійні ініціативи для залучення коштів:

- У Києві нагородили переможців кращих практик партнерства влади та громадських ініціатив “ТОП-100” (+фото) / **Київ - офіційний портал**
- “Ми не маємо права скласти руки”: засновниця благодійного фонду “Луганщина в дії” / **Северодонецк-online**
- 77% НУО допомагають ЗСУ. А хто допоможе представникам громадського сектору не вигоріти та зберегти ментальне здоров'я? / **Громадський простір**
- У Львівській області дружин загиблих військових запрошують взяти участь у проєкті “Почни” : реєстрація триває до 25 листопада / **Львівська ОДА**
- Українці донатять на ЗСУ мільярди гривень. Частина цих грошей йде на шахрайські збори. Як їх відрізнити й допомогати лише тим, кому потрібно. Інструкція від “Бабеля” і справжніх волонтерів / **the Бабель**
- У застосунку “Повітряна тривога” відкрили збір на систему сенсорів для ППО / **УКРІНФОРМ (ua)**
- Прийом заявок на Національний конкурс “Благодійна Україна-2023: Благодійність на захисті України” / **Громадський простір**

Роль бізнесу під час війни

В медіапросторі постійно з'являються **повідомлення про благодійні ініціативи бізнесу, який допомагає ЗСУ**. Станом на січень 2023 року майже 90% підприємств допомагали пришвидшити перемогу України, реалізуючи волонтерські та гуманітарні проєкти. Це не лише допомога армії у забезпеченні військовим спорядженням, а й турбота про гігієну військових, створення якомога комфортніших умов, забезпечення ліками тощо.

- В Україні стартував прийом заявок на гранти для розвитку ветеранського бізнесу / **УКРІНФОРМ (ua)**
- Азарт перемоги: ліцензований ігровий бізнес реалізує соцпроєкти, допомагає армії та займається благодійністю / **Дело.ua**
- Бізнес і війна. Щотижневий дайджест добрих справ / **Marketing Media Review**
- У що інвестував понад 90 мільйонів ПУМБ під час війни / **VGorode.ua Дніпро**
- 28,8 млн грн через платформу UNITED24 задонатив UKRSIBBANK / **Prosto-bank.ua**
- 70 родин повернуться додому: ROZETKA разом із Visa долучаються до відбудови України / **Обозреватель**

У другому кварталі 2023 року продовжують з'являтися новини про активну участь бізнесу в житті країни в умовах війни. У донатах на постійній основі задіяні малі, середні та великі підприємства. Бізнес відкриває нові збори та долучається до вже існуючих, часто зустрічаються повідомлення про акції, коли частина виторгу від продажів буде відправлена на потреби ЗСУ.

Приклади публікацій:

- Мільярди на допомогу. Як бізнес став надійним тилом для армії та держави / **РБК-Україна**
- Ініціатива Метінвесту «Рятуємо життя» та Глобальний договір ООН в Україні створять центри психологічної реабілітації постраждалих на війні українців / **Метінвест Холдинг**
- Відомий автовиробник приєднався до збору коштів для України / **Motor Media Review**

В останні місяці літа та восени 2023 року представники малого та середнього бізнесу стабільно реалізують програми допомоги. Вони не тільки фінансово підтримують армію, але й надають захисникам автотранспорт, медичні засоби та інші ресурси. Зберігається тенденція, коли бізнес підтримує ЗСУ, допомагає працівникам та їх сім'ям, реалізує гуманітарні проєкти тощо. В контексті допомоги ЗСУ найчастіше згадуються Kernel, Softserve, FAVBET, СКМ, Метінвест, ДТЕК, Нова Пошта.

Приклади публікацій:

- Криптові біржа перерахувала 10 млн грн на підтримку Херсонщини - Бізнес та Фінанси - Курс України / Курс Денег
- FAVBET визнано компанією з кращою корпоративною культурою / Телеканал новин «24»
- Петро та Марина Порошенки виділили 1 млн грн на проєкти молоді, що постраждала від війни, їх виберуть на відкритому конкурсі / Обозреватель
- 1+1 media стала генеральним медіа партнером першого всеукраїнського форуму Social Camp Odesa / Телеканал 1+1
- Фонд Сороса обмежить діяльність у ЄС, але збереже фінансування для України / УКРІНФОРМ (ua)

Формування нових організацій для допомоги армії

В Україні за час повномасштабної, розв'язаної росією, війни було офіційно зареєстровано близько 9 тисяч благодійних фондів та 6 тисяч громадських організацій. Протягом досліджуваного періоду продовжували з'являтися нові благодійні фонди, громадські організації та ініціативи для допомоги ЗСУ та постраждалим від агресії рф. Еволюційною віхою у розвитку благодійництва в Україні стало об'єднання окремих організацій задля досягнення спільної мети. Так, в медіапросторі знайшла поширення новина про те, що представники громадських організацій підписали в Києві Маніфест про створення Альянсу українських організацій громадянського суспільства. Метою діяльності Альянсу є розбудова мережі організацій громадянського суспільства на регіональному та національному рівнях із міцними та ефективними партнерськими зв'язками.

Приклади публікацій:

- В Україні почав діяти Правовий навігатор для військових, які отримали поранення / **УКРІНФОРМ (ua)**

- Запрацювала «Ф-підтримка» для тваринок з допомоги врятованим від війни «хвостикам» / **Факти та коментарі**
- Благодійний Фонд «Українська Лавра» з'явився у червні 2023 року, та за / **Oleksii Rudenko**
- Мешканці Яворівщини купили плавучий БТР для своїх земляків у ТрО / **Zaxid.net**
- Рекламне агентство оголосило про створення благодійного фонду / **Marketing Media Review**
- МІЖНАРОДНА АСОЦІАЦІЯ ВОЛОНТЕРІВ, ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ ТА БІЖЕНЦІВ УКРАЇНИ ГРОМАДСЬКА / **Діма Дякевич**
- Громадська організація Серце Азовсталі звернулася до нас із запитом розробити положення про роботу координаційної ради захисників «Азовсталі»/ **Міллер, юридична компанія**
- В Україні презентували ініціативу з підтримки захисників Маріуполя та їх родин / **ZPRZ.CITY**
- В Україні за участю Червоного Хреста та фонду «Карітас» створено Альянс організацій громадянського суспільства / **Інтерфакс Україна**

Протиправна діяльність в контексті благодійництва в Україні

Приклади публікацій щодо розкрадання гуманітарної допомоги (грудень 2022-січень 2023):

- На Вінниччині викрили нову схему продажу «гуманітарних» автомобілів / **Today.ua**
- На Київщині засновника благодійного фонду зі спільниками підозрюють у продажі гумдопомоги на 800 тисяч гривень / **Новини Києва**
- Під прикриттям благодійного фонду троє зловмисників продали гумдопомогу на суму майже 800 тис. грн / **Інтерфакс Ділові новини**
- У Рівному поліцейські затримали підозрюваного у продажі призначеної військовим гуманітарної допомоги / **Вісті Рівненщини**
- Аптечки та приціли: київський підприємець продавав гуманітарку для ЗСУ / **Суспільне**
- Власник Domio Group Вадим Чемер попався на розкраданні гуманітарки / **Политрада**
- Франківська прокуратура передала до суду справу псевдоволонтера Богдана Луцака / **Kurs.if.ua**
- Підозрюваного у продажі гуманітарки знайшли у квартирі за банками з закрутками / **Zaxid.net**
- Бронежилети, якими торгували «волонтери», вже носять воїни ЗСУ. А що з фігурантами кримінальних справ? / **20 хвилин**
- «Гуманітарна» контрабанда: на кордоні викрили понад 4000 одиниць прихованого одягу та галантереї | ПравдаТУТ NEWS: Головні новини, Львів, Україна / **ПравдаТУТ NEWS**
- Прикарпатця, що крав «гуманітарку», засудили на п'ять років з іспитовим терміном / **Бліц-інфо**
- На Одещині розслідують 11 справ через продаж гуманітарної допомоги / **Суспільне**
- ТСК побачила проблеми, які вказують на порушення законодавства щодо гуманітарки Чернігівською ОВА / **Телеканал "Дитинець"**

На початку року спостерігався сплеск новин про розкрадання гуманітарної допомоги. Значне розповсюдження в ЗМІ отримала новина про те, що члени організованої групи, налагодили механізм реалізації гуманітарної допомоги, отриманої від підприємств та організацій. З метою конспірації своєї злочинної діяльності вони створили благодійний фонд, який отримував благодійні пожертви і гуманітарну допомогу для потреб військових частин ЗСУ та жителів постраждалих від війни регіонів. Загалом учасники злочинної групи здійснили продаж товарів гуманітарної допомоги та використали для власних потреб благодійні пожертви на суму майже 800 тис грн.

Приклади публікацій щодо розкрадання гуманітарної допомоги (березень 2023):

- Продаж гуманітарної допомоги для потреб ЗСУ на майже 800 тис грн – судитимуть учасників організованої групи / **Monitoring-press.com**
- У Запоріжжі викрили чоловіка, який продав авто, яке було завезене як гуманітарна допомога для ЗСУ / **SkyNewsZP**
- Буковинець торгував автомобілями, ввезеними як гумдопомога / **УКРІНФОРМ (ua)**
- Правоохоронці розслідують ймовірне розкрадання гуманітарної допомоги на Полтавському комбінаті хлібопродуктів / **Полтавщина**
- Злата Некрасова: Обсяги зловживань на гуманітарці в Запоріжжі, які ми виявили, виявилися колосальними / **From-UA.com**
- У Києві судитимуть трьох чоловіків, які продавали гуманітарну допомогу для ЗСУ / **Інформатор Києв**
- Псевдоволонтери з Вінниччини продали майже 30 авто, призначених для ЗСУ - прокуратура / **BREEZEE**
- У Києві затримали недобросовісного підприємця, який постачав військовим небезпечні для здоров'я консерви, - ФОТО / **44.ua**
- Правоохоронці затримали шахраїв, які від імені влади «збрали» понад 3 млн гривень для військових / **Новини Києва**
- Позашляховики, вилучені в житомирського продавця «гуманітарки», передали 30-й бригаді / **Новини Житомира**
- Благодійники «подарували» луцькій школі фантомне авто за 5 мільйонів / **Волинські Новини**
- Правоохоронці викрили зловмисників, які привласнили 10 млн грн пожертв на постраждалих від війни дітей. Відео / **Обозреватель**
- У Києві викрили чоловіка, який привласнив кошти іноземних волонтерів на майже півмільйона гривень. Фото й відео / **Обозреватель**
- Продавали гуманітарну допомогу: у Києві судитимуть керівництво відомих військових магазинів / **Телеканал новин "24"**

Приклади публікацій щодо розкрадання гуманітарної допомоги (травень 2023):

- У Києві викрили схему шахрайства із гуманітарною допомогою для ЗСУ / **Коментарі:Київ**
- У Луцьку офіцера ЗСУ засудили за продаж гуманітарних авто / **368.media**
- Псевдоблагодійника за торгівлю гуманітаркою ув'язнили на 6 років / **Судовий Репортер**
про привласнення гумдопомоги / **Маю право**
- Продав три авто, які мав віддати ЗСУ: у Луцьку судили жителя Дніпра (відео) / **Конкурент**

- На Вінниччині засудили директора благодійного фонду, який продавав «гуманітарні» автівки / **На Парижі**
- Прокурори передали військовим бронезилети з гуманітарної допомоги, яку намагалися продати / **Суспільне**
- У Києві судитимуть підприємця, який продавав гуманітарку від іноземців для ЗСУ / **Суспільне**

Починаючи з березня 2023 року в мережі почали з'являтися публікації про протиправну діяльність БФ Добра справа. БФ Добра справа у Луцьку не раз потрапляв у гучні скандали. Стосувалися вони і продажу гуманітарної допомоги, і сприяння незаконному виїзду за кордон військовозобов'язаних чоловіків.

Приклади публікацій щодо протиправної діяльності БФ Добра справа:

- У Луцьку триває судовий процес над засновником благодійного фонду, який переправляв за кордон ухилянтів: він не визнає свою вину / **Район in.ua**
- Три автівки, які незаконно продав військовим чоловік на Рівненщині, передали для ЗСУ / **Суспільне**
- На Волині дітям на святі роздали протерміновані чипси / **Телеканал новин "24"**
- Благодійники «подарували» луцькій школі фантомне авто за 5 мільйонів / **Волинські Новини**

В квітні 2023 року ЗМІ опублікували новину про можливе розкрадання гуманітарної допомоги вже на міжнародному рівні. Екс-заступник міського голови Львова, керівник фонду «Все для перемоги» Геннадій Васьків та його партнерка у справі благодійності, голова естонської благодійної організації MTÜ Slava Ukraini Йоганна-Марія Лехтме опинилися в центрі публічного скандалу через підозру в розкраданні пожертв, призначених для допомоги Україні.

Приклади публікацій про розкрадання благодійних коштів з Естонії:

- Дві львівські організації підозрюють у розкраданні благодійних коштів з Естонії / **Zaxid.net**
- Справа на півтора мільйона євро / **Zaxid.net**
Підозрювана у розтраті грошей для України естонська депутатка йде у відставку / **Zaxid.net**
- Благодійний фонд «Все для перемоги» відреагував на інформаційну атаку / **РБК-Україна**
- Все для перемоги. Чому ДБР відкрило провадження щодо української компанії, яка збирала гроші естонських донорів / **Суспільне**

Влітку 2023 року в мережі з'явилися публікації про те, що виконавчий директор онлайн-казино Pin-Up.ua отримує відсоток з платежів, проведених через єдиний портал державних послуг і застосунок «Дія». Можливість забезпечувати процесинг отримала ТОВ «Фінансова компанія «Єдиний простір», власником якої є Ігор Зотько, засновник ТОВ «Укр Гейм Технолоджі». Остання має ліцензію на проведення азартних ігор в Інтернеті, за якою працює онлайн-казино Pin-Up.ua – у ньому Зотько операційний директор. Інформація викликала хвилю обурення, бо комісія стягувалась з донатів. У відповідь на збурення в ЗМІ спостерігались спростування з боку органів державної влади та керівництва компанії.

Приклади публікацій про те, що онлайн-казино Pin-Up.ua отримує відсоток з платежів, проведених через застосунок «Дія»:

- Директор онлайн-казино отримує гроші з платежів у «Дії», надаючи послуги державі – ЗМІ / **Зеркало недели. Україна**

- На комісії в «Дія» заробляють власники онлайн казино / **BREEZEE**
Новини | Україна / **Новини | Україна**
- Компанія власника Pin-Up «Єдиний простір» заробляє п'яту частину з комісій в «Дії» / **УП: Економічна правда**
- Легалізована, але не сформована. Ігор Зотько про гемблінгову індустрію України і роботу PIN-UP Ukraine під час війни / **Forbes Україна**
- PIN-UP Ukraine заперечує інформацію про отримання комісій за платежі у «Дії» / **PRportal**

В червні 2023 року мережу сколихнула новина про псевдоволонтерів, які збирають гроші для ЗСУ. У центрі Києва група молодиків, одягнених у камуфляж ось уже кілька місяців збирає пожертви нібито на допомогу ЗСУ. При цьому в ЗСУ від так званого благодійного фонду допомогу не отримували. Збором пожертв нібито на ЗСУ займається так званий благодійний Фонд «Врятуй рідну Країну», засновником якого є киянин Микола Осаула. Поліція Києва відкрила справу проти благодійного фонду. Представників фонду підозрюють у шахрайстві.

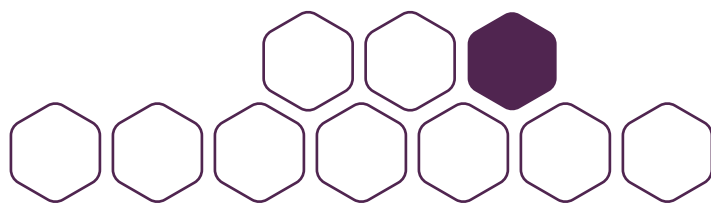
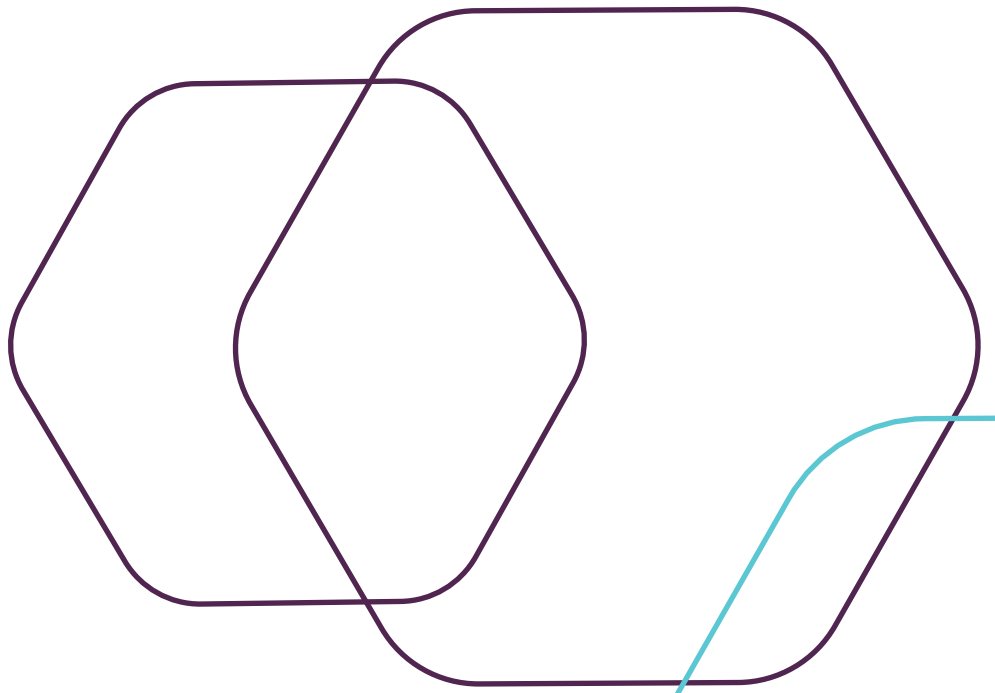
Приклади публікацій протиправної діяльності БФ Врятуй рідну країну:

- У Києві відкрили справу проти волонтерського фонду, підозрюють у шахрайстві / **РБК-Україна**
- Псевдоволонтери на Хрещатику збирають кошти на ЗСУ, а в ЗСУ про це не знають / **Твоє Місто**
- У Києві тітушки покривають підставних волонтерів: ведеться слідство / **Вголос**
- У центрі Києва викрили «волонтерів», які збирали готівку: поліція розслідує шахрайство. Фото та відео / **Обозреватель**
- Збирали благодійні внески у військовій формі: на Майдані в Києві затримали волонтерів / **Суспільне**

В листопаді 2023 року в мережі з'явилися публікації про те, що У Києві поліція затримала волонтерку та погрожувала вручити повістку. Слідчий зверхньо спілкувався з волонтеркою, питав чи її чоловік в тилу служить, і казав, що випише повістку їй самій, бо за його словами «жінки теж мають воювати». Про це повідомив співзасновник благодійної організації Голоси дітей Азад Сафаров. Після того, як інцидент набув розголосу, начальник Головного управління Національної поліції Києва призначив службове розслідування щодо дій правоохоронців, за результатами якого будуть прийняті відповідні дисциплінарні рішення.

Приклади публікацій щодо скарги волонтерки на дії поліцейських:

- Погрожували повісткою: волонтерка та дружина військового поскаржилася на поліцейських у Києві / **Телеканал новин "24"**
- У Києві правоохоронці погрожували волонтерці повісткою: «Жінки теж мають воювати» / **Антикор.com.ua**
У Києві поліцейські обіцяли дати повістку волонтерці, яка їхала з передової / **Вести.ua**
- Тернопільській волонтерці хотіли виписати повістку у столиці / **Ровесник NEWS**
- Поліція в Києві веде службове розслідування через погрозу виписати повістку волонтерці, яка запізнилася з потяга / **Центр прав людини ZMINA**

2024